BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
A
688
NAPOLI

Digitized by Google

Ex libris Caroli Antonj de Rossi. 1740.

AMSTELODAMI,
Apud Ludovicum & Danielem Elzevirios. 1657.

Racc. Vill.
A. 688

Biblioteca Nazionale V. E. III. Napoli

45

605308

ANTONI PEREZI I. C.

S. C. & R. Majeſtatis Conſiliarii, In Academia Lovanienſi Legum Anteceſſoris,

IVS PVBLICVM,

Quo Arcana & Iura Principis exponuntur.

Nazionale V. E. III. NAPOLI

AMSTELODAMI,

Apud Ludovicum & Danielem Elzevirios,

CIↃ IↃC LVII.

[illegible]

SERENISSIMO
Auguſtiſſimo Principi,
LEOPOLDO IGNATIO,
Hungariæ & Bohemiæ
REGI,
Archiduci Auſtriæ, &c.

PRinceps, ex Taciti Annalibus, ubi varii eum caſus, multa & diſcrimina rerum inſtruxêre, Tibi Principum Principi ſummum rerum judicium à Deo datum, obſequii ve-

ro gloriam ſibi relictam, gratulatur. Summi *Principis jura*, quia Tibi propria, affert, & Majeſtatis Tuæ aræ appendit. Addit & *Ius Publicum*, quo Regiæ poteſtati & Legibus paretur, Magiſtratus & Miniſtri in officio continentur, quæ Pacis & Belli ratio habenda. Hic Opuſculi ſcopus eſt, hæc Imperii habena, quæ quia à multis ſæpe laxata, Imperium non ſemel collapſum; quod per Auſtriacos, quæ ſingularis Dei eſt benignitas, revireſcit, & u-

nitis

nitis tandem Germaniæ Principibus, priſtinam magnitudinem recuperabit. Det Deus Tibi annos, ut per Te id fiat. Modus ex Taciti Annalibus facilis & certus eſt, quem Majeſtati Tuæ hic Princeps paucis expediet; quo ad Tertiam Coronam, Regiis Tuis virtutibus debitam, Chriſtianæ Reipublicæ bono, viam patefactum iri ſpondet

REGIÆ MAJESTATI TVÆ

Lovan.
15 Jan.
1657.

Obſequentiſſimus

ANT. PEREZIVS.

AD
LECTOREM.

IVra Principis, quibus Ius Publicum inſertum, paucis in lucem damus, ut ejus ſtudii candidatis, inſtar Enchiridii ſint, ſperans, me non minus illis, quam Principi gratificaturum. Quî Imperia, Regna & Principatus, atque Reſpublicæ oriantur, conſerventur, & occidant, hic reperies; quis ſit optimus regnandi modus; quid Principem maxime deceat; quid illum pacis & belli tempore glorioſum & invictum, quid contra inglorium & odioſum reddat; qualem domi & foris, publice & privatim, erga Deum, erga Parentes, erga ſubditos & vicinos ſe gerere conveniat, vitamque & mores inſtituere, ut Deo carus, omnibus gratus eſſe poſſit, ne inſidias, hoſtes unquam reformidare cogatur; quibus artibus imbuendus, quibus rebus oblectari, & quas

cavere debeat ; natus ne an electus Princeps habendus ; qui Præfecti, Milites, qui Conſiliarii & Magiſtratus, & Legati deligendi. Invenies hic quoque, verorum amicorum diſcrimen, utramque fortunam Principi moderate & fortiter ferendam ; gloria quî acquiratur & conſervetur, & amiſſa inſtauretur. Denique hic aulæ arcana & aulicorum caſus, humanæ vitæ ſpeculum, ob oculos proponuntur. Vale & fruere : dum frueris, candido ſinceroque animo utere, Deumque precare, ut Principi, ejuſque Miniſtris, intelligentem humani divinique Iuris mentem donet, ſpiritumque ſuggerat, quo in communem utilitatem, aſſiduam, ipſi Deo probandam, operam navent.

INDEX
CAPITVM.

1. *Poteſtas Civilis.* pag. 1
2. *Vnius Imperium, optimum.* 4
3. *Princeps vitia fugiat, virtutes amplectatur.* 7
4. *Princeps bonus expetitur, qualiſcumque tolerandus.* 11
5. *Imperatoris Majeſtas.* 13
6. *Regis Romanorum Electio & Coronatio.* 17
7. *Principum Imperii prærogativa.* 20
8. *Regia Poteſtas.* 22
9. *Ius primogenituræ Regiæ.* 24
10. *Quid ſi ambo ſimul in lucem venerint, caſo matris utero?* 25
11. *Quid ſi alter eorum abſque liberis deceſſerit, an totum regnum ad ſuperſtitem devolvatur? an vero & alii fratres admittantur ad partem?* 27
12. *An fœminis regnum deferendum, ſi filii deſint?* 28
13. *An filii naturales & legitimati ſucceſſionis regiæ ſint capaces?* 30
14. *Certus ſit ſucceſſor regni.* 32
15. *Vxor ducenda, & quæ?* 34
16. *Quid ſi Rex habeat duos filios, alterum genitum ante adeptum regnum, alterum poſt, quis præferendus?* 36

17. Quid

17. *Quid ſi filius Regis primogenitus, vivo patre, relictoque filio ac fratre decedat, an ejus filius Regis nepos præferendus patruo ſeniori?* pag. 37
18. *Rex filios inſtituendos curet.* 39
19. *Primogenitus ne quid vivo patre machinetur.* 43
20. *Succeſſori, cæteriſque Regni primatibus uxor ducenda, conſenſu Regis.* 45
21. *Deficiente filio, num conveniat dum vivit ſucceſſorem deſignare?* 48
22. *Principum Poteſtas. Quinam ea deſtituti?* 50
23. *Qui Majeſtatem retineant?* 52
24. *Quæ ſummæ poteſtati non officiant?* 54
25. *Vnde Romani Imperii caſus?* 57
26. *Quæ provinciæ Imperio avulſæ?* 61
27. *Provinciæ unitæ diſſitis tutiores.* 65
28. *Cur Hiſpani deſerendum Belgium cenſuerint?* 68
29. *Ius Majeſtatis, leges condere, & interpretari.* 70
30. *Princeps legibus ſolutus.* 73
31. *Naturæ & Gentium legibus obſtrictus.* 75
32. *Princeps populum ne alienet.* 77
33. *Anteceſſoris pactionibus tenetur.* 79
34. *In largitionibus modum ſervabit.* 81
35. *Leges ſumptuariæ reducendæ.* 83
36. *Privilegia concedit, & revocat.* 86

37. Ser-

37. *Servanda Principum placita, mutandaque noxia.* pag. 88
38. *De ſacris ſtatuere, an ſit Principis?* 91
39. *Princeps abſoluta poteſtate non utitur, ſed Tyrannus.* 94
40. *Summa poteſtate quando utendum?* 96
41. *Cenſenduſne juſta cauſa motus?* 97
42. *Moderanda potentia.* 98
43. *Tributa moderate imponat.* 100
44. *Qui ab iis immunes.* 103
45. *Vectigalia quibus rebus imponenda?* 105
46. *Principis eſt comitia cogere.* 106
47. *Conſiliis Belli Paciſque Princeps præſideat.* 109
48. *Plurium Conſiliis utatur.* 111
49. *Paucis Conſilia ſua revelet. Vni ne fidat.* 113
50. *Princeps Aſſentationi aures ne præbeat.* 116
51. *Conſilium utile ſine mora exequatur.* 118
52. *An expediat Principem cauſarum cognitionibus intereſſe?* 121
53. *Magiſtratus creare Principis eſt.* 124
54. *Magiſtratus ſine ambitione creandi.* 126
55. *Indigenas exteris anteponat.* 129
56. *Qui majores vel minores fuerint Magiſtratus.* 131

57. *Diſcri-*

57. *Diſcrimen inter Præſides & Proconſules; Omnium maxima Præfecti prætorio poteſtas.* pag. 135
58. *Senatoribus Provinciam intrare non licebat. De cura annonæ.* 138
59. *Illuſtres ſine conſenſu Principis ne peregrinentur.* 142
60. *Quibus Conſiſtorio intereſſe licuerit.* 145
61. *Qui Provincias regerent.* 147
62. *Magiſtratibus in provinciam miſſis, munera accipere, & uxores ſecum ducere num liceat.* 149
63. *Perpetuus an temporalis Magiſtratus conveniat?* 151
64. *Num continuandi Gubernatores provinciarum?* 154
65. *Quid ſi abdicato Magiſtratu nolint redire?* 156
66. *Quibus ærarii cura demandata?* 159
67. *Magiſtratibus honor deferendus.* 162
68. *Princeps aulæ officia confert.* 166
69. *Quos promovere aut removere debeat.* 168
70. *Qui majora obſequia præſtant, ſæpe gratia excidunt.* 171
71. *Aulicorum caſus.* 174
72. *Aulicorum vitia & artes.* 177
73. *Princeps dignitates creat.* 180
74. *Honores ſibi debitos in aliquem ne conferat.* 183

75. *Tituli*

75. *Tituli ſupremi non affectandi.* pag. 184
76. *Veneratio Principi debita, aliis ne communicetur.* 186
77. *Principis ſolius honoranda effigies,* 188
78. *Aſylum, Principis ſtatua.* 190
79. *Princeps obtrectationes contemnat.* 192
80. *Nobilitatem Princeps concedit.* 196
81. *Non nobiles tantum, ſed & plebejos, & inopes, patria amantes, promovet.* 198
82. *Præmia donat.* 201
83. *Obſequia remunerat.* 203
84. *Equites creat, nobiles juvat.* 205
85. *Officia non vacantia donat, non pretio aut precibus.* 206
86. *Officia vendi non permittit.* 208
87. *Bellum decernit.* 211
88. *Bellum juſte ac deliberate ſuſcipit.* 212
89. *Quæ ſint juſta belli cauſa.* 215
90. *Injuſta belli cauſa.* 218
91. *Princeps bello impar, qui ſe tueatur?* 221
92. *Vnus Dux exercitui præficiendus.* 226
93. *An Nobiles tantum, & Eccleſiaſtici, exercitui præficiendi?* 228
94. *Bellum celeriter gerendum; & per quos?* 230
95. *Bellum in hoſtili agro gerendum.* 234
96. *Qui militia adſcribendi?* 235

97. Cur

97. *Cur interni externis militibus præferendi?* pag. 237
98. *Quibus modis avertenda belli incommoda?* 239
99. *An militi ſtipendium à Principe, an à republica ſit ſolvendum?* 242
100. *Subſidia à provinciis colligenda, & ab iiſdem militi diſpenſanda.* 246
101. *Arces munire, novas extruere, cuſtodire, Principis eſt.* 249
102. *Num liceat in bello dolo agere.* 253
103. *Bellum vi proſequendum.* 254
104. *Bellum unum ſuſcipiendum.* 256
105. *Repreſalias Princeps permittit.* 258
106. *An duellum permittendum, & à Principe ſuſcipiendum?* 260
107. *Famæ inſtet, bello interſit.* 262
108. *An bellum duello finiendum?* 265
109. *Victoria firmanda, arcendi milites à præda.* 267
110. *Belli gloria ad Principem referenda.* 270
111. *Penes Principem, pacis arbitrium.* 272
112. *Pacis æquas conditiones amplectatur.* 274
113. *Princeps legatos mittit.* 277
114. *Princeps ad Senatum & exercitum ſcribit.* 281
115. *Extremæ provocationis jus Principis eſt.* 283

116. *Ha-*

116. *Habet jus vitæ & necis.* pag. 285
117. *Merum Imperium.* 288
118. *Monetam cudere, Principis eſt.* 290
119. *Maris dominium Princeps habet* 292
120. *Claſſes inſtruit.* 295
121. *Maris Præfectus nullis mandatis adſtringatur.* 297
122. *Princeps ſeditiones compeſcit.* 299
123. *Reos ad Senatum remittit.* 301
124. *In auctores rebellium animadvertit.* 305
125. *Curſus publicos inſtituit.* 307
126. *Academias erigit.* 309
127. *Profeſſoribus ſtipendia donat.* 310
128. *Pauci ſtudeant, plures artificiis ſe dedant.* 312
129. *Nundinas concedit.* 314
130. *Commercia fovet.* 315
131. *Collegia mercatorum permittit.* 318
132. *Ius civitatis donat* 320
133. *Natalibus reſtituit.* 323
134. *Dat veniam ætatis.* 326
135. *Spectacula & ludos populo indulget,* 329
136. *Iura Fiſcalia & Regalia ſibi ſervat.* 333

ANTO-

ANTONI PEREZI
IVS PVBLICVM.

Poteſtas Civilis.

Vetuſtiſſimi mortalium nulla adhuc mala libidine, ſine probro, ſcelere, eoque ſine pœna & coërcitionibus agebant, neque præmiis opus erat, cum honeſta ſuopte ingenio peterentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. Verùm creſcente paulatim hominum malitia; Prudentia tandem naturali quodam lumine, omnes in civilem ſocietatem coëgit, eaque ſic conſtituta, omnium conſenſione, exorta eſt *Civilis* quædem altior *Poteſtas*, quæ nimirum ſua ſceleribus ſupplicia, & virtutibus præmia decerneret, juſtitia & pace omnes tueretur. Quia tamen iſta Poteſtas per univerſum corpus diffuſa eſſe non potuit, ne aliàs ſumma in ſtatuendo & exequendo naſceretur confuſio, quia item neceſſe erat, ut alius imperaret, obe-

Tacitus. lib. 3. ann.

Poteſtatis civilis origo.

diret alius, ultro ſeſe gentes ea abdicarunt, & penes unum aliquem, vel penes paucos, vel penes plures Poteſtatem hanc eſſe voluerunt. Sic Tacitus: *Cunctas nationes, & urbes, populus, aut primores, aut ſinguli regunt.*

Poteſtas in tres ſpecies diviſa.

Vnde tres rerumpublicarum ſpecies, & quidem quando unus ad publicam utilitatem adminiſtrat, vocatur Regia Poteſtas, quando pauci, plures tamen uno, Optimatum gubernatio, quando multitudo, appellatur communi nomine, omnium rerumpublicarum Reſpublica. Regibus congruit ea multitudo, quæ natura apta ſit ferre genus præſtans virtute ad principatum civilem. Optimatibus verò convenit multitudo liberorum, quæ nata ſit ad ferendam gubernationem eorum, qui virtute ſua ſunt primarii. Ad civilem autem gubernationem Reipublicæ, confert ea multitudo in qua populus bellicus naſcitur, qui legum æquitatis normâ gubernari & gubernare poſſit.

Periculoſa reipublicæ mutatio.

Hæ autem rerumpublicarum ſpecies laudabiles ſunt, quod ad bonum publicum faciant, quamobrem non mutandæ, ſed diligenter conſervandæ, novitatibus omnibus, niſi quas neceſſitas, aut utilitas publica exegerit, via præcludenda. Vnde ſi ditioni regia poteſtas ſit impoſita,

maje-

majeſtas in ſplendore ſuo maneat: ſi Ariſtocratica auctoritas ſervetur, Optimatum præcellentia: ſi Democraticum Imperium, libertas & popularis adminiſtratio retineatur: ſi quod hodie in pleriſque accidit, mixtus ſit ſtatus, Principi & ſenatui, & populo ſuæ cuique adminiſtrationis partes relinquantur, atque ita ſuum cuique tribuatur, *ne occultis conſiliis lædatur Reſpublica*, ſed ad eam conſervandam omnes conſpirent: id ſi fecerint, auſim aſſerere ſtatum fore perpetuum, præcipuè Monarchiæ, ſi voluntas Principis ſemper potentiæ ſeſe accommodet, potentia rationi, ratio eventibus.

Iuvat audire Saluſtium. *Ego ita comperi*, inquit, *omnia regna, civitates, nationeſque uſque eo proſperum imperium habuiſſe, dum apud eos vera conſilia valuerunt, ubicumque gratia, timor, voluptas corrupere, poſt paulo imminuta opes, denique everſum Imperium, poſtremò ſervitus impoſita.* In hanc non facilè incident ſubjecti, ſi ſtatus ſui formam perpetuò retineant, & majorum leges obſervent. Rarò enim reipublicæ adminiſtratio ſine ſanguine & periculo mutatur. *Omnes rerum mutationes, cædem, fugam, aliaque hoſtilia portendunt*, inquit Saluſtius. & Tacitus: *Occiſus Dictator Cæſar, aliis peſſimum, aliis* pul-

De bello Iugurt.

Conetur populus formam ſui ſtatus & leges majorum retinere.

Lib. 1 ann.

Percuſſores Iulii Cæſaris, paulo poſt extincti. *l. 2. ff. de orig jur.*

pulcherrimum facinus videbatur; Peſſimum ſanè cum adhuc dubius eſſet reipublicæ ſtatus, & inciderit in Triumviros ac potius tres Tyrannos, ut tandem referente Pomponio, neceſſe fuerit reipublicæ per unum conſuli, ut omnis factionum occaſio tolleretur.

Suet in Iul. c. ult.

Non tamen manſit inulta cædes Cæſaris, nullus enim percuſſorum triennio amplius ſupervixit, aut ſua morte defunctus eſt. Damnati omnes. Alius alio caſu perierat, pars naufragio, pars prælio, nonnulli ſemet eodem pugione, quo Cæſarem violaverant, interemerunt.

Vnius Imperium, optimum.

Lipſ. lib. 2. polit. c. 1.

Inter rerumpublicarum formas, quænam optima ſit, ſatis ex illis tribus Ottanis pro Democratia, Megabyzi pro Ariſtocratia, Darii pro Monarchia orationibus, apud Herodotum conſtat. Recte Perſas feciſſe exiſtimo, quod Darii ſententiam ſecuti fuerint. Optima enim & antiquiſſima ea gubernatio, *qua unum Imperii corpus, unius animo regitur, cum plures imperitare malum ſit*. Et verè Tacitus ſcribit, *eam eſſe conditionem imperandi, ut non aliter ratio conſtet, quam ſi uni reddatur*. Neque promptius aliud *diſ-*

Herod. lib. 3. hiſt.

Adminiſtratio monarchica tutiſſima. *Lib. 1. ann.*

cor-

cordantis patriæ remedium, quam ut ab uno regatur. Natura in apibus commenta eſt Regem diſſimilem cæteris; tum magnitudine, tum nitore.

Cum autem arduum ſit ut magnitudo omni virtute excellat, & ut habet proverbium, *quot capita, tot ſententiæ*, firmior & tutiſſimus cenſeri debet ſtatus, quo privatim ſanctè, & innoxiè ſub uno capite vivitur, & per illud publicè Iuſtitia & Clementia viget. Arduum nempe eſt *eodem loci potentiam & concordiam eſſe.* Majeſtas in plures diviſa ſplendorem amittit. *Lib. 4. ann.*

Itaque licet aliquando plures unà imperium gubernaverint, & inter eos aliqua fuerit unio, ea tamen incommodis ſuis & mutuis offenſionibus omnino non caruit. Quæ cauſa fuit ut in libera Republica Conſules alternis imperarent. Vnita virtus ſemper fortior. Contra diviſa in plures Majeſtas, ſplendorem ſuum ac vires amittit. Ideò Florus ait, *gratulandum in tanta diviſione ac perturbatione*, quod potiſſimum ad unum caput, ad *Auguſtum videlicet ſumma rerum redierit, qui ſapientia ſua atque ſolertia perculſum undique & perturbatum ordinavit Imperii corpus*, ac hujus conſervandi exemplum cæteris Imperatoribus præbuit. *Nonodecimo civilia bella ſuſtinuit*, inquit Tacitus, à quo tempore fortunam ſuam fabricare cœpit. Qua prudentia Auguſtus imperium obtinuerit. *Lib. 13. ann.*

cœpit. Imperia non merendo obtinentur, ſed merita jam ante præceſſiſſe oportet. Vna victoria Imperatorem eum fecit, eo quod occaſione & prudentia uſus fuiſſet. Occaſione autem, nam *Lepidi & Antonii arma in eum ceſſere. Cuncta diſcordiis civilibus feſſa erant. Nulla jam publica arma, nullo adverſante, cum ferociſſimi per acies aut proſcriptione cecidiſſent.* Cæteri ex ſervitio honores, ex contumacia exitium ſperabant, aut timebant. Prudentia ſibi plebem devinxit *eam tuendo, Tribunitio jure.* Regis nomen, ut odium effugeret, non aſſumpſit, ſed Principis. *militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii & pacis*, ſumma humanitate *pellexit*, atque hiſce artibus imperium obtinuit, ac illud tyrannide premere cœpit, *ubi munia ſenatus, magiſtratuum, ac legum ad ſe traxit.*

Lib. 1. ann.

Qua ratione id retineatur.

Claudian.

Poſtquam jura ferox in ſe communia Cæſar
Tranſtulit, elapſi mores, deſuetaque priſcis
Actibus, in gremium pacis ſervile receſſi.

Igitur Princeps ne ſibi ſoli omnem poteſtatem aſſerat, nec leges patriæ ſine reipublicæ conſenſu immutet, quia ubi illæ convelluntur, convertatur vel evertatur

tur Reſpublica neceſſe eſt. Abſoluta poteſtas tyrannis eſt, qui illam affectat, exitium ſibi affectat. huc Principi *ſunt omnia reducenda, ut iis, qui ſub imperio ſunt, non tyrannum, ſed patremfamilias, aut Regem agere videatur, & rem non quaſi dominus, ſed quaſi Procurator, & præfectus adminiſtrare, ac moderatè vivere, nec quod nimium eſt ſectari.* *Ariſt. lib. 5. polit. c. 11.*

Princeps Vitia fugiat, Virtutes amplectatur.

Quo Princeps *firmior adverſus fortuita rempublicam capeſſat*, non ut plerique initio boni, poſtea ignavi, *vitiis delectetur*, ut Tiberius, qui *quanto intentior olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus & malum otium reſolutus*. qui totus luxuria diffluit, nihil aliud quam illicitum, turpe & perniciosum ſibi, & reipublicæ cogitat, *& vitia non ſolum ipſa concipit, ſed eadem in civitatem infundit, pluſque exemplo, quam peccato nocet.* Tametſi vitia quædam ſoli Principi, quædam reipublicæ ſint propria, quemadmodum in Vitellio & Othone, quorum prior *ventre & gula ſibi ipſi hoſtis, Otho luxu, ſævitia, audacia Reipublicæ exitioſior ducebatur:* nullum tamen eſt quod propter exemplum non

Tacit. lib. 4. hiſt. & lib. 4. 6. & 15. ann.

Fugienda Principi vitia. *Cic. de leg.*

Tacit. lib. 2. hiſt.

Sæpe ſubditi vitia principis ejuſque mores imitantur.

graviſſimè noceat ſubditis, qui flexibiles in quamcunque partem ducuntur: ut herbæ quædam ad ſolis motum, ſic illi ad mores principis vertuntur, & exiſtimant ſe obſequentiores, gratioreſque fore, ſi flagitia illius imitentur. Igitur Princeps, qui fax eſt & prælucere omnibus debet, ita mores componat, *& animum bonis artibus imbuat*, ut ad virtutem *proprium hominis bonum*, exemplo ſubditos provocet: ſit illi ante oculos Nero, *quem longâ Cæſarum ſerie tumentem, ſua immanitas, ſua luxuria, cervicibus publicis depulit.*

Lib. 1. hiſt.

Mens ſibi malè conſcia ſemper inquieta.

Illa quoque vitia deteſtetur, quibus non corpus tantum, *ſed malis conſultis animus dilaceratur* Tiberium *non fortunæ, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris ſuaſque ipſe pœnas fateretur, adeò facinora, atque flagitia ſua, ipſi quoque in ſupplicium verterant*. Igitur crudelitatem, invidiam & arrogantiam Princeps fugiat, nec illi quod eſt rariſſimum *aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas modeſtiam diminuat*. Cur enim ſuperbiâ *intumeſcat? cuncta cum mortalium ſint incerta; quantoque plus adeptus tanto ſe magis in lubrico dictans. Tolluntur in altum ut lapſu graviore ruant*. Magnæ fortunæ magna pericula, brevibus momentis ſumma quæque vertuntur. Repentina vis Cæſa-

Lib. 6. ann.

Lib. 3. & 4. hiſt.

Lib. 1. ann.

Cæſarem oppreſſit: *Occultæ Caium inſidiæ*. Magna documenta inſtabilis *fortunæ*, *ſummaque etiam miſcentis*.

Princeps itaque ſe *mortalem eſſe* cogitet, & *hominum officio fungi*, ut Severus Imperator, qui indies urnam in qua ſepeliendus contrectabat, dicens, *tu virum capies, quem totus orbis capere non potuit*. Sit *modeſtus* ut pluris æſtimetur. quemadmodum Veſpaſianus, in quo nihil tumidum, *arrogans*, *aut in rebus novis novum fuit*. *Iuſtus*, ut Trajanus, qui & in ſe, & in aliis firmiter jus & æquitatem ſervavit, quod ſciret, utrumque vincula eſſe civitatum. Et cum prima ratio principatus ſit, *Religione*, *&* *divino jure populum devincire*, veneretur Princeps *unum illud æternum*, *neque mutabile*, *neque interiturum Numen*, ut conſilia ſua reipublicæ *proſperet*.

Lib. 4. ann.

Princeps ſit modeſtus, juſtus, Deum veneretur.

Dion. Nicaus. & Tac.

Lib. 3. ann.

Lib. 5. hiſt. & di. lib. 3.

Vnicam & veram religionem ſincerè & ritè colat, quæ non eſt alia quam Catholica, ſine qua reſpublica tranquilla, & pax inter eos eſſe nequit diuturna, qui diverſimodè de Deo loquuntur & ſentiunt. Errant igitur & parum politicè ſentiunt, qui docent poſſe principem pro libitu religionem diſſimulare, aut fingere. Qui eam fingit, nullam omnino credit. Nec minus impii qui diverſas religiones in

Veram religionem ſervet, colat.

Diverſarum religionum incommoda. unam eamdemque rempublicam inducendam eſſe aſſerunt, pacis vel ſanciendæ vel conſervandæ cauſa, cum nullæ acerbiores animorum ſint diſſenſiones, quam quæ à ſectis, variè quoque inter ſe diſſectis accenduntur. *Clemens* ſit Princeps, *& amorem inter populares, metum apud hoſtes quærat.* Nihil, inquit Iuſtinianus, *tam peculiare eſt Imperialis majeſtatis, quam humanitas, per quam ſolam, Dei ſervatur Imago.* Hanc tamen ita amare debet, ut Iuſtitiam non deponat, neque ita Iuſtitiam exercere, ut Clementiæ obliviſcatur. quod commendat Claudius apud Tacitum, *Clementiamque & Iuſtitiam quanto ignara Barbaris, tanto tolerabiliora capeſſat:* cùm utraque ſit Principi neceſſaria, utramque ſociare debet, & Clementiæ miſcere Severitatem, ubi id res efflagitat, ne crimina maneant impunita, & ut hoc exemplo cæteri meliores reddantur.

Lib. 11. ann. & in Agric.

L, ult. C. de donat. inter vir. & uxor.

Princeps juſtitiam & clementiam exerceat.

Lib. 8. ann.

Denique *Prudens ſit.* talis eſt qui uſum habet, & *memoriam rerum geſtarum*, ut inquit Saluſtius, & libellum, prout Auguſtus, quaſi de omnibus rationem redditurus; *quo opes publicæ contineantur, quantum civium, ſociorumque in armis, quot Claſſes, regna, provinciæ, tributa, vectigalia, quæ neceſſitates, quæ largitiones. Si in hanc curam Princeps non incum-*

Qui ſcire poſſit quid in toto ſuo dominio agatur.

Lib. 1. ann. & lib. 3.

incumbat, funditus rempublicam trahet.

Princeps bonus expetitur, qualiſcumque tolerandus.

Priſcis temporibus, cum virtutis ac roboris prærogativa principatui aſſignaretur, electio in uſu fuit. hæc enim *optimum quemque demonſtrat.* Non quidem Principum filii contemnendi ſunt, *ſed naſci & generari à Principibus fortuitum, nec ultra æſtimatur.* Qui enim eligitur moderatius agit, & cum filios, non niſi nova electione habere poſſit ſucceſſores, ſubditorum favorem ſibi conciliat, non eos opprimit, nihil adverſus leges fundamentales, aut reipublicæ utilitatem audet. Contra tamen in electione ſæpe erratum. *Nam multi majores privatis videntur, dum privati ſunt, & omnium conſenſu capaces Imperii, niſi imperaſſent.* Ac ut lubrica rerum mortalium *cunctis in negotiis obſervantur, fama, ſpe, veneratione, potius omnes deſtinantur imperio, quam quem futurum Principem fortuna in occulto tenet.* Accedit quod interregnum diviſionibus ſit obnoxium. Tunc enim ſine gubernatore fluctuat & periclitatur reipublicæ navis. Quare plerisque viſum eſt *minori diſcrimine ſumi Principem,*

Tacit. lib. 1. hiſt.

An ſucceſſio electione potior.

Non ſemper optimi eliguntur.

Lib. 3. ann.

Lib. 1. hiſt. & l. 3. ann. *quam quari, ſicque pravas aliorum ſpes cohiberi, dum ſucceſſor non in incerto eſt.* Nam ubi filius patri ſuo ſuccedit, Princeps idem quodammodo eſſe videtur, & regnum non tam ei acquiri, quam in eum continuari. Ideò Franciæ Cancellarius, Franciæ Regem nunquam mori dicebat. Idem Rex, eadem Lex manet.

Certo ſucceſſore in domo, fraudibus præveni-tur.

Vt autem Lex juſta eſſe debet, ita & Rex juſtus ac bonus populi totius voto expetitur, qualiſcumque tamen fuerit, tolerandus. Ea enim eſſe debet ſubditorum in Principem obſervantia, ut cum legitima auctoritate conſtitutus ſit, ejus mores patienter ferant. *Ferenda regum ingenia, nec uſui crebras mutationes* eſſe dicebat Claudius Imperator Legatis Parthorum. Nunquam enim libertas plus patitur detrimenti, quam in ejuſmodi mutationibus. Sperat populus ſublato principe imperium fore mitius: & in gravius incidit, uti iis accidit, qui *Tiberio & Caio fuerunt ſuperſtites, cum interim inteſtabilior & ſeverior exortus eſt ſtatus*: & licet forte melior redderetur, longè tamen graviora ſunt damna quam mutationis commoda, adeoque ſatius eſt præſentem ſtatum tolerare, & malum Principem conſilio & blandis monitis emendare, quam ex inſidiis è medio tollere, vel cum regno deſtituere, quod crude-

Lib. 12. ann. Tolerandus princeps, & ſtatus præſens.

Lib. 4. hiſt.

crudelitatis ac perfidiæ eſt. Confidere in Deo oportet, qui ſi Princeps ſit malus, poteſt genium ejus mutare, vel alium ſubrogare meliorem. Princeps malus blandè emendandus, non tollendus, eſt.

Nihil Deo quod injuſtum eſt placet, aut perdurat: qualemcumque igitur Principem non aliter atque ſterilitatem, hyemem, cæteraque naturæ mala, tolerandum eſſe affirmat Tacitus. Quis Principum à vitiis immunis fuit? quis populus ſine vitiis? *erunt illa donec homines*; quinimo plerumque peccata populi per malum Principem puniuntur & caſtigantur. Vnde qui propterea eum tollere aut removere contendunt, Dei providentiæ & voluntati ſeſe opponunt. Solus Deus Iudex Principis eſt, *adeſt ille juſta vindicta, nec durat longè, qui ex paterna fortuna tantam licentiam uſurpat.* *Lib.* 14. *ann. & in Agric.*

Imperatoris Majeſtas.

Inter principatus primum locum ſibi vindicat Imperii decus, quod ipſe Deus conſtituit, ut ſubjectorum difficultates enodet, & leges pro naturæ varietate ferat. Habet Imperator in omnes imperii cives, ordines, Civitates ſummum jus; neminem niſi Deum gladiumque agnoſcit, atque ſub ſe tam ſublimes habet prin- Imperator inter omnes principes eminet.

cipes, quam Romani veteres, quibus *inſtrumenta ſervitutis & Reges fuere*. Quin & inter externos Principes ac Reges omnes, velut inter ignes Luna minores eminet, adeò ut in cauſis fidei, tam ad inimicos crucis arcendos, quam ad ſchiſmata coërcenda Chriſtianos Reges convocare poſſit, imo & ipſos Reges creare. Sic Otho tertius Imperaror, Boleſlao Poloniæ Principi regiam dignitatem tribuit. Henricus V. Bohemiæ Ducem regiis inſignibus exornavit. Fredericus I. Canutum Daniæ Ducem Regem conſtituit, & Hungariam & Sardiniæ Inſulam in Regnum commutavit, & ſuperiore ſeculo Carolus V. Imp. Florentinam rempublicam ad Medicæos, & Auguſtam aliaſque Germaniæ civitates ad ſenatum tranſtulit, tutius judicans unius, aut paucorum inniti fide, quam populo, omni momento mutabili, potentes civitates credere. *Nam populi imperium juxta libertatem paucorum, dominatio regiæ libidini propior eſt*. Quam poteſtatem cæteri Reges agnoſcunt, & legato Cæſareo primum locum tribuunt.

Reges creat.

Dominationis arcanum.

Tacit. lib. 6. ann.

Variè olim Principes Imperium obtinuerunt, alii vi, ut Iulius Cæſar, alii ſucceſſione, aut militum electione, ut Auguſtus & Septimius Severus, alii Imperatoris voluntate, & adoptione privatim facta,

Variis modis Imperatores imperium adepti.

facta, ut Caius & Lucius, & iis mortuis Tiberius ſucceſſionis jure, quamquam hic callidè, inquit Tacitus, *dabat fama, ut vocatus potius electusque à Republica videretur, quam per uxorium ambitum & ſenili adoptione irrepſiſſe.* Tiberius C. Caligulam hæredem potentiæ reliquit, quamquam ei eſſet in domo filius, Druſus ſcilicet Vipſianæ fœtus & paternæ crudelitatis rivulus. Alii adoptione publica deſignati fuere, eaque à lege Curiata robur accepit. Sic Galba Piſonem, Nerva Trajanum, Trajanus Adrianum adoptaverunt. Ideò Augusti & Cæſares dicti, quia imperio deſtinati. Itemque Nobiliſſimi Principes nuncupari, quod nobilitate ſupra cæteros extollerentur, dato eis annulo in ſpem ſucceſſionis. Nam Spartianus, *adamante gemmâ, quam Trajanus à Nerva acceperat, à Trajano donatus ad ſpem ſucceſſionis elatus eſt.*

Lib. 1. ann. & lib. 1. hiſt.

Hodie in Imperio Romano-Germanico Imperator eligitur, aut eo vivo ſucceſſor deſignatur, quem Regem Romanorum Aurea Bulla nominat, non quidem pro arbitrio Imperatoris, ſed Electorum Principum ſuffragio. Quod & veteribus Germanis olim uſurpatum. ait enim Tacitus, *ex Nobilitate Reges, ex Virtute Duces ſumi*, non ſuccedere, quaſi regnum in quod ſucce-

Imperator ab electoribus Imperii eligitur.

Lib. de morib. Germ.

ſucceditur tyrannidi magis ſit obnoxium,
Lib. 1 *.hiſt.* ut inſinuat Galbæ oratio, ubi ait, *loco libertatis eſſe ſi Princeps eligatur*, nam qualis futurus, *conſenſu monſtratur*, & facilius legibus Imperii conſtringitur: ſic cum Carolus V. fratrem ſuum Ferdinandum propria auctoritate ſibi ſucceſſorem deſtinaret, reſponderunt Imperii Principes, id libertati Imperii, & pactis conventis legibuſque, quibus ipſe erat devinctus, adverſari.

Imperator ſucceſſorem non conſtituit.

Quamvis igitur Imperium Germanicum ſit monarchicum, ipſum tamen Monarcham eligere de more oportet, quo magis imperio ſe obſtrictum agnoſcat, nec Ordines, aut quidquid infra ſuam fortunam eſt, contemnat. Attamen ſubditi mutationibus electionis aſſueti, eaſdem magis quam ſuum dominium amare videntur, ſemperque ſibi perſuadent Imperatorem alium, vel alterius ſtirpis fore meliorem. Verùm jam longâ annorum ſerie, Electoribus viſum, Auſtriacis imperium committere. Nec noſtrum eſt cauſas inquirere. Rectè Seneca, ſecretorum inquiſitionem, & multarum rerum ſcientiam, quæ nec tutò narrari, nec tutò audiri poſſunt, pro deterrimo ætatis ſuæ vitio profeſſus eſt.

De tranqu. animi.

Res admiranda tamen, ut cum Lipſio loquar, ex una domo Auſtriaca tredecim Impe-

Præfat. in Admiranda.

Imperatores intra trecentos ſexaginta annos orbi Chriſtiano affulſiſſe, atque id ſanguinis & natalium ſerie, ſine ullo fulcro adoptionis. Quid in omni retrò Principum claſſe ſimile? duo, tres in una domo & vix fuerunt; in prima ipſa Iulii, nec ultra ſextum etiam adoptio prorogavit. Iterum dico mirandum, & quid ni à Deo tacita vox & teſtimonium, datam hanc familiam, & demiſſam è cœlo in terram eſſe, ad imperia terrarum, & fidei Catholicæ antemurale.

Auſtriaca familia à Deo deſtinata Imperio.

Regis Romanorum Electio & Coronatio.

Quemadmodum Romani Principes, Auguſtus Tiberium, alii alios ſibi ſucceſſores ſubſtituerunt, ne ſe mortuis, imperium certo gubernatore careret: Ita pro dominationis fulcro, in Imperio Germanico uſitatum, ut conſentiente Imperatore Rex Romanorum, à ſeptemviris ſolemni ritu de more eligatur, etiam invitus, ſi imperio ita expediat. Sic ad Imperium adactus fuit Albertus Auſtriacus, qui cum uno anno tria regna, Hungariæ, Bohemiæ, & Romanorum conſecutus eſſet, reſpondit tantam felicitatem non duraturam: & ſic factum fuit, nam trigeſi-

Tacit. lib. 1. ann.

Rex Romanorum ab Electoribus eligitur, etiam invitus.

geſimo tertio ab electione menſe obiit. Non minori animo Albertus Pius Belgarum Princeps oblatum ſibi imperium recuſavit, accito eo qui ei virtute & ſanguine proximus erat Matthia fratre.

Apparatus electionis & juramenti.

Indicto autem electionis die, Electores coccinea induti toga hoc ordine procedunt. Moguntinum & Trevirenſem, Colonienſis & Bohemiæ Rex, hos Palatinus, Saxo, & Brandemburgicus ſequuntur, & audito in Metropolitana Eccleſia ſolemni ſacro, & hymno ſancti Spiritus, ad ſummum altare accedunt, atque ibi jurant ſe Principem vera pietate præditum, juſtitiæ defenſorem, Chriſtianæ reipublicæ utilem, eúmque Germanicæ gentis electuros: ejus autem gentis eſſe cenſetur, qui patre germano extra Germaniam natus eſt. Sic Fredericus Imperator, in Sicilia in lucem prodiit. Attamen quia Henrico ſexto Imperatore Germano natus erat, ad Imperium vocatus fuit: & tempore Caroli V. & Ferdinandi I. fratres ac nepotes Maximiliani I Imperatoris ex filio Philippi, Germani habiti fuere, quod præmortuo patre eorum Philippo Rege Caſtellæ ante avum eſſent in poteſtate avi paterni, qui Germanus erat & Archidux Auſtriæ. Ideò Franciſcus Galliæ Rex, qui cum dicto Carolo ad

Sufficit quod eligendus ſit patre Germano natus.

Goden. Conſ. 1. n. 1. Beſold. de jur. pub.

ad Imperium adſpirabat, repulſam paſſus eſt: & licet tantum decimum nonum annum ageret, etſi minores viginti quinque annis ad rempublicam adminiſtrandam de jure non admittantur, tamen minori ætate plures ad imperium evectos legere eſt. Iuramento obſtricti Septemviri, conclave ingrediuntur: & primum Moguntinus tanquam collegii Decanus, in Trevirenſis, Colonienſis, Regis Bohemiæ, Ducis Bavariæ ſeu Palatini Rheni, Ducis Saxoniæ, & Marchionis Brandeburgenſis, & hi in Moguntini ſuffragium inquirunt, & palam quiſque ſuum profert.

L. 8. ff. de muner. & l. 6. ff. de decur.

Quo ordine ſuffragia dentur.

Si autem Electores tres, quarto ſuffragentur, licet illi ſuffragio ſuo electioni de ſe factæ aſſentiri: ut fecit Rupertus Imperator, qui à tribus Eccleſiaſticis principibus electus, ſibi ipſi quartum ſuffragium dedit: & Sigiſmundus Caroli IV Imperatoris filius, & alii. Peracta electione Moguntinus cum cæteris Principibus Electoribus, vel eorum nuntiis, ad altare accedens, coram nobilibus & populo, electum Romanorum Regem renuntiat. Illius autem Confirmationem, ſummus Pontifex ſibi reſervat, qui prius ſolet electum in Regem Romanorum & ad Imperium promovendum examinare, nec enim hæreſis labe infectum, licet omnium electo-

C. 33. de elect. Arumaus ad auream bull. diſp. 2. th. 22.

Electum Pontifex confirmat.

electorum calculis eligatur, approbare poteſt, aut debet. Idoneum tamen in quem major pars Electorum conſenſerit, non poteſt non approbare, cum ad eos de jure & conſuetudine pertineat electio.

Porrò Pontificia coronatio in uſu non eſt, ſi quidem illa nihil novi juris electo tribuat, ſed quod tributum eſt magis ſignificat. Multi quoque fuêre Imperatores qui coronationem Pontificiam non habuerunt: ut Maximilianus I, Ferdinandus, Maximilianus I I, & hujus filii Rodolphus & Matthias. Solum igitur nunc coronatio Germanica recepta, quæ electionem ſequi ſolet, quâ omnia quæ Majeſtatis ſunt abſente Imperatore Rex poteſt, & majora Imperii feuda concedere, non etiam de bonis patrimonialibus diſponere, non enim in alienando, ſed in adminiſtrando ejus poteſtas conſiſtit.

Principum Imperii prærogativa.

Non ſolum Imperatori prærogativa erga alios Principes Majeſtatem habentes, competit, ſed idem jus imperii Germanici principibus datum, ut omnibus aliis ſub exteris Imperiis aut regnis viventibus præferantur. ſubjectiſſimi illi ſunt,

ſunt, hi omnium liberrimi. Germaniæ enim conſtitutio hoc fert, ut quiſque principum in ſuo principatu idem ſit, & idem poſſit, quod Imperator in toto, & unuſquiſque in ſuo principatu, Imperatoris radium tamquam ſui ſolis pleniſſima imagine referat & repræſentet. Vnde Carolus V. Imp. in aliis ſuis regnis mancipiis ſe ac ſervis, in Germania Regibus imperare dicere ſolebat, cum idem jus in ſuis territoriis habeant Imperii Principes, quod Reges in ſuis regnis. Hinc æquè ad alios Principes de negotiis ad ſtatum ſuum ſpectantibus, legatos mittere poſſunt, quam quiſpiam aliorum Regum de regni rebus.

Imperii Principes idem jus quod Reges habent.

Inter Principes imperii, Electores eminent, hi enim non ſecus ut olim Præfectus prætorio Regibus meritò comparantur. Imo Bohemiæ Rex in omnibus publicis imperii actibus, quemcunque Regem alium quacumque etiam ſingularis dignitatis prærogativâ fulgentem, ſi illis actibus interſit, immutabiliter, ut aurea Bulla loquitur, antecedit. Hæc autem Electorum inſignis prærogativa, quod pleraque negotiorum cæteris adempta, illis ſolis proponere ſoleat Imperator, & cum illis conſultare, rerumque maximarum momenta tranſigere, & in

Bohemiæ Rex in actibus Imperii omnes antecedit.

Beſold. de jure præced. c. 2. n. 13. Carpzov. de Leg. Reg. Rom. c. 3. ſect. 3. n. 12.

in hunc finem raró imperii, ſæpius Electorum comitia indicere.

Inter principes Germani præferendi.

Quantum ad alios principes Imperii, idem ſtatuere Bullam arbitror, ſi de illis exteris Principibus, qui non Regio ſtemmate oriundi, id intelligatur. De Principibus verò quos ſanguinis vocant, & coronæ capaces ſunt, ambiguus forte quis eſſet. Germanos præfero, ſive reſpicias libertatem, rem inæſtimabilem, ſive ſanguinem, cum nulla fere Germaniæ familia, quæ non ex Imperatorio ſanguine originem ducat, ſive ſucceſſionem, cum hi omnes eligi poſſint, & potentia Imperatores quaſi ſint; illi tamen naturæ curſum expectare tenentur, donec ex arbore folia quæ ſolis aſpectum illis impediunt, decidant.

Arumæus in ſuis diſc. acad. 24. vol. 2.

Regia Poteſtas.

Regnum conſortis impatiens.

Iuſtinus.

Imperialem Majeſtatem proxime ſequuntur Reges, *penes quos principio rerum, gentium nationumque imperium erat*, & nunc eſt. nam in temporalibus ſuperiorem non agnoſcunt, nec collegam in adminiſtratione ferunt, *cum regnum non capiat duos, & ſummo dulcius unum ſtare loco, ſociiſque comes diſcordia regnis.* Vt ſcite Alexander Dario Aſiæ diviſionem petenti

Stati lib. 1. Theb.

petenti reſponderit, nec mundum duos ſoles, nec Aſiam duos reges tolerare. Duo ſi eſſent ſoles, incendio omnia perderentur.

Nec tamen cum Rex eſt unus, unius mente regnum adminiſtratur; ſed unius auctoritate; Plures enim in partem curarum vocantur, pluresque rectè ſentientium mentes, unam Regis regnique mentem efficiunt. Hæc poteſtas à Deo eſt, per eum enim *Reges regunt, & legum Conditores juſta decernunt.* Deus naturæ auctor, hominibus mentem indidit, quâ ſe alicui potentiori ſubmitterent, illique obtemperarent, auctoritas verò ab hominum voluntate penderet. Itaque homines ſibi Regem conſtituebant quem prudentiſſimum, juſtiſſimumque judicabant; Dein hoc genus poteſtatis filiis Regum mandari cœptum eſt, de quibus ſpes eſſet, non tantum in imperium, ſed in virtutes & præclara patrum facinora ſucceſſuros.

Regia poteſtas à Deo. *Prov. c. 8.*

A populo Rex conſtitutus.

Et hinc apud multas hodie gentes, præclara invaluit conſuetudo, ut regna ad Regum filios primogenitos delabantur. cum enim nulla ſancta ſocietas, nec fides regni ſit, & primogenii fœtus meliores, noviſſimi deteriores exiſtant, (Vt inſinuat illud Virgilii de fama, *Extremam ut perhibent Cœo Enceladoque ſororem progenuit*)

Hodie in regna primogeniti ſuccedunt.

genuit) jure ad eos regna devolvuntur, per quos etiam conſervantur, *nam in plures diviſa, claritas familiæ per inopiam rei familiaris obſoleſcit*. Vnde Germani olim omnia prædia uni deferebant, reliquis cum pecunia abire juſſis: quod ſalubriter dicta conſuetudo multorum regnorum legibus approbata eſt. Sic Iacobus II perpetua lege ſanxit, ut regna Aragoniæ, Valentiæ, ac Cataluniæ principatus inſolubili inter ſe nexu copularentur; Obſervaverat hic quantis periculis Sanctius Major, Ferdinandus Magnus, & Iacobus I, Reges regna ſua expoſuiſſent, quod ea in filios diviſiſſent.

Tacit. de morib. Germ.

Mariana de reb. geſt. Hiſp. lib. 15. c. 19.

Ius Primogenituræ Regiæ.

Non tantum regnorum conſuetudines, ſed & natura ipſa vult, ut is cui primum vitam lucemque impertivit, in regno ſuccedat. Primogenitus autem dicitur qui primus natus eſt, etiamſi nullus eum ſequatur: nec tamen ſufficit ut primogenitus fœtus dicatur, ſi ante alium ejuſdem uteri manum pedemve proferat, niſi totus prius enaſcatur, cujus rei luculentum habemus exemplum in Scriptura.

Quis dicatur primogenitus.

Quid ſi unus alterum confeſtim ſequatur? (nam ſimul unoque impetu non p[...] ſui[...]

Quid ſi alius alium confeſtim

ſunt, natura id non permittente.) Qui primus in lucem venit, adhuc jus primogenituræ conſequetur. Quid ſi ignoretur uter ex geminis fratribus, aut etiam non geminis ſit primogenitus? Tiraquellus plures refert opiniones, tandem concludit, data morum paritate, utrumque ad regni adminiſtrationem admitti, niſi alter prior poſſeſſionem adeptus fuerit, in dubio enim melior eſt conditio poſſidentis. cujus ſententiam probo, ſi pater prius deceſſerit. Sed hoc rarum Gemellos eſſe vitales, nam aut unus ex iis, aut puerpera extinguitur. Saltem in Principe rarum, ideo tanquam bonum felicitatis omen ad ſenatum referebat Tiberius, Druſi Uxorem geminos uno partu edidiſſe, *nulli ante Romanorum ejuſdem faſtigii viro geminam ſtirpem editam.*

ſequatur, & ignoretur uter ex geminis ſit?

De jure primog. q. 17.

Raro gemini vitales.

Tacit. lib. 2. ann.

Quid ſi ambo ſimul in lucem venerint cæſo matris utero?

Id enim accidere poſſe experientia & leges fidem faciunt. Sunt qui robuſtiorem admittendum, alii à Magnatibus eligendum cenſeant. Utrumque difficultate non caret, & majus diſſidium ſi ambo regant, *nam quos unius uteri ſuſcepit hoſpitium, unius regni non capit conſortium,* refert tamen

D. Cyprianus ad Demetr.

lib. 3. *ann.* men Tacitus Verritum & Malorigem fratres geminos pacate Friſiam gubernaſſe. quod non ſine miraculo, nam *Fratrum rara concordia.* M. Philoſophus ſapientiſſimus omnium imperantium Romæ, Fratrem Verum vix ferebat ſibi moribus diſſimilem; ille priſca integritate, hic diſſolutiſſima vita, qui cum concubinis jacebat, velamine ex liliis & roſis facto ſe tegens, unctus odoribus Perſicis. Contra Marcus inter curas imperii, ſpinaſque rerum non niſi ambitioſis gratas. Sed ad quæſtionem, exiſtimo geminos ſimul poſſe ſuccedere hac conditione, ut ſi regnum in plures ſit diſperſum provincias, earum adminiſtrationem inter ſe ſortiantur. ſi quidem vere cecinit Lucanus, *Nulla fides regni ſociis, omniſque poteſtas Impatiens conſortis erit.*

Rara concordia Fratrum, moribus ſi diſſimiles.

Quibus conditionibus gemini poſſint ſuccedere.

De bello Pharſal.

At quis illum præcedet ſeſſione, nominatione, ſubſcriptione? Quivis in provincia, quam ſors objecerit ultro in regali throno ſedebit, nominabitur, ſubſcribet. Quodſi Populo libuerit utrumque extruere monumentum, in forma ſphæræ, ſeu, ut habet Caius, in circulo eorum nomina deſcribet, ne ex ordine alter alio dignior judicetur. Similiter ipſi facient, ſi quid una ſubſcripſerint. Quodſi incommodum id videbitur, exemplo Imperatorum inſcriptiones variabunt.

Tiraq. q. 21. *&* 28.

Quod-

Quodſi interdum congreſſi una ſedere debuerint, menſæ ſphæricæ accumbent, in qua cum nullum principium nec finis appareat, nullus etiam ſedendi apparebit ordo, quem æqualitas neſcit pati. Ideo non convenit ut pari dignitate & potentia Principes conveniant, impares vero ſi fuerint, is qui dignitate anteit prior ad conſtitutum locum veniat, honoris enim quædam ſpecies eſt, ſi alter poſterior, & ad hunc accedere videatur. Ita Philippus II. & Sebaſtianus Reges mutuum Guadalupæ conventuri, poſterior Luſitanus cum ſuis acceſſit.

Pares dignitate ſi conveniant, aut impares, quis præcedat.

Coneſtagg. de conjun. Portu. cum regno Caſt.

Quid ſi alter eorum abſque liberis deceſſerit, an totum regnum ad ſuperſtitem devolvatur? an vero & alii fratres admittantur ad partem?

Et veriſimilius eſt non admitti. Quod autem dixi utrumque fratrem admitti vita functo parente, an etiam eo ſuperſtite? Minime, recte enim genitor alteri gratificabitur. nam quidni ad vitanda incommoda, quæ ſocietas regni ſecum affert, uni faveat, cum de alterius præjudicio non conſtat? Si etiam quando palam eſt quis ſit primogenitus, non ſolum ſi ingratus, ſed etſi minus idoneus exiſtat mode-

Si minus ſit idoneus, aut patri rebellis, in

alium regnum transferri poteſt.

rando principatui, poteſt pater id jus in alterum conferre. nec enim conſuetudo præferens primogenitum, debet interpretari contra commodum regni.

Quid ſi primogenitus in patrem ſit impius? Fas erit patri illum ſceptro privare. Id fecit Ioannes Aragonum Rex, qui ſublato propter impietatem Carolo I. primogenito ſuo, ad Ferdinandum fratrem minorem regni Sceptrum detulit. Et Philippus II. Carolum primogenitum ſuum, tot regnorum ſucceſſorem non deſideravit, quod in patrem videretur impius.

An fœminis regnum deferendum, ſi filii deſint?

Romani in honorem familiæ, & pudicitiæ matronalis, multa Illuſtribus fœminis decrevere: Nec potuit ſatis, nam pudicitia magna eſt virtus, & familiæ ſplendorem mirum in modum auget.

Cur moderandi fœminarum honores.

Tacit. lib. 1. ann.

Suet. 50. in Tiber.

Quia tamen nullum animal ſublimitatis magis avidum, *cenſuere moderandos fœminarum honores.* Quare Tiberius ne quidem Liviam, à qua vitam & imperium acceperat, *parentem patriæ appellari, nec ullum honorem inſignem recipere publice paſſus eſt.* nec *lictorem quidem ei decerni.* Hinc

Hinc leges fœminis juriſdictionem non tribuunt, quinimo ab omnibus publicis muneribus eas removent. Uſus quoque militaria feuda fœminis non defert, & lex Salica eas, etiam deficientibus maſculis à regno Galliæ excludit. Eſtque omnibus gentibus innatum, ut imperium fœminarum ægre patiantur, & ſi quæ *fœmina dominanti obtemperant, in tantum non modo à libertate, ſed à ſervitute degenerant*. Accedit, quod imbecillis *& laboribus impar ſit hic ſexus, &, ſi licentia adſit, ſævus & ambitioſus, cujus conſilium fere in deterius tendit*. Verius tamen de jure, deficientibus Maſculis, ad regni ſucceſſionem fœminas admitti, ad quam dicta nihil faciunt, cum & in Gallia ordinariæ juriſdictionis ſint capaces, ideoque in eas etiam compromitti liceat. Eſtque receptum in regnis, in quæ fœminæ poſſunt ſuccedere, ut ex recta linea deſcendentes, maſculis ex latere conjunctis præferantur; quemadmodum recte Hiſpani judicarunt, in controverſia de ſucceſſione regnorum Caſtellæ & Legionis, inter Ferdinandum Aragoniæ Regem & Eliſabetham ejus uxorem.

l. 2. ff. de reg. cur.

c. 1. §. filia. de ſucceſ. feud.

Tacit. de morib. Germ. lib. 3. ann. & lib. 15.

Deficientibus maſculis fœminæ in regna ſuccedunt, niſi lex regni obſtet.

c. 4. & de arbitr.

Viget & hic uſus in Hiſpania ut vivo ipſo Rege, illis qui proxime ſucceſſuri in regnum, etiam filiabus, juramentum fi-

delitatis præſtetur: præſtitum & id Ferdinandi Regis Catholici filiæ, cujus nuptiæ cum Philippo Archiduce, regna Hiſpaniæ & alia, in eandem familiam Auſtriacam invexerunt. ſimiliter in Portugalia, Sicilia, Dania, Scotia, Suecia, Anglia, fœminæ, ſi nulla ſit proles Maſcula, regnum deferetur, prout delatum Eliſabethæ, & extincta linea tota Henrici VIII. Iacobo Regi Scotiæ, regnum Angliæ, præ cæteris Angli detulerunt, quod is ex maxima natu filia Henrici VII. deſcenderet. Quinimo à primis temporibus id uſurpatum, ut Angliæ regno & etiam bello fœminæ præficerentur. Solitus, inquit Tacitus, *Britannus fœminarum ductu bellare.* & Germani eas viris ipſis anteferebant; quod *ineſſe iis ſanctum aliquid ac providum putarent.* Unde *nec conſilia earum aſpernabantur, aut reſponſa negligebant.*

In Agricol. & de morib. Germ.

An filii naturales & legitimati ſucceſſionis regiæ ſint capaces?

Non omne vitium ſufficit, ut pater in alterum primogenituræ jus valeat transferre, cum claudos & cœcos primogenitos prælatos fratribus majoribus fidem faciat antiquitas. Si Perſas excipias, apud quos

Legitimati per

quos non licebat monophthalmon Regem conſtituere, nec hodie licet patri filium naturalem in præjudicium legitimi hæredis ad regiam ſucceſſionem reddere habilem. Legitimatum vero per ſubſequens matrimonium quo ad omnia habilem cenſeo, cum tanta ſit vis matrimonii ut omnia præcedentia vitia purget tollatque, non tamen ut filio ex intermedio matrimonio jus primogenituræ auferat; neque enim legitimatio retrotrahitur in præjudicium legitime natorum. Nam ſequens matrimonium facit quidem eos vere legitimos, ſed ex nunc, tempore ſcilicet contracti matrimonii, non autem retro à tempore nativitatis.

ſubſequens matrimonium in regnis ſuccedunt.

Covar. de matr. p. 2. c. 8. §. 2. n. 34. c. un. §. naturales ſi de feudo def. contr. ſit inter domi.

Spuriis vero nullum ad ſucceſſionem in regnum, feudaque jus eſt, quod eorum fides ſit valde lubrica, adeo ut nec legitimati per Pontificem admittantur. ſic in regno Aragoniæ, ſceptri ſucceſſionem conſecutus fuit agnatus, excluſo filio Regis per Pontificem legitimato: ſicuti etiam non profuit Antonio Notho Portugaliæ legitimationis allegatio, nec majoris partis populi acclamatio & favor, nam is à Philippo II. Hiſpaniarum Rege, armis juſtiſſime contra ipſum ſuſceptis, ſuperatus eſt, regnoque Luſitaniæ depulſus. In Regnum tamen Caſtellæ Henricus II.

Spurii arcentur. quandoque admiſſi. Capycius deciſ. nova Neap. 121.

Antonius Nothus Portugaliæ, à Philippo II. ſuperatus & è regno depulſus.

in hunc finem raro imperii, ſæpius Electorum comitia indicere.

Inter principes Germani præferendi.

Quantum ad alios principes Imperii, idem ſtatuere Bullam arbitror, ſi de illis exteris Principibus, qui non Regio ſtemmate oriundi, id intelligatur. De Principibus verò quos ſanguinis vocant, & coronæ capaces ſunt, ambiguus forte quis eſſet. Germanos præfero, ſive reſpicias libertatem, rem inæſtimabilem, ſive ſanguinem, cum nulla fere Germaniæ familia, quæ non ex Imperatorio ſanguine originem ducat, ſive ſucceſſionem, cum hi omnes eligi poſſint, & potentia Imperatores quaſi ſint; illi tamen naturæ curſum expectare tenentur, donec ex arbore folia quæ ſolis aſpectum illis impediunt, decidant.

Arumæus in ſuis diſc. acad. 24. vol. 2.

Regia Poteſtas.

Regnum conſortis impatiens.

Imperialem Majeſtatem proxime ſequuntur Reges, *penes quos principio rerum, gentium nationumque imperium erat*, & nunc eſt. nam in temporalibus ſuperiorem non agnoſcunt, nec collegam in adminiſtratione ferunt, *cum regnum non capiat duos, & ſummo dulcius unum ſtare loco, ſociiſque comes diſcordia regnis.* Vt ſcite Alexander Dario Aſiæ diviſionem petenti

Iuſtinus.

Stati. lib. 1. Theb.

petenti reſponderit, nec mundum duos ſoles, nec Aſiam duos reges tolerare. Duo ſi eſſent ſoles, incendio omnia perderentur.

Nec tamen cum Rex eſt unus, unius mente regnum adminiſtratur; ſed unius auctoritate; Plures enim in partem curarum vocantur, pluresque rectè ſentientium mentes, unam Regis regnique mentem efficiunt. Hæc poteſtas à Deo eſt, per eum enim *Reges regunt, & legum Conditores juſta decernunt.* Deus naturæ auctor, hominibus mentem indidit, quâ ſe alicui potentiori ſubmitterent, illique obtemperarent, auctoritas verò ab hominum voluntate penderet. Itaque homines ſibi Regem conſtituebant quem prudentiſſimum, juſtiſſimumque judicabant; Dein hoc genus poteſtatis filiis Regum mandari cœptum eſt, de quibus ſpes eſſet, non tantum in imperium, ſed in virtutes & præclara patrum facinora ſucceſſuros.

Regia poteſtas à Deo.
Prov. c.8.

A populo Rex conſtitutus.

Et hinc apud multas hodie gentes, præclara invaluit conſuetudo, ut regna ad Regum filios primogenitos delabantur. cum enim nulla ſancta ſocietas, nec fides regni ſit, & primogenii fœtus meliores, noviſſimi deteriores exiſtant, (Vt inſinuat illud Virgilii de fama, *Extremam ut perhibent Cœo Enceladoque ſororem progenuit*)

Hodie in regna primogeniti ſuccedunt.

genuit) jure ad eos regna devolvuntur, per quos etiam conſervantur, *nam in plures diviſa, claritas familiæ per inopiam rei familiaris obſoleſcit*. Vnde Germani olim omnia prædia uni deferebant, reliquis cum pecunia abire juſſis: quod ſalubriter dicta conſuetudo multorum regnorum legibus approbata eſt. Sic Iacobus II perpetua lege ſanxit, ut regna Aragoniæ, Valentiæ, ac Cataluniæ principatus inſolubili inter ſe nexu copularentur; Obſervaverat hic quantis periculis Sanctius Major, Ferdinandus Magnus, & Iacobus I, Reges regna ſua expoſuiſſent, quod ea in filios diviſiſſent.

Tacit. de morib. Germ.

Mariana de reb. geſt. Hiſp. lib. 15. c. 19.

Ius Primogenituræ Regiæ.

Non tantum regnorum conſuetudines, ſed & natura ipſa vult, ut is cui primum vitam lucemque impertivit, in regno ſuccedat. Primogenitus autem dicitur qui primus natus eſt, etiamſi nullus eum ſequatur: nec tamen ſufficit ut primogenitus fœtus dicatur, ſi ante alium ejuſdem uteri manum pedemve proferat, niſi totus prius enaſcatur, cujus rei luculentum habemus exemplum in Scriptura.

Quis dicatur primogenitus.

Quid ſi unus alterum confeſtim ſequatur? (nam ſimul unoque impetu non poſſunt,

Quid ſi alius alium confeſtim

ſunt, natura id non permittente.) Qui primus in lucem venit, adhuc jus primogenituræ conſequetur. Quid ſi ignoretur uter ex geminis fratribus, aut etiam non geminis ſit primogenitus? Tiraquellus plures refert opiniones, tândem concludit, data morum paritate, utrumque ad regni adminiſtrationem admitti, niſi alter prior poſſeſſionem adeptus fuerit, in dubio enim melior eſt conditio poſſidentis. cujus ſententiam probo, ſi pater prius deceſſerit. Sed hoc rarum Gemellos eſſe vitales, nam aut unus ex iis, aut puerpera extinguitur. Saltem in Principe rarum, ideo tanquam bonum felicitatis omen ad ſenatum referebat Tiberius, Druſi Uxorem geminos uno partu ediſſe, *nulli ante Romanorum ejuſdem faſtigii viro geminam ſtirpem editam.*

ſequatur, & ignoretur uter ex geminis ſit?

De jure primog. q. 17.

Raro gemini vitales.

Tacit. lib. 2. *ann.*

Quid ſi ambo ſimul in lucem venerint cæſo matris utero?

Id enim accidere poſſe experientia & leges fidem faciunt. Sunt qui robuſtiorem admittendum, alii à Magnatibus eligendum cenſeant. Utrumque difficultate non caret, & majus diſſidium ſi ambo regant, *nam quos unius uteri ſuſcepit hoſpitium, unius regni non capit conſortium,* refert tamen

D. Cyprianus ad Demetr.

lib. 3. ann. men Tacitus Verritum & Malorigem fratres geminos pacate Friſiam gubernaſſe. quod non ſine miraculo, nam *Fratrum rara concordia.* M. Philoſophus ſapientiſſimus omnium imperantium Romæ, Fratrem Verum vix ferebat ſibi moribus diſſimilem; ille priſca integritate, hic diſſolutiſſima vita, qui cum concubinis jacebat, velamine ex liliis & roſis facto ſe tegens, unctus odoribus Perſicis. Contra Marcus inter curas imperii, ſpinaſque rerum non niſi ambitioſis gratas. Sed ad quæſtionem, exiſtimo geminos ſimul poſſe ſuccedere hac conditione, ut ſi regnum in plures ſit diſperſum provincias, earum adminiſtrationem inter ſe ſortiantur. ſi quidem vere cecinit Lucanus, *Nulla fides regni ſociis, omniſque poteſtas Impatiens conſortis erit.*

Rara concordia Fratrum, moribus ſi diſſimiles.

Quibus conditionibus gemini poſſint ſuccedere.

De bello Pharſal.

At quis illum præcedet ſeſſione, nominatione, ſubſcriptione? Quivis in provincia, quam ſors objecerit ultro in regali throno ſedebit, nominabitur, ſubſcribet. Quodſi Populo libuerit utrumque extruere monumentum, in forma ſphæræ, ſeu, ut habet Caius, in circulo eorum nomina deſcribet, ne ex ordine alter alio dignior judicetur. Similiter ipſi facient, ſi quid una ſubſcripſerint. Quodſi incommodum id videbitur, exemplo Imperatorum inſcriptiones variabunt.

Tiraq. q. 21. & 28.

Quod-

Quodſi interdum congreſſi una ſedere debuerint, menſæ ſphæricæ accumbent, in qua cum nullum principium nec finis appareat, nullus etiam ſedendi apparebit ordo, quem æqualitas neſcit pati. Ideo non convenit ut pari dignitate & potentia Principes conveniant, impares vero ſi fuerint, is qui dignitate anteit prior ad conſtitutum locum veniat, honoris enim quædam ſpecies eſt, ſi alter poſterior, & ad hunc accedere videatur. Ita Philippus I.I. & Sebaſtianus Reges mutuum Guadalupæ conventuri, poſterior Luſitanus cum ſuis acceſſit.

Pares dignitate ſi conveniant, aut impares, quis præcedat.

Coneſtagg. de conjun. Portu. cum regno Caſt.

Quid ſi alter eorum abſque liberis deceſſerit, an totum regnum ad ſuperſtitem devolvatur? an vero & alii fratres admittantur ad partem?

Et veriſimilius eſt non admitti. Quod autem dixi utrumque fratrem admitti vita functo parente, an etiam eo ſuperſtite? Minime, recte enim genitor alteri gratificabitur. nam quidni ad vitanda incommoda, quæ ſocietas regni ſecum affert, uni faveat, cum de alterius præjudicio non conſtat? Si etiam quando palam eſt quis ſit primogenitus, non ſolum ſi ingratus, ſed etſi minus idoneus exiſtat mode-

Si minus ſit idoneus, aut patri rebellis, in

alium regnum transferri poteſt.

rando principatui, poteſt pater id jus in alterum conferre. nec enim conſuetudo præferens primogenitum, debet interpretari contra commodum regni.

Quid ſi primogenitus in patrem ſit impius? Fas erit patri illum ſceptro privare. Id fecit Ioannes Aragonum Rex, qui ſublato propter impietatem Carolo I. primogenito ſuo, ad Ferdinandum fratrem minorem regni Sceptrum detulit. Et Philippus II. Carolum primogenitum ſuum, tot regnorum ſucceſſorem non deſideravit, quod in patrem videretur impius.

An fœminis regnum deferendum, ſi filii deſint?

Romani in honorem familiæ, & pudicitiæ matronalis, multa Illuſtribus fœminis decrevere: Nec potuit ſatis, nam pudicitia magna eſt virtus, & familiæ ſplendorem mirum in modum auget.

Cur moderandi fœminarum honores.

Quia tamen nullum animal ſublimitatis magis avidum, *cenſuere moderandos fœminarum honores*. Quare Tiberius ne quidem Liviam, à qua vitam & imperium acceperat, *parentem patriæ appellari, nec ullum honorem inſignem recipere publice paſſus eſt.* nec *lictorem quidem ei decerni.* Hinc

Tacit. lib. 1. ann.
Suet. 50. in Tiber.

Hinc leges fœminis juriſdictionem non tribuunt, quinimo ab omnibus publicis muneribus eas removent. Uſus quoque militaria feuda fœminis non defert, & lex Salica eas, etiam deficientibus maſculis à regno Galliæ excludit. Eſtque omnibus gentibus innatum, ut imperium fœminarum ægre patiantur, & ſi quæ *fœmina dominanti obtemperant, in tantum non modo à libertate, ſed à ſervitute degenerant.* Accedit, quod imbecillis *& laboribus impar ſit hic ſexus, &, ſi licentia adſit, ſævus & ambitioſus, cujus conſilium fere in deterius tendit.* Verius tamen de jure, deficientibus Maſculis, ad regni ſucceſſionem fœminas admitti, ad quam dicta nihil faciunt, cum & in Gallia ordinariæ juriſdictionis ſint capaces, ideoque in eas etiam compromitti liceat. Eſtque receptum in regnis, in quæ fœminæ poſſunt ſuccedere, ut ex recta linea deſcendentes, maſculis ex latere conjunctis præferantur; quemadmodum recte Hiſpani judicarunt, in controverſia de ſucceſſione regnorum Caſtellæ & Legionis, inter Ferdinandum Aragoniæ Regem & Eliſabetham ejus uxorem.

l. 2. ff. de reg. cur.

c. 1. §. filia. de ſucceſſ. feud.

Tacit. de morib. Germ. lib. 3. ann. & lib. 15.

Deficientibus maſculis fœminæ in regna ſuccedunt, niſi lex regni obſtet.

c. 4. & de arbitr.

Viget & hic uſus in Hiſpania ut vivo ipſo Rege, illis qui proxime ſucceſſuri in regnum, etiam filiabus, juramentum fi-

delitatis præſtetur: præſtitum & id Ferdinandi Regis Catholici filiæ, cujus nuptiæ cum Philippo Archiduce, regna Hiſpaniæ & alia, in eandem familiam Auſtriacam invexerunt. ſimiliter in Portugalia, Sicilia, Dania, Scotia, Suecia, Anglia, fœminæ, ſi nulla ſit proles Maſcula, regnum deferetur, prout delatum Eliſabethæ,& extincta linea tota Henrici VIII. Iacobo Regi Scotiæ, regnum Angliæ, præ cæteris Angli detulerunt, quod is ex maxima natu filia Henrici VII. deſcenderet. Quinimo à primis temporibus id uſurpatum, ut Angliæ regno & etiam bello fœminæ præficerentur. Solitus, inquit Tacitus, *Britannus fœminarum ductu bellare.* & Germani eas viris ipſis anteferebant; quod *ineſſe iis ſanctum aliquid ac providum putarent.* Unde *nec conſilia earum aſpernabantur, aut reſponſa negligebant.*

In Agricol. & de morib. Germ.

An filii naturales & legitimati ſucceſſionis regiæ ſint capaces?

Non omne vitium ſufficit, ut pater in alterum primogenituræ jus valeat transferre, cum claudos & cœcos primogenitos prælatos fratribus majoribus fidem faciat antiquitas. Si Perſas excipias, apud quos

Legitimati per

quos non licebat monophthalmon Regem conſtituere, nec hodie licet patri filium naturalem in præjudicium legitimi hæredis ad regiam ſucceſſionem reddere habilem. Legitimatum vero per ſubſequens matrimonium quo ad omnia habilem cenſeo, cum tanta ſit vis matrimonii ut omnia præcedentia vitia purget tollatque, non tamen ut filio ex intermedio matrimonio jus primogenituræ auferat; neque enim legitimatio retrotrahitur in præjudicium legitime natorum. Nam ſequens matrimonium facit quidem eos vere legitimos, ſed ex nunc, tempore ſcilicet contracti matrimonii, non autem retro à tempore nativitatis.

Subſequens matrimonium in regnis ſuccedunt. *Covar. de matr. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *n.* 34. *c. un.* §. *naturales ſi de feudo def. contr. ſit inter domi.*

Spuriis vero nullum ad ſucceſſionem in regnum, feudaque jus eſt, quod eorum fides ſit valde lubrica, adeo ut nec legitimati per Pontificem admittantur. ſic in regno Aragoniæ, ſceptri ſucceſſionem conſecutus fuit agnatus, excluſo filio Regis per Pontificem legitimato: ſicuti etiam non profuit Antonio Notho Portugaliæ legitimationis allegatio, nec majoris partis populi acclamatio & favor, nam is à Philippo II. Hiſpaniarum Rege, armis juſtiſſime contra ipſum ſuſceptis, ſuperatus eſt, regnoque Luſitaniæ depulſus. In Regnum tamen Caſtellæ Henricus II.

Spurii arcentur, quandoque admiſſi. Capycius deciſ. nova Neap. 121.

Antonius Nothus Portugaliæ, à Philippo II. ſuperatus & è regno depulſus.

Alphonſi II. Regis ſpurius, jugulato à ſe Petro Rege fratre legitimo, ſucceſſit, quod licet fuerit contra regni leges, tamen populus ob crudelitatem Petri exercitam, Henricum maluit.

Certus ſit ſucceſſor regni.

Filii regum ſunt ſubſidia & conſortes imperii.

Tacit. lib. 1. & 4 ann.

Permultum facit ad regnum conſervandum, ut legitimus aliquis & certus hæres ſit, nam mortuo Rege ſine ſucceſſore facile regnum in partes diſtrahitur, & in aliam rempublicam mutatur. Recte Plinius hæredes vocat *ſubſidia dominationis*, & Suetonius, *ſubſidia & conſortes imperii.* Per quos Auguſtus *cohiberi pravas aliorum ſpes rebatur.* Itaque liberis deſtitutus, Sororis filium Marcellum, Caium & Lucium nepotes à patre per æs & libram emptos, in familiam Cæſarum induxit. Quibus defunctis, rurſum Agrippam Poſthumum & Tiberium privignum curiata lege adoptavit, ea conditione ut hic primum Germanicum arrogaret, *ut pluribus monumentis inſiſteret imperium.*

lib. 6. ann.

Quare Princeps imperium, in filii natu grandioris manus conſignet, eo deficiente *è proximis ſibi ſucceſſorem adſciſcat, ne ſi extra domum ſucceſſor quæratur, memoria ipſius nomenque, in ludibria & contumelias*

tumelias vertat. Quod perpendens Tiberius, diu hæſit quem de domo Auguſta ſucceſſorem quæreret, cujus laudanda prudentia: nam ut ſapientis eſt præſentia recte gubernare, ita & futura prævidere, omniaque ita dirigere ut diutiſſime perdurare poſſint. Eo reſpexit Adrianus Imp. qui adoptato Antonio præcepit ut binos familiæ hæredes aggregaret, ut diutius ſupereſſent qui poſt ipſum hæredes deſtinarentur. *Non enim legiones, non claſſes, perinde firma familiæ & imperii monumenta, quam numerus filiorum* hæredumque: nulli majores amici quam ex eadem ſtirpe deſcendentes. Amici enim *tempore, fortuna, cupidinibus aliquando, aut erroribus imminuuntur, transferuntur, deſinunt, non item ſanguis cuique proprius.* qui licet in alium transfuſus ſit, manet tamen *indiſcretus*, inclinatione quadam naturali & arcana.

Proſpiciendum non tantum præſentia ſed & futura principi.

lib. 4. hiſt.

lib. 1. & 4. hiſt.

Quid ſi ex ſanguine ſucceſſor deſit? Prudentis erit *eligere in propria potius quam aliena republica* aliquem imperio dignum, & bonum, *(nam optimus eſt poſt malum Principem dies primus)* tantæque fortunæ capacem. *Hunc ſucceſſorem, Principem juventutis Romani vocabant, nunc Romanorum Regem* in Germania, in Gallia Delphinum vocant, in Hiſpania Principem

lib. 1. ann.

& Infantem, in Britannia Walliæ Principem, in regno Neapolitano Principem Salerni. Multis cum potiretur regnis Alexander Magnus, & rogatus quem hæredem faceret, reſpondit, digniſſimum, neminem deſignando.

Vxor ducenda, & qua?

Tacit. lib. 12. ann. Honoranda uxor ut ſocia vitæ; ejus conſilium non ſequendum.

Ut autem ſucceſſorem Princeps habeat legitimum aut ſaltem vitæ ſolatium, & mentis aliquod levamen, *Vxorem nobilitate & ſanctimonia inſignem ducat, proſperis dubiiſque ſociam, cui cogitationes intimas tradat*, ſociam inquam laborum periculorumque; quæve norit mariti ſocii dignitatem comiter colere, ipſe vero illam viciſſim colat ut dominam, non tamen ita ut ejus imperio ſit obnoxius. *lib. 13. & 15. ann.* Quod enim ſubſidium in eo qui *à fœmina regitur? cujus conſilium muliebre ac deterius.* ſemper arbitratur quod vult, & inquirit quod non expedit ſcire. Laudatur Livia quod curioſe in Auguſti facta non inquireret, & ejus vitia diſſimularet.

Dion. lib. 58. Præterea maritus *obviam eat iis quæ alibi committuntur, ut flagitiorum domus ſuæ meminerit, quam coërcere, non minus* *lib. 3. ann.* *arduum quam provinciam regere.* Valida Divo Auguſto in rempublicam fortuna, domi

domi vero invalida, ac minime proſpera, propter impudicitiam filiæ ac neptis. *Sed mariti ſæpe in eo culpa eſt ſi uxor aut filia modum excedat.* Quodſi ſexus naturæ invalidus deſeratur, & *exponatur in ſuo luxu, cupidinibus alienis facile peccabit, nec amiſſa pudicitia alia flagitia abnuet.*

Maritus familiam curet, ne flagitia committantur. *lib.4. ann.*

Ideo collocanda filia nubilis, non differendum ejus matrimonium, ut fecit Tiberius, *non ignarus quantum è republica peteretur* ab Aggripina. Et Carolus Audax Burgundiæ Dux, qui modo Calabriæ Duci, modo Allobrogum Principi, modo Maximiliano Auſtriæ Duci, modo aliis ſpem Matrimonii filiæ ſuæ fecerat, nulli tamen dum vixit, eam deſpondere voluit. Prudenter quidem, ut potentes illi proci adverſus Gallorum vires ſuppetias ferrent, aut ſaltem ne nocerent.

Collocandæ ſunt filiæ matrimonio. Id non differendum, ut fecit Carolus Audax.

Prudentius Ferdinandus Rex Catholicus, filiam ſuam Iſabellam à multis expetitam Luſitaniæ Regi Emanueli, qui unus ex procis erat, in matrimonium dedit, ea ſpe ut regnum Luſitaniæ, Caſtellæ conjungeret. conjunctum autem fuiſſet, ſi Princeps Michaël, natus anno 1498 vixiſſet, qui obiit puer, & ex partu iſto mater, lapis angularis iſtius unionis. Emanuël Rex ſecundam duxit uxorem, ex qua ſex maſculos, duas filias genuit. Tertiam

Rectius Ferdinandus Catholicus filiam ſuam Emanueli regi in matrimonium dedit.

Lipſius in monit. polit.

Poſt 22 ſucceſſiones regnum Portugalliæ ad Philip. II. Hiſp. Regem devenit.

Lib. 3. ann.

deinde; & ex ea filium filiamque ſuſtulit. An non fundata videatur hæc domus in tot regni fulcris? Iam ſi ad liberos iſtorum venias, quanta ſeries? viginti duo fuerunt qui Philippum II. Hiſpaniarum Regem anteibant, & ſucceſſione legitime arcebant. Sed omnes illi mortui ſunt, ut facerent unum totius Hiſpaniæ caput, qui *fama, ſpe, veneratione potius deſtinabantur, quam quem futurum principem fortuna in occulto tenebat.* Ut Tacitus de Claudio qui omnium opinione longius ab imperio aberat, & cœlum jam illum deſtinarat, ut in Tiberii locum ſuſciperetur.

Quid ſi Rex habeat duos filios, alterum genitum ante adeptum regnum, alterum poſt? quis præferendus?

In vita Artax.

Arniſ. doct. pol. c. 9. p. 225.

Æquitate & conſuetudine locorum, natus ante adeptum à patre regnum ſuccedit. Ita Artaxerxes ante patris regnum natus, fratri Cyro, nato patre jam Rege facto, prælatus fuit, teſte Plutarcho. Non recte alii diſtingunt inter Regnum hæreditarium, & ſuffragiis armiſque partum: nam utroque caſu hæreditas primogenito debetur, cum jus ſanguinis, quod in ſucceſſionibus ſpectatur, ipſo nativitatis tempore quæſitum ſit.

Non

Non urget quod Imperatores reſcripſerunt, filios editos antequam parentes obtinuerint dignitatem privatos eſſe. Loquuntur de Senatorum filiis, qui privati quidem ſunt, quamdiu pater Senatoriam dignitatem non eſt conſecutus, poſſunt tamen ex æquitate filii ante ſuſcepti inter clariſſimos referri, & nobilium privilegiis frui, cum non oporteat paternos honores filiis invidere. unde hodie omnes eadem arma & titulos familiæ gerunt, niſi inter eos conſtitutum ſit à majoribus jus primogenituræ, quia tunc primogenitus gentilitia inſignia integra gerit, eoque repudiante aut extincto, ad proximum ſequentem fratrem integrá, cæteraque realia jura devolvuntur, ut neque teſtamento ſive aliter tolli gravarique poſſint.

l. 11. C. de dignit. l. 2. §. in filiis. ff. de decur. l. 5. ff. de ſenat.

Filii ante regnum aut dignitatem ſuſcepti ſuccedunt.

Inſignia gentilitia integra gerunt.

Quid ſi filius Regis primogenitus, vivo patre, relictoque filio ac fratre decedat, an ejus filius Regis nepos præferendus patruo ſeniori?

Et quamvis utrimque urgeant rationes & exempla, attamen jus nepotis potius eſſe judico. Succedit enim ille in omne jus patris, eumque quaſi vivum repræſentat & ſiſtit, ac tantum accipit in

Cur nepotis cauſa potior in ſucceſſione contra patruum.

portione paterna, quantum acciperet pater ſi viveret: ergo & in jus primogenituræ, quod jus ſemel patri quæſitum & in familia ac ſtirpe ejuſdem radicatum, ab ea auferri nequit; niſi linea, & ſtirpe maſcula primogenii extincta. Ideo Angli Eduardo Richardum ex filio maximo nepotem, licet alii filii tres ſupereſſent, in regno ſuffecerunt. Et Robertus Rex Siciliæ pro nepote contra patruum ob divi Severini principatum pronunciavit, ac rectiſſime pronunciatum Oldrardus ſcribit. Namque ideo liberos procreamus, eiſque omnia bona devovemus, ut decurſo vitæ noſtræ ſpatio, per eos adhuc vivere videamur, atque idcirco verius eſt ex perſona patris quam ſua nepotem ſuccedere.

Covar. pract. qq. c. 38. n. 6. & ſeqq.
Conſilio 224.
Chopin. de doman. Franciſ. lib. 2. c. 12.

Id in Hiſpania declaravit Ferdinandus mortuo fratre Henrico Rege, relicto filio, duos & viginti menſes nato. Cum enim Proceres in Ferdinandum oculos conjicerent, & in conventu publico Regem declarare intenderent, ob maturitatem & prudentiam, & quod incertum foret quando tandem gubernationi ſuffutura eſſet ætas infantis: Ipſe nihilominus Ferdinandus oblatum regnum reſpuit, dixitque leges regni obſtare, nec alium ſe Regem agnoſcere, præter Ioannem fratris

Lipſius in mon. pol.
Laur. Valla in hiſt. Ferd. Regis lib. 2.

tris ſui filium, quem in cunis ſtatim deferri; acclamarique Regem juſſit, ut mos eſt. ob tam celebre factum, in præmium virtutum, paulo poſt Deus Ferdinando regnum Aragoniæ contulit. Nam mortuo Martino Rege, & de ſucceſſione regni Aragoniæ orta controverſia, tandem Ferdinandus ex ſorore nepos Rex pronuntiatus eſt, neglectaque ſtirpis conſideratione Ludovico ex fratris filia nepoti prælatus, atque lis dirempta non judicio quidem martis, qui ſæpe arbiter parum juſtus, ſed diligentiſſima Iuriſperitorum cognitione. Et etiam in Germania, ut habet Aurea Bulla, tum demum jus, vox & poteſtas Electoralis dignitatis ad patruum devolvitur, ſi primogenitus abſque hæredibus maſculis legitimis ex hac luce migrarit.

Mariana de reb. geſt. Hiſp. l. 19. c. ult.

Etiam nepos ex ſorore præfertur.

Aurea bull. Tit. 7.

Rex filios inſtituendos curet.

Difficiles fratrum diſſenſiones; & qui valde amant, valde odio habent. Syriorum regnum propter mutua fratrum odia, in exitium ruit, teſte Iuſtino. Solent fratrum diſcordiæ accendi, ſi pater alteri illorum magis ſit addictus. Auguſtus Cæſar cum filiis careret, conſanguineos adoptavit, ut inter eos concordiam retineret. Contra Tiberius conſangui-

Ariſt. l. 2. polit.

Quam noxia fratrum diſcordia.

neos

neos ſuos è medio ſuſtulit, & in mortem Germanici cum matre conſenſiſſe putatur. Itaque diſcordia patris cum filiis, cauſa eſt diſſidii inter fratres, quos ad ſucceſſionem natura æquales fecit, ſi alium aliis præferat.

Tacit. lib. 15. ann. lib. 4. hiſt.

Quia tamen jure proprio, ſucceſſio primogenito filio defertur, ejus *animus initio bonis artibus imbuendus eſt, non, ut plerique, nomine magnifico ſegne otium velet; ſed quo firmior adverſus fortuita rempublicam capeſſat.* ubi jam provectior, gravioribus negotiis applicandus erit. Secundus natu exercitui præficiendus, ubi magnanimitatis, & militaris diſciplinæ experimenta dederit. exemplo Druſi, cui Tribunitiam dignitatem Tiberius *non propere* contulit, *ſed per octo annos capto experimento*, dein eum in *Illyricum miſit, ut aſſueſceret militiæ, ſtudiaque exercitus pararet.*

Primogenitus gravioribus negotiis applicandus. Secundus militiæ.

lib. 2. hiſt.

Elogium Ioannis Auſtriaci Belgii nunc gubernatoris.

Sic Ioannes Auſtriacus cum plures annos in Catalunia & Italia, terra marique rarum militiæ ſpecimen præbuiſſet, à Rege patre in Belgium nunc miſſus, eique præfectus eſt, & ut venit, vicit. Præterea peritiſſimus artis bellicæ Dux ei adjungendus, penes quem armorum ſit imperium. nam qui illis cum poteſtate præeſt, ſummus aliorum eſt arbiter. Ad eum finem

nem Otho fratrem ſuum Titianum exercitui præfecit, imperium ac poteſtas penes Proclum præfectum manſit. Tiberius quoque poſtquam Senatus Germanicum ad procurandas provincias transmarinas deſtinaſſet, Piſonem Syriæ Legatum conſtituit, ut illius ſpes & conſilia coërceret.

Si junior aliûs ſit filius, dandus ipſi eſt, *qui ratione, conſilio, præceptis, illius pueritiam, dein juventam foveat.* Nam bona educatio, à bono magis & experto directore, quam à callido & ſubtili habetur, quamlibet naturæ conditionem frangit & rationi parere inſtillat, & ſi qua in parte *lubricum adoleſcentia declinet, revocat, inornatumque robur ſubſidio impenſius regit.* Non parvi ſane æſtimandus educationis Moderator, & qui præter *bonam integramque juventutis naturam, ab illecebris peccandi arcet.* Et docet fugere *Chaldæorum promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorum interpretes, genus hominum petentibus infidum*, ſive conſulentibus; *ſperantibus fallax. quod in civitate & vetabitur ſemper, & retinebitur.* Fallunt iſti vaniſſimæ artis jactatores bonum Principem, & inani ſcientia incautum ad ſcelera impellunt.

Iunior filius ſtudiis vacet; & quibus?

lib. 2. 13. *ann.*

lib. 1. *hiſt.*

Optimis digniſque Principe ſcientiis ope-

operam det, ac imprimis Eloquentiæ, Hiſtoriæ, & Politicæ gloria, *eniteſcere contendat, promptaque ac fluente dictione, qua principem deceat, nec præviſa modo ſed ſubita expedire diſcat*; atque ex ſcientiis iſtis, ea præſertim eligat, quæ faciunt ad curanda tum pacis, tum belli negotia, relicta aliis ſe inferioribus in iis excellendi gloria. Sufficiat res præteritas ſcire, ad faciliorem præſentium directionem. Nam nihil eſt novum aut factum, quod ipſum non fiat aut futurum ſit. mutantur perſonæ, non mores aut modi.

Adſit quoque linguarum peritia, quas cum exteris converſando facile diſcet, quia ſemper interprete uti velle aut non niſi in aliam linguam translata legere, res eſt deceptioni obnoxia. Ita educatus, inſtructuſque, ubi *per omnium honeſtarum artium cultum, pueritiam adoleſcentiamque tranſegerit*, ne *urbano luxu laſciviat*, & ut illum deponat, *melius in caſtris habebitur*. Militia enim oculis & coram videri probarique debet, non auribus & nunciis addiſci. Ibi junior Princeps aſueſcet *armis ſe exercere, noſcere exercitum*, diſcet *nihil appetere ob jactationem, nihil ob formidinem recuſare*. atque in eum finem optimos & veteranos milites conſulet, eorumque facta ſequi diſcet. neque enim *prælia*

In Agricol. & lib. 2. ann.

In caſtris modeſte & ſedulo ſe geret.

lib. 14. ann.

prælia & oppugnationes urbium, & cætera belli per miniſtros adminiſtrari ſemper poſſunt.

Primogenitus ne quid vivo patre machinetur.

Suſpectus ſemper inviſusque dominanti eſt, quiſquis proximus deſtinatur, ideo pater ſuo primogenito prudentem ac verſatum inſtructorem det. Sic Agrippina veniam exilii pro Annæo Seneca & ſimul præturam impetravit, ut Domitii pueritia tali directore adoleſceret, & *conſiliis ejuſdem ad ſpem dominationis uteretur*. Non itaque talem conſtituat qui mobilem juvenis *animum præmaturis honoribus ad ſuperbiam tollat*, ſed qui *detrahat materiam ſceleri*, nam ſalus reipublicæ à bona principis educatione pendet, & certe minora ſunt belli mala, quam pravæ inſtitutionis; quippe illa non niſi ad tempus durant: hæc quoad vivit Princeps. Ne tamen pater aut magiſter nimis coërcendo primogenito ſit. *Nam ſæpe nocuit antiquus rigor & nimia ſeveritas, cui jam pares non ſumus.*

Tacit. lib. 1. hiſt.

Pravi magiſtri ſubmovendi. *lib. 12. ann. lib. 4. ann. & d. l. 22.*

Nimia ſeveritas nocet. *lib. 1. hiſt. & lib. 14. & 15. ann.*

Vbi jam Princeps adoleverit, *ſi virtutem rigidam adſpernetur, voluptatibus conceſſis erit retinendus. Et ne omnibus per-*

vincat

Aliquid ætati indulgendum.

vincat, aliquid concedendum, *ne mœſtas violentias, & malas curas exerceat.* Donec ea veniat ætas, quæ cupiditates adoleſcentiæ jam effugerit. Multa mitigat ratio, & bona Directoris inſtructio, proinde talem pater filio ſuo adjunget, penes quem etiam negotiorum cura ſit, atque directio. uti fecit Veſpaſianus, qui filio ſuo Domitiano præturam dedit. Mutianum vero laborum ſocium eſſe voluit. Si vero metuat ne quid moræ impatiens filius in ſuam necem machinetur, illi peregrinationem longinquam permittet, ut Tiberius ſe tutiorem rebatur, Druſo filio in Illyricum miſſo. Aut ſi minus regnandi aptus ſit ſucceſſor, eum ejuſmodi negotiis præficiet, ex quibus plauſus popularis captari non ſolet. *Ita poterit pater ſine periculo vivere.*

Mittendus alio filius, ut ſecure vivat pater.

l. 77. §. 21. *ff. de leg.* 2. *lib.* 4. & 6. *ann.*

Sic Carolus V. Imp. Philippum filium ſuum per omnes ſuas Provincias miſit, & in eum mox omnia regna tranſtulit. Quod non ſemper tutum, *nam prima dominandi ſpes in arduo ſunt, ubi quis ingreſſus, adſunt ſtudia & miniſtri, validi* quidem *ſpernendis honoribus, ſubdoli fingendis virtutibus*; His ſtatim adhæreſcunt Aulici, quibus *nova & ancipitia præcolere, avida & plerumque fallax ambitio eſt*, adeo ut ſpem *votaque ſua non prius ad Deum*, *quam*

Ambitio aulicorum. *lib.* 1. & 4. *ann.*

quam ad novi Principis aures conferant; *petunt*, *& ubi prima provenerint*, *iterum petunt*, & petendo exiſtimant honores & opes per ambitum extortas, ſibi non ſufficere, ita ut aulicorum nunquam ſit quietus animus. felices illi quibus de honore & opibus moderatis proviſum: *modeſtiam precantur ut contenti ſint.* nihil enim præſtabilius mediocri vitæ genere, quippe, ut ait Curtius, nimiæ opes magnæ jacturæ locum faciunt, opes nimias comitatur labor, honores periculum, proſperitas finem habet, & deliciæ deficiunt. *lib.4. ann.*

Succeſſori, cæteriſque Regni Primatibus uxor ducenda conſenſu Regis.

Matrimonium *familiæ firmamentum* appellat Afranius & Tacitus, ad *majora nitendi decus ac robur*. Addo Principum connubiis eorum ſceptra firmari, & novis quaſi fulcris principatum fulciri, ac ſtabiliri; connubiis inquam legitimis, *ſuſcipiendorum liberorum cauſa* initis. Legitima autem eſſe non videntur quæ citra principis conſenſum, ab ejus ſucceſſoribus contrahuntur, etiamſi filiæ ſint, & nubere intendant regni proceribus. Sic dum Agrippina maritum peteret, Tiberius negavit, *non ignarus quantum ex republica* *Tacit. lib. 11. ann.* Legitimæ nuptiæ non cenſentur, ſine conſenſu principis contractæ.

blica peteretur. Avidiſſima enim potentiæ erat, quod illi ridens exprobrabat Imperator, *ſi non dominaris filiola, injuriam te accepiſſe exiſtimas?* Inter arcana dominationis hæc refert Tacitus, ne quis ex optimatibus, Principis filiam in uxorem petat, aut clam ducat, quod is fultus freturſque uxoris ſplendore & dignitate, facile animum dominandi ſumit. Vnde Tiberius ægre tulit ambitionem Sejani præoccupantis nuptias Liviæ (in qua magna patrum erat adulatio, ob maritorum memoriam) ut ſuſpicionem quam de Sejano conceperat, hoc reſponſo teſtaretur. *Falleris Sejane ſi te manſurum in eodem ordine putas, & Liviam quæ Caio Cæſari, mox Druſo nupta fuit, ea mente acturam ut cum Equite Romano ſeneſcat, ego ut ſinam. credisne paſſuros, qui fratrem ejus, qui patrem, majoreſque noſtros, in ſummis imperiis videre*. Credibile non eſt fœminam, quæ prius juncta fuerat matrimonio cum Principe, poſſe vitam agere & ſeneſcere cum illo, qui inferior eſt dignitate, genere, opibus. Ideo Aſinius Gallus gloriæ avidus ſemper invirus ſuſpectuſque Tiberio, quod in matrimonium duxiſſet *Vipſaniam M. Agrippæ filiam, quæ quondam ipſi Tiberio uxor fuerat*. Pridem namque inviſi Principibus fuere, qui ex regio

Filiam principis ne ſubditus in uxorem petat.

Lib. 4. ann.

Non facile illa ſeneſcet cum eo qui dignitate & opibus eſt inferior.

lib. 1. ann.

regio ſanguine ductis uxoribus, regio faſtigio imminere viſi ſunt.

Quare moribus noſtris, & Galliæ decretis cautum, ne Proceres regni, aut earum filiæ, cum exteris aut aliis nuptias contrahant, ſine conſenſu Regis, cujus eſt cognoſcere an nuptiæ utiles ſint regno, & tales ex quibus ſplendor familiæ & honor coronæ poſſit in perpetuum accedere: & licet accedat, utilitatem quandoque magis Gallus reſpicit. Vnde Maximiliani Regis Romanorum nuptias cum Anna Britanniæ Armoricæ hærede contractas, nullas eſſe juſſit Galliæ Rex: Multominus licet uxorem ducere quæ regi non placet, ſi cauſa eſſe poſſit perturbandi ſtatum, quod præcipue contingit in conjunctione opulentioris ſubditæ, cum externo Principe minus affecto & grato Regi. Exempla ſunt obvia in Gallia in Comitibus S. Pauli, Armignacei, Bironii, & nuper Ducis Aurelianenſis. nam magna patrimonia, opeſque præcipuæ, iſto modo ad exteros tranſeunt, & multi potentiam affinium ad impotentiam abutuntur. Quæ cauſa fuit ut etiam ante Belgii motum, Gulielmus Auriacus Philippo Regi ſuſpectus fuerit, quod magnam ſeptentrionis partem affinitatibus complecteretur, ſiquidem Iuliana mater, miræ

Boterus 5. della rag. di ſtato 7.

Bacon hiſt. Henr. 7. Angliæ Regis.

Septal. della rag. di ſtato 13.

Cur Philippo 2. Hiſp. ſuſpectus ſemper fuerit Guilielmus Auriacus.

miræ fœcunditatis matrona, ex liberis potiſſimum fœminis quas plurimas genuit, centum circiter ac quinquaginta nepotes poſteros numerabat.

Vnde Regibus ſuſpecta ſemper iſta magnatum affinitas & fœcunditas. Ideo edictis cavent ne potentiores familiæ coaleſcant, & bona conjungantur: & ſi ſe invitis matrimonia ambiant, illegitima eſſe cenſent, *niſi ſint è republica.* quod tamen non probo. nam licet ratio ſuadeat & regni lex præcipiat, ut Potentiorum matrimonia conſenſu Regis, & non aliter contrahantur, nemo tamen ſanus dixerit, eſſe illegitima, & Principum legibus poſſe reddi irrita, quæ libero conſenſu ſervataque forma concilii Tridentini ſunt contracta. Aliæ ſunt leges Regum, aliæ Chriſti, inquit D. Hieronymus, illæ ab hominibus interpretationem accipiunt, hæ nullam admittunt.

Deficiente filio, num conveniat dum vivit ſucceſſorem deſignare?

Si Rex filios non habeat, & ab eo dependeat deſignatio ſucceſſoris, dum vivit, non videtur deſignandus, quia talis, præſertim ſi de familia ſit, *malet habere, quam expectare imperium.* multi, inquit Tacitus, ſunt

ſunt inventi, *qui ſpretis quæ tarda cum ſecuritate, prematura vel cum exitio properant.* Ideo ſi duo ſint vel plures, quibus ſpes eſt ad regnum, ſatius eſt neutrum nuncupare, *ut ſine periculo vivere poſſit*: Altero enim nuncupato alterius ſpes præciditur, atque ex deſperatione temeritas & audacia additur.

lib. 3. *ann.*

l. 77 §.24. *ff. de leg.* 2.

Sub Tiberio fuerunt Germanicus & Druſus. Hic erat filius Principis, & pollebat amore patris. Germanicus vero progener Auguſti, adoptatus à Tiberio. In hunc ſummus erat favor populi: in alterum amor patris: ne tamen alterum firmando, ſuum abjiceret, aut hunc præferendo, ſtudia popularium in ſe concitaret, *judicium ſuſtinuit*, inquit Tacitus. nec prius Druſum hæredem deſignavit, quam comperta morte Germanici; ſecutus exemplum Auguſti, à quo, antequam Caium & Lucium ad ſpem imperii eveheret, Rhodum ablegatus fuerat. Hæc incommoda ut vitaret Eliſabetha Angliæ Regina cum à regni ſtatibus de novo ſucceſſore eligendo ſollicitaretur, pœna capitis vetuit, ne quis de ſucceſſore ſe vivente diſquireret, ſibi inquiens in vita ſtruendum non eſſe ſepulchrum. Rationem reddidit Tiberius Macroni, *Orientem ab eo ſolem adorari, occidentem deſeri.*

Si duobus ſit ſpes ad regnum, neuter nuncupandus.

C Verum-

Quando conveniat ſucceſſorem deſignare.

Verumenimvero, cujus intereſt *pravas aliorum ſucceſſionis ſpes cohiberi*, vel qui poſt mortem metuit inter proximos diſcordias circa electionem, ſibi & bono publico conſulit, ſi ſucceſſorem deſignet, uti fecit Galba, qui bonum publicum familiæ ſuæ antepoſuit, & ob præclaram indolem & amorem in patriam, *Piſonem in proximo ſibi faſtigio collocavit.* Contrario Auguſti exemplo, *qui in domo ſucceſſorem quæſivit, non in republica.* Atque in eo maxime peccavit, quod Tiberium elegerit, non advertens infamiam, aut gloriam in imperium ſuccedentis Anteceſſori tribui, qui ejuſdem electioni cooperatus fuit. Sed alio collimabat Auguſtus teſte Tacito, ubi ait, *quoniam arrogantiam ſævitiamque Tiberii introſpexerat, comparatione deterrima ſibi gloriam quæſiviſſe.* cum tamen nulla re alia magis animi magnitudo probetur, quam ſi optimus Princeps non timeat eligere meliorem. eſt enim certiſſima divinitatis fides bonus ſucceſſor.

lib. 1. hiſt. *lib. 1. ann.* *Iuſt. lib. 12. hiſt.*

PRINCIPUM POTESTAS.
Quinam ea deſtituti?

Regibus proximi ſunt Principes, qui ſi ſuperiorem non agnoſcant, eandem in ſubje-

ſubjectos poteſtatem habent, quam Reges, perpetuam ſcilicet ac ſummam dignitatem, quæ nullo temporis ſpatio terminatur, ſed cum imperio oritur, cumque eodem moritur. Ea poteſtate & dignitate deſtituti ſunt, qui ſummi quidem ſunt Magiſtratus, rationem tamen rerum à ſe geſtarum reddere, vel Principe aut populo jubente imperio ſe abdicare coguntur. Qualis apud Romanos Dictatoris fuit poteſtas, ſex ſcilicet menſium, & cui duæ tantum ſecures præferebantur. Item Conſulum dignitas, quia annua.

l'Oyſeau de Seigneuries. lib. 1. c. 2. n. 10.

Nec hodie qui Regum vel Principum vices ſuſtinent, Proreges, vel Gubernatores provinciarum, vel Regentes Regni in Gallia, hanc poteſtatem ſibi tribuere poſſunt: Adminiſtratores tantum ſunt, & regni cuſtodes, & impedimento ætatis ſublato, poteſtate ſua ſe abdicant. Illis quoque ſumma poteſtas deeſt, qui ſuperiori tanquam vaſalli parent. Imo licet Legato, vel Gubernatori Provinciæ, quamdiu vivat, abſoluta poteſtas utenda permittatur, vel ſuperioris voluntate ſummum imperium in Magiſtratum continuetur, dignitas tamen eis ſumma deeſt, & quam habent, precario habent, quibus Ulpianus, nec poſſeſſionem, nec dominium tribuit.

Gubernatores, Legati, Proreges & in Gallia Regentes hac poteſtate deſtituuntur.

Qui majeſtatem retineant?

Qui ſuperiorem in ſuis bonis non agnoſcit, licet in aliis ſit Vaſallus, majeſtatem retinet.

Ad dignitatem Majeſtatis, hæc duo requiruntur, ut ſit ſumma & perpetua. Licet enim quis Vaſallus ſit, ſi tamen alia bona habeat, in quibus ſuperiorem non agnoſcat, nihil impedit quominus Majeſtatem in illis retineat. Quis Regem Angliæ cum adhuc Normaniam, Aquitaniam, Turoniam à Gallo feudi jure tenèbat, in Anglos, Hibernos, Scotos? Quis Carolum Imper. cum Flandriam & Arteſiam à Gallo, ab Imperio Mediolanum & Geldriæ Ducatum, feudi jure tenebat, in Hiſpanos? Quis Daniæ Regem, licet Holſatiæ Ducatum ab imperio agnoſcat, in Danos majeſtatem non ſemper retinuiſſe, affirmaret? Hinc rejicienda eorum opinio, qui Regem Bohemiæ propterea quod Vaſallus ſit, Regio nomine indignum exiſtimant; Dignitas hæc eſt quæ Majeſtatem nec auget, nec minuit. Quodſi ob id nomine abſtinere deberet, quod Reges ut plurimum Majeſtatem habere ſolent, idem de Ducibus dicendum eſſet, cum & illorum quoſdam hanc ſummam poteſtatem habere cognitum ſit. Sic Magnus Dux Moſcoviæ, ſic Birgerius Rex Sueciæ electus, Ducis nomine contentus

Goldaſt. de rege Bohemiæ lib. 3. c. 13.

Majeſtas non ex nomine ſed poteſtate cenſenda.

Regio

Regio abſtinuit. Majeſtas non ex nomine, ſed ſumma rerum omnium poteſtate cenſenda eſt. Ægyptii Reges priſci Pharaones, & poſteri à Ptolomæo Ptolomæi, Reges Ponti Mithridatæ, Reges Paleſtinæ Abimelechi, Reges Parthorum, Arſacidæ ab Arſace nominantur, & Tartarorum Domini, Chami, Turcarum Sultani vel Hothomani, & Romanorum Imperatores, Cæſares à Julio Cæſare.

Hinc ſummæ poteſtati & Majeſtati nihil etiam derogare exiſtimo, quod inter ſummos principes nonnulli ſint clientes, cum clientela, nihil aliud ſit quam confœderata conſociatio qua alter alterius Majeſtatem obſervare tenetur. Quamvis illis, qui alteri Principi ſe in clientelam dant, caute agendum non negem, ut in protectionis capitulis rationem ſui habeant, ne inde occaſio ſubjectionis potius quam protectionis beneficium oriatur. Sæpe protector amicorum præſidiis fit potentior, ſic ſub umbra fœderis & clientelæ ſcimus Joannem Hungariæ Regem regnum in ſervitutem conjeciſſe, & alios libertatem amiſiſſe.

Clientela & penſio annua majeſtatem non offuſcat.

Idem judicium eſt de iis qui annuam penſionem aliis ſolvunt, ne excurſionibus regionum ſuarum finibus damnum dent. Princeps hic ſui officii memor, boni pa-

tris familias perſonam ſuſtinet, nullis parcendo ſumptibus, damnum quod inevitabile avertit. Quodſi majeſtas hic detrimenti quid caperet, nec ipſe Turcarum Imperator, qui Regi Æthiopum, & illis populis, qui Arabiæ montes tenent, magnam pecuniam tributi nomine quotannis ſolvere cogitur, illius particeps eſſet.

Quæ ſummæ poteſtati non officiant?

Bodin. de repub. lib. 1. c. 8. Antequam ad jura Majeſtatis accedamus, nonnulla quæ in primo imperii ingreſſu & adminiſtratione frequenter obſervantur, ac dignitati contraria eſſe videntur, prius excutiamus. *Zypæus de judice. lib. 4. c. 2. n. 4. Clem. un. de jurejur.* Sunt qui putant ſummæ huic poteſtati minime eſſe conveniens Juramentum quod à Principe præſtatur. Verum illis reſpondeo nullam eſſe gentem præter Turcicam, tam Barbaram, quæ non in Rege inaugurando aliquam ab illo regni conſervandi fidem ac juramentum proponat & exigat quo officium boni Principis explicetur; ſic quoque nec comitiorum convocatione, nec Senatus populique præſentia, Poteſtas minuitur. *l. 8. C. de legib.* Cum humanum eſſe probet ipſe Theodoſius Imp. ſi quid in publica privataque cauſa emerſerit neceſſarium, id ab omnibus Proceribus & Senatu tra-

ctari.

ſtari. Sic in Hiſpania, Gallia, Anglia receptum & imperii jure conſtitutum ſcimus.

Electo autem Imperatore aut Romanorum Rege quædam conditiones ſecundum leges imperii obſervandæ ab Electoribus proponuntur, quæ priuſquam confirmetur ſe ſervaturum jurejurando pollicetur. Quod juramentum non minuit illius dignitatem uti nec aliorum Regum Majeſtatem qui id præſtant. nec illi obeſt quod ubi electus ſummo Pontifici fidelem ſe Eccleſiæ Romanæ futurum promittat, id enim facit tanquam ſupremus Eccleſiæ protector, non ut Vaſallus. Iuramentum non officit dignitati regiæ.

Quid, inquiunt, Imperator cum omnia poſſit, bona tamen Imperii alienare nequit? Nec id Poteſtati contrarium, cujus proprium imperium augere, non minuere, unde ſemper Auguſtus. Non novum hoc in regnis & imperiis, in ipſa Gallia inter leges ſtatus connumeratur, ubi Rex ſine ſtatuum conſenſu, imo etiam curiæ Pariſienſis approbatione, non ſolum nihil de regno alienare, ſed etiam in vilioribus, quidquam ſua authoritate ſtatuere prohibetur. Secus ſi fiat, illius major, quam hujus habetur ratio. *c. 1. quæ ſunt reg. in uſib. feud.*

Idem legibus fundamentalibus Belgii cautum eſt. Jurat inaugurandus Princeps, Quibus legibus obſtrin-

gatur Belgii dominus.

nihil de dominio imminuturum, onera non impoſiturum, nec privilegia patriæ mutaturum, bella non indicturum abſque Ordinum aſſenſu, flumina viaſque publicas tutas, idoneas navigationibus & itineribus ſervaturum, & alia quæ in Læto introitu præſcripta ſunt, quæ cum ſint juſta, boni Principis, juſta poteſtate utentis, non minuunt aut tollunt auctoritatem, ſed illi maxime conſulitur. Plane nec Imperatoris Majeſtas elevatur, quod adſtrictus ſit Legibus Imperii, quodque ob malam imperii adminiſtrationem, & alias cauſas conveniri poſſit coram Electore Palatino Rheni. nam ſpontanea illa Imperatoris ſubmiſſio abiit in conſuetudinem, firmatam dein Aurea Bulla, atque ita legibus imperii, quibus ut ipſe ſubmittere voluit Principatum, ſic etiam aliorum regnorum Reges, ut omnem ſuſpicionem iniquitatis à ſe depellant, æque ac privati legibus patriis ſolent acquieſcere.

Artic. 2. 4. 13. 14. 15. 18. 45. 56. & ſeqq. Læti intr.

Quod Imperator legibus imperii ſit obſtrictus, & diminutæ ſint provinciæ, non officit ejus majeſtati.

Denique quod Imperio ademptæ nunc ſint plures provinciæ, nihil ſupremitati derogat. Injurius igitur Imperatori Romano Bodinus, qui majeſtatem illi, & præſentem Imperii ſtatum Monarchicum eſſe negat. Nam ſi Monarchia eſt unius prædominantis imperium, Monarcha quoque erit Imperator, & ejus Imperium Monar-

De repub. lib. 2. c. 6. & lib. 4. c. 1.

Imperium Germanicum Monarchicum.

Monarchicum. A quo proinde licet multæ provinciæ ſint avulſæ, mavult tamen reliquas pacifice tueri, & illud Auguſti monitum *coërcendi ſe intra terminos Imperii* Germanici obſervare, quam periculoſa expeditione, fortunam inconſtantem laceſſere. Dum autem pace fruitur, id maxime curat, ne annona deficiat, augeatur ærarium, civitates civibus impleantur, miles colligatur, & ars ac diſciplina militaris exerceatur, munitiones extruantur, adverſus hoſtes, quos illi invidia excitat, quæ aſſidua eminentis fortunæ comes eſt, altiſſimiſque cohæret. *Tac. lib. 4. ann.*

Vnde Romani Imperii caſus?

Quod nimium grave & ſuſpectum eſſet provincialibus Senatus populique Imperium, ob ambitionem & certamina potentium, & avaritiam Magiſtratuum, *invalido legum auxilio, quæ vi, ambitu, poſtremo pecunia turbabantur. Rebus modicis facile æquitas habebatur: poſtquam ſubacto orbe, & æmulis urbibus, Regibuſque exciſis, ſecuras opes concupiſcere vacuum fuit, prima inter Patres plebemque certamina exarſere, modo turbulenti Tribuni, modo Conſules prævalidi, & in urbe ac foro tentamenta civilium bellorum.* Senatus *Salluſt. in Catil. Tacit. lib. 1. ann. & lib. 2. hiſt.*

natus non jam ſui aut reipublicæ memor, in factiones diſceſſerat: adhærebat auctoribus novitatum, inter quos Marius, & L. Sylla, ille plebem, hic patricios defendebat, ſed uterque privatam cauſam agebat, atque ad dominatum adſpirabat: omnia confuſionis plena erant, *nihil uſquam priſci & integri moris*, nec qui virtute præſtaret, ſed quo ditior quiſque & inſolentior, eo facilior ad honores aditus patebat. L. Sylla victam armis libertatem in dominationem vertit, & Mario miſere occumbente, perpetuus creatus Dictator, ante mortem tamen maluit libertatem patriæ reſignare, & dictaturam deponere, quam ab ea ejici violenter. Poſt quos Cn. Pompeius *occultior, non melior*; cujus & Craſſi invaluit potentia; Illi ſe Cæſar oppoſuit qui nobiliſſimus licet, plebis tamen partes videri voluit tutari, non ut Nobilium tyrannidem, quod præ ſe ferebat, depelleret, ſed ut ipſe ſolus imperaret.

lib. 1. ann. lib. 2. hiſt.

L. Sylla libertatem in dominationem vertit.

Idem fecit Cæſar, devicto Pompeio, & Dictaris perpetui nomen ſumpſit: illius non longa dominatio.

Itaque devictis Gallis ac Germanis, invincibile robur ſui exercitus ad reipublicæ Romanæ libertatem opprimendam convertit, devictoque in Hiſpania Pompeio, potentiæ ſuæ æmulo, Dictatoris nomen ſibi delatum, ſpreto odioſo nomine Regis, perpetuo ſumpſit. Dicebat, *Rex non*

non ego, *ſed Cæſar.* ita ſapienter verbis reſpuit, quod re ipſa arripuit, vim dominationis, inanibus titulis ac nominibus populo Romano exoſis, præferens; Ille etiam callide inimicis omnibus ignovit, & erga omnes benevolus videri voluit, ſed prudentiores cives affectatam illius clementiam ſuſpectam habebant, & gravis etiam liberis beneficiorum potentia eſſe cæpit. Nec longa ejus dominatio, nam Caſſius & Brutus, aliique patricii conjurati, 23 vulneribus eum in curia trucidarunt, virum ſane ingentem, ſi patriam magis quam ſe dilexiſſet. co itaque interfecto, Triumviratus Reipublicæ ordinandæ inſtitutus fuit, ac ad M. Antonium, C. Octavium, & M. Lepidum ſumma rerum pervenit. Sed C. Octavius, quem Cæſar hæredem potentiæ reliquerat, *exuto Lepido, ac interfecto Antonio, Conſulem ſe ferens, & ad tuendam plebem tribunitio jure contentus*, paulatim aſſurgere, & ad ſe latenter trahere cœpit omnes reipublicæ partes.

Triumviratus inſtitutus.

lib. 1. ann. Dio. lib. 45. hiſt.

Eo enim per inteſtina bella redacta fuerat reſpublica, ut deinceps unius mallet imperium, quam multorum, illudque penes Auguſtum eſſet. Hinc initium legis Regiæ, qua omnis poteſtas in Principem tranſlata, datumque ei jus, ut quod

Tandem L. Regia in unum principem tranſlatum imperium.

l. 2. ff. de Orig. jur.

conſtituiſſet, ratum eſſet: Imperium Romanorum vi ſua & robore unitum, tempore Auguſti, cæterorumque Latinorum Imperatorum, tandem, ubi diviſum, minui cœpit. ad finem enim properant, quæ ad invidiam perducta ſunt, ut merito Roma Imperii jacturam lamentari poſſit, cum Poëta vetere

Ubi id dividi cæpit, pene cecidit, maxime ſub Conſtantino magno.

Heu mihi quo Latia vires, urbiſque poteſtas
Decidit? ———

Cecidit itaque diviſo imperio deſertoque Occidente, cum ſedes Imperatoria Byzantium tranſlata fuit, quæ propterea nova urbs, nova & melioribus auguriis condita Roma, Eccleſiarum & orbis caput, paſſim à Juſtiniano nominatur. Sub hoc ipſum tempus Aquila biceps facta perhibetur, cum Conſtantinus Magnus, Imperium Romanum diſcinderet, & trifariam inter filios id divideret. Diſparatis ſic provinciis, vires diſperſæ ſunt, faciliorque ruinæ via præſtructa eſt. Hac enim ſpe dein allecti Cimbri, Hunni, Gothi, Vandali, ipſum Imperii corpus, Italiam aggreſſi ſunt, tanto cruore, tamque dubio Marte, ut non minus difficile fuerit, deſtrui rem Romanam, quam evectam eſſe. Non ſatis adhuc malorum, niſi & ſuam Sarraceni vim inferrent. Poſt illos

Zoſimus lib. 2. hiſt. Beſold. de jur. publ. p. 1. c. 4.

Lipſius de mag. Rom. c. 6.

los infeſti quoque Hungari, Allemmani, Longobardi, & ubi hi repulſi, recurrunt Franci. Corporis itaque hujus ſectio, & eximiorum dein artuum ruina ſecuta eſt, ac tandem grandis iſta Romani Imperii moles, fruſtillatim diſcerpta eſt.

Diſcordiis Principum Chriſtianorum, Turcæ potentia aucta eſt.

Toleranda tamen adhuc fuiſſet iſta avulſio, & Imperii diſcerptio, niſi immanis ille hoſtis anno 1420 ſedem Imperii Byzantium crudeliſſimo exitio populatus, ex Oriente toto duodecim Regna, plus quam ducentas urbes in æternam ſervitutem redegiſſet. Et quæ hujus immutationis cauſa? niſi Principum Chriſtianorum diſſidia & odia inteſtina, quæ etiam nunc durant, ita ut de Turca invadendo nemo cogitet, & quiſque in lucro deputet, non laceſſi. Actum erat ſuperiore ſæculo de Turcarum imperio, profligata illorum claſſe ad Actiacum promontorium, ſi concordes Veneti & Hiſpani permanſiſſent, ſed *nondum victoria, jam diſcordia erat*, ut inquit Tacitus; vix ſocietatem inierant, mox diſſoluta fuit, ita ut nec victoriæ, nec fœderis ſui fructum conſecuti fuerint.

lib. 4. hiſt.

Quæ provinciæ Imperio avulſæ?

Aquila diviſa, plurima Imperio mem-

bra avulſa ſunt; nam provinciarum aliæ armis, aliæ pactionibus, largitionibus, præſcriptionibus, aliiſque modis ereptæ ſunt. Primi *Hiſpaniam* Gothi pro libertate contra Romanos invaſerunt, quibus exactis, ſibi ſuæque ſtirpi arripuit Alaricus Sanchus memorabili Maurorum exterminatione anno 714. *Luſitaniam* ſubjectam fuiſſe Imperio, ex jure conſtat: ſeſe inde in libertatem aſſeruit, & ab Imperii nexu liberavit poſt Barbarorum eruptionem. *Galliam* Caroli nepotes retinuere, cum familiæ erciſcundæ judicio, cultiſſimorum regnorum triada ſecerneret. *Britannia* à Claudio primum imperio juncta, ſemperque Imperatorem feudataria ſalutavit; hæſitque firmiter, cum à Ludovico Bavaro Eduardus tertius Imperii vicarius ordinaretur, itemque Conſtantes, Gratiani, Aurelii, ex Britanorum ſanguine orti, Cæſares conſtituerentur, donec Gallorum Regis metu, oſcitante Cæſare, Innocentio III tributaria offerretur. Hodie vero Imperii, Eccleſiæ, & Regis jugum excuſſit. *Hungaria* quoque à Rege Stephano in Pontificis clientelam delata eſt. Helvetia Imperium non niſi comiter nunc obſervat. *Dania*, *Norvegia*, reliquaque Septemtrionis Regna ab Othone Imperio ſubjecta, permanſerunt in fide

Mariana de reb. geſt. Hiſp. lib. 4.

L. Luſitaniam. ff. de cenſib.

Choppin. de doman. tit. 2. n. 11.

Polyd. Virgil. lib. 1. & 15. hiſt. Angl.

Azor Inſt. moral. l. 3. c. 6. §. Hungaria.

ad

ad tempora Lotharii, cui Canutus Dux Daniæ fidelitatis obſequium præſtitit, & Frederici I, qui Petrum Daniæ Regem eſſe juſſit: temporis tandem progreſſu, paulatim diverterunt. *Polonia* ſuberat Imperio cum Carolus Magnus victrices inferret Aquilas, & in extremam uſque Scythiam faſces propagaret, cum Otho III. Boleſlaum Regis titulo augeret; Poſtea cum Lakoldus, relicto Ludovico Imperatore, à Pontifice Ioanne coronam poſceret, tacite imperio repudium miſit. *Neapolis & Sicilia* ſimiliter adempta, cum ultimus Suevorum Conradinus innoxiam cervicem infando ſcelere carnifici porrigeret. Boruſſiam vellicavit Sarmata, cum ei Albertus Brandenburgicus invito Cæſare, clientelare præſtaret obſequium, quæ deprædatio Dantiſcum etiam & Elbingam involvit. *Veneti*, Caroli Magni, Nicephorique ævo, indultis privilegiis, exemptos ſe dicunt.

Krant. 6. de Dania. c. 17.

Cromer. 3. hiſt. Polon.

Thuan. l. 1. hiſt. Sigonius de reg. Ital.

Botius de ſtatu Italiæ. 3. c. 3.

Belgas ſubditos imperio fuiſſe ex variis Taciti locis conſtat. In eos dein Franci dominati ſunt, quorum pridem tabulæ interierunt. Poſtremo nuptiis Mariæ, unicæ Caroli Audacis Filiæ, cum Maximiliano Imp. Belgæ è domo Burgundica in Auſtriacam devenerunt. *Inſubriæ* civitates Imperio ſuberant cum pace Conſtantiæ,

lib. 1. & 15. ann.

Martha de juriſd. l. 1.

ſtantiæ, rebellionis gratuita venia, in gratiam reciperentur, hodie tamen lenta iterum libertate tumeſcunt. *Senenſes, Florentini, Lucenſes, Mantuani, Genuenſes*, partim vi, aut dolo, aut pacto, partim pecuniæ numeratione libertatem compararunt, & ab imperio aliquatenus ſe exemerunt.

Reſpublicæ ſpecie libertatis in ſervitutem delapſæ.

Ita ut de rebus-publicis dici poſſit, quod magis ſine domino vivant, quam in libertate, omnibus innata. dum enim ſe ſervitutis vinculis conantur eximere, tanto magis iis ſeſe illaqueant. Recte Livius, *avide ruendo ad libertatem, in ſervitutem delapſæ ſunt.* Et Tacitus, *quantoque majore libertatis imagine teguntur, tanto eruptura ad infenſius ſervitium.* Et alio loco, *plerumque civitates adverſus nos armatæ, ſpe libertatis*, hanc prætexebant ut excuſſo ſervitio imperarent. Habet enim hoc ſemper nova libertas, ut ad licentiam facile deflectat. Concitati nuper Hollandi & Angli, quorumdam perſuaſionibus, & jugi Regii excutiendi ſpecie, imperium affectarunt, ſed aliquando ſuo periculo diſcent, quantum interſit à legitimo Principe regi, vel à Tyranno, ac tunc optabunt, *non ſe contumaciam cum pernicie, quam obſequium cum ſecuritate maluiſſe.*

lib. 1. ann.
Idem.
lib. 4. hiſt.
Ibid.

Provinciæ unitæ diſsitis tutiores.

Vetus ac jam pridem inſita mortalibus potentiæ & dominandi cupido, cum imperii magnitudine adolevit, erupitque, quæ tamen una cum imperio mole ſua concidit, maxime ſi nimium ſe extendat, ut videre fuit in Græco, quod cum auctore ſuo Alexandro collapſum eſt. Aliquot ſeculis ſtetit quidem Romanum, tandem nimia ſua magnitudine corruit, ne tamen penitus extingueretur, Auguſtus *libellum ſcripſit coërcendi intra terminos imperii*, cumque ſucceſſoribus ſuis reliquit, *incertum an metu, an per invidiam*, crediderim metu id potius feciſſe. Acceperat in Germania cladem Varianam, belli ambigua fuerat expertus, longa pace urbs, & Italiæ provinciæ reſpirabant, exteri Reges amici ſociique populi Romani appellabantur. Quo rerum ſtatu firmando novo principatui pax opus erat, non nova bella: ubi enim pax ſtabilis abeſt, *inter victores victoſque*, ait Tacitus, *nunquam ſolidam coaleſcere fidem.* Diu poſt Trajanus & ejus ſucceſſor Adrianus Imperatores, provincias Syriæ, Armeniæ, Meſopotamiæ deſeruerunt, & limites illos Imperii fatales ſtatuerunt Tigrim & Eufratrem ad Orientem

Tacit. lib. 2. hiſt.

Auguſtus imperii terminos coërcere maluit, ut pace ſecura frueretur.

lib. 1. ann.

tem, ultra quos nunquam fortuna Romanis favit, Aurelianus ad Septemtrionem provincias Daciæ ab Imperio avulſit, & Diocletianus ad Meridiem terminum illius voluit eſſe Ægyptum, quam ſemper ſibi ſervarunt Romani, quod eſſet horreum Italiæ.

Hos imitentur Principes, qui nihil aliud quam de Imperio dilatando cogi-
lib. 4. hiſt. tant, & illo *pro quo majores armis certavere ſint contenti*; Sciant potentiam tum maxime in præcipiti ſtare, cum ad ſummum pervenit, & nunquam minus ſecure Principes agere quam cum maxime potentes ſunt. Nimirum aucto Imperio augetur metus, & invidia minus valentium; à metu & invidia ad fœdera tuendæ communis ſalutis cauſa, & non raro ad bella tranſitur. Laudandi Chinenſes, *quod proferendi imperii incurioſi ſint*, & quod habent ampliſſimum, conſervare ſtudent. *Parare*, inquit Livius, & *quærere, arduum, ſed tueri difficilius.*

Vix unquam periit Imperium aliquod, niſi cum aliena attentavit, præterquam quod hujusmodi cupiditas, innumeras ſecum curas trahat, ærarium exhauriat, proprium regnum in diſcrimen adducat; & ſæpe fit, ut, qui aliis injurioſus eſt, injuriam à ſuis patiatur. Pravum conſilium

ſua

ſua perdere, ut aliena occupentur, nam quæ vi quæſita ſunt, facile vicinorum inſidiis exponuntur.

Impe-rium per-it, aliena occupan-do.

Quamobrem non puto eſſe utile diſſitas provincias quærere, ſed eas Regno jungendas eſſe, quæ ei utilitatem adferre, & melius conſervari poſſunt, uti Hiſpaniæ Regnis utile eſt, Mediolanum, Regnum Neapolitanum & Siciliæ unire, non autem illas provincias quæ ut defendantur pluris conſtant, quam pendant, ut Belgium, Moluccæ, Philippinæ, & mediterraneæ civitates Africæ. Hæc cauſa quod Luſitania deſeruerit Arzilam, Azamor, Zafin, & alias opulentas Regni Feſſæ & Mauritaniæ civitates in Africa ſitas. Et Aragonia Comitatum provinciæ, Narbonam, Carcaſonam, Monſpelium, & Feuda Bearnæ, Gaſconiæ in Gallia, & civitates Conſtantinæ, Buxiæ, Argel, Tuneti, & alias Barbariæ tributarias, & Cæſarienſem in Africa; & Sicilia neglexerit Athenas & Neopatriam, quas junctis Aragonum viribus Græcis ante eripuerat. Et Imperium Germanicum, pactionibus, largitionibus, aliiſque modis Italiæ ſe exemit.

Gallia toties Flandriam & Arteſiam in feudum dedit, licet finitimæ & potentes ſint provinciæ, non alia cauſa quam quod

Gallus Flandriam & Arteſiam

in feudum dedit, dein liberas provincias eſſe voluit.

quod ſervatu difficiles, & belli ſumptus non ferant. Tandem nec eas feudatarias eſſe voluit, ſed liberas provincias, Franciſci I. Regis, & omnium procerum conſenſu confirmato, & matrimonio utrimque nuper ſtabilito, ut pax magis inter Gallos & Hiſpanos coaleſceret. Quin & Picardia tota Henrico IV reſtituta fuit, ut omnis belli occaſio ceſſaret. Satius viſum intra juſtos terminos imperium coërcere, quam extendere, & quos amicos ex pace habes, retinere, quam ex iniqua & gravi pactione ſuſpectos & animo hoſtes habere. Recte ideo Tullius Albanum monebat, *non tam cogitandum de ſancienda in præſens amicitia, quam ne relinqueretur ulla impoſterum renovandi belli materia.*

Cur Hiſpani deſerendum Belgium cenſeant?

Ad provincias diſſitas ut redeam, ſentio non ſemper eas rejiciendas eſſe, præſertim quæ natura ſua ſunt munitæ, & reſiſtendis hoſtibus pares: inter quas eſt Belgium: quod tamen Hiſpaniæ proceres ſæpius deſerendum cenſuere: cum quod in eo conſervando Hiſpania hominibus & pecuniis exhauriatur: nam ultra centum mil-

milliones auri, dicuntur impenſi, præter pecuniam ærarii Belgici, quæ etiam in immenſam abiit ſummam: tum quod potior pars libertatis ſpecie, & religionis à Rege defeciſſet: & majores ſumptus quàm unquam antea faciendi; ita ut præſtaret hos ſumptus in vires navales impendere, & utriuſque maris Mediterranei & Oceani Imperium ſtabilire, & in Africa bellum fovere, cujus progreſſus feliciores, ob Italiæ & Hiſpaniæ vicinitatem, Monarchiam tutiorem redderent. *Sayavedr. in elog. polit. & Vitrian. in Comin. c. 107. lit. AA. Strada in hiſt. Belg. p. 1.*

Hoc conſilium experiri volens Philippus II Hiſpaniarum Rex conſenſu Ordinum Belgii dominium in Albertum generum & Iſabellam filiam, certis pactis tranſtulit, ut abolita armorum civilium memoria, & extincto Hiſpanici nominis odio, promptius ad obſequium redirent & in unum corpus coaleſcerent ſeptendecim provinciæ; quibus Hiſpaniæ regnis iterum unitis, Philippus III & ejus filius Rex noſter cenſuere, in rem magis fore ſi fertile Belgium Martis palæſtra conſtitueretur, ubi exercitus alerentur & exercerentur, eoque & Hiſpaniæ primates mitterentur, ut ſic factiones & bella civilia (ſæpe in Hiſpania mota) ceſſarent. Sed præcipua retinendi Belgii cauſa fuit Regis amor, in ſubjectos Belgas, illos, inquam, Belgium Martis palæſtra. cur id retinendum.

lib. 13. an. quam, tam veteres & bonos, *ante quos nulli mortalium armis aut fide fuere*, quod de Germanis dicit Tacitus, quorum pars ſunt Belgæ. hos inquam, comitate & benevolentia retinere voluit Rex, quos Gubernatorum avaritia & ſævities ab illo alienarat.

Quamobrem deinceps conſanguineos Belgio, plena cum poteſtate, qui ſi deſint, certis conditionibus gubernatores præficit; & hoc ipſo tempore Ioannem Auſtriacum filium editis terra marique heroicis militiæ ſuæ ſpeciminibus, in Belgium miſit, quod jam plane deſperatum & à Gallo ſpe devoratum, ſtatim atque venit, cæſo fuſoque ad Valencenas numeroſiſſimo exercitu, immortali cum gloria reſtituit.

Belgium per Ioan. Auſtriacum ſervatum.

IVS MAJESTATIS, LEGES CONDERE, *& interpretari.*

Nunc ad jura Majeſtatis accedamus, quæ ſunt illa quæ Principi in ſignum ſupremæ eminentiæ, tum pro laborum præmio, tum ad cognoſcendum ſupremum decus, auctoritatem atque excellentiam competunt. Hæc Majeſtati inſunt, & Principis oſſibus ita cohærent, ut avelli nullo modo poſſint. Primum jus eſt, quod ipſe Princeps ſolus leges generales con-

condat, ſolus abroget. Sic *Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ in triumviratu juſſerat, abſolvit, deditque jura*; quibus eo Principe ad pacis firmitatem & ſecuritatem ſubjecti uterentur. Præterea ſolus leges interpretatur. *Quis enim*, inquit Iuſtinianus, *legum ænigmata ſolvere, & omnibus aperire idoneus videbitur, niſi is cui ſoli legislatorem eſſe conceſſum eſt?* Quod accipiendum ut nemo alius poſſit interpretationem facere, quæ legis latæ mentem egrediatur. Hoc jus olim & ſenatui & Præfectis prætorio aliquando conceſſum fuit; hodie vero ſupremis Conciliis communicatur. Quibus uti & inferioribus judicibus, ex æquo & bono, non ex callido verſutoque, jure rem judicare permiſſum. Scriptum ſequi calumniatoris eſt: boni judicis, voluntatem ſcriptoris, auctoritatemque defendere. Cicero; *ſummum jus, ſumma injuria*, non tamen lenitas nimia; ſpecie æquitatis, introducenda eſt.

Tacit. lib. 3. ann.

Leges Princeps condit & interpretatur.

l. ult. C. de legib.

Quænam legum interpretatio facienda.

Principis quoque ſolius eſt, pœna leges ſancire, ne facile eludantur, & vel ſic oderint peccare mali formidine pœnæ, cujus remiſſionem Senatui aut aliis, non facile permittendam arbitror. *non Senatui libertas ad pœnitendum erat*, id eſt, non habuit Senatus jus remittendæ aut mutandæ ſententiæ,

Pœnam legis remittere Principis eſt.

Tac. lib. 3. ann.

tentiæ,&,ſi ejus pœnituiſſet,ſolus Princeps id poteſt. Qui etiam curabit, ut antiquæ & receptæ uſu leges conſtanter obſerventur, neve novæ illis adjiciantur, cum *ſuper omnibus negotiis melius atque rectius proviſum* reipublicæ ſit, cui nihil gravius quam ſi plures ſint leges, quæ confuſionem pariunt, & oblivioni traduntur, aut ſi obſervari omnes nequeunt, in contemptum abeunt. *Corruptiſſima republica plurimæ leges*, inquit Tacitus, quia corrupta cum eſſet Roma, plurimæ leges, *diſceſſione ordinum, & adipiſcendi inlicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava, per vim latæ ſunt*; ſed illæ retinendæ ſunt leges, *quæ ad ſalutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum, & quietam, & beatam conditæ ſunt*, rejiciendæ vero quæ his adverſantur, quia plurimæ leges litium, & pravarum interpretationum fœtura; quibus major hominum pars occupatur, & ſi lites deſint, quærunt; agricultura interim, ac reipublicæ, & militiæ munia negliguntur. Ob has cauſas Auguſtus Senatum hortatus eſt, *Poſitas leges conſtanter ſervate, nec ullam earum immutate.* Nam utiliores ſunt his quæ per novationem inducuntur.

lib.14.an.

lib.11.an.

lib.3.an.

Cic. lib. 2. de leg.

Antiquæ leges ſervandæ, ne novæ illis adjiciantur.

Dio lib. 52.

Hodie leges Romanæ non adeo vim ſuam

ſuam extendunt, ut uſus vincant aut mores, ſicubi tamen caſus emerſerit, qui conſuetudine aut patriæ ſtatutis non ſit comprehenſus, peritus legum, abſque calumnia leges civiles allegare in judicio & ſecundum eas judex decernere poterit, nam ubi jus patrium deficit, honeſtum eſt ad jus commune recurrere, nec qui id facit, per hoc alienum imperium agnoſcere videtur. *Choppin. de Domin. lib. 2. c. 5.*

Princeps legibus ſolutus.

Legibus civilibus, & quas ipſe tulit, ſolutus eſt. Unde Plinius ait, *leges Principi nemo ſcripſit.* Poteſt quis aliorum imperium ſuſcipere; ſibi vero ipſi imperare, ſibi legem ita dicere, ut ab ea recedere non liceat, minime poteſt. Itaque Princeps leges dat, non accipit, niſi à ſummo Deo. Quamvis dignum ſit Majeſtate regnantis & æquitati conveniens, legem quam condidit, factis & vita comprobare; tum etiam revera majus imperio ſubmittere legibus principatum. Nam *facere recte cives ſuos Princeps optimus faciendo docet*, cumque ſit imperio Maximus, exemplo major eſt. *Inde obſequium in eum & æmulandi amor validiora ſunt, quam pœna ex Legibus & metus.* Optimus

Princeps exemplum ex ſe, & auctoritatem dat.

l. 4. C. de leg.

Vellej. Paterc. lib. 2. hiſt. c. 16. in fin.

Novel. 8.

Tacit. lib. 3. ann.

Nihil amplius ſibi, quam ſubditis licere vult.

l. 23. ff. de leg. 3. l. 3. C. de teſtam. l. 4. C. ad l. Falc. l. 2. & l. 22. ff. de jure fiſci. l. 8. §. 1. ff. de inoff. teſt. l. ult. ff. qui teſt. fac.

Auguſtæ legibus ſolutæ non fuerunt.

Princeps poteſt cum aliis diſpenſare & eximere ab obligatione legis

mus itaque Princeps, nihil amplius ſibi quam ſubditis licere vult. *ſi quando cum iis diſceptaret, forum & jus ſequebatur*, inquit de Tiberio Tacitus. Hinc ex imperfecto teſtamento, nec legata, nec hæreditatem vindicat, in legatis ſibi relictis, Falcidiæ dat locum. In onus hæreditatis & auctoris ſui ſuccedit, quemadmodum privatus; ſi hæres ſit inſtitutus, poteſt inofficioſum dici teſtamentum, itemque id mutari.

Igitur licet Lex Imperii ſolemnibus juris Principem ſolverit, nihil tamen ipſe tam proprium imperii eſſe judicat, quam legibus vivere, eaſque ſervare. Quibus tenetur & Auguſta, nam nullis legibus ſolutam invenies, quamvis Princeps illi privilegia tribuat quæ ipſe habet, intellige quoad reverentiam & immunitates. Licet & Auguſtæ potentia fuerit maxima Theodoræ Juſtiniani uxoris, cujus hortatu Imperator plures leges ſuo Codici inſeruit, quæ mulieribus favent, circa dotes ſuas & donationes, & Auguſtæ maxime, cui donatio cujuſcumque ſummæ à Principe facta valet, quod, ut tradit Cicero, *liberalitate nihil ſit natura hominis accommodatius, nihilque imperantibus magis proprium*.

Quemadmodum Princeps legibus ſolutus

lutus eſt, ita & alios ſolvere poteſt, multos tamen ſolvere legibus civilibus, ac eximere eo caſu quo ad illas tenebantur, non expedit, ne ſcilicet populus exemplis in pravam non parendi legibus conſuetudinem abeat. Solet quandoque Princeps legis obligationem relaxare, permittendo actum alias de jure nullum aut prohibitum, ut quando teſtamentum, ob omiſſas ſolemnitates juris civilis nullum, confirmat; vel pœnam remittendo, ut ſi furi laquei pœnam condonet. Sed poteſtne Princeps iis omnibus ſe ſolvere quibus poteſt ſubditos? Quidni, cum nulli humano juri obſtricta ſit illius poteſtas, ſed pleniſſima. Quod enim dicitur neminem in ſe juriſdictionem exercere, beneficium ſibi conferre, ſe ipſum inſtituere, auctoritatem ſibi in proprio facto præſtare poſſe, ad privatos id pertinet, non ad Principem, de cujus poteſtate diſputare aut dubitare periculoſum eſt.

l. 12. C. qui pot. in pign. l. 20. C. de donat. ante nupt. l. 29. & 30. C. de jure dot. & pen. C. de donat. lib. 1. de offic.

l. 19. C. de teſtam.

Naturæ & Gent. legibus obſtrictus.

Naturæ autem legibus Principem obligari nullum eſt dubium. Sunt enim hæ leges ipſo principatu & imperio potentiores, diffuſæ in omnes, conſtantes, ſempiternæ, quæ vocant ad officium jubendo,

vetando à fraude deterrent. Neque vero aut per Principem aut per populum ſolvi naturæ legibus poſſumus. Hinc illa lex, *quod ipſe tibi fieri nolis, alteri ne feceris*, utpote à natura deducta Principes quoque complectitur, ut ad virtutem & honeſtatem conſilia ſua dirigant. Huic monitum illud Galbæ ad Piſonem à ſe adoptatum conſentit, *quod utiliſſimus idem ac breviſſimus bonarum malarumque rerum delectus* Principi *ſit, cogitare quid aut nolueris ſub alio Principe, aut volueris*.

Tacit. lib. 1. ann.

Idem ſtatuendum de gentium jure. Unde contractibus & conventionibus à ſe initis, Princeps æque ac privatus obligatur, ne alioqui omni commercio exuatur, nullis cum eo contrahere volentibus, utpote metuentibus ne fidem violet, quam tamen ſemel datam, etiam hoſtibus, ſervare, nihil naturæ magis eſt conſentaneum, etiam perfidis, quales Pœni, quibus Romani fidem ſervarunt, quia *Senatus non eos quibus præſtabatur aſpexit.* Quin & Tyranno fidem datam ſervandam cenſeo, quando cum tali, qua talis, facta fuit. Quod autem à Bruto dictum, *cum Tyranno nulla fides Romanis, nulla jurisjurandi religio*, ſi non tanquam cum malefico actum eſt, intelligendum puto. Multo magis ad Principis dignitatem facit,

Fides hoſti, & perfidis & tyranno ſervanda.

Livius & Val. max.

Appian.

cit, contractus à ſe initos ſervare, niſi concepti ſint in grave præjudicium ac fraudem ſubditorum, quorum certe res, atque fortunæ, iniquis Principis ſui conventionibus non debent atteri, aut diminui. Servandi contractus.

Princeps populum ne alienet.

Illius eſt ſubditos regere, non diſſipare, paſcere, non deglubere, non alienare, alioquin vis eſt, non poteſtas. Huc referri poteſt illud Claudii ad Mithridatem, quo eum monet, *ut non dominationem & ſervos, ſed Rectorem ſe & ſubditos cives cogitet, clementiamque ac juſtitiam ut tolerantiora capeſſat.* *Tacit. lib. 12. ann. & 14.*

Quod ſi Princeps deficiente legitimo ſucceſſore velit ſubditos ſuos alienare, & principatum transferre, poterunt illi vim hanc repellere, ſeque opponere, & contractum irritum facere, ut memorabile exemplum in Hiſpanis, quod regnum Rex Alphonſus Caſtus Carolo Magno, ea lege ut Arabes ex Hiſpania expelleret, donarat, extat. Malle ſe mori liberos, dicentes, quam in Francorum degere ſervitute, aut per eos incolumes eſſe. Neque enim Regnum quod jure hæreditario defertur, per omnia patrimonium Principis cen- Principi licet reſiſtere ſi populum velit alienare.

ſendum eſt. Ut enim ſubditi nequeunt contrahere in præjudicium ipſius Principis, ita nec Princeps in præjudicium ſubditorum, in hoc videlicet æquiparantur. nam intereſt ſubditorum non mutare dominum, & ideo requiritur in alienatione conſenſus eorum. & licet populus Principi tribuerit in populum, & quemvis de populo (quod contra leges Portias erat) poteſtatem, non tamen quamlibet tribuit, & iſtam alienandi aut permutandi. *Multa ipſi diſſimulanda ſunt, multa ignoſcenda*, inquit Plinius. Ut ſpernendus eſt Nauclerus qui mavult ſe eſſe incolumem, quam navim, ita vituperandus qui in reipublicæ diſcrimine, ſuæ magis quam communi ſaluti conſulit, & populum pro arbitrio alienat: niſi populus belli jure in poteſtatem ipſius redactus fuerit; quo etiam bona quæ iſti populo competunt, victori acquiruntur, adeo libera poteſtate, ut de iis ſecundum voluntatem poſſit diſponere.

In panegyr.

Niſi populus bello victus fuerit.

Arg. l. 11. ff. de evict.

Alienanda non ſunt caſtra aut oppida in potentiores. & quare?

Alias non tantum populum alienare, ſed nec caſtra aut oppida vendere Principi licet, aut alio contractus genere efficere ut in exteros abeant. Vicinos quoque exteros vendita potentioribus prædia cura & ſuſpicionibus angunt, quas interdum bello depulſas legimus. Imo nuper vidimus quomodo Caſtrum à Barbarini

fraude

fraude & vi affectatum, Italiæ Principes ad arma adegerit.

Quod autem ad mutandam rempublicam attinet, ita id faciat, ne populus omnia omnino nova reperiat; nec priſtinam adminiſtrationem deſideret. Sic Tiberius vim principatus ſibi firmans, imaginem antiquitatis Senatui præbebat; & ante eum Auguſtus expugnata provincia, *non omnia ſtatim uti decretum erat, executus eſt, veritus ne parum ſuccederet* ſi ſimul homines transferre, & invertere vellet, ſed *quadam ex tempore diſpoſuit, quadam rejecit in tempus.*

Mutanda ita reſp. ne populus omnia nova reperiat.

Tacit. lib. 3. ann.

Dio. de Auguſto.

Anteceſſoris pactionibus tenetur.

Siquidem illæ juſtæ ſint, & reipublicæ bonum concernant. Similiter retinendæ conventiones & leges, quæ ſtatus & imperii dicuntur, quas ſi Princeps novus ſolvat, immutandæ reipublicæ ſignum eſt: Iſtas leges & majorum inſtituta ne ſenio expirent, novis juſſis renovet, & priſtino vigori reſtituat. Seneſcunt omnia, & ipſæ leges quibus ſtat reſpublica, dum novæ ſunt ſervantur, dein fruſtra habentur, *acribus ut ferme talia initiis, incurioſo fine.* Nulla ergo melior ratio, nulla prudentior qua reſpublicæ ſerventur, quam ſi qui vi-

Conventiones & leges ſtatus ſi mutentur mutationis reip. ſignum.

Tac. lib. 6. ann.

Veteres leges ſæpe renovandæ.

tio temporum & hominum pravitate contracti ſint nævi, tempeſtive emendentur, & leges veteres, ne illarum contemptus aut oblivio obrepere poſſit, novis decretis muniantur. Sic erunt etiam mortuis Principibus æternæ, & immotæ. Neque etiam principatus mortuo principe mutatur, quamobrem eo mortuo, cum quo pactiones initæ fuere, iis adſtrictus eſt ſucceſſor, qui defunctum repræſentat, in iis quæ non proprio, ſed reipublicæ nomine ineuntur. Sic Tiberius, non tantum pacta quæ iniverat Auguſtus, *ſed facta dictaque ejus vice legis obſervabat*.

Tacit. lib.4.ann.

Cæterum pactio privato nomine inita, ex qua perſonalis oritur obligatio, ad ſucceſſorem non derivatur, quia par in parem non habet imperium. Unde donationibus inofficioſis, & in indignos collatis, ſucceſſor non obſtringitur, ut Senatus olim poſt mortem Neronis, & Curia Pariſienſis non ſemel judicavit, idque oſtendam ſequenti aſſertione. Benemeritis vero poteſt Princeps donare, quod exiſtimaverit æquum, modo id faciat ex bonis ſuis privatis, aut Fiſco quæſitis, non ex bonis coronæ reſervatis, & patrimonio unitis, horum enim uſufructuarius potius eſt quam dominus.

DD. in c. 33. extr. de jurej. Molina lib. 1. de primog. c. 3. n. 18. e. 1. quæ ſint regal. in uſib. feud.

In

In largitionibus modum ſervabit.

Inter primas Principis virtutes munificentia eſt. hac enim tanquam vinculo adamantino, ſubditorum animos experitur, eoſque ſibi devincit. Hæc virtus Tiberio conſervavit imperium, quia illam ſolam *ſemper retinuit cum cæteras exueret.* Verumtamen nihil pernicioſius, quam *liberalitas & ſimplicitas*, quæ *niſi adſit modus in exitium vertuntur.* Ita Vitellius *ſine modo*, *ſine judicio donabat ſua*, *largiebatur aliena* promiſcue omnibus. Inde langueſcebat cujuſque induſtria, intendebatur ſocordia, *ſecuri omnes Principis ſubſidia expetebant*, *ſibi ignavi*, *illi graves.*

Tacit. lib. 1. ann.

lib. 1. & 3. hiſt.

Nihil pernicioſius quam liberalitas ſi non ſervetur in ea modus. *lib. 2. ann.*

Quamobrem inſpicere debet Princeps quibus det, ut videlicet erga benemeritos vel egenos ſit munificus, ac propenſior in bonos & calamitoſos, qui non culpa ſua, ſed fortunæ invidia ſunt tales, inter quos ſi nobiles ſint egentes, illorum potius habere rationem convenit, ac illis benignam manum porrigere, ne illuſtres familiæ, per inopiæ anguſtias extinguantur. Extinctas & collapſas boni Principis eſt erigere & merentes augere & fovere, ut monet Philoſophus Seneca. *Habeatur ita-*

lib. 2. de benef.

c. 15. & ſeqq. *que perſonarum ac dignitatum proportio, & cum ſit ubique virtutis modus, æque peccat quod excedit, quam quod deficit.*

Videndum quoque quo modo Princeps det, ne nimium ab uno extorqueat, quod in alium transferat, ne nimis hauriendo ærarium ſuum exhauriat, ita ut illud replere per ſcelus neceſſe ſit, ac cum lacrimis & ruinis ſubditorum, ut monet Tacitus. lib. 2. ann. Caligula cum paucis annis 670 vaſa auri decoxiſſet, quas ille rapinas, & cædes poſtea non excogitavit? hoc enim fixum cui nihil ſatis eſt, eidem nihil turpe. Sequatur Princeps Alexandri Imperatoris veſtigia, de quo Lampridius, In vita Alex. *nulla dies tranſiit quin aliquid manſuetum, civile, pium faceret, ſed ita ut ærarium non everteret: donare ſciebat, non perdere.* Alioquin non eſt liberalitas, ſed ſimplicitas & profuſio merito retractanda. Ideo Galba, *dignus imperio niſi imperaſſet*, ſed ſaltem id egit ut decima parte rei donatæ relicta, reliquum fiſcus vindicaret. Tacit. lib. 1. hiſt. *Proxima pecuniæ cura, & cuncta ſcrutantibus juſtiſſimum viſum eſt inde repeti, unde inopiæ cauſa erat. Bis vicies mille ſeſtertium donationibus Nero effuderat, appellari ſingulos juſſit, decima parte liberalitatis ad quemcumque eorum relicta.*

Sic in Gallia Philippus Valeſius legem tulit,

tulit, qua Principis largitiones revocari juſſit, niſi tabulis donationis continerentur. Plura etiam reperiuntur exempla donationum regiarum, quæ à Pariſienſi curia revocatæ atque abolitæ ſunt. Et in Hiſpania Henricus non ſolum præceſſorum ſuorum immoderata dona revocavit, ſed cavit ne impoſterum inconſultæ largitiones fierent, quæ patrimonium regale læderent. Forte ideo Joanna Regina liberalitates, quas Philippus Pulcher ejus maritus in aulicos fecerat, revocavit: & Ferdinandus Rex Catholicus, ea quæ pater ejus Joannes donaverat, nulla reddidit. Procuret igitur Princeps tanquam bonus paterfamilias, id quod Neroni ſuaſerunt Senatores, *ut ratio quæſtuum & neceſſitas erogationum inter ſe congruerent*, ne ſumptus in ſalaria miniſtrorum, ſtipendia militum, & largitiones, reditus publicos excedant. nulli enim ampliores & uberiores reditus quam vitare & corrigere ſuperfluos ſumptus. *lib. 13. anni.*

Leges ſumptuariæ reducendæ.

Plures *à majoribus repertæ leges, ſumptuariæ, & quas Auguſtus tulit, ſed aliæ oblivione, aliæ (quod flagitioſius) contemptu abolitæ, ſecuriorem luxum fecere.* Ve- *Tacit. lib. 3. anni.*

rum quia omni tempore leges, medicamenta vitiorum reipublicæ ſunt, *Princeps qui ejus curam ſuſtinet*, debet novas leges condere, *ſed parce. nam corruptiſſima republica, plurimæ leges. quibus ſæpe non minus quam flagris laboratur.*

Convenit paucas ferri leges, eaſque pro populi genio.

Interdum convenit veteres leges reducere pro populi genio, quibus coërceatur conviviorum & veſtium luxus, armorum uſus, & oneroſa pompa in nuptiis, & funeribus, profuſus ſumptus, quem tenuioris conditionis homines faciunt in auratis frenis, equeſtribus ſellis, in rhedis & vehiculis, quibus non *niſi Senatoribus & ſpectatæ probitatis fœminis uti licuit*, (indignum viro generoſo rhedæ includi) item baltheis, calcaribus, in veſtibus holoſericis, purpureis, auro & argento contextis, in ſegmentis auratis, & ſupellectili argentea ad cibos miniſtrandos. *decretum*, refert Tacitus, *ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, ne veſtis ſerica viros fœdaret*, quod in re domeſtica quærenda ſit frugalitatis, & continentiæ laus, & nihil præter neceſſarium conficiendum in vaſis aureis vel argenteis; in quibus abſumitur cum dedecore, quod in monetam & publicas pecunias ſatis eſſet, & materia nummis ſubtrahitur, ita ut periculum ſit ne deficientibus opibus, ad facinora populares.

lib. 2. ann.

pulares incendantur, & ad turbandam publicam tranquillitatem ſtimulentur, quod prædixit Ariſtoteles, *fiunt in republica*, *inquit*, *mutationes & ſeditiones*, *cum homines ſua conſumunt*, *prodige viventes*, *ſi etiam res novas quærunt*. Quare utile judicat hujuſmodi leges in uſum ſæpius revocare. Quod tentarunt in Gallia Philippus Pulcher, Carolus IX, Henricus II & IV. In Germania, & Belgio, Carolus V. qui uſum ſericæ veſtis, certis tantum perſonis, habita cenſus & honorum ratione permiſit, omnemque luxum interdixit. Digna ſane Principibus cura, providere, *ne dites familiæ*, *aut claritudine inſignes ſtudio magnificentiæ prolabantur*. Sed opinor, ex aliorum inopia ſecuritatem ſibi conciliari nunc perſuaſum eſſe Principibus. lib. 5. polit. Tacit. lib. 3. ann.

Verum cum mediocribus remediis ſæpe malis & vitiis reſiſti non poſſit, neſcio an non ſatius foret ea diſſimulare, & luxum moderatum permittere, quam tot edicta promulgare, quæ ſæpe contemnuntur, & vix unquam executioni mandari poſſunt; *& hoc aſſequuntur Principes*, *ut palam fiat*, *quibus flagitiis impares ſint*, *ſubjectis vero ſi prohibita impune tranſcenderint*, *neque metus ultra*, *neque pudor eſt*, quia ubique adulta vitia remediis for- Vitiis adultis connivendum aliquando. d. lib. 3.

tiora. Olim in republica *unuſquiſque ſibi moderabatur*, & ad frugalitatem vitam componebat; quia *unius urbis cives erant*, degentes ſub eadem legum diſciplina, quam quiſque reverebatur, nullaque irritamenta luxus per Italiam vigebant, at ſubacta Græcia & Aſia, illa ab his didicit propria & aliena per luxum conſumere. Hinc Italia quæ temperantiæ magiſtra fuerat, externis victoriis facta eſt omnium rapinarum ſinus.

Privilegia concedit, & revocat.

Principis eſt privilegia urbibus, & corporibus, & collegiis concedere, quæ tamen quia publicam quietem offendunt, ac ſeminaria ſunt diſcordiarum, non videntur concedenda; & quod collegia privilegiis ſibi conceſſis ſæpe abutantur. Unde Romanis nihil magis odioſum, quam conceſſio iſta privilegiorum & immunitatum. *Tum*, inquit Cicero, *lex præclariſſima, quæ privilegia tollit. majores enim noſtri in privatos homines leges ferri noluerunt. id eſt enim privilegium. quo quid eſt injuſtius?* Ideo forte Iuſtinianus poſuit titulum in ſuo Codice, *de immunitate nemini concedenda*, quod vix ſine privatorum injuria concedi poſſit. Nihilominus ta-

lib. 3. de legib.

men

men non videtur Princeps poſſe privilegia conceſſa eripere, aut revocare, propterea quod ſeditionum materiam præberet. Quod plerumque accidit in populis, qui immunitatibus, quadam libertatis imagine gloriantur, de quibus Tacitus, *Qui ne Regibus quidem parere, niſi ex libidine ſoliti.* Quamobrem non niſi benemeritis immunitates & privilegia donet, quæ ad virtutem excitent, quæ nemo oderit, niſi qui virtutem, quæ dum privilegiarios eximunt, alios non gravant, quæ politiam non turbant, quæ ita privatis gratificentur, ut ad reipublicæ tamen bonum dirigantur.

lib. 4 ann.

Privilegia diu obtenta, ne revocentur, & eorum confirmatio à ſucceſſoribus petatur.

Horum autem privilegiorum conceſſionem ſi quidem gratuitam (tametſi beneficium Principis decet eſſe manſurum) exiſtimant multi à ſucceſſore revocari poſſe. Hinc in Gallia atque alibi obtinuit, ut privilegiorum à ſucceſſoribus petatur confirmatio, quod ipſe Tiberius primus Romæ in uſum invexit, decrevitque ut indulta à Principibus defunctis beneficia, non aliter rata haberentur quam ſi ipſe confirmaſſet. Quod æquum puto; ſed non ſecurum, in iis præſertim regionibus, ubi plura ſunt privilegia, multo ære aut ſanguine empta, revocare. Quæ cauſa fuit, ut Caſtellæ nobiles arma ſumpſerint adverſus

Mariana lib. 11. hiſt. Hiſp. c. 14. verſus Regem Henricum tertium,qui pri-
vilegia eorum evertere volebat. Et Ra-
mirus III. Rex Legionis ſubditos ſuos re-
belles expertus eſt, quod aſpere nimis e
haberet, & privilegia immutare vellet.

Quare ſatius, ob cauſam publicam,
abuſum,ea interpretando corrigere,qu
prorſus tollere,nam in tollendo vis eſ
interpretando optimus finis præfertu
facile obtinetur. Si quæ autem priv
dicantur, quæ vere non ſunt, opta
ut in unam conſonantiam compon
Hæc cura pacis tempore Principi i
bet; nam inter armorum ſtrepitu
quidem bonæ leges exaudiuntur.
Cura principis Alberti circa Belgarum privilegia & mores. vavit id Princeps Albertus Belgar
minus, qui tempore induciarum
leges juris Romani decîdit; ac plu
garum mores pro privilegiis recep
lius diſpoſuit, multoſque non
gatos à Senatu, examinari & in
ram redigi voluit, utque ſingul
qui de rebus & feudis ſtatuunt, ſ
toriis concluderentur.

SERVANDA PRINCI
PLACITA, *mutandaque n*

Habent enim illa vim legis, at
inferri ſolet clauſulâ; *quia nobis*

lti, qui
, omnia
cram eſſe
domina-
am. Quod-
ſſe exiſti-
di cupidi-
egitimam
cupet, eoſ-
quam præ-
iem moli-
diendi qui
t, adjectis
ia, *proprio*
quæ ſane ad
us Principis
nt. An quod
em adjectis

Non omnia principi licent.

motus?

mo Princi-
juſtum ſit.
de eo ſenſe-
nia ejus fi-
orte inve-
onſtrictus,
ia ex falſis
ptus vide-
obreptio-
nis

Quando gratiæ à principe conceſſæ revocantur.

tio temporum & hominum pravitate contracti ſint nævi, tempeſtive emendentur, & leges veteres, ne illarum contemptus aut oblivio obrepere poſſit, novis decretis muniantur. Sic erunt etiam mortuis Principibus æternæ, & immotæ. Neque etiam principatus mortuo principe mutatur, quamobrem eo mortuo, cum quo pactiones initæ fuere, iis adſtrictus eſt ſucceſſor, qui defunctum repræſentat, in iis quæ non proprio, ſed reipublicæ nomine ineuntur. Sic Tiberius, non tantum pacta quæ iniverat Auguſtus, *ſed facta dictaque ejus vice legis obſervabat*.

Tacit. lib.4. ann.

Cæterum pactio privato nomine inita, ex qua perſonalis oritur obligatio, ad ſucceſſorem non derivatur, quia par in parem non habet imperium. Unde donationibus inofficioſis, & in indignos collatis, ſucceſſor non obſtringitur, ut Senatus olim poſt mortem Neronis, & Curia Pariſienſis non ſemel judicavit, idque oſtendam ſequenti aſſertione. Benemeritis vero poteſt Princeps donare, quod exiſtimaverit æquum, modo id faciat ex bonis ſuis privatis, aut Fiſco quæſitis, non ex bonis coronæ reſervatis, & patrimonio unitis, horum enim uſufructuarius potius eſt quam dominus.

DD. in c. 33. extr. de jurej. Molina lib. 1. de primog. c. 3. n. 18. & 1. quæ ſint regal. in uſib. feud.

In-

In largitionibus modum ſervabit.

Inter primas Principis virtutes munificentia eſt. hac enim tanquam vinculo adamantino, ſubditorum animos experitur, eoſque ſibi devincit. Hæc virtus Tiberio conſervavit imperium, quia illam ſolam *ſemper retinuit cum cæteras exueret.* Verumtamen nihil pernicioſius, quam *liberalitas & ſimplicitas*, quæ *niſi adſit modus in exitium vertuntur.* Ita Vitellius *ſine modo, ſine judicio donabat ſua, largiebatur aliena* promiſcue omnibus. Inde langueſcebat cujuſque induſtria, intendebatur ſocordia, *ſecuri omnes Principis ſubſidia expetebant, ſibi ignavi, illi graves.*

Tacit. lib. 1. ann.

lib. 1. & 3. hiſt.

Nihil perniciòſius quam liberalitas ſi non ſervetur in ea modus. *lib. 2. ann.*

Quamobrem inſpicere debet Princeps quibus det, ut videlicet erga benemeritos vel egenos ſit munificus, ac propenſior in bonos & calamitoſos, qui non culpa ſua, ſed fortunæ invidia ſunt tales, inter quos ſi nobiles ſint egentes, illorum potius habere rationem convenit, ac illis benignam manum porrigere, ne illuſtres familiæ, per inopiæ anguſtias extinguantur. Extinctas & collapſas boni Principis eſt erigere & merentes augere & fovere, ut monet Philoſophus Seneca. *Habeatur itaque*

lib. 2. de benef.

qua-

e. 15. & ſeqq. que perſonarum ac dignitatum proportio, & cum ſit ubique virtutis modus, æque peccat quod excedit, quam quod deficit.

Videndum quoque quo modo Princeps det, ne nimium ab uno extorqueat, quod in alium transferat, ne nimis hauriendo ærarium ſuum exhauriat, ita ut illud replere per ſcelus neceſſe ſit, ac cum lacrimis & ruinis ſubditorum, ut monet Tacitus. lib. 2. ann. Caligula cum paucis annis 670 vaſa auri decoxiſſet, quas ille rapinas, & cædes poſtea non excogitavit? hoc enim fixum cui nihil ſatis eſt, eidem nihil turpe. Sequatur Princeps Alexandri Imperatoris veſtigia, de quo Lampridius, In vita Alex. *nulla dies tranſiit quin aliquid manſuetum, civile, pium faceret, ſed ita ut ærarium non everteret: donare ſciebat, non perdere.* Alioquin non eſt liberalitas, ſed ſimplicitas & profuſio merito retractanda. Ideo Galba, *dignus imperio niſi imperaſſet*, ſed ſaltem id egit ut decima parte rei donatæ relicta, reliquum fiſcus vindicaret. Tacit. lib. 1. hiſt. *Proxima pecuniæ cura, & cuncta ſcrutantibus juſtiſſimum viſum eſt inde repeti, unde inopiæ cauſa erat. Bis vicies mille ſeſtertium donationibus Nero effuderat, appellari ſingulos juſſit, decima parte liberalitatis ad quemcumque eorum relicta.*

Sic in Gallia Philippus Valeſius legem tulit,

tulit, qua Principis largitiones revocari juſſit, niſi tabulis donationis continerentur. Plura etiam reperiuntur exempla donationum regiarum, quæ à Pariſienſi curia revocatæ atque abolitæ ſunt. Et in Hiſpania Henricus non ſolum præceſſorum ſuorum immoderata dona revocavit, ſed cavit ne impoſterum inconſultæ largitiones fierent, quæ patrimonium regale læderent. Forte ideo Joanna Regina liberalitates, quas Philippus Pulcher ejus maritus in aulicos fecerat, revocavit: & Ferdinandus Rex Catholicus, ea quæ pater ejus Joannes donaverat, nulla reddidit. Procuret igitur Princeps tanquam bonus paterfamilias, id quod Neroni ſuaſerunt Senatores, *ut ratio quæſtuum & neceſſitas erogationum inter ſe congruerent*, ne ſumptus in ſalaria miniſtrorum, ſtipendia militum, & largitiones, reditus publicos excedant. nulli enim ampliores & uberiores reditus quam vitare & corrigere ſuperfluos ſumptus. *lib. 13. ann.*

Leges ſumptuariæ reducendæ.

Plures *à majoribus repertæ leges, ſumptuariæ, & quas Auguſtus tulit, ſed aliæ oblivione, aliæ (quod flagitioſius) contemptu abolitæ, ſecuriorem luxum fecere.* Ve- *Tacit. lib. 3. ann.*

rum quia omni tempore leges, medicamenta vitiorum reipublicæ ſunt, *Princeps qui ejus curam ſuſtinet*, debet novas leges condere, *ſed parce. nam corruptiſſima republica, plurimæ leges. quibus ſæpe non minus quam flagris laboratur.*

Convenit paucas ferri leges, eaſque pro populi genio.

Interdum convenit veteres leges reducere pro populi genio, quibus coërceatur conviviorum & veſtium luxus, armorum uſus, & oneroſa pompa in nuptiis, & funeribus, profuſus ſumptus, quem tenuioris conditionis homines faciunt in auratis frenis, equeſtribus ſellis, in rhedis & vehiculis, quibus non *niſi Senatoribus & ſpectatæ probitatis fœminis uti licuit*, (indignum viro generoſo rhedæ includi) item baltheis, calcaribus, in veſtibus holoſericis, purpureis, auro & argento contextis, in ſegmentis auratis, & ſupellectili argentea ad cibos miniſtrandos. *decretum*, refert Tacitus, *ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, ne veſtis ſerica viros fœdaret*, quod in re domeſtica quærenda ſit frugalitatis, & continentiæ laus, & nihil præter neceſſarium conficiendum in vaſis aureis vel argenteis; in quibus abſumitur cum dedecore, quod in monetam & publicas pecunias ſatis eſſet, & materia nummis ſubtrahitur, ita ut periculum ſit ne deficientibus opibus, ad facinora populares,

lib. 2. ann.

pulares incendantur,& ad turbandam publicam tranquillitatem ſtimulentur, quod prædixit Ariſtoteles, *fiunt in republica*, inquit, *mutationes & ſeditiones, cum homines ſua conſumunt, prodige viventes, ſi etiam res novas quærunt*. Quare utile judicat hujuſmodi leges in uſum ſæpius revocare. Quod tentarunt in Gallia Philippus Pulcher, Carolus IX, Henricus II & IV. In Germania, & Belgio, Carolus V. qui uſum ſericæ veſtis, certis tantum perſonis, habita cenſus & honorum ratione permiſit, omnemque luxum interdixit. Digna ſane Principibus cura, providere, *ne dites familiæ, aut claritudine inſignes ſtudio magnificentiæ prolabantur*. Sed opinor, ex aliorum inopia ſecuritatem ſibi conciliari nunc perſuaſum eſſe Principibus. *lib.5.polit.* *Tacit.lib. 3. ann.*

Verum cum mediocribus remediis ſæpe malis & vitiis reſiſti non poſſit, neſcio an non ſatius foret ea diſſimulare, & luxum moderatum permittere, quam tot edicta promulgare, quæ ſæpe contemnuntur,& vix unquam executioni mandari poſſunt; *& hoc aſſequuntur Principes, ut palam fiat, quibus flagitiis impares ſint, ſubjectis vero ſi prohibita impune tranſcenderint, neque metus ultra, neque pudor eſt*, quia ubique adulta vitia remediis for- *Vitiis adultis connivendum aliquando.* *d. lib.3.*

riora. Olim in republica *unuſquiſque ſibi moderabatur*, & ad frugalitatem vitam componebat; quia *unius urbis cives erant*, degentes ſub eadem legum diſciplina, quam quiſque reverebatur, nullaque irritamenta luxus per Italiam vigebant, at ſubacta Græcia & Aſia, illa ab his didicit propria & aliena per luxum conſumere. Hinc Italia quæ temperantiæ magiſtra fuerat, externis victoriis facta eſt omnium rapinarum ſinus.

Privilegia concedit, & revocat.

Principis eſt privilegia urbibus, & corporibus, & collegiis concedere, quæ tamen quia publicam quietem offendunt, ac ſeminaria ſunt diſcordiarum, non videntur concedenda; & quod collegia privilegiis ſibi conceſſis ſæpe abutantur. Vnde Romanis nihil magis odioſum, quam conceſſio iſta privilegiorum & immunitatum. *Tum*, inquit Cicero, *lex præclariſſima, quæ privilegia tollit. majores enim noſtri in privatos homines leges ferri noluerunt. id eſt enim privilegium. quo quid eſt injuſtius?* Ideo forte Iuſtinianus poſuit titulum in ſuo Codice, *de immunitate nemini concedenda*, quod vix ſine privatorum injuria concedi poſſit. Nihilominus tamen

lib. 3. de legib.

men non videtur Princeps poſſe privilegia conceſſa eripere, aut revocare, propterea quod ſeditionum materiam præberet. Quod plerumque accidit in populis, qui immunitatibus, quadam libertatis imagine gloriantur, de quibus Tacitus, *Qui ne Regibus quidem parere, niſi ex libidine ſoliti.* Quamobrem non niſi benemeritis immunitates & privilegia donet, quæ ad virtutem excitent, quæ nemo oderit, niſi qui virtutem, quæ dum privilegiarios eximunt, alios non gravant, quæ politiam non turbant, quæ ita privatis gratificentur, ut ad reipublicæ tamen bonum dirigantur.

lib.4 ann.

Privilegia diu obtenta, ne revocentur, & eorum confirmatio à ſucceſſoribus petatur.

Horum autem privilegiorum conceſſionem ſi quidem gratuitam (tametſi beneficium Principis decet eſſe manſurum) exiſtimant multi à ſucceſſore revocari poſſe. Hinc in Gallia atque alibi obtinuit, ut privilegiorum à ſucceſſoribus petatur confirmatio, quod ipſe Tiberius primus Romæ in uſum invexit, decrevitque ut indulta à Principibus defunctis beneficia, non aliter rata haberentur quam ſi ipſe confirmaſſet. Quod æquum puto; ſed non ſecurum, in iis præſertim regionibus, ubi plura ſunt privilegia, multo ære aut ſanguine empta, revocare. Quæ cauſa fuit, ut Caſtellæ nobiles arma ſumpſerint ad-

verſus

Mariana lib. 11. *hiſt. Hiſp. c.* 14.

verſus Regem Henricum tertium, qui privilegia eorum evertere volebat. Et Ramirus III. Rex Legionis ſubditos ſuos rebelles expertus eſt, quod aſpere nimis eos haberet, & privilegia immutare vellet.

Quare ſatius, ob cauſam publicam, vel abuſum, ea interpretando corrigere, quam prorſus tollere, nam in tollendo vis eſt, in interpretando optimus finis præfertur, qui facile obtinetur. Si quæ autem privilegia dicantur, quæ vere non ſunt, optandum ut in unam conſonantiam componantur. Hæc cura pacis tempore Principi incumbet; nam inter armorum ſtrepitum, ne quidem bonæ leges exaudiuntur. Obſervavit id Princeps Albertus Belgarum dominus, qui tempore induciarum plures leges juris Romani decîdit; ac plures Belgarum mores pro privilegiis receptos melius diſpoſuit, multoſque non emologatos à Senatu, examinari & in ſcripturam redigi voluit, utque ſinguli mores qui de rebus & feudis ſtatuunt, ſuis territoriis concluderentur.

Cura principis Alberti circa Belgarum privilegia & mores.

SERVANDA PRINCIPVM PLACITA, *mutandaque noxia.*

Habent enim illa vim legis, atque iis inferri ſolet clauſula; *quia nobis placet,*

quæ

quæ plena auctoritatis eſt, uti & illa, *Sic volo ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas*, non quidem ipſi Principi, qui nihil debet velle, quod ex Iuſtitia non poteſt; ſed ſubdito, cujus non eſt in regiam voluntatem inquirere, ſed obedire. *Principibus enim ſummum rerum judicium Dii dederunt; ſubditis obſequii gloria relicta eſt.* Quodſi enim, *ubi jubeantur, quærere ſingulis liceat, pereunte obſequio, etiam Imperium intercidit.* *Tacit. lib. 6. ann.* *lib. 1. hiſt.*

Itaque Principis eſt imperare, populi juſſa exequi, bona interim fide ſibi perſuadendo, recte ac juſte ita præcipi. Si tamen id quod Principi juſtum videtur reipublicæ ſit noxium, ne putet ſibi dedecori vertendum ſi mutet, non enim vana quædam gloriæ umbra pluris facienda, quam ſubjectorum ſalus, quæ ſuprema lex eſt. cui Carolus V. Imp. lubens paruit. nam cum aliquando aliquid edixiſſet, ſuaque manu conſignaſſet, & moneretur, Iuſtitiæ, ac patriæ moribus repugnare, mox ſcriptum ſibi reddi voluit & laceravit. *malo meam ſcripturam*, inquit, *quam animam lacerare.* Tyrannica pertinacia eſt, placita ſua injuſta agnoſcere, & ea nolle abrogare, aut ſaltem emendare, ſed manu defendere, putans ſuo honori conſulere, cum maxime eum lædat. Eſto, placita ſint *Sayavedra in ſuis Symbol. polit.*

ſint æqua, abroganda tamen ſi temporis & morum non ſit habita ratio. Vnde laudandus Iuſtinianus, ubi ait, *noſtras leges emendare nos non piget.* Et Innocentius III. Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum temporum varietatem, ſtatuta quoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcat. Ita & cuncti ſenſere, tribuentes ſoli principi poteſtatem leges civiles mutandi & abrogandi ex urgente ratione.

l. 2. C. de veter. jure enucl. Novel. 182. & aliis. c. non debet. extr. de conſan. Inſt. de teſt. ordinand. ibi DD. l. 1. §. 20. ibi Gothof. ff. de acq. poſſ. Inſt. de uſucap. l. ult. ff. pro ſuo.

Sunt alia in libris juris placita, quorum nulla certa ratio reddi poteſt: ut in teſtium numero teſtamento adhibendo, in exhæredationum cauſis, cur non plures, neque pauciores, cur in acquirenda poſſeſſione procuratoris voluntatem inſpiciamus, in acquirendo vero dominio voluntatem domini? Hæc & alia cum naturæ non repugnent, retinenda ſunt. Vt non recte, uſucapionem pugnare cum naturali æquitate, ſunt qui ſentiant, cum introducta ſit publicæ privatæque utilitatis cauſa, ne dominia rerum ſemper manerent incerta, coërcereturque dominorum negligentia, qui tanto tempore deſierunt agros ſuos colere, & patiuntur res ſuas eſſe penes alios. Quæ civilis ratio etiam inter diverſos Principes locum habet, quorum

quorum poſſeſſiones non minus quam privatorum, longo ſilentio & tempore derelictæ, ita firmantur ut revelli nequeant; Vnde Tacitus veteres terminos repoſcere, *vaniloquentiam* vocat: qua ibi notatur Artabanus Parthorum Rex. ſi enim præſcriptio non admitteretur, vix ullus dici princeps legitimus poſſet. ea tamen non valenti agere non currit. *lib. 6. ann.*

De ſacris ſtatuere, an ſit Principis?

Iuris & politiæ periti affirmant; propterea quod antiquiſſimi Reges, iidem & ſacerdotes fuerint, juraque ſacrorum ſtrenue defenderint. De Rege Anio Virgilius, *Rex idem hominum Phœbique ſacerdos.* *lib. 3. Æneid.* In Republica Romana Pontificis tantum jus fuit, ſacra adminiſtrare, ſcireque, ut ait Livius. *At Numa Rex Præſes erat ſacrorum.* *lib. 1.* Ejectis Regibus, penes Senatum fuiſſe jus ſacrorum conſtat ex Senatusconſulto, quo Ædilibus remiſſum eſt, ne qui, niſi Romani Dii, neve alio more quam patrio colerentur. *Nihil*, inquit Tacitus, *æque diſſolvendæ religionis eſſe, quam ubi non patrio, ſed externo ritu ſacrificatur.* *lib. 11. & 13. ann.*

Mutata republica, ut omnia, ita ſacrorum jura ad ſe Imperatores tranſtulerunt, factumque Senatus-conſultum de

ſacris.

ſacris Judaicis, Ægyptiisque pellendis, ne *externa ſuperſtitiones valeſcerent, & ritus ſacrorum inter ambigua culti per proſpera obliterarentur*. Conſtantinus mox à Baptiſmo, Chriſtianis templa, & Chriſti cultum permiſit, quod & ante eum alii Cæſares propoſuerant, ſub initium imperii.

lib. 11. ann.

Lamprid. de Severo.

Verum elucente Chriſtiana Religione, Principes de Dei cultu, miniſtris Eccleſiæ, ejuſque controverſiis deſiere ſtatuere, agnoſcentes id Eccleſiæ capitis eſſe, cui hanc poteſtatem de fidei negotiis, ritu que ſacrorum ſtatuendi, definiendi, & ligandi Chriſtus contulit. Summus Pontifex *ſummus homo eſt, omnia mortalia infra magnitudinem ejus jacent, ſupra vero ipſum Deus.* Adeoque *non æmulationi, non odio, non privatis affectionibus*, quæ bellorum ſunt fomites, *obnoxius* eſſe debet, nam illud in ſummo ſacerdote etiam cæca gentilitas expoſcebat. Splendor virtutum quæ in eo relucent, animos magis ferit, quam enſis corpora, plus poteſt in iis quæ ad fidem & pietatem ſpectant, & in componendis Principum diſcordiis, ejus auctoritas, quam validiſſimi quique exercitus. Id vel Ethnici intellexere, apud quos *honor ſacerdotii firmamentum potentiæ aſſumebatur*, dicebaturque.

Diſtincta utraque poteſtas.

Tacit. lib. 3. & 4. ann.

Eccleſiaſtica civili eminentior.

lib. 5. hiſt.

Prin-

Principum autem eſt, ea quæ à ſummo ſacerdote decreta aut ſacris canonibus definita ſunt, exequi, defendere, cuſtodire, & in ſuis provinciis Dei cultum & honorem tueri, ac legibus & ſeveritate eos coërcere, qui Deo injuriam inferunt, quamvis *deorum injuriæ Diis curæ.* Sunt enim Principes quoad adminiſtrationem politicam Dei Vicarii. Vnde non recte aliqui eos Pontificis delegatos faciunt, quandoquidem officia utriuſque poteſtatis, ſat ſint diſcreta, ita ut nec Principes in Pontificum, nec Pontificem, ubi evidens cauſa Religionis non exegerit, in Principum meſſem, æquitas admittat.

Pluriмum poteſt ad componendas Principum diſcordias. *lib.* I. *ann.*

Quod munus principum circa res ſacras.

Quod autem ſacros Canones Iuſtinianus & alii Principes ſecuti & imitati, leges tulerint de rebus ſacris, non tamen de iis aut fidei articulis judicaſſe cenſendi ſunt, de quibus ſi pro arbitrio liceret judicare, aut ſtatuere, brevi veritas, & Dei cultus ubique uniformis deficeret. Quæ non etiam principatui darentur incommoda, ſi deciſio de altiſſimis fidei myſteriis, cæco in iis Principi aut imperitæ plebeculæ committeretur? Ideo valde convenit obſtringere ſubditos ad verum Dei cultum, ut quemadmodum olim veteres Germani ſolebant, *ſanctius ac reverentius ducant de actis Dei & rebus ſacris credere, quam ſcire.*

Tit. C. de SS. Eccl. & tit. C. de Epiſ. & Cler.

Tacit. de morib. Germ.

PRIN-

PRINCEPS ABSOLVTA POTESTATE *non utitur, ſed Tyrannus.*

Sic lex Regia interpretanda.

Lege regia, quæ de Imperio lata, non fuit ea poteſtas translata in Principem, ut abſolute quidquid vellet faceret, ſed ut juſte, pro merito & juſtitia gubernaret, & omnia ad reipublicæ utilitatem referret, quam non ſpectat Tyrannus. Initio quidem diſſimulat, libertatem populo ſuadet: *ſi impetraverit, ipſam aggreditur*, & perturbatam rempublicam exemplo Tiberii ſuæ ſervituti ſubjicit. *Cæterum libertas & ſpecioſa nomina prætexuntur.*

Tacit lib. 16. ann.

lib. 4. hiſt.

Libertatem & ſpecioſa nomina tyranni prætexunt. Populus ſe tyranno incaute committit.

Ad ſpecioſæ hujus libertatis illicem, cæco quodam impetu populus convolat, nec ſuam agnoſcit levitatem, donec amiſſa penitus libertate, ſervitutis laqueis irretitum ſe viderit. Monere ſe ſinit ſpecioſis Tyranni verbis, & minus caute ſuas illi fortunas, & vitam committit. Tyrannus autem vafer, dominationem in volentem plebem & fruſtra obnitentem nobilitatem arripit, & quæ vi occupavit, eadem vi tueri conatur. Vere Piſo dixit, *neminem imperium flagitio quæſitum, bonis artibus exercuiſſe.* Ne autem Tyrannus Imperio brevi forte exuatur (*nam*

lib. 1. hiſt.

(*nam nulla quæſita ſcelere potentia diuturna*) ſemper in metu & periculo eſt, interea ſævit, & fructus ita carpit, ut nequeant amplius ſuccreſcere. Princeps vero legitimus abſoluta poteſtate non utitur, *non cupiditate*, *non temeritate incenditur*, *ſed veriſſima animi temperantia* regnum ſuum tractat, non tanquam corpus, cui una cum ipſo emoriendum eſt, ſed quod perennabit in ſuis ſucceſſoribus, quippe qui probe novit illud Taciti, *Principes mortales*, *rempublicam æternam eſſe*; eamque omni ſtudio conſervat, velut ſecuriſſimum opum ſuarum depoſitum, quod urgente neceſſitate uti liceat. Addit Seneca, *Rex bona intuetur*, *ſalutem ſibi commiſſi gregis curat*, *& nihil turpe imperat*, *nihil ſordidum*. *Vbi vero impotens*, *delicatus*, *cupidus*, *tranſit in nomen deteſtabile*, *ac dirum*, *& fit Tyrannus*, cum vivum ſubjecti omnes execrantur, & ſublatum ex oculis, Diris & publico gaudio devovent, ut accidit Tiberio & Neroni, de quorum morte tantum gaudium publice extitit, ut plebs pileata tota urbe diſcurreret.

Curtius.

Princeps legitimus ſubditos blande tractat, rempubl. conſervare ſtudet.

Seneca de Clem. c. 11.

lib. 3. *ann.*

Epiſt. 114.

Ex Tiberii & Neronis morte gaudium publicum.

Tiberius, quamdiu vixerunt Germanicus & Druſus, modeſtum ſe, & *ſubdolum fingendis virtutibus geſſit*, ac vivente Sejano ſemper timuit, illo ſublato, omni libidini

Initio boni, poſtea libidini & ſævitiæ dediti.

bidini

lib. 5. ann. bidini ac ſævitiæ ſe dedit, & ut ait Tacitus, *in ſcelera ſimul ac dedecora prorupit, poſtquam remoto pudore & metu, ſuo tantum ingenio utebatur.* Nero quoque per ſummum nefas ſublata matre, *in omnes libidines ſe effudit*, atque eum magis *odiſſe plebs cœpit poſtquam parricida matris & uxoris, auriga, hiſtrio, & incendiarius extitit.* Hic ut faciendis ſceleribus promptus, ita audiendi quæ faceret inſolens erat.

lib. 10. ann.
lib. 15. ann.

Summa poteſtate quando utendum?

Vbi juſta cauſa & reipublicæ ſalus id poſtulat, poterit Princeps jus privati quod ex aliquo futuro eventu pendet, ſine beneficio juris civilis quæſitum auferre; æquum tamen eſt ut pretium juſtum refundat; nulla enim poteſtas tanta, ut liceat Principi citra neceſſitatem alterius jus minuere. At inquit Iuſtinianus, *omnia ſunt Principis*. & Seneca juris civilis hanc vocem eſſe dicit, *omnia Regis eſſe*, etiam quæ quiſque privatus habet, ac poſſidet. Ille fiſcalia ac patrimonialia intelligit, hic rectiſſime excipit, ita ut Rex omnia imperio, id eſt, jurisdictione, defenſione, protectione poſſideat, ſinguli dominio. Hoc enim in ſolidum duorum eſſe non poteſt. Adulan-

An licet principi jus alteri quæſitum auferre?

l. Bene à Zenone. C. de quad. præſ.
lib. 1. de benef.

Adulantur igitur Iuris-conſulti, qui perſuadent omnia eſſe Principis, omnia ei licere, ſummamque ejus ac liberam eſſe poteſtatem, cum vere ea non ſit dominationis, ſed adminiſtrationis tantum. Quodſi tamen Princeps omnia ſua eſſe exiſtimans, turpiſſimam illam habendi cupiditatem non refrenet, & nullam legitimam ob cauſam privatorum bona occupet, eosque duriter habeat, quid aliud quam præſentiſſimam reipublicæ perniciem molitur? Nequaquam igitur illi audiendi qui eam Principi licentiam tribuunt, adjectis hiſce clauſulis, *ex certa ſcientia, proprio motu, de plenitudine poteſtatis.* quæ ſane ad juſtitiam & honeſtatem, quibus Principis poteſtas moderatur, nihil faciunt. An quod ſine illis juſte facere nequit, iiſdem adjectis iniquum eſſe deſinet? Non omnia principi licent.

Cenſenduſne juſta cauſa motus?

Sic ſtatuo, nihil cenſeri optimo Principi placere, niſi quod æquum & juſtum ſit. Cum reſpublica tam præclare de eo ſenſerit & judicarit, ut ſe ſuaque omnia ejus fidei ac tutelæ commiſerit: Niſi forte inverecunda petentium inhiatione conſtrictus, non concedenda tribuat, tunc quia ex falſis narratis ſupplicantis circumſcriptus videtur, exceptiones ſubreptionis, & obreptio- Quando gratiæ à principe conceſſæ revocantur.

l. 1. C. de petit. bon. ſubl. lib. 10. & l. un. C. de div. reſcript. Tacit. lib. 6 ann. lib. 1. ann.

nis opponi poſſunt, cum reſcripta non aliter valeant, quam ſi preces veritate nitantur. ſic privilegia, immunitates & gratiæ Principis ærario pernicioſæ revocantur, & quoties *privato uſui bonum publicum poſtponitur*, & aliæ cauſæ concurrunt, quas ſi prius Princeps conſideraſſet, exorta non conceſſiſſet. Sæpe enim *novum & nutantem adhuc Principem precibus adeunt* ſubditi, quibus nihil concedat, cujus eum poſtea pœniteat. Si quid autem per litteras juſſerit, quod legibus adverſetur, id revocet, quaſi ſe inſcio ſcriptum ſit. Interdum enim Princeps dum metuit *quoſdam offendere, ſcribit quæ fieri nollet. quidquid autem pugnat cum legibus, hoc velut ſe inſciente tentatum haberi decet, cum ipſe Princeps nihil aliud ſit quam legum miniſter*, (ut ſcripſerat Antiochus III. civitatibus) atque ab eo *non niſi juſta ſupplicum preces audiantur*.

Tac. lib. 3. ann.

Moderanda potentia.

Populus leniter tractandus.

Dico omnia Principis fidei eſſe commiſſa, ſed hac conditione, ut populi genio, cui præeſt, & tempori ſe accommodet. Si enim omnia pro jure ſuo agat, & extrema ſequatur conſilia, maximis ſe ſuaque periculis exponit. Si populus ſit ingenuus, mercimoniis deditus, caute & dextre

dextre Princeps cum regat neceſſe eſt, memor ſe imperare non ſervis, ſed hominibus induſtriis, *qui nec totam ſervitutem pati poſſunt, nec totam libertatem*, ut de Romanis Piſoni dicebat Galba. Pro poteſtate ſua ſemper agere, & ſubditos ad extrema cogere, non eſt prudentis Principis, verum ſic gubernet ut poteſt moderate, non rigide & abſolute. Quod potentiſſimus ille Perſarum Rex Artaxerxes etiam ſuadet, ubi ait, *cum pluribus gentibus imperarem, & univerſum orbem meæ ditioni ſubjugaſſem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, ſed clementia & lenitate gubernare ſubjectos*. Huic ſubſcribit ſententiæ Seneca, *non*, inquit, *minus Principi turpia ſunt multa ſupplicia, quam medico multa funera*.

Tacit. lib. 4. ann.

Eum ad extrema cogere non eſt prudentis principis.

Eſther. c. 13.

lib. 1. de clem.

Meminerit igitur Princeps prudentiam, lenitatem cum potentiæ ſeveritate conjungere, non enim quæcumque conveniunt, ſubjectorum patitur imbecillitas, aut temporis ratio. hoc agat ut videatur *eos inveniſſe bonos, non effeciſſe*, nec cogat veterum rigidos mores ab iis obſervari quaſi meliores, nam & hi ſua noſtris non minora habuere *vitia*, *& erunt donec homines*. Suffragatur Quintilianus: *vitium eſt malignitatis humanæ, vetera ſemper in laude, præſentia in faſtidio eſſe*.

Tac. lib. 4. hiſt.

Veteres mores non ſemper meliores.

Ibid.

Dial. de Orat. Tac. ibid. Cum tamen *non omnia apud priores meliora, ſed noſtra quoque ætas, multa laudis & artium imitanda poſteris tulerit.*

Antiquus rigor ſæpe nocuit. Quodſi ſeverior fuerit veterum diſciplina & exactior ſubditorum obedientia, abiit illud tempus, mutata ratio eſt. Eſto; profuerint antiqui mores, nunc non proſunt: quinimo eodem Tacito auctore, *lib. 1. hiſt.* *ſæpe nocuit antiquus rigor, & nimia ſeveritas, cui pares non ſumus.* Igitur Princeps diu *Sen. in Thyeſte.* *regnare qui vult, languida regnet manu*, id eſt, potentiam ſuam ita moderetur, ne nimia ſua indulgentia populum efferat, nec rigore alienet. Et illud Tiberii *lib. 3. ann.* inſtar oraculi habeat, *non utendum eſſe vi, atque imperio, ubi legibus agi poteſt.*

Tributa moderate imponat.

Jus imponendi tributa, & vectigalia exigendi penes ſolum Principem eſt, vel eos qui in Republica principatum obtinent. Hanc enim ſolam dotem habet Princeps, hoc unicum ſubſidium neceſſitas publica, *Tacit. lib. 4. hiſt.* *cum neque quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis haberi queant.* Hinc *l. un. C. de caduc. tol.* Auguſtus legem tulit, qua decrevit, ut viceſima omnium hæreditatum ac legatorum, exceptis iis quæ pauperum ac cognato-

gnatorum fuiſſent, ærario inferrentur. Eam viceſimam ut tolleret rogatus à populo Tiberius, recuſavit, & *dixit*, *militare ærarium eo ſubſidio niti*. Certe qui ejuſmodi ærarium non habet, aut certos reditus, militibus alendis, qui ditionem tueantur, de ſuo ſtatu ſemper erit anxius & incertus. Ærarium augent bona quæ fiſco addicuntur, item indictiones, vectigalia & tributa. Hæc autem cum Nero remittere vellet, Senatus Romanus ſeſe illi oppoſuit, aſſerens *diſſolutionem imperii fore, ſi fructus quibus reſpublica ſuſtinetur, diminuerentur*.

Ærarium reipub. neceſſarium.
lib. 1. ann.
lib. 13. ann.

Tributa & vectigalia pretium pacis ſunt. Sed ceſſante neceſſitate, quæ illa conſtituit, æquum eſt tollantur, ne fiat quod tempore Veſpaſiani accidit, quod tributa *neceſſitate armorum excuſata etiam in pace manſere*. quæ quidem etſi exigua ſint, quia tamen perpetua, ideo perniciosa iſta onerum continuatio. nam plerumque ſubditos à ſuo Principe alienat, & eorum amorem & obſervantiam, tutiſſimum omnis imperii vinculum, diſſolvit.

Cur ceſſante neceſſitate, ceſſare debeant tributa.
lib. 1. hiſt.

Præſtat itaque moderata & conſueta vectigalia exigere, quam crebra imperare, aut novas petitiones excogitare, quæ cum ad tempus tantum petantur, ubi con-

Tit. C. Vect. nova.

ceſſæ, tanquam debitæ exiguntur, & ſingulorum facultates æſtimantur. *Illud Tyrannorum eſt, novos ſubinde ſinus, & varia prædandi vocabula exquirere.* ſatius ſane inquirere, an vetera onera ſubditi ferre poſſint, & quomodo exactores erga eos ſe gerant: Nam ob immoderatam exactorum licentiam, ſæpe populus ad ſeditiones excitatur. Exempla ſunt obvia. De Belgica ſcribit Tacitus *excitatam ſæpe fuiſſe ad rebellionem, magis ſuperbia & avaritia regentium quam obſequii impatientia.* Sic Belgium Dux Albanus turbavit, cum decimam rerum omnium exigeret. Quare ſuadet idem auctor moderatas debere eſſe collectas, pro viribus ſcilicet ſubditorum, pro copia & inopia rerum: *Temperandas quoque Publicanorum cupidines, ut ſine avaritia, & crudelitate, exactio fiat, ne per tot annos ſine querela tolerata, novis acerbitatibus ad invidiam vertant.*

lib. 3. & 4. ann.

lib. 13. ann.

Licet autem minutis tributis Principis potentia minui videatur, redditur tamen ipſa tutior & firmior, ut eleganter ait Val. Maxim. *ea demum tuta potentia eſt, quæ viribus ſuis ponit modum.* Hinc Sertorius magnam ab Hiſpanis iniit gratiam, tributa minuendo, inſtituendoque Senatum Romano ſimilem, & Germani-

Si minuantur, potentia principis tutior redditur.

lib. 2. c. 1.

cus redigendo Cappadociam in formam provinciæ, regiaque tributa minuendo: *Quo mitius imperium Romanum ſperaretur.* *lib.2.ann.*

Acerbius dominantis avaritiam ferunt ſubditi, quam ipſam ſervitutem. Quamobrem Principes qui recens provincias occuparunt, cogitent ſatius eſſe, vectigalia minui, quorum pondere provinciales preſſi ſunt, atque ab illis opes poſſideri & locupletes fieri: popularibus enim ditioribus factis, nec utique Princeps pauper eſt futurus. Hinc illud Trajani, *Fiſcus lien eſt.* ſicut enim creſcente liene reliqua membra tabeſcunt, ita aucto fiſco pauperes cives fiunt, contra ſi fiant divites, illorum divitiæ fructum reddunt. nam Regis ærario fiunt ſteriles & infructuoſæ, ubi populares ſunt egentes, & velut abſtracta pelle nudi, nec lanam dant, qua Princeps veſtiatur, nec cætera ad pellendam neceſſitatem proferunt.

Si populares ſint divites, Principis divitiæ creſcunt.

Plinius.

Qui ab iis immunes.

Ubi Princeps moderata vectigalia, juſta ex cauſſa & ritu patrio imperavit, omnes ſubditi tenentur ea pendere. Eximuntur ab hoc onere nonnulli. Fiſcus, Legati, ratione rerum, quas ſecum ex

provincia deportant, non vero earum quas in patriam revehunt. Servandus hic tamen Gentium ſingularum mos.

DD. ad l. 5. C. de SS. Eccl. l. 2. C. de annon. & tribut.

Gaudent & Vectigalium immunitate Eccleſiaſtici, quia ſæculari juriſdictione exempti, in iis præſertim rebus, in quibus nulla exercetur negotiatio: ſimiliter non onerantur Aulæ Domeſtici, & qui militiam ſequuntur, & officiis annexam habent dignitatem, & Nobiles omnes, unde maxime à plebejis diſcernuntur, qui ægerrime ferunt iis pares ſe æſtimari, & ſua violari privilegia, quæ tamen ceſſare deberent urgente publica cauſa, ſi meminerint moniti Mæcenatis ad Auguſtum: *Non clam me eſt, nonnullos tributa & vectigalia inſtitui ægre laturos eſſe. verum hi ipſi, ſi neque alio præterea damno afficiantur, & re ipſa comperiant, hoc ipſorum ſalutis cauſa, utque cæteris ſuis bonis tuto frui poſſint, exigi, præterea cum plerique ipſorum eam pecuniam, alii Magiſtratum gerentes, alii præfecti regionum, alii militantes accipiant, magnas tibi gratias agent, quod exiguam redituum ſuorum partem tibi conferentes, reliqua omnia ſine damno percipere poſſint.*

Nobiles tribuere debent, ut plebejos ad id promptius faciendum excitent.

Hinc illuſtres, & equeſtris ordinis viri rempublicam pro virili juvabant, excitabantque plebejorum animos ad idem præ-

præſtandum, ita ut ſæpe tantum auri & argenti collatum fuerit, teſte Livio, *ut nec triumviri accipiendo, nec ſcribæ referendo ſufficerent.* Semper enim populus promptior eſt ad contribuendum, dum videt primates, ac ditiores id facere, nec ſibi ſolum onera publica imponi, aut in alios uſus, quam neceſſarios, impendi.

Vectigalia quibus rebus imponenda?

Jura volunt, ut facta æquali onerum partitione, cives & eorum bona in cenſum ac librum cenſualem referantur; quod ut eſt æquitatis, ſic alterum ſi in capita fiant collectæ, iniquitatis & injuſtitiæ pleniſſimum, unde etiam priſcis temporibus damnata fuit capitatio civium, quam induxerat Tarquinius Superbus. *l. un. C. de capit. civ.*

Hodie bona civium onerari ſolent. Imo collectæ perpetuo fructibus terræ & mercibus quæ invehuntur & evehuntur imponendæ, non rebus ad vitam ſuſtentandam neceſſariis; item iis quæ deliciarum, curioſitatis, aut pompæ cauſa parantur. ſic enim fiet ut correcto immodico luxu, major oneris pars incumberet in ditiores, & ſublevarentur agricolæ, & opifices, quæ communitatis pars, vel maxime fovenda in republica.

Sic Romani magna exigebant tributa pro aromatibus, unionibus, & gemmis pretioſis, quæ ex Arabia aſportabantur. Alexander Severus ea depoſcebat ex officiis, quæ ad laſciviam magis eſſent quam ad neceſſitatem. Nulla vero minus noxia, quam quæ advectis mercibus imponuntur, in portibus, ea enim magnam partem pendunt exteri. Quare prudentiſſime in iis conſtituti ſunt reditus regii in Anglia, ipſo regno immuni relicto.

Principis eſt comitia cogere.

Maxima Imperii Majeſtas, atque dignitas elucet in comitiis cogendis. Ideo decemviri apud Livium fœdus clandeſtinum fecerunt, ne comitia haberentur, ut ſibi perpetuo imperium retinerent. Ante Imperatores, populus comitia indicebat; ſub illis *ita deſierunt fieri comitia, ut nunquam poſtea populo reſtituta ſint*, niſi quod Cæſar ut gratiam à populo iniret, una cum eo voluerit comitia indicere, quæ cum per bella civilia intermiſſa eſſent; Auguſtus repetiit: Tiberius comitiis populum excluſit, ne tamen ea prorſus extinguere videretur, ſibi & Senatui arrogavit, tandem ea ad patres tranſtulit, ut illi ſoli invidiam exciperent. Erant hominis

Tacit. lib. 1. ann. Sueton. in Calig. 16.

Princeps ſibi ſervat jus indicendi comitia generalia.

minis verſutiſſimi artes, qui rapinas ſuas ſpecie boni tegebat; Caligula vero *tentavit comitiorum more revocato ſuffragia populo reddere*; ſed ita tentavit, ut liberius eriperet. quod fecit. *Idem.*

Tandem jus comitia cogendi, penes Principem, cui omnes reipublicæ neceſſitates conſpicuæ ſunt, reſidet, nec admittit abſque prævia celſitudinis ſuæ cognitione, aut ſpeciali permiſſu Ordinum conventionem celebrare. Hodie ordines regnorum ſæpe comitia convocanda ſuadent, quæ quia Regibus, perturbato rerum ſtatu, pernicioſa eſſe ſolent, differuntur. In Hiſpania ad decimum vel undecimum annum, nec ante, Madriti comitia generalia indicuntur, ad quæ bini è conſiliis ſingulis, & Deputati ex unaquaque provincia conveniunt, ut deliberent de ſua ſuarumque partium conſervatione, & mutuo Regnorum præſidio. niſi enim Regna innoventur ſubinde, inveteraſcunt ac pereunt. In imperio quoque comitia decernuntur ab Imperatore, accedente ſuffragio Pricipum Electorum: iis ipſe Cæſar præſidet, & cauſas indictorum comitiorum gravi brevique oratione commemorat, atque ut in medium conſulant, Principes & Sacri Romani Imperii Status ac Proceres hortatur, qui omnes

In Hiſpania & Imperio in quem finem comitia decernantur.

omnes intereſſe per ſe aut per ſuos Legatos ſolent. In iis autem agunt de Bello indicendo, aut firmanda pace publica, de eligendo Romanorum Rege, de curſu ſummi Tribunalis Imperii, de re monetaria, de collectis, de moderatione indictarum penſionum, de ineundis fœderibus, de redintegrandis imperii viribus, & avulſis membris recuperandis.

Effectus comitiorum, ut pacta conventa inter Cæſarem & Status legis vigorem habeant, & iis tam Cæſar, quam Proceres ſint obſtricti. Sunt & particulares conventus, in quibus certa tantum pars, in aliis vero ex univerſo Collegio quidam ſelecti conveniunt. Sunt & Conventus decem circulorum, qui de contributionum onere plerumque, paceque publica conſervanda conſultant. Non autem poteſt quidquam gratius illis evenire. ubi enim populares animadvertunt tantum ſibi tribui, ut in partem curarum, & conſiliorum aſſumantur, plura animo libero efficiunt & præſtant, quam ſi nullam rerum habentes notitiam, urgeantur. Status imperii, ut Hanſeatici, cum aliis ſtatibus & exteris, in defenſionem mutuam contrahere poſſunt, modo nihil contra majeſtatem Imperatoris & imperium committant.

Paurmeiſt. de juriſd. lib. 2. c. 2. n. 182.

Con-

Conſiliis Belli paciſque Princeps præſideat.

Conſultiſſimum eſt Principem, non tantum optimos quoſque conſiliis & rebus judicandis admovere, & reſciſcere an ſibi ſimiles maneant, an in melius mutentur, an munere ſuo recte fungantur, ſed etiam ipſum intereſſe & præeſſe Conciliis, ubi *de bello & pace* agitur, *deque vectigalibus & legibus quibus reſpublica continetur.* Fecit id Auguſtus, Severus, Trajanus, Adrianus, Antoninus, multique alii Principes Romani, Carolus Magnus, Lotharius I, Philippus Auguſtus, Carolus Sapiens, Ludovicus XII, Ferdinandus, Alphonſus Sapiens. Hi omnes graviſſimis negotiis præfuere, & expenderunt an ea quæ tractarentur *republica eſſent utilia, ſibi glorioſa, effectu prompta, aut certe non ardua*, quod enim nimis arduum eſt, impoſſibile judicari ſolet.

Tacit. lib. 13. ann.

lib. 2. hiſt.

Obſervabant præterea quod Mucianus monet, an conſiliarii *qui ſuadent adjicerent conſilii periculum.* Nam multi ſunt qui coram Principe fortes magiſque animoſi videri cupiunt, quam prudentes, eaque ſuggerunt belli conſilia, quæ ipſi exequi non auderent. Imo vel maxime præ

Multi audacius belli conſilia ſuggerunt, quæ exequi non auderent.

aliis pericula fugiunt, exemplo eorum qui Vitellio auctores fuerant, ut bellum

lib.3.ann.

ſuſciperet, *ſed quod in ejuſmodi rebus accidit, conſilium ab omnibus datum eſt, periculum pauci ſumpſere.* Et noſtra memoria conſilium à Batavis & aliis datum Friderico Palatino Rheni, ut Bohemiæ regnum occuparet, qui certe ſi conſideraſſet, incitatores illos non adjicere conſilio periculum ſuum, nunquam id tentaſſet, quod ipſi ſoli damnoſum fuit. Sæpe & illud

lib.4.hiſt.

viſum, *ſumi bellum ab ignavis, & ſtrenuiſſimi cujuſque periculo geri.*

lib.12.an. & lib.2.& 3. ibid.

Si quid arduum & periculoſum, Princeps non ſibi, ſed miniſtris permittat.

Quamobrem Princeps nulla habita ratione ætatis, aut dignitatis, *promere ſententiam & rationes adjicere jubeat.* Et ſi arduum aut periculoſum fuerit negotium, idque ſubitam expeditionem poſtulet, non ſibi ſed miniſtris permittat, ut ſi non recte ſucceſſerit, non Principis infelicitati, ſed miniſtrorum imprudentiæ adſcribatur. Cum enim illius ſit conditio ut præcipua rerum ad famam dirigere debeat, æquum eſt, ut non niſi tuta & cum certa gloria conjuncta ſibi ſumat.

Quos primum audire debeat.

lib.1.hiſt.

Præterea eos, qui callidioris & ſubtilioris ſunt ingenii, primum audiat neceſſe eſt, propterea quod repente aliquid inventuri quod ab aliis poſtea accuratius expendi judicarique poſſit, nam *ſcelera impetu, bo-*

na autem conſilia mora valeſcunt. Conſilia autem illorum, qui *inimici & adverſus peritos pervicaces*, ne admittat: inepti illi & vani audiri non merentur, exiſtimantes de honore ſuo actum eſſe, ſi alienam ſententiam amplectantur & aliquid ignorare videantur.

PLVRIVM CONSILIIS VTATVR.

Licet omni virtute præditus ſit Princeps & per ſe ſat prudens, adhibere tamen debet Conſiliarios ſimiliter prudentes, rerum peritos, cæteriſque qualitatibus inſtructos, qui conſilia ſalutaria ſuggerant, qua pacis, qua belli tempore. Sic enim *facilius munia reipublicæ, ſociatis laboribus exequetur. Nam unius mens tantæ molis capax non eſt:* qui enim *poterit cuncta ſua ſcientia complecti*, & omnibus ſufficere? Eſt jus ex æquo dicendum, Legatis diverſis reſpondendum, negotia publica privataque expedienda, ut plane neceſſarium ſit viros plures peritos ac fideles in curarum laborumque partem vocare, quo felicius negotia publica ad optatum exitum deducantur, & privatorum cauſæ citius decidantur. Quodſi nihil difficilius quam bene imperare, non certe id unius homi-

Tacit. lib. 1. & 3. an.

Plures conſiliarii cur audiendi & adhibendi negotiis.

nis

nis fuerit. unde Auguſtus ſubſidia dominationis *Claudium Marcellum ignobilem loco, bonum militia, & victoria ſocium, & nonnullos alios dignitatibus extulit*, ut iis tanquam conſiliariis & amicis ſuoque beneficio devinctis, ſe & ſuum Imperium concrederet: *Nullum majus boni imperii inſtrumentum quam boni miniſtri.*

lib. 1. ann.

lib. 4. hiſt

Arbitrium Reipub. penes Principem ſolum, etſi plurium conſiliis utatur.

Nec exiſtimet Princeps ſuam auctoritatem minui, quod plures ſint Conſiliarii. nam illi ejus nomine agunt omnia, & quæ egerunt, auctoritate ejus decernuntur: Auguſti exemplum ſecutus Antoninus Imp. Scævolam, Mutianum, Ulpianum & Martianum, viros juris peritiſſimos à conſiliis habuit, &, ſi eorum ſententias ſua meliores eſſe animadverteret, lubens ipſis aſſentiebatur, & ajebat, *ſatius eſt ut ego tot, taliumque amicorum ſequar conſilium*, quam illi meum, propterea quod cenſeret, quidquid ſuo nomine actum eſſet, ſibi adſcribi.

Amicis ſemper opus.

Hinc licet colligere, in ſumma etiam fortuna, opus eſſe amicis. hos ex optimis Trajanus Imperator electus, elegit. De quo Plinius, *tu amicos ex optimis legis: & hercule æquum eſt eſſe eos chariſſimos bono Principi qui inviſi malo fuerint.*

Plin. in paneg.

RAV-

PAVCIS CONSILIA SVA REVELET. *Vni ne fidat.*

Libertatem conſulendi, judicandi, nulli Conſiliario Princeps adimat, ſed æquo animo ſententiam quamvis liberam audiat, ne veritas reticeatur. In omni enim legitimo Conſilio liberas voces eſſe oportet; Non enim minus timor, quam gratia & aſſentatio verum conſilium corrumpit. Ad ingreſſum Curiæ, ſeponenda eſt aſſentatio & diſſimulatio, cum non ad certamen adulationum conveniant conſiliarii, ſed ut veritatem quam improbi celare conantur ipſi aperiant & declarent. *Rara temporum felicitas, ubi ſentire, quæ velis, & quæ ſentias, dicere liceat.* Permittenda libertas dicendi & conſulendi. Tacit. lib. 1. hiſt.

Cæterum Princeps, niſi extrema urgeat neceſſitas, conſultationem non præcipitet. *Nam ſæpe honeſtas rerum cauſas, ni judicium adhibeas, pernicioſi exitus conſequuntur. Quoniam vero ſæpe neque ratio rerum, neque occaſio patitur conſilia cunctis præſentibus tractari*, recte Princeps coram paucis conſiliariis mentem ſuam aperiet. plus lucis pauci ſpargunt planetæ, quam multæ ſtellæ. ubi multi, libertas audacior eſt, & difficulter ad mentem & voluntatem Principis reduci ſe patitur, Princeps coram paucis mentem ſuam aperiat.

lib.6.ann. titur, at *paucorum dominatio regiæ libidini propior eſt.* Paucos igitur in cauſis ſtatus audiet, & coram iis indifferenter ſe geret, neque ſinet ſe unius ſolius duci judicio, per unum enim non tantum videbit quantum per omnes alios. Unde Xenophon dixit, *lib.4.Cyri.* *Perſarum Reges, multos oculos habere, aureſque multas. quodſi quis putet unum oculum expetendum Regi, eum egregie falli certum eſt, unus enim & pauca videt & pauca audit.*

Præſidium iſtud Monarchici ſtatus eſt, neminem nimis ſubvehere vel in uno aliquo omnia reponere. *Nunquam ſatis fida potentia ubi nimia eſt.* Illa enim perturbatur ratio, & ad intimam principis amicitiam admiſſus, facile majora ſe audet.

Non omnia arcana Miniſtro communicanda. Miniſter ſemel factus principi familiarior ſui obliviſcitur, ut Sejanus. *lib.4.ann.*

Si vero cum uno arcana negotia tractare malit, ne tamen illius conſilio acquieſcat, aut illud ſibi placere oſtendat, ne elatus Miniſter, *conſilii nomine arbitrium rerum ad ſe trahat*, quo errore ſæpe regna ad Miniſtros delapſa ſunt, imo collapſa, quod uni conſiliario familiari rerum ſummam Princeps fiderit, & nihil niſi ex illius præſcripto egerit, licet ſæpe præter adulandi & nocendi artem nihil ſciat; In quo erravit Tiberius extollendo Sejanum, eumque ſocium laborum aſciſcendo, & *non modo in ſermonibus, ſed apud patres &* *Popu-*

Populum celebrando. hac enim *nimia fortuna ſecors* Sejanus, *& muliebri inſuper cupidine incenſus*, auſus eſt majora ambire, & negotia Imperii non ut Miniſter gerere, ſed ut imperii ſocius. in quo etiam Mucianus deliquit, *cum expedita manu, ſocium magis Imperii, quam Miniſtrum agens*.

Cavendum ne Miniſter conſilii nomine, arbitrium rerum ad ſe trahat. *lib.* 2.

Non igitur uni Miniſtro omnia committenda ſunt, nec tanta poteſtas permittenda *ut avaritiam & arrogantiam pariat*; Princeps vero odium apud omnes ſibi conflet. Quid turpius quam omnibus imperantem unius rurſum imperio quodammodo ſubeſſe? Quod accidit Philippo III. Hiſpaniarum Regi, qui non ſine ludibrio potentiæ, parem, ſi non ſuperiorem ſibi junxerat Ducem de Lerma, ut paſſim diceretur,

lib. 1. *hiſt.*

Diviſum imperium cum Iove Cæſar habet.

Rectius illius parens Philippus II, qui licet familiarem haberet amicum, *non ad illum omnia referebat*, ſed ex conſilio Taciti, *ſentiebat, plures facilius munia Reipublicæ, ſociatis laboribus executuros*. Hinc ut olim Alexander Severus, referente Lampridio, plures conſulebat, ſuper iis quæ ipſi tractaverant, *ut ſi de jure tractaretur, in conſilium ſolos doctos adhibebat, ſi vero*

Conſulendi plures ſuper iis quæ ipſi tractarunt. *lib.* 1 *ann.* *In vita Alex.*

da

de re militari, milites veteres & ſenes ac bene meritos, & locorum peritos.

lib. 3. ann. Sit igitur Principi amicus & familiaris aliquis, *cui ſecreta ipſius innitantur*, ſed & pauci alii, ſpectatæ fidei & prudentiæ conſiliarii, qui majora principatus negotia tractent, quæque occurrunt, quamvis luctuoſa, declarent, remedia ſuggerant, & etiam non rogati referant, citra affectum & adulationem, *quæ veritati officit*, nam *ſuadere Principi quid oporteat, multi laboris & periculi.* Cum non raro intra ipſa ſeveritatis viſcera, quæ libertatis eſt amica & principi contraria, ſerviliter ſeſe abdat aſſentatio. Vt videre eſt in Valerio Meſſala, quando auctor fuit, ut quotannis obedientiæ ſacramentum Tiberio innovaretur, rogatusque cujus juſſu iſta proponeret, *ſponte dixiſſe, reſpondit, neque in iis quæ ad rempublicam pertinerent, conſilio niſi ſuo ſe uſurum, vel cum periculo offenſionis, quæ ſola ſpecies adulandi ſuperaret.*

Cavendum ab adulatione, quæ veritati officit.

lib. 1. hiſt.

lib. 1. ann.

Princeps aſſentationi aures ne præbeat.

Nihil eſt quod facilius Principis mentem corrumpat & evertat, quam Aulicorum *aſſentatio, vetus in aula malum.* & quamvis magis quam monetarum adulteratores

lib. 2. ann.

ratores

ratores noceant, non ideo tamen ut hi puniuntur, ſed retinentur vigentque in aula, ubi minime ſecura eſt veritas, præſertim *apud aures ſuperbas, & offenſionis proniores.* Etenim ubi videt Princeps vitia ſua laudari & virtutum nomine veſtiri; tanto liberius habenas vitiis laxat, uti Nero *poſtquam cuncta ſcelerum pro egregiis accipi videret, exturbavit Octaviam, ſterilem dictitans.* Ita ſuperbi & Tyranni, ubi ſuam immanitatem pro Juſtitia haberi obſervant, magis illi ſe dedunt. *Tiberius Cæſar objectam ſibi adverſus reos inclementiam, eo pervicacius amplexus fuit.*

lib. 4. & 14. ann.

lib. 4. ann.

Male itaque publicæ libertati, vitæ ac fortunis civium, ſuiſque conſulunt Miniſtri, qui Principum potentiam conantur ulterius extendere, ſuppeditando iis media, quibus indomitas ſuas cupiditates & affectus expleant. Vix enim improbus eſſet Princeps, niſi Miniſtri adulatores exiſterent. *Hi inquam apud infirmum & credulum Principem minore metu, & majore præmio peccant, & quo incautiorem decipiant, palam laudant*, & promiſcue quidem tam virtutes quam vitia; interdum majoris auctoritatis comparandæ cauſa, apud populares, jactant, ſe ſolum infirmi adhuc Principis vitia reprehendere, quæ tamen ſecreto excuſant, probantque.

lib. 1. hiſt.

Plures Principes adulatio

improbos reddit quam malitia. que. Ubi provectior princeps hujuſmodi adulatores fugiat tanquam *peſſimum veri affectus venenum.*

Expedit aliquando commendare virtutes, & egregia facinora, tanquam ſi ea Princeps patraret; ut ad ea patranda excitetur, magiſque ejus animus accendatur, ut fecit Senatus Romanus cum Nerone, ſub initium ſuſcepti imperii, *quo magnis patrum laudibus, ut juvenilis animus levium quoque rerum gloria ſublatus majores continuaret.* At vero vitia virtutum nomine velare, ſcelera virtutibus præponere, habenas iis laxare eſt, ut eo liberius committantur. Summum ſane ſcelus ob futilem aliquem favorem, qui ſæpe non obtingit, aut ſi obtingit, exitio potius eſt, Principem ſuum in vitiis fovere, ea pro virtutibus laudare, eum ad Tyrannidem excitare, patriam prodere, variosque modos excogitare quibus onera populo imponat, & inſtituta majorum violet.

lib. 13. ann.

CONSILIVM VTILE *ſine mora exequatur.*

Ut autem ſciat quando conſilium ſit utile, & reipublicæ neceſſarium, negotiis ipſis ſeſe Princeps impendat, ſtudeatque ea capere

capere & penetrare, nec ſatis eſſe credat, ſi conſiliariis ea committat, & ab iis deciſionem expectet. nam ſi negotiis prorſus abſtineat, ſylveſcit paulatim ingenium, & odiſſe ea incipiet, tanquam onera viribus majora. Ideo Saluſtius *Criſpus Liviam monuit, ne Tiberius cunctatione* ſua in expediendis negotiis, *vim principatus reſolveret, cuncta ad ſenatum, & alios revocando.* perit ſua Principi Majeſtas, ſi factorum ſuorum rationem reddere ſenatui aut aliis cogatur. In eo certe Magnus Nero, *cui non erat infra ſervos ingenium*; & invidendum encomium. nam pauci Principes per ſe regunt, & aliena prudentia neceſſario utuntur. *lib. 15. ann.* *lib. 13. ann.*

At noſter Princeps, quem inſtruimus, *nihil intermiſſa rerum cura, negotia pro ſolatiis accipiens*, quo munia imperii per ſe aliquando obire poſſit, aſſidua exercitatione artem bene gubernandi diſcat, & cuncta obſervet, quæ Miniſtri experientia inſignes referunt, adjiciendo aut rejiciendo, quod ſibi utilius viſum fuerit, non quaſi illorum conſilia faſtidiat, aut omnino improbet, *ne ſic in diverſa aut deteriora tranſeat*, quod Pæto accidit, *ne aliena ſententia indigens videatur*. Potuiſſet ille de Parthis triumphare, *ſi aut in ſuis, aut alienis conſiliis conſtantia fuiſſet.* *lib. 4. ann. & 1. hiſt.* *lib. 15. ann.*

Ea

Ea enim in eis exequendis maximi ſemper momenti eſt. Quodſi conſilium utile & capeſſendum judicet; Tiberii exemplum ſequatur, qui *Druſum* filium ſuum *Conſulem deſignatum, dicenda primo loco ſententia* exemit, *ne cæteris aſſentiendi neceſſitas fieret.* Facile enim *in adulationem* Conſiliarii concedunt; *dum obviam ire Principis ſententiæ non audent* cum etiam deceat, *ut quaſi meditationi ſuæ quadam relinquat.*

lib.3.ann. *lib.2.hiſt.* *lib.14. ann.*

Quamobrem ne conſiliariorum aliquis mentem ejus ſcrutari audeat, *calleat artem, qua verba expendat.* Nullam æque Tiberius, *ut rebatur, ex virtutibus ſuis, quàm diſſimulationem diligebat*, eamque ingentia parere commoda regnanti dicebat Ludovicus XI. Galliæ Rex, diſſimulator ingens, nec aliud Latine filium ſuum Carolum octavum ſcire voluit, præter hæc verba, *Qui neſcit diſſimulare, neſcit regnare.* ſic ne Principis animus intelligatur, non aperte loquatur, & auditis aliorum ſententiis, ſuam ipſe celet, *ne conſilia amicorum, miniſteria militum, vulgentur.* Imperia regnaque fama ſtant: nec è re eſt, dubios amicos *ſcire arcana domus*, quæ noſtræ vires, quæ debilitas, quæ conſilia ſint. Ideo Carolus V. filio Philippo II. ſecreta imperii adminiſtrandi mandata dedit,

lib.13. ann. *lib.4.ann.* Diſſimulare diſcat. *lib.1.ann.*

dedit, paucis eiſque fidis communicanda. Occulta enim conſilia omnes metu percellunt; & Principi auctoritatem conciliant.

Inſciis igitur omnibus, aut paucis conſciis, conſilium quod utile judicat, ſine mora exequatur. Nihil utilius feſtinatione, *in conſilio illo, quod laudari non niſi peractum poteſt.* Statuere omnia abſque conſilio, temeritas eſt, omnia exequi ex aliena ſententia, ignorans ſervitus. Si animo ſuſpenſus hæreat, *ſubſidium ab audacia petendum, & fato cui nihil arduum eſt*, permittat, *cum quædam quæ provideri non poſſunt, fortuito in melius cadant.*

lib. 1. hiſt.

lib. 11. ann.

lib. 2. ann.

An expediat Principem cauſarum cognitionibus intereſſe?

Non tantum expedit, ſed interdum debet, inter pupillos, vel viduas, vel alias miſeras perſonas cognoſcere, præſertim ſi ipſis res ſit cum potentiore, quem metuunt. Unde vidua illa Adriano Imperatori ſe excuſanti, ſibi non vacare ejus cauſam tunc audire, reſpondit, *Quin ergo imperare deſinis?* Quod ubi audivit, aures benigne præbuit. Ut enim gubernatio patrisfamilias eſt regia quædam poteſtas domi, ita regia poteſtas eſt civitatis & gentis

l. un. C. quando Imp. inter pupil. & vid.

gentis unius, aut plurium quaſi domeſtica quædam gubernatio, conſtituta ut ſubjectis jura reddat. ſubditi enim non propter Regem nati ſunt, ſed Rex ſubditorum gratia, ut cauſas eorum audiat, & oppreſſos defendat, qui ſæpe ab Advocatis deſeruntur. nam ex his plures non jus, aut verum in cognitionibus cauſarum, ſed ſolam magnitudinem opum ſpectant, *nec quidquam publicæ mercis tam venale eſt, quam Advocatorum perfidia.*

Præſidere tamen in conſilio Juſtitiæ non convenit, ne aſſidua cauſarum tractatione & partium admiſſione, principis auctoritas minuatur. Ideo Tiberius ingreſſus in Judicii locum, ſedem Præſidis non occupabat, *ſed aſſidebat in cornu tribunalis, nunquam cognitionibus ſatiatus*, judicans quod ſæpe Principis præſentia diligentiores judices reddat, & auctoritas infirmiores tueatur.

Tacit. lib. 1. & lib. 11. ann.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex prudentiſſimus conſiliis interfuit, & ut facilius quæ in iis agerentur ſcire poſſet, voluit omnia conſilia in ſuo palatio conſtitui, & judices omnes Madriti verſari in aula, ubi feneſtræ ſunt, per quas poterat ſecreto attendere, & ducta cortina obſervare quæ à conſiliariis diverſorum conſiliorum referrentur. In Belgio Carolus Audax Parlamento

lamento à ſe Mechliniæ inſtituto, juri ibi dicundo ſæpiſſime præfuit. Qui tamen aliis reipublicæ negotiis occupatur, ſufficit in cauſis miſerabilium perſonarum, ut dixi, & earum quæ potentia adverſarii poſſint opprimi, Principem intereſſe, & attendere num judices munere ſuo recte fungantur: negotiorum vero notitiam quæ in Senatu iſto tractantur, facile habere poterit, ex relatione præſidis, cui reſponſa paucis verbis concepta dabit, quæque ad juſtitiæ expeditionem pertineant.

Super graviori negotio, conſultationem ſcripto ſibi fieri jubeat; quod ut olim, ita & nunc moris eſt, *præſentem Principem ſcripto adire*, & conſulere. Sic Sejanus quamvis Tiberio familiaris, ſcripto eum adibat. eo enim res melius expendi & ad poſtulata reſponderi poteſt. Cum nequeat Princeps *ſua ſcientia cuncta complecti*, aut ſtatim ſcire, juſtæ an injuſtæ ſint petitiones, merito conſilii capiendi moram ſumit, ac interim ſpem dat petentibus, dum ſe deliberaturum ait. Non præmeditato reſpondere periculoſum eſt, nec reſponſum ſæpe differri poteſt.

Cur ſcripto adeundus Princeps.

lib.4.ann.

lib.3.ann.

Sunt tamen negotia, ad quæ verbo reſpondere potius convenit quam ſcripto, quod dediſſe ſæpius nocuit. Utrumque breviter & nervoſe faciat neceſſe eſt. nihil

enim æque decet Principem quam multa audire, pauca loqui. Loquatur autem lingua vernacula. Sed edicta & mandata lingua cuique Provinciæ propria publicanda jubeat. exemplo Philippi II. Hiſpaniarum Regis, qui cum ſcripturam, qua delictorum gratiam Luſitanis recens ſubactis faciebat, publicaret, lingua Luſitanica illam conficiendam juſſit, & ſolos Regum Luſitaniæ titulos, cæteris omiſſis, uſurpavit.

Loquatur lingua vernacula, edicta pro more patriæ proponat.

MAGISTRATUS CREARE PRINCIPIS eſt.

l. un. ff. ad l. Iul. de amb.

Dio lib. 58.

Ad curam Principis, ut Modeſtinus ait, *Magiſtratuum creatio pertinet.* quod fructus dominii & imperii arcanum eſſe dicunt politiores. Quare Mœcenas multo ante Auguſtum monuit, ut ſolus præterito populo & Senatu Magiſtratus novos crearet, ut magis qui eos conſequi volunt, Principem venerentur, & colant, & qui aſſequuti ſunt, ei ſoli gratias referant.

Poſt oppreſſam à Julio Cæſare rempublicam, ſtatus Democratiæ plurimum debilitatus ac tandem in Monarchicum mutatus fuit, ne tamen plebs omnia omnino nova reperiret, nec formam gubernationis præteritæ deſideraret, Auguſtus, & ſequentes Imperatores, veſtigia quædam diu reliquerunt. Hinc rogatio-

nes

nes ad populum ſæpe latæ, ut ipſe populus legem juberet. *Eadem Magiſtratuum vocabula* permanſere, idem Senatus ordo, *imaginem antiquæ libertatis referens*: magiſtratuum eligendorum poteſtas populo permiſſa. Inprimis à Tiberio, qui tantum Conſulum renuntiandorum facultatem ſibi ſervavit. Nam *ut callidum ejus ingenium, ita & anxium judicium. neque enim eminentes virtutes ſectabatur, & rurſus vitia oderat: ex optimis periculum ſibi, à peſſimis dedecus publicum metuebat. qua haſitatione eo provectus eſt, ut mandaverit quibuſdam provincias, quos egredi urbe non erat paſſurus*. Tandem *vim Imperii ſibi firmans* Magiſtratus creavit, ac plures ut magis ſibi obſtringeret, pro arbitratu continuavit; Permiſit tamen, quemadmodum tempore reipublicæ, civitatibus, bello, vel fœdere inæquali Populo Romano ſubjectis, Magiſtratus creandi facultatem. quam multæ civitates hodie retinent, præcipue in Belgio, ubi liber populus, ſervitutis impatiens adeo, ut etiam mancipia huc adducta ſimul atque fines Belgii ingrediuntur libera fiant, quod Parlamento Mechlinienſi deciſum.

Ubi una reipub. forma in aliam mutanda quid opus facto?

Tacit. lib. 4. ann. in fine.

lib. 3. ann.

Liber populus in Belgio.

In locis ubi populus id privilegium non habet ſatius eſſe monet Oſſatus, ut ipſe Princeps magiſtratus omnes creet,

Gudel. de jur. noviſſ. lib. 1. c. 4.

Princeps ne permittat ut Præſides provinciæ in civitatibus Rectores imponant.

nec Provinciarum Præſidibus concedat ut ipſi civitatibus provinciæ ſuæ Rectores, aut præſidiis Præfectos imponant. In quo erraſſe Henricum III. Galliæ Regem refert, quod cum provinciarum adminiſtrationem, gratioſis in aula hominibus tradidiſſet, iiſdem civitatibus juridicos, arcibus, Tribunos, centurioneſque quos vellent, imponere permiſit. Cæterum Romani Principes, interdum commendare ſolebant aut nominare aliquos illis, quibus in ſpeciem jus creationis videbantur relinquere. *Hæc conditio Principum, ut quidquid faciant præcipere videantur.* Aliis viſum Majores Magiſtratus creare, minores populo aut Senatui permittere.

Quint. decl. 4.

Magiſtratus ſine ambitione creandi.

Aſſumebantur ſine ambitione, aut pretio, qui virtute civili magis pollerent, & per honorum gradus documentum ſui dederant, quod hi melius ſcirent regere. Itaque *virtute ambire oportebat*, *non fautoribus*, non prece, aut pretio, *nec famam*, inquit Tacitus de Agricola, *cui etiam boni indulgent, oſtentanda virtute, aut per ætatem quæſivit*; honoratius eſt honorem fugere quam ambire, & excelſius

lib. 4. & 5. ann.

Honoratius honorem fugere, quam ambire.

ſius per injuriam denegatos eſſe honores, quam citra meritum delatos, ut de Blæſo, & Dolabella, *ſed neque ille illuſtrior, nec huic negatus honor gloriam intendit*, & de Ælio Lamia, *non permiſſa provincia dignationem addidit*. Deſignatus hic fuerat Syriæ præfectus, nunquam tamen eo proficiſcendi facultatem à Tiberio obtinere potuit, ſed Urbis Romanæ præfecturam conſequutus eſt. Fruſtra laborat invidia conſpicuas & laude dignas actiones ſua malignitate obſcurare, & egregiis facinoribus honorem denegare.

lib.4. ann.

Honor merenti negatus gloriam auget.

Quibus legibus ambitio coërcita fuerit.

Cæterum ambitionis cohibendæ cauſa, latæ plures leges, Petilia, Æmylia, Calfurnia, Fabia, Maria, Licinia, Obutia, Cincia. poſt has lata Lex Julia, qua qui ambitioſe & illicito modo honorem appetivit, omni honore privatur, & pœna centum aureorum cum infamia punitur. Hanc legem in urbe ceſſare ſcribit Modeſtinus, non quod ſit abrogata, ſed quod ejus ſervandæ occaſio ſit ſublata, translata poteſtate creandi Magiſtratus in Principem, qui in ſublimiore gradu conſtitutus, non commovetur pretio aut precibus ad dandos honores, ſed iis ſolet præficere viros, quos virtus & innocentia commendat. Non refert quod Julianus Imperator permiſerit aliquid ſuffragii

l. un. ff. ad l. Jul. de ambitu.

Suffragii nomine aliquid aulicis dare permiſſum. gii nomine accipere, & Theodoſius & Arcadius jus ſuffragii confirmaverint, nam illi abuſi ſunt ſua poteſtate, & dum ſtuderent benefacere ſuis aulicis, aut augere ærarium, rempublicam diminuebant. *l. un. C. de ſuffrag.* Fuerunt enim Principes,uti & nunc ſunt, agris ſimiles, modo fertiles, modo *lib. 4. hiſt.* ſteriles. *Quomodo ſterilitatem aut nimios imbres*, inquit Tacitus, *& cætera naturæ mala, ita luxum & avaritiam dominantium tolerate. vitia erunt donec homines, ſed neque hæc continua, & meliorum interventu penſantur.*

Novel. 8. Cur Juſtinianus prohibuerit aliquid ſuffragii nomine dari. Inter meliores merito cenſendus Juſtinianus Imp. qui vetuit aliquid dari ſuffragii obtinendi cauſſa, cenſens meritis non pretiis ſuffragia incitari eorum, qui gratia apud Principem valent. hac enim ſuffragatione permiſſa, facile eo deveniunt, ut fumos vendant, hoc eſt, fraudulenta commendationis promiſſione munera extorqueant, &, ſcribente Lampridio, *In vita Aurel.* *quatuor aut quinque ſe colligant ad decipiendum Principem,qui omnia ejus dicta factaque vendunt. Imperator qui domi clauſus eſt vera non novit: ab his bonus, cautus, optimus venditur Imperator.* An non hi majeſtatem violant, qui fidem illi debitam in nominandis optimis Miniſtris pretio mutant? Qui ſe corrumpi patiuntur,

tur, ut corruptores alios Principi obtrudant. Hi ſane ſi non Principem, Rempublicam produnt, quam imperitis & ignavis, avaris & turbidis Præfectis committunt, & Principis famam & exiſtimationem lædunt, qua ſine majeſtas nulla eſt.

Indigenas exteris anteponat.

Quoniam *vero primores Galliæ, & alii exteri civitatem Romanam aſſecuti, jus adipiſcendorum in urbe honorum expeterent*, diſceptatum in Senatu an eſſent admittendi. Diſſuadebant Senatores, contra Princeps & Patres aſſentiebantur, propterea quod ipſi Senatores aliis negotiis occupati, *publica munia deſererent, quorum exemplo etiam Equites Romani ad ſegnitiem verterentur.* Itaque variis artibus allecti ſunt peregrini & advenæ, qui Magiſtratibus præficerentur. *Tacit. lib. 7. & 16. ann.*

Deinde jure cautum, ne ulli patriæ ſuæ adminiſtratio daretur ſine permiſſu Principis, idque ideo ne incolæ aſſiduis amicorum aut affinium precibus, quidquam contra jus & leges molirentur, ſi majores obirent Magiſtratus; Inferioribus quidem & municipalibus Magiſtratibus in patrio ſolo fungi poterant, atque in ipſa urbe Prætores creari, qui proprium larem in

Cur jure cautum ne ulli patriæ ſuæ adminiſtratio daretur.

Tit. C. ut nulli. patr. adminiſtr. l. nulli C. de off. Rect. prov. l. 3. C. de diverſ. off. l. ad rem. ff. de mun. & honor. l. 2. C. de off. prat.

in ea habebant, quia tantum annua illorum juriſdictio. Hodie adhuc Florentini, Genuenſes, Senenſes, Piſani, quo omnis injuriæ inter litigantes ſuſpicio tollatur, è peregrinis ſibi duos judices *Poteſtatis* nomine ſumunt.

Verum apud nos iſta juris diſpoſitio obſolevit, & quaſi lege fundamentali receptum, ut incolæ Magiſtratui adminiſtrando præponantur. Quoniam exteris nunquam tantus in patriam affectus, quantus indigenis. Accedit quod hi, morum animorumque provinciæ gnari, melius curent res patriæ notas, privilegia ardentius ſervent, & cives amore & benevolentia ad virtutis cultum provocent. Hoc jus adeo apud Belgas ſervatur, ut non ſolum ab officiis exteros, ſed & Belgas arceant, qui tale jus in alios provinciales ſtatuunt.

Apud Belgas exteri ab officiis publicis arcentur.

Quodſi Princeps extraneorum nobilium conſilio uti deſideret, ne illis ea munera committat quæ indigenis debentur, nec opibus nimiis eos attollat, cæteris viris magnis & incolis à tergo relictis; nihil enim potentius ad invidiam, civium indignationem, & pericula ſeditionum, ut ſuperiore ſeculo accidit in Caſtellæ regno, imperante Carolo V. qui externos illi præfecerat. Exiſtimant enim ſubditi

Si Princeps externorum conſilio uti deſideret, ne opibus nimiis eos attollat.

ſibi

ſibi injuriam fieri, ſi ab exteris mandata accipiant, aut inter eos præcipuæ dignitates diſtribuantur. Quid enim iſtud aliud eſt, quam palam oſtendere deeſſe in proprio regno viros dignos & habiles? *Ariſtor. lib. 2. & 5. pol.*

Quamobrem hac in re ita ſentio, ſi leges fundamentales regni peregrinos rejiciant, iis ſtandum eſſe; Si vero nihil diſponant, eos nonnunquam admittendos, in quibus ſingularis ſit virtus & prudentia, ſed id cum modo, ne tandem in peregrinorum poteſtatem regnum deveniat, quibus etiam anteponendi indigenæ idonei, quia charitas ordinata à ſe incipit. durum & crudelitati proximum eſſet, ſitientibus agris propriis, ad aliorum uſum, ex tuis prædiis aquam propagari, ut ait Claudius Imperator. *l. 14. tit. 3. lib. 2. recapit.* Cavendum ne in exteros omnis poteſtas deveniat. *l. 6. C. de ſervis.*

Qui majores vel minores fuerint Magiſtratus.

Cum ſuaderet æquitas, quod ſuum, unicuique tribui, Magiſtratus conſtituti ſunt, qui adminiſtrationem, honorem, & fortunas regerent, ab injuriis tamen corporis abſtinerent. Nam nec Conſul qui provinciam regebat, & majorem gerebat Magiſtratum, vitæ & necis jus in cives habere *Halicarn. lib. 5. & 7.*

Polyb. lib. 6. Livius.

Qui magiſtratus de capite cognoſcerent.

Diodor. lib. 13. l. 2. ff. de orig. jur.

Quinam Prætores urbani, & peregrini.

poterat, quod ſoli populo concederetur. Decemviri dein creati ſunt qui de M. Manlii perduellione cognoſcerent. Dictator ordinatus ad quæſtiones de Capuis habendas. quod & apud Athenienſes obſervatum, ut cum popularis eſſet reipublicæ ſtatus, à populo judices crearentur, qui de capite civium cognoſcerent. Itaque Dictator Regia poteſtate, & plebis & hoſtium licentiam coërcebat: ne tandem illa in tyrannidem abiret, conſtitutum ut ſemeſtre ejus eſſet imperium, neve cum faſcibus extra Italiam iret. Eo depoſito ad ordinarios Magiſtratus, Conſules, poteſtas redibat; qui, cum Imperio Romano invaleſcente, propter bella ſæpe evocarentur, nec eſſet qui in civitate jus redderet, Prætores urbani creati fuere; & quæſitores qui capitalibus rebus præeſſent, deque iis maxime inquirerent; dicti quoque quæſtores parricidii, quorum decreta Triumviri capitales exequebantur. Confluente demum in urbem magna peregrinorum multitudine, conſtitutus eſt alius Prætor qui peregrinis jus diceret, unde prætor peregrinus cognominatus eſt, qui ea quæ voluntariæ juriſdictionis, mixtique Imperii, peræque ac Conſules exequebatur.

Sub Imperatoribus plures Prætores fuere,

fuere, qui de variis cauſis jus dicerent, decem tribuni plebis, Conſules vero duo, & ſex Ædiles, qui in civitate jura redderent. In provinciis autem ſingulis, ſinguli aſſignati ſunt Proconſules conſulari cum poteſtate, in cujus ſignum conſularibus inſigniis utebantur, niſi quod ſex tantum lictoribus eſſent ſtipati: de omnibus cauſis judicabant, exceptis fiſcalibus, quæ Principis Procuratorem reſpiciebant. Redeuntes quoque ex Provinciis, quoad pomærium urbis ingreſſi fuiſſent, ubique juriſdictionem voluntariam exercebant, quamvis non contentioſam. Soli Auguſto datum, ut urbis introitu *proconſulare imperium ne deponeret*, neve renovatione indigeret, majorque ei data poteſtas in provinciis, quam cæteris proconſulibus. Conſtituti quoque Præſides in provinciis, ſed eorum poteſtas in eo ſtrictior, quod ubi provincia exceſſerant, deponebant inſignia, jus gladii, quod præcipuum habebant, & privati loco erant, adeo ut nec juriſdictionem voluntariam habuerint, nec legatum, cum ipſi præſides eſſent legati.

In civitate qui jura reddderent, & in provinciis quæ Proconſulum auctoritas.

Tacit. lib. 1. ann. Dio. l. 55.

Præſidum quænam in provinciis poteſtas.

Scipio Gentil. de juriſd. Goveanus de juriſd.

Itaque ſua *Conſulibus, ſua Prætoribus ſpecies, minorum quoq; Magiſtratuum exercita poteſtas.* Erant autem minores Magiſtratus Ædiles, ſternendis reparandiſque viis deputati;

Tac. lib. 4. ann. l. 2. § deinde ff. de orig. jur.

Tit. C. de pedan jud. putati, Pedanei judices, qui de humilioribus cauſis cognoſcerent. Magiſtratus municipales jurisdictionem habebant, non ea quæ magis imperii ſunt, dicebanturque Duumviri, quorum major poteſtas, quam Defenſorum civitatum, qui ſolum cauſas & patrocinium tenuiorum ſuſcipiebant, contra potentiorum oppreſſiones, & iniquas curialium rogationes. Erant & Recuperatores, Cognitores, quorum non juris ſed facti erat cognitio, nec ante dabantur, quam ipſe Prætor audita ſummatim partium intentione, de jure reſpondiſſet. Captis dein provinciis, totidem Prætores, quot provinciæ in ditionem venerant, creati, at cum illorum poteſtas in licentiam iret, ſancitum ut ſecundum edicta initio Magiſtratus propoſita judicarent. Licet ergo potuerint judicem dare, non tamen in omnibus cauſis; ſed ipſi judicabant de fideicommiſſis, minorum reſtitutionibus, perſecutionibus ſalariorum. Paulatim reſtrictus mos ille dandi judices, & ſucceſſit mos dandi judices delegatos, a Pedaneis omnino diſtinctos, unde & delegatus poterat interdum ſubdelegare, ſententiam exequi, contra contumaces procedere, in jus vocare, non autem Pedaneus.

l. 16. ff. ad municip.

Quinam inferiores & municipales magiſtratus.

De quibus cognoſcebant Prætores.

Diſcri-

Diſcrimen inter Præſides & Proconſules.

Omnium maxima Præfecti prætorio poteſtas.

Auguſtus tranſlato in ſe imperio munia legum, Magiſtratuum ad ſe traxit, unus *omnia Cæſar erat*, nihilominus prioris reipublicæ & libertatis ſpeciem aliquam reliquit, & provincias omnes cum populo diviſit, ut gratior eſſet: pacatas & imbelles in imperii Romani ſinu ſitas, populo tradidit: in limitibus conſtitutas, quæque ob hoſtium viciniam militaribus copiis egebant, quo exercitus omnes, quibus magnitudinem ſuam niti ſciebat, in ſua poteſtate haberet, ſibi retinuit. Qui arma & ærarium in ſua poteſtate habent, ſummum imperium, ſi non nomine, re ſaltem obtinent: Auguſtus re ipſa ſibi imperium aſſeruit, atque ejusdem adminiſtrandi rationem mutavit, tam in provinciis quam in urbe, conſtitutis Præſidibus & Proconſulibus, qui vicem principis implerent, & majus haberent omnibus imperium. Illi enim loco principis jus dicebant, & faciebant. Dicebant per Aſſeſſores, faciebant per ſe. nam ex omnibus

Tac. lib. 1. ann.

Auguſtus provincias cum populo diviſit, ſed ſibi, quæ militaribus copiis egebant, retinuit.

l. 8. & 9. ff. de off. Proc. l. 4. ff. de off. præſ. l. 10. eod.

mnibus cauſis de quibus majores Magiſtratus Romæ cognoſcebant, Præſidum & Proconſulum erat notio.

Turbidioribus provinciis præſides impoſuit, pacatioribus proconſules.

At turbidioribus Provinciis à Principe Præſes imponebatur, pacatioribus Proconſul, à Senatu permiſſu Principis. Præſes ſagatus, Proconſul togatus erat. Præſes Equeſtris ordinis, Proconſul Senatorii, ut ex Tacito liquet. Inde Diſcrimen provinciarum ortum, ut aliæ præſidiales, aliæ proconſulares, de quo diſcrimine Vlpianus intelligendus, dum obſcure ſcribit, permutatione temporaria jus provinciæ non innovari, id eſt, ex eo non fieri proconſularem, quæ præſidialis eſt, quod ei regendæ Proconſul ad tempus aliquod præponatur.

l. 123. ff. de reg. jur.

Quæ poteſtas Magiſtratibus Vrbanis data.

Vrbani autem Magiſtratus omnes coërcere graviter poterant, quibus lege, Senatuſconſulto, conſtitutione merum imperium conceſſum erat, ut Præfecto urbi, nam cuncta crimina ſibi vindicabat, & deportatione plectere delicta poterat. Prætori modicam caſtigationem competiiſſe ſentio, qua Magiſtratuum nemo caruit. nam ubi fraudulenti tutoris calliditas, aut aliud delictum ſeverius caſtigari debebat, quam infamiæ nota, nullæ erant Prætoris partes, ſed Præfecti urbis. Hujus Præfecti ſumma dignitas, & cæteris

l. 1. ff. de off. præf. urb.

Symmach. lib. 10. ep. 63.

cæteris Magiſtratibus clarior erat, utpote cui jura urbis & omnium civium, itemque jurisdictio in Senatores data, eiſque præſidebat. Huic Præfecto par fuit Magiſter militum quoad dignitatem, non quoad poteſtatem. *l. un. ff. ſi quis jus dicenti. l. 1. §. domus. ff. de ſuſp. tutor.*

His omnibus major Præfectus prætorio. hic enim omnes meri Imperii partes habebat, & à Principe ſolo fere nomine ſegregabatur: vice ſacra judicabat, etiam de capite Senatorum, & ſine ſpe provocationis, ab his quæ ille decerneret, vel reſtitutionis per alios quam per ipſum. Eo creverat illius auctoritas ut Trajanus dicere non ſit veritus, cum huic præfecto poteſtatem committeret, *accipe gladium, quo, ſi recte fecero, pro me, ſin ſecus, contra me utere*; ſed id optimi Principis modeſtiæ adſcribendum, qui aſſueverat omnia ſua negotia judicio Senatus decidenda committere, & pluſculum auctoritatis illi donare, ut ſubditi potentiores, magis in officio continerentur. Vnde Plinius ad Trajanum: *tu quidem major omnibus eras, ſed ſine diminutione major eandem auctoritatem præſente te, quiſque, quam abſente retinebat, quin etiam pleriſque ex eo, reverentia acceſſerat, quod tu illos quoque reverebare.* Quanto magis Princeps Magiſtratum honorat, tanto magis ipſe ab eo & ſub- *l. 1. C. de præf. prat. lib. 12. l. un. ff. eod. Dion. lib. 44.* Traianus Præfectis plurimum detulit. *In panegyr.*

& ſubjectis honoratur ac colitur. Ea Præfectura functus fuit acutiſſimi ingenii vir Æmylius Papinianus, qui à Caracalla Imp. rogatus, ut commiſſum in Getam fratrem parricidium apud populum defenderet, potuit, inquit, à te parricidium committi, ſed à me defendi non jure poteſt.

Papiniani integrita.

Senatoribus Provinciam intrare non licebat.

Cura annonæ populum pacatum reddit.

Tacit. lib. 15. ann.

Præter iſtos Magiſtratus, erant alii qui juſſu Principis mittebantur, *ut provincias viſerent, & quid de cujuſque obſequio videretur, referrent*. quaſi Cenſores extra cenſuræ metum. quos Hiſpani, *Pesquiſidores* vocant, & mittunt de more in Provinciam ut in acta Iudicum, & Præfectorum inquirant. Animadvertebant etiam in mores & vitia civium. Vnde Claudius Imp. Cenſorem egit, *theatralem populi laſciviam ſeveris edictis increpando, ſævitiam creditorum coërcendo*. Et ne in mortem parentum filiisfamil. pecunia fœnori daretur, prohibendo. Quod Cenſoris munus utile eſſet in uſum revocare.

Cenſores olim conſtituti, & nunc conſtituendi.

lib. 8. & 11. ann.

Alii

Alii Magiſtratus, ut provinciam regerent, cum imperio mittebantur, quod datum præfecto Prætorio, Proconſuli, & ejus Legato, quem obſervare hoc politicum monitum oportebat, ut per eam Provinciæ partem ingrederetur, per quam ingredi moris eſt. magni enim facere provinciales, ſervari ſibi conſuetudinem veterem & hujuſmodi prærogativas, oſtendit Vlpianus. Idem præſcriptum Præfecto Auguſtali, ut provinciæ ſibi decretæ privilegia obſervet, non immutet, vel abroget, & finita adminiſtratione ne ſtatim recedat, niſi jam ſucceſſor fuerit provinciam ingreſſus, ad ſimilitudinem Proconſulis; Nam expedit interea eſſe aliquem, per quem provinciales negotia ſua expediant.

Mos vetus à præſidibus ſervandus.

l. 4. ff. de off. proc. & leg.

l. un. ff. de off. præf. Aug.

Per hunc autem Præfectum Ægyptus regebatur, aſſumebaturque ex ordine equeſtri, non Senatorio. Nam Auguſtus lata lege prohibuerat, ne Senator eo iret, unde dominationi ſuæ periculum creari poſſet. Ita Tacitus, Auguſtus *inter alia dominationis arcana vetuit, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus, & aliis illuſtribus, ne fame urgeret Italiam, quiſquis Ægyptum caſtraque terra ac maris quamvis levi præſidio adverſus ingentes exercitus inceſſiſſet.* Hinc Tiberius Germanicum, cum in eam pro-

lib. 2. an.

lib. 1. hiſt.

Cur Ægyptum cum exercitu Senatori-

bus ingredi vetitum.

provinciam profectus eſſet, *cognoſcendæ antiquitatis cauſa, ſed cura provinciæ prætendebatur, acerrime increpuit, quod contra legem Auguſti non ſponte Principis, Alexandriam introiviſſet*, deque eo graviſſime in Senatu queſtus eſt. Quæ res Germanico cauſa mortis fuiſſe creditur. Ob eandem cauſam in provinciæ formam redacta Ægyptus fuit, quia aditu difficilis, annonæ fœcunda, facile Italiam fame premere poſſet, qui illa potiretur; Ideo quoque tutum non putavit Auguſtus, Alexandriam, hujus regni metropolim, unius juridici fidei committere, ſed ei adjunxit ordinem decurionum. Quo exemplo hodie Principes non ſolent ſolis toparchis potentes civitates fidere, ſine prudentum conſilio, qui eis aſſideant, & militari præſidio.

Suet. in Tiber.

Potentes civitates non uni committendæ.

Tit. l. de off. jurid. Alex.

Curabat autem Præfectus Ægypti felicem embolam, id eſt, frumenti ex Ægypto transvectionem. nam *ex Ægypto, urbi ducenties centena millia frumenti inferebantur*, ſcilicet modiorum. Magnæ urbes magnis ſubſidiis egent. Sic Roma variarum provinciarum frumento indiguit. quas Cicero provincias frumentarias appellat. Cum tamen Tacitus dicat olim ex Italiæ regionibus longinquas in provincias commeatus portatos, neque ſuo tem-

QuodPræfecti Ægypto munus.

Aur. Vict. ad Art. 9. l. 1. ff. de off. præf. urbi & de off. præf. ann.

tempore infœcunditate laboratum, ſed Africam potius & Ægyptum exerceri, unde annona quærebatur, *navibuſque & caſibus vitam populi Romani permitti.* Tac. lib. 3. & 12. ann.

Magni viri annonæ præficiebantur, quæ inter urbis præcipuas curas, multumque ambitioſa: Nam ut populum mulcerent, hoc munus affectabant. Sic Pompejus, ſic Iulius Cæſar, ſic Auguſtus & poſt multos alios Conſtantinus, anno ſui Conſulatus panes civiles & gradiles civibus & pauperibus largitus eſt. Vnde *pauperibus una educandi ratio bonus Princeps.* ejus enim eſt proſpicere, ut egeni de publico alantur, & dare operam ut provinciæ frumento abundent, idque in granariis reponatur, quo ſterilitás ſequentium annorum corrigatur, denique efficere, cum Caſſiodoro, ut *ubique redundet panis copia, & tam magnus populus, tanquam una menſa ſatietur.* nihil enim non cogitat jejunus populus, domi ſeditionibus aptus, militiæ deſertor ſignorum, & imperii: reverentiam Magiſtratuum excutit, Principis Majeſtate non terretur. nihil ergo populum pacatiorem reddit vel ſervat quam annonæ cura. Hanc olim duo Præfecti, urbi, & annonæ, gerebant uterque æquali poteſtate, præpoſitis in ſingu-

Annonæ cura principi incumbit.

Vide Tit. C. de annona civil. lib. 11. & tit. C. de frum. urb. conſtant.

Quibus annonæ cura commiſſa.

ſingulis vicis & Inſulis, qui inquirerent, quid cujuſque indigentiæ ſupereſſet, ne pars aliqua plebis inopia laboraret: curabant quoque ut juſto pretio omnis annona veniret.

Illuſtres ſine conſenſu Principis ne peregrinentur.

In libera republica liberum fuit Senatoribus peregrinari etiam reipublicæ cauſſa, ſed id excogitatum, ut legationem liberam à ſenatu peterent, quo majori cum dignitate abeſſent. At Principes ut dominationi ſuæ conſulerent, non permiſerunt Illuſtres ſine commeatu diſcedere, aut diu abeſſe, multo minus ad exercitum commeare, quod hæc eſſet occaſio facillima occupandi militum ſtudia. Hinc apud Suetonium Claudius Imp. notavit multos & quoſdam inopinantes, & ex cauſa novi generis, quod ſe inſcio, & ſine commeatu, Italia exceſſiſſent. Diuturna enim potentiorum abſentia, reipublicæ noxia eſt, & Principi ſuſpecta, maxime illorum qui exteros frequentant, & cum iis familiariter agunt, alio enim collimare putantur. Unde Principi Condeo nuper defuncto ab Henrico IV. Rege crimini datum, quod contra leges regni, ſine Regis

l. 15. C. de dign. lib. 12. l. 22. §. 6. ff. ad munic.

Bentivollo relat. de la fuga del Princ. de Condé. p. 427.
Tacit. lib. 2. ann.

gis venia Gallia exire auſus fuiſſet. Cum nequidem Epiſcopis à Pontifice vocatis, ſine Regum conſenſu Romam proficiſci liceat, neque ſenatoribus abſque venia; etiam negotiorum ſuorum cauſa, à curia abeſſe, *quod indignum ſit* inquit Imperator, *tam diu à propriis muniis aberraſſe; quos convenit aſſiduos numerari*. ubi idem de domeſticis Principum & Aulicis dicitur, quos nolunt Principes vagari, aut negotia à ſe commiſſa negligenter tractari. *l. uni. C. ſi curial. relicta civit. rus hab. mal.*

Quin & illi qui nullo munere funguntur, quia tamen honeſtiores ſunt, & ſua præſentia magnam adferunt utilitatem, ſolent in patria retineri. Potentioribus quoque dominis, qui in poſſeſſionibus ſuis ruri habitare malunt, neceſſitas imponitur, certis anni temporibus cum familia in urbibus commorandi, quod ad urbium ipſarum ſplendorem, & vectigalia ſimul augenda ſatis ingenioſe excogitatum eſſe dicit Gothofredus. Imo ſi continuo nobiles in urbibus habitarent, illæ amplioribus ædificiis ornarentur, & civium numero augerentur. Sæpe etiam nobilium opera Princeps uteretur, quos honoris ſui ſtudioſos, & induſtrios obſervaret. & hæc vera ſe humo tollendi via, *nam quo quis obſequio promptior, eo majoribus honoribus & opibus extollitur.* Quid utilitatis eorum præſentia adferat. *Tac. lib. 1. ann.*

Cæte-

Cæterum quamvis Senatoribus & Illuſtribus ſine conſenſu Principis, interdicta fuerit peregrinatio, non tamen eorum filiis: eaque cum laude & fructu ſuſcipitur. Hinc Agricola Maſſiliam Galliæ Narbonenſis urbem, ſedem ac magiſtram ſtudiorum elegit, Druſus Belgium, Germanicus Germaniam inviſit, ac poſt longam peregrinationem, in Ægyptum profectus fuit, *cognoſcendæ antiquitatis cauſa.* Peregrinandum & nunc Nobilium filiis, non tantum ut terræ admiranda, & regionum amplitudinem videant, quæ domi non vident, ſed ut ſolida ſapientia, & experientia animos forment, actiones ſuas componant, & hominum animos ſibi devinciri ſtudeant. Nam extra natale ſolum paulatim corrigitur morum aſperitas, & naturæ contractio, & elatio, ſi quæ animi ſtolida & inhumana; quæ eos fere comitari ſolet, qui cum nationibus diverſis verſati non ſunt. Ibi linguæ addiſcuntur; cognoſcuntur ingenia gentium, obſervantur conſuetudines ac mores, quarum rerum notitia inſignes efficit viros, ad artes tam pacis quam belli idoneos. Quare recte monet Tacitus, *ſi civitas in qua orti ſunt, longa pace & otio torpeat, plerique nobilium adoleſcentium petant ultro eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt,*

Peregrinatio nobilium qui inſtituenda.

In Agricol.

runt, quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia clareſcunt.

Quibus conſiſtorio intereſſe licuerit.

Diviſo à Conſtantino Imperio, in Orientale & Occidentale, Imperiique ſede Byſantium translata, Præfectorum prætorio poteſtas, quæ proxima ſceptro, atque olim militaribus viris demandari conſueta, poſtmodum Iure-conſultis & togatis hominibus delata fuit, & ad judicia reſtricta, mox totam judiciorum ſummam ad conſiſtorium Principes traxerunt. Ex quo omnis juris & fori antiquitas cum ipſa Roma everſa. à Conſiſtorio dicti ſunt Comites Conſiſtoriani, cum quibus Princeps de gravioribus reipublicæ negotiis cognoſcebat, in quo poſt Principem præſidebat Præfectus prætorio, & Quæſtor Sacri palatii: dicta illorum dignitas, *Literarum gloria, theſaurus fama publica, legum præſidium, juris aſylum*, quod literatis ut dixi daretur.

Qui Comites Conſiſtoriales, quæ præfecti prætorio & quæſtoris dignitas. *Caſſiod. lib. 1. var. 12. & lib. 8. c. 5.*

Illi in Conſiſtorio epiſtolas Principis recitabant, leges dictabant, reſponſa dabant, & petitionibus ſubſcribebant. His aſſidebant Patricii, Senatores, Conſulares, Expræfecti, Exquæſtores, Primicerii Notariorum, qui Secretarii ſtatus dicuntur, *no-*

Tac. lib. 15. ann. Munus Secretarii ſtatus. *mina ſumma cura, & meditamenti.* Nam eorum munus erat, quod Princeps ſtatuerat, recte diſponere, cum judicio ponderare, & prudentia obſervare circumſtantias, à quibus dependere ſolent arcana reipublicæ. Penes hos aſſervabantur monumenta publica, *acta & decreta Senatus, ſociorum pacta*, legationes miſſæ & receptæ; nam horum omnium cura, referente Tacito, penes Principem eſt, eamque in præfectum Notariorum tranſtulit. Hunc ſequebantur Tribuni & Notarii, qui præerant Secretariis & Chartulariis. illi intra Secreta Conſiſtorii morabantur, ubi reſponſa componebant, alii breves cenſuum & debitorum in provinciis ſubſcribebant, quibus liqueret, quæ penes Minuſcularios debita haberentur. Atque horum nobilium opera, nemo niſi Princeps utitur: qui ſi ſuſpicioſus & crudelis, odio habet nobilem, qui ſe extollit, ut olim Torquatus Silanus, *qui ab epiſtolis & libellis, & rationibus* plures habebat. Is enim Principi videtur ſummas imperii curas meditari, & novis rebus ſtudere, ſuſpicionem auget, ſi Illuſtris ille auctoritate, amicis, & divitiis valeat, & ſilentio totus deditus, pauca dicat, quod ſignum magna moliri.

lib. 13. ann.

Quem Belgæ Audientiarium vocant.

Tit. C. de Primicerio & ſecund.

d. l. 15. ann.

Qui

Qui Provincias regerent.

Aula Principis erat ſchola magnorum Magiſtratuum, in qua plures ad rempublicam capeſcendam formabantur qui provincias regerent, vel legationes obirent, quibus adjungebantur Comites vel Aſſeſſores non admodum excellentes, nec ætate provectiores, *ſed tractandis negotiis pares.* Ut Pompejus Sabinus annos quatuor & viginti provinciarum præcipuarum procurationem obtinuit. *nullam*, inquit Tacitus, *ob eximiam artem, ſed quod par negotiis, neque ſupra erat.* Et Agricola, *quia par videbatur, & in eo nihil compoſitum in oſtentationem. nam induſtria ac vigilantia, haud minus noxiæ ſunt quoties parando regno finguntur.*

Tacit. lib. 6. ann. Pares negotiis mittebant in provincias.

Atque hi Provinciarum Rectores diuturna experientia celebres inſtructiores redibant, vel ſi remanebant ad tempus, legatos conſultando juvabant, vel obſervabant quid agerent: nec domum reverſi otioſi erant; nam filios ſuos artibus regendarum provinciarum imbuebant: ſi autem milites eſſent, docebant quomodo bella gerenda, & loca munita oppugnanda: hoc unicum à teneris annis Romanorum erat ſtudium, ut non mirum ſi junio-

Reverſi filios inſtruebant & ad militiam excitabant.

res ad provincias regendas & belli duces fuerint, ut Scipio & ſuperior Africanus. Aſſeſſoribus autem qui ſtatum Provinciæ ubi aſſederant jam notum habebant, provincia iterum adminiſtranda dabatur, dicebanturque Comites miſſi. Sic Auguſtus novies Tiberium in Germaniam miſit, quod gratus ibi eſſet, *& plura conſilio quam vi obtinuiſſet*; ipſe quoque Tiberius demandavit provincias & dignitates, *nobilitatem majorum, claritudinem militiæ, illuſtres domi artes ſpectando,* quodque ſatis *conſtaret*, *illos* ad regendum *potiores eſſe*; & Juſtinianus antequam digniora officia conferret, judicium præfectorum prætorio & eorum qui ante provincias rexerant, requirebat.

lib. 2. & 4. ann.

Novel. 8. & l. 1. ff. ad l. Iul. repet.

Qua prudentia & moribus imbutus eſſe debeat, qui provinciam regendam ſuſcipit.

Etenim non omnes ad provincias regendas, & publica negotia tractanda idonei ſunt, Ingenia violenta, meticuloſa & diffidentia, dura, tetrica, quæ nec ſervire norunt tempori, nec ſeſe ad mores provincialium, quibus præficiuntur, accommodare norunt, citius negotia turbarint, quam compoſuerint; Quare illum provinciæ adminiſtrandæ aptiſſimum judico, qui vultu, & verbis animum veracem & candidum præ ſe tulerit, qui ad ſui amorem ſubditos alliciat, qui cum ſuavitate proponat, cum tolerantia audiat, cum

energia

energia obſiſtat, cum ſolertia diſſimulet, cum attentione urgeat, qui liberalitate obliget, argumentis perſuadeat, experientiis convincat, denique prudentia decernat, & cum efficacia exequatur. *Sic extra invidiam, nec extra gloriam erit, procul ab æmulatione adverſus Magiſtratus ſua provincia, procul à contentione adverſus procuratores; & vincere inglorium, & atteri ſordidum arbitretur.* *In Agricola.*

Magiſtratibus in provinciam miſſis, munera accipere, & uxores ſecum ducere num liceat.

Romani Magiſtratus, Dictatores, Senatores, Proconſules & Præſides ad tempus ſumebantur, & ſorte in provincias mittebantur; quia vero peregrini & hoſpites ſuorum provincialium erant, ideo ſorte, iis uti hoſpitibus permiſſum fuit, eſculentum, potulentumque, quod intra paucos dies conſumi poterat, accipere, non autem munus donumve. Quod tamen ea clam per uxores acciperent, ideo *Senatui placuit, ne fœmina in ſocios aut gentes externas traherentur.* & Severus Cæcina cenſuit, *ne quem magiſtratum cui provincia obveniſſet, uxor comitaretur.* Atque inter alia objiciebat, nunquam

Cur permiſſum poculenta accipere. *l. 18. ff. de off. præſ.*

Satius ſine uxore in provinciam proficiſci. *l. 6. §. 3. ff. de off. proconſ. Tac. lib. 1. & 3. ann.*

 quam

quam repetundarum fuiſſe aliquem accuſatum quin plura uxoribus objecta fuerint. Ideo Flaminius *exiturus in provinciam uxorem à porta dimiſit.* Quod inprimis & Legatos decet, nam ipſis dominorum ſuorum arcana commiſſa ſunt, & quam facile mulieres ea maritis extorquent, ſi comites fuerint, ut Maximo accidit, qui *Uxori ſuæ Martiæ arcanum aperuit, illa Liviæ.*

Sen. 2. contr. c. 9.

Verum inverſi mores. *& melius quidem eſt ſine uxore proficiſci Proconſulem*, & ante omnes Legatum, *ſed & cum uxore poteſt*; gratus ejus comitatus, & contra fortunæ aſperitates, *& poſt labores magnum levamentum.* At quaſdam uxores *in ambitionem & avaritiam prolapſas* quis neget? *Quid? ipſorum Magiſtratuum nonne pleroſque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in provinciam mitti. Corruptos ſæpe pravitatibus uxorum maritos, num ergo omnes cælibes integros?* Cælibem vitam agere, eſt agere vitam imperfectam. receſſum nunc ab Oppiis legibus, nec ob *unius aut alterius imbecillum animum eripienda ſunt Maritis conſortia rerum ſecundarum adverſarumque.* Si quæ uxor comitata maritum in provinciam arcana quædam aperuerit, vel munera per ſe aut per Miniſtros acceperit,

l. 4. ff. de off. Proc.

d. l. 3.

Sæpe mariti ab uxoribus corrumpuntur.

perit, ab ipſa ratio & vindicta exigetur.

Frequens fuit à judicum officialibus & miniſtris multa indigne poſtulari. Ideo monet Imperator, ut judices puras habeant manus, ſuis ſtipendiis contenti, & ut officiales ac domeſticos ſuos in officio contineant, nihil illis liceat, quod ad prædam provincialium pertinet. Quare magno delectu aſſciſcendi ſunt à judicibus miniſtri & officiales, ne per eos dignitatem ſuam minuant. Legere eſt, viris magnis, à miniſtris magna data fuiſſe incommoda, qui *jam afferebant cuncta venalia.* Prohibitum & hodie noſtris Judicibus munera accipere per ſe aut domeſticos, cum ex publico ampla ipſis ſtipendia tribuantur, ſintque Conſiliarii titulo decorati, ut lites ex jure & uſu decidant, & juſtitiam adminiſtrent.

Novel. 8. & 17. Officiales & domeſtici in officio continendi.

lib. 1. hiſt.

Prohibitum ne judices munera accipiant.

Perpetuus an temporalis Magiſtratus conveniat?

Veteres, magiſtratuum mutationes utiles eſſe judicabant, ne perſeverantia in officiis publicis corrumperet animos, alioqui corruptos. Cum annua *deſignatione homines inſolentiores fiant. Quid ſi honorem longius agitent? quid ſi per omnem vitam?* Metuendum eſt ne quid illi tentent

Tacit. lib. 2. ann.

tent aut moliantur contra Principem, aut optimos cives vexent, contemnant, lites excitent, & conſilia infelicia ſuggerant; nam videmus *optimos quippe mortalium altiſſima cupere*, ac ſublimia ſemper ſuſpicere; ideo Auguſtum monebat Mæcenas, ne triennio breviores, neque quinquennio diuturniores Magiſtratus crearet, motus ratione, quod multi per frequentem mutationem beneficiis principalibus obſtringantur. Quam ob rem Conſtantinus & alii multa officia inſtituerunt, ut plures reipublicæ partem à Principe caperent. Sed cum ſingula officia ſingulos viros exigant, prohibuerunt, ne unus plura officia occuparet, ſive pluribus mercatur singulis, & qui ſupplicandum de re vetita Principem exiſtimaverint, mulcta decem librarum auri, pro temeritate quamvis infructuoſa plectatur. *Non enim facile credendum*, inquit Juſtinianus, *duabus neceſſariis rebus unum ſufficere: nam cum uni judicio adfuerit, alteri abſtrahi neceſſe eſt, ſicque nulli eorum idoneum inveniri*. Rectius adminiſtratur reſpublica, ſi in ea, velut in navi aliqua, quiſque ſuo invigilet muneri. Igitur nullo modo expedit, ut in unum plures dignitates congerantur, cum invidia & indignatione omnium, & ut occupationes deſint pro aliis.

lib. 4. ann.

Unus plura officia ne occupet.

l. 5. C. de his qui milit.

l. ult. C. de Aſſeſſ.

Cæte-

Cæterum in monarchia, inferiores Magiſtratus, ne *diuturna poteſtate ſuperbiant*, ad tempus; ſuperiores pro conſiliis Principis, & adminiſtratione Reipublicæ inſtitutos, perpetuos eſſe debere ſentio, ob experientiam rerum, quam jam ſunt aſſecuti; aut aſſecuturi ſunt, ex cauſarum pendentium cognitione. Superiores iſti Magiſtratus, ſunt quod poli in cœlo, quos circum reliqui volvuntur orbes, & ſi mutarentur, univerſus hic mundus in periculo foret, turbato omni naturali motu. Ideo Tiberius, *ſemel aſſumptos in regendis imperiis retinuit*, nec facile collatos honores ademit, *cum ſaturos & opulentos præſides minus noxios provincialibus duceret.* Laudatur quoque Trajanus apud Plinium, quod ex optimis, conſiliarios ſibi elegerit, eoſque perpetuos eſſe voluerit, propterea quod hi, ea quæ à majoribus inſtituta ſunt, majori cum auctoritate obſervari curent, & ſubditi eorum mandatis promptius obtemperent. Contra ad tempus conſtituti, omnia pro arbitrio innovare intendant, ut facere aliquid videantur, & ſubditi vix illorum imperio pareant, quod eo defungantur citius, quam officii ſui negotia intelligant.

In monarchia convenit eſſe perpetuos magiſtratus.

Tac. lib. 4. & 5. ann.

In paneg yr.

Non poſſum tamen non probare illorum morem creandi Magiſtratus, poſſe

Pro utilitate reip. mutandi.

Principem eos mutare quoties reipublicæ utilitas id poſtulaverit, ut in Gallia formula officiorum codicillis inſeri ſolet, *tant qu'il nous plaira*, quæ non facit quo minus Magiſtratus cenſeantur perpetui. Eo pertinet illa Caſſiodori monitio, *Sit*, inquit, *in veſtro propoſito adminiſtrationem unius anni ſuſcipere, noſtrum eſt merentibus tempus augere.* Cum ergo à voluntate regia pendeant dignitates, ſollicite agant Magiſtratus, ut à novo Rege confirmentur, quo ſecurius munus ſuum exercere queant.

Le Bret. l. 2. c. 1. de ſouverain. du Roy. l'Oyſeau des offices lib. 1. c. 10. & l. 5. c. 4.

Num continuandi Gubernatores provinciarum.

Tac. lib. 4. ann.

Tiberius Comites & Rectores quandoque ſorte aſſumptos, & ad provincias adminiſtrandas miſſos, *prorſus ſine modo retinebat, ita ut plerique eorum in iiſdem negotiis inſeneſcerent.* Quod non videtur improbandum. nam iſta retentio ſæpe reipublicæ utilis, & poteſt Princeps quantumvis remotus, eos reddendarum rationum metu in officio continere, ac tantum potentiæ dare, ut nec dignitas minuatur, nec novi aliquid moliendi facultas adſit.

Verum noſtris moribus magis convenit,

nit, Proreges & Gubernatores eſſe temporales, niſi expediat in magnis rerum perturbationibus & regni periculis, publica eorum munia in tempus longius protrahi, ne forſan hominibus novis & inexpertis ea committantur. Sic fecit Auguſtus Quintilii Vari clade intellecta. At Carolus V. Imp. Philippo II. id conſilii dedit, ne diu aliquo Miniſtro in officiis publicis, militaribus præſertim, uteretur, ut majora conferret in homines fortuna mediocri, Legationes vero potentioribus mandaret, & ad eas dignitates eveheret, in quibus ipſi vires paulatim conſumerent. Advertebat enim à potentioribus reipublicæ ſæpe periculum imminere. Ideo dicebant Athenienſes, *Nemo de nobis unus excellat, ſed ſi quis extiterit alio loco & apud alios ſit.* Quorum forte morem ſequuntur Veneti, qui potentiores, & qui inſigni virtute & ingenio in rebus gerendis antecellunt cæteris, non ſinunt nimium creſcere, & cito ad alia alio loco promovent.

Proreges ſint temporales, niſi ob regni pericula conveniat eos diutius manere.

Ne ſinat princeps nimium creſcere eos, qui provincias regunt.

Periculoſum enim, ait Livius, *in republica libera, unum Dominum eſſe caput, & culmen imperii.* ut autem & Monarchiæ caput ſit ſecurum, providendum, ne ulli procerum qui jus in aliquam Provinciam habet, Præfectura ei tribuatur, aut ne

quis nimium creſcat, in munere diu reti-neatur, neve in uno omnia reponantur, & ſi quis ob excellentiam retinendus, plures ei adjungantur, ut alius alium obſervet, ne nocere poſſit. Quietiores quoque tunc ſubditi, cum deeſt potens, qui eos tueatur, & novitates eorum foveat, quod & Tacitus indicat, *nihil auſuram plebem Principibus amotis*. Quod tamen conſilium non ſemper ſuccedit, ut videre fuit in Belgio, nam procerum primis Egmondano & Hornano ab Albæ Duce capite plexis, magis turbata fuit plebs, ita ut bona ejus pars à fide & Rege deſciverit. Prudentius olim Vitellius Julium Civilem periculo, quod ei ab iratis militibus impendebat, *exemit, prapotentem inter Batavos, ne ſupplicio ejus ferox gens alienaretur*.

Potentioribus remotis, quietiores ſunt ſubditi. *lib. 1. ann.*

Lib. 1. hiſt.

Quid ſi abdicato Magiſtratu nolint redire?

Finito Magiſtratu, Conſules quinquennio in urbe manebant; ex decreto Auguſti, antequam in decretam provinciam abirent, ut nimios forte animos, ex potenti Magiſtratu conceptos, interim deponerent. Proconſules vero & Præſides qui provincias regebant, non prius Magiſtra-

Depoſito magiſtratu quamdiu manere liceret.

giſtratum deponebant quam revocarentur, atque etiam eo depoſito ibi cum familia quinquaginta dies commorabantur, totoque illo tempore juris dicendi poteſtas penes illos erat, in adventum uſque ſucceſſoris. Si autem Prædeceſſor ſucceſſoris ſui adventum impediviſſet, aut hoc egiſſet, ut provincialium animos ſibi conciliaret, majeſtatis reus erat, propterea quod videretur rebus novis ſtudere. Ideo forte Imperatorum tempore mos ille receptus, ut liberi eorum qui in provincias mittebantur, tanquam paternæ fidei obſides in aula educarentur, & ſpecie honorum ibi retinerentur.

Gubernator provinciæ reus eſt majeſtatis, ſi vocatus redire recuſet.

Retinebantur illorum liberi tanquam obſides.

Hodie Magiſtratus & Gubernator provinciæ qui redire recuſat, caute & occulte puniendus erit, ubi ſecurior affulſerit occaſio, ne audeat reſpondere ſuo principi, quod Lentulus Getulicus Tiberio, minis etiam additis, nolle ſucceſſorem admittere, *firmando velut fœdus, quo Princeps cæterarum rerum potiretur, ipſe provinciam retineret.* Cujus audax reſponſum diſſimulavit Imperator, non ignorans quanti periculi eſſet hujuſmodi inobedientia, ſi foret impunita, verum ſi ſtatim ſe illi opponeret; *reputabat publicum ſibi odium, extremam ætatem, magiſque fama, quam vi ſtare res ſuas.* Prudenter id ſa-

Forſtnerus lib. 3. in Tacit. f. 299. exempla refert.

Tac. lib. 6. ann.

Qua prudentia uſus eſt Tiberius, cum L. Getulicus revocatus, redire recuſaret.

id ſane, & ſic multa pericula evaſit, & amicum illum ſine dedecore ſervavit.

Diſſimulandum quandoque & ferendum ſi quid contra voluntatem accidat, & quod cum honeſtate poteſt concedi, etſi exigua inde ſperetur utilitas, concedendum potius, quam propter utilitatem majorem dedecus poſtea referre: ſed hujus incommodi nonnulla in ipſum Tiberium conferenda erat culpa, quod pleroſque provinciarum Rectores ſineret *in iiſdem negotiis & officiis ſeneſcere*, nec eos revocaret, *invidia* forte *ne plures fruerentur*, aut *tædio novæ curæ*, *ut ſemel placita pro æternis ſervarentur*.

Magiſtratus perpetuos quare Tiberius voluerit *lib. 4. ann. in fin. & lib. 1.*

Quare ne diuturnitate eorum potentia increſcat & inſoleſcat, ac inde Principis minuatur auctoritas, in tempore munere ſuo abdicandi ſunt, & alio mittendi, ne provincialium animos ſibi concilient, & amicis, ac opibus abundent, quia cum hi non egeant Principe, *regi atque obedire neque volunt, neque norunt*. Prudenter tamen revocandi, ne animadvertant Principem ſibi diffidere. Eo pacto, ſi Princeps potentem habeat Miniſtrum, cui diffidat, & eum munere abdicare ſtatuit, id faciat *ſpecie honoris*, quaſi ad majorem dignitatem illum evecturus. ut Tiberius, qui cum Germanici potentiæ & virtuti invideret,

lib. 11. ann.

Revocandus miniſter ſpecie honoris, ſi provincialium animos ſibi conciliare ſtudeat.

lib. 12. an.

deret,

deret, Romam revocare ſtatuit ſpecie triumphi, *acrius modeſtiam ejus aggreſſurus alterum ei conſulatum offerendo.* Qua in re liberales eſſe ſolent Principes, ut ſe ſuſpicionibus ſuis liberent. Prudenter Marcus Agrippa, qui ut ſuſpiciones evitaret, quas de eo Auguſtus conceperat, *ſub ſpecie miniſteriorum principalium profectus eſt in Aſiam, & ob tacitas cum Marcello offenſiones præſenti ſe ſubduxit tempori.*

lib.2.ann.

Vellej. Pa. terc.lib.2.

Quibus ærarii cura demandata?

Primum quæſtores conſtituti. Dein Princeps curam ærarii à Quæſtoribus ad Præfectos tranſtulit. hos *Auguſtus permiſit ſenatui deligere, dein ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebantur ex numero Prætorum qui præeſſent. Neque id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos. Tum Claudius Quæſtores rurſus repoſuit. Et Nero præfectura functos, & experientia probatos delegit*, qui Quæſtoribus & ærario præeſſent. Varia itaque habita ac ſæpe immutata hujuſce rei forma. Tandem Conſtantinus plures Comites & Caſtrenſianos, qui Palatini nomen ſortiti, in comitatu ſuo delegit, quorum alii rem quæſtoriam pecuniariam agebant, cum

Tac. lib. 13. ann.

autem

autem ea vel circa facultates proprias ipſius Principis, vel circa fiſcum ejus, vel circa ea quæ ex largitate populi extra ordinem proveniunt, verſetur.

Nomina diverſa præfectorum ærarii, ſed idem munus.

Hinc factum eſt quod primus dictus ſit Comes rei privatæ, alter Comes ſacri patrimonii, & tertius ſacrarum largitionum Comes, ſed nec hæc res ſine ſimulacro eſt, etiamnum Concilium extat quod ab Hiſpanis *de Hacienda*, Belgis *finantiarum* nuncupatur, in quo ea omnia quæ ad ærarium Principis & proventus ejus pertinent, ad calculos revocantur, Regiſque nomine adminiſtrantur, & in utilitatem publicam, ac neceſſitatem communem inſumuntur. Unde non officiis ipſis, ſed in nominibus dumtaxat diverſitatem noto, ſed & hanc tollere nihil obeſt, ſi Gazophylatæ Regii, qui nunc ærarii Præſides & Præfecti nominantur, Comites ſacri Patrimonii indigitentur.

Qui ærarium nunc adminiſtrant, nomine, non officiis à veteribus differunt.

Illis aſſident ſupremus Theſaurarius, & alii viri ſummæ fidei & auctoritatis, qui cauſas fiſcales & ærarii definiunt, tuentur & augent; Florente Belgio pauci erant, nunc bellis implicito auctus eſt numerus, ubi diminuendus erat. His olim non abſimiles Comites & Procuratores Sacri patrimonii, qui bona Principis adminiſtrabant: erant enim hæc ſeparata à

bonis

bonis reipublicæ,quibus tamen Auguſtus, ut ait Dio, *ut ſuis uſus fuerat:* hodie apud nos utriuſque commixtio eſt.

Mittebatur in provincias Procurator Cæſaris vice Præſidis, ut patrimonium Principis procuraret, quo munere in Belgio functus fuit Tacitus, nunquam certe tacendus, dum literæ vigebunt. Item Rationalis, qui minus ærarium curabat, majus vero Comes ſacrarum largitionum. Item Rationalis ſummæ rei, qui & Procurator rerum Auguſti vocabatur, (nunc Quæſtores generales) illi parebat Rationalis rei privatæ, qui redituum omnium rationes curabat; erant Coactores publicæ pecuniæ, & Suſceptores, qui nunc Receptores domanii & Reipublicæ, qui per ſe & ſuos Tabularios & Miniſtros tributa recipiebant, & Quæſtores Caſtrenſes, qui ſtipendia militibus numerabant; ſed hi omnes poſt Conſtantinum ſubeſſe cæperunt Comitibus ſacri patrimonii, nunc Conſilio & Cameræ rationum, ubi omnes quibus publicæ pecuniæ commiſſæ, earum rationes ſubducere tenentur.

Reipublicæ magis conduceret ſi non eſſent tot ærarii aſſeſſores, ſuſceptores, quæſtores, rationum magiſtri, & exactores, qui arenæ quædam ſunt Libycæ, ubi exareſcunt & conſumuntur omnes reditituum

Pauci ſint Aſſeſſores ærarii & quæſtores.

tuum

tuum regiorum rivuli qui illac tranſeunt. Turcarum Imperator, etſi ingentes ex variis rebus colligendis habeat reditus, non tamen niſi duobus ærarii Præfectis utitur, uno in Aſia, in Europa altero. Ita & apud nos ſufficeret unus in quavis Provincia quæſtor, qui integra fide, vectigalium reditus collectos, ad ſupremum Quæſtorem deferret. ſic omnis occaſio differendæ ſolutionis tolleretur, nec pecuniæ per tot manus diſſiparentur.

Magiſtratibus honor deferendus coërcendi qui ſe eis opponunt.

Cum Magiſtratus Principis vicem gerat, ejuſque corporis pars ſit, debitus illi honor exhibendus eſt. Fabius filius Conſul patrem obvium, equo deſcendere juſſit, cui pater non ſe deſpexiſſe in filio dignitatem, ſed experiri voluiſſe an eam tueri poſſet. In publicis locis & muneribus patria poteſtas interquieſcit.

Cur virgæ Magiſtratuum faſcibus colligatæ.

Magiſtratui itaque honoris cauſa aſſurgendum, & de via cedendum. Ideo faſces & ſecures olim præferebantur, & lictorum numerus pro gradu dignitatis dabatur. Colligatæ fuere faſcibus virgæ, ne ipſius Magiſtratus ira ſolutior videretur, ſed dum virgæ aut ſecures diſſolvebantur,

ſpatium erat aliquod, quo Magiſtratus ſuam ſententiam temperaret. Hinc quo magis populus Magiſtratum veneraretur, Tiberius, ut exemplo eſſet, *Conſulibus aſſurrexit, & via deceſſit*. audiverat ab Auguſto Iulium Cæſarem inexpiabilem invidiam ſibi conflaſſe, *quod adeuntes ſe cum honorificentiſſimis decretis univerſos patres ſedens pro æde Veneris genitricis exceperit*. Potuiſſent illi dicere, quod Orator Domicius, *cur nos te habeamus ut Principem, cum tu nos non habeas ut Senatores?* ſed ille jam ſupra omnes erat, & ſummum Imperium ad ſe traxerat. Poteſt quidem Princeps ſedens Senatores audire & ad colloquium admittere, ſed viciſſim aliquem honorem deferat neceſſe eſt, maxime coram aliis, aut dum ad Senatum ſcribit, ut privati promptius obediant.

Sueton.

Dignitatum ordo ſervandus, & prærogativa temporis.

Inter Conſiliarios & civiles Magiſtratus ſervatur ordo & tempus non ætatis, ſed obtentæ dignitatis; *cum manifeſte decretum ſit eum eſſe potiorem qui præceſſerit, & illum ſubſequi quem recentius probaverit examen*. Similiter ſi dignitate pares de præcedentia diſceptent, illi præcedent qui priores meruerunt dignitatem, cum poſteriores etiamſi ejuſdem honoris prætendant auſpicia, cedere tamen iis debeant, qui prius

l. 1. C. de præpoſ. ſacri cub.

l. 1. C. de Conſul.

prius titulum & in ordinem adſcripti ſunt. Niſi forte recentior dignitas & titulus ſit amplior, quia tunc non habita ratione antiquitatis, dignitas poſterior antecellet minorem quæ primo creata. Hinc inter Illuſtres is præcedit ea dignitate præditus, qui ad regiam magis accedit, aut pluribus dignitatum titulis ornatus eſt. Quamquam in publicis actibus, ac præcedentia, ſatius ſit ſervare conſuetudinem, quam uſus longævus firmavit, & quam generis familiæque antiquitas inter æquales prærogativam ſeſſionis tribuit. Quo enim antiquior, eo illuſtrior putatur nobilitas; Eſt enim periculoſum veteris & amplioris dignitatis terminos confundere, & invertere. Magnatibus quaſi ingenitum eſt circa honoris prærogativam certiſſime verſari, nec ullius rei jacturam gravius quam ejuſdem imminutionem ferre. Atque hinc inter eos lites de prærogativa ſeſſionis ſæpe fuere, & gladio diremptæ. Conſultius faciunt Illuſtres officiati Regii, & Conſiliarii, qui ne juribus ſuis præjudicetur, judicio ea committunt, quo tutius gradum ſuæ dignitatis & nobilitatis prærogativam defendant, adverſus eos qui debitum locum uſurpare, aut illos deturbare ex ſuis locis tentaverint; *perit enim omnis prærogativa meritorum, ſi abſque reſpectu vel qualita-*

Amplior dignitas præcedit antiquiorem.

Magnates ſæpe gladio locum ſuæ dignitatis defendunt, Conſiliarii regii id judicio committunt.

L. 1. C. Th. ut dign. Ordo ſerv.

te etiam provectionis emerita, cuſtodiendi honoris locus præſumitur potius, quam tenetur, ut aut potioribus eripiatur, id quod eſt debitum, aut inferioribus proſit quod videtur indebitum. Ordo enim & gradus dignitatis eſt quaſi pars quædam muneris, atque unum ex præcipuis illius privilegiis, ut teſtantur litteræ regiæ, quibus hæc clauſula ſolet inſeri, *cum omnibus honoribus, prærogativis, juribus & præeminentiis*, quæ ad conceſſum munus vel dignitatem ſpectant.

l. 20. C. de off. præf. Præt. l. 12.

Ordo & gradus dignitatis eſt pars quædam muneris.

Non ſolum eorum qui in dignitate ſunt conſtituti, eſt eam non obſcurare & imminuere, ſed virtute augere & illuſtrare, præeunte Principe, cujus quoque eſt curare ut dignitatum ordo ſervetur, eoſque compeſcere qui ſe opponunt, quemadmodum & eos qui Miniſtris Iuſtitiæ adverſantur, hi enim Principem repræſentant, ejuſque vices implent, quibus oppreſſis *reſpublica funditus trahatur* neceſſe eſt. Hinc præcipuum Monarchiæ Hiſpanicæ fundamentum & quod eam tantopere evexit, quod Reges ſanctiſſime ſemper curarint, ut in honore & pretio Miniſtri Iuſtitiæ ab omnibus & haberentur & colerentur.

Princeps compeſcat eos qui Magiſtratibus ſeſe opponunt.

Tacit. lib. 3. ann.

Neque eos ſolum puniverint, qui in præſentem Majeſtatem, ſed & qui in præceden-

cedentem deliquerant. Punitio enim audaciæ adverſus Anteceſſorem commiſſæ, ſucceſſoris eſt ſecuritas, & cautio omnibus, ne idem tentare audeant. Ideo Vitellius interficiendos juſſit quotquot libellos ſupplices ſibi obtulerant, quibus mercedem flagitabant, quod Galbam occidiſſent; non quidem *honore Galbæ, ſed tradito Principibus more, munimentum ad præſens, in poſterum ultionem.* Nam niſi Principes contra contemptum & infidelitatem conſpirent, & auctoritas & fidelitas periclitabitur. *ultor* proinde *ſit quiſquis ſuccedit.*

Item eos qui in Anteceſſorem aliquid attentarunt. *lib. 1. hiſt.*

Princeps aulæ officia confert.

Tacit. lib. 16. ann. & lib. 1. & 4. hiſt.

Comites & majores Magiſtratus *per multa experimenta doctos, prudentes, pares negotiis, recti pervicaces, & opum contemptores* (*Cum peſſimum humani affectus venenum ſua cuique utilitas*) *& conſtantes adverſus metus*, Princeps in partem curarum vocabat; alios Comites, palatio & aulæ ſuæ præficiebat, & comitativa primi ordinis, alios ſecundi & tertii ordinis ornabat, maxime Conſtantinus Imp. qui ut plures honoribus afficeret, diverſos honorum gradus excogitavit; & nulli poſtulanti honoris titulum recuſavit,

vit, *nec cujuſquam ſpes aliquod ab eo beneficium expectantis fruſtrata eſt.* Multos Senatoriis officiis, multos conſulari dignitate ornavit. Duces plures conſtituit. Cum tamen antea Severus, non petentibus, ſed neceſſariis, & idoneis officia conferret, diceretque *malum eſſe Principem, qui ex viſceribus provincialium, homines non neceſſarios aleret.*

Ammian. Marcel. c. 25.

Non ſunt multiplicandi officiales.

Lamprid.

Vnde Principes boni neminem ad munia palatina evehebant, citra conſilium Magiſtri officiorum & Comitis Caſtrenſis, quibus parebant omnes aulici, Caſtrenſes & Cæſariani dicti: qui ubi aſſumpti & per biennium in officio palatino militaverant, aliis emeritis ſuccedebant, & fructum ſuæ militiæ referebant. Pauci per ſaltum promoti, etiam ad militiæ officia, niſi qui notiſſimæ Virtutis fuere, ut T. Flaminius, Scipio Africanus, Metellus, Auguſtus, qui tranſcenſis mediis honoribus ad functiones publicas, imo & ad conſulatum pertigerunt.

l. 1. & 2. C. de caſtrenſ. lib. 12. C. l. 1. & 2. de primis.

Officia gradatim conferenda, non continuanda in una familia.

Similiter hodie officia palatina & militaria non niſi per gradus emeritis, & qui aliis officiis diu vacarunt, conferri oportet. Nam non expedit Miniſtrum aliquem ſubito, & quaſi uno ſaltu ad arcana cubiculi regii munia, vel ad ſummam aulæ dignitatem evehere: illud enim illi invidiam,

vidiam, Principi odium apud inferiores miniſtros, parit; quaſi imprudenter & leviter videatur agere. Hujuſmodi electiones nihil aliud ſunt, quam infames quidam abortus; & altiores agit radices fidelitas, ſi per obſequia præſtita, ad honores & præmia Miniſtri contendant. Celſi fides & obſequia Galbæ præſtita effecere, ut Otho eo uteretur, *manſitque Celſo velut fataliter, etiam pro Othone, fides integra.*

l. 1. & 2. C. de muner. & honor. l. 14. ff. eod.

Tac. lib. 1. hiſt.

Quos promovere aut removere debeat.

Fuit ea laus Conſtantini, qui licet diverſa aulæ officia inſtituerit, non tamen ad munia domeſtica alios aſſumebat, quam quos vitæ integritas,& generis claritas, commendaret, viles & alicujus criminE ſuſpectos, plane rejiciebat, ſatius enim putabat *eligere officiis potius non peccaturos, quam damnare cum peccaſſent.* Magnum profecto aulæ decus, cum viri probitate ſpectabiles circa Principis perſonam occupantur, omniaque aulæ negotia ſedulo gerunt, & ad uſum componunt, eorum namque probitas & honeſtas innocentiæ Principis opinionem ingenerat, & quales illi ſunt, tales ipſi Principes exiſtimantur.

Tacit. in Agricola.

Probi eligendi. Cur viles rejiciendi ſint.

Ideo

Ideo monebat ſuum Principem Socrates, ne ullius abjecti hominis, aut criminis ſuſpecti miniſterio uteretur; nam quidquid ille deliquerit, ipſi tanquam auctori imputabitur. Vnde laudatur Alexander Severus à Lampridio, quod *aulam ſuam & comitatum omnem purgaſſet, ejectis ex muneribus palatinis cunctis obſcœnis & infamibus*. Laudatur & Agricola à Tacito, quod *domum ſuam primam coërcuiſſet*, nunquam permittendo ut liberti, ſervi aut infames publicis negotiis ſe immiſcerent. Pleriſque Principibus *haud minus arduum domum ſuam regere, quam provinciam*, eo quod domus ſuæ curam in poſtremis habeant, animo ad majora attento. Galba erat minime malus, ſuo tamen palatio non bene præfuit, neque enim in iſto minora dominabantur vitia, quam in Neronis aula, in qua *afferebant cuncta venalia prapotentes liberti*; *ſervorum manus ſubitis avida tanquam apud ſenem feſtinantes*. Laudi datum Tiberio non exiguæ, quod *modeſta* illi eſſent *ſervitia*.

In vita Alex.

Cur Principes domum ſuam minus curent.

In vita Agric.

lib. 1. hiſt.

Nulla gubernatio laudabilis eſſe poterit, ubi aulici ſimul imperant & prædas agunt, aut ſuperbia ſua, aliiſque vitiis Principis exiſtimationem minuunt, & proſtituunt. Si illi boni ſint, Principem quo-

Improbi miniſtri Principis exiſtimationem minuunt

quoque bonum efficient, ſi improbi, tametſi Princeps bonus ſit, improbus tamen videbitur. Quare non niſi probi in familiam recipiendi, & ad majora aulæ officia præferendi; qui longi ſervitii omnes cæteros antecellunt, illis proxime adjungendi, *quibus clari parentes fuerunt*, nobilitate antiqua & egregiis in rempublicam meritis. Si qui autem in hæc officia irrepſerint, munère ſuo, ſed cauſa cognita, apud Magiſtrum officiorum, abdicandi ſunt.

Quinam ad officia ſint præferendi.

lib. 11. *an.*

Non enim ſtatim ex rumore quis arceri, aut impius haberi debet, & licet peccaverit, ſi tamen ſpes melioris frugis affulgeat, & ſpecimina dederit ſe aliquando Principi & Patriæ eſſe utilem, tantum abeſt, ut illum officiis abdicandum, ut etiam cum Tiberio invitandum exiſtimem. *non ex rumore*, inquit Tacitus, *eſt ſtatuendum*, *multos in provinciis* & palatinis officiis *contra quam ſpes & metus de illis fuerit*, *egiſſe*: *excitari quosdam ad meliora magnitudine rerum*, *heбeſcere alios*. Adfert alio loco Tacitus exemplum de Tito, qui lætam *voluptatibus adoleſcentiam egerat*, tandem *ſuo quam patris imperio modeſtior*: & de Veſpaſiano, *cujus* initio *ambigua fama*, at ubi adeptus fuit Principatum, *in melius mutatus eſt*.

Non ſtatim ex rumore quis arceri debet à munere.

lib. 3. & 4. *ann.*

lib. 1. & 2. *hiſt.*

Prin-

Principi igitur non ſtatim omnia, quæ de Aulico aliquo ad ſe deferuntur, credenda ſunt, ſed prius res conſideranda, & auctoris deferentis fides, &, ſi opus fuerit, per alios inquirendum an quæ deferuntur ſint vera, *nam quæ vera viſu & mora, falſa feſtinatione invaleſcunt*. Ne igitur imprudens Neronem ſequatur, *qui non auctoris, non ipſius negotii fide ſatis ſpectata, nec miſſis viſoribus per quos noſceret an vera aſſererentur, auxit ultra rumorem.* *lib. 12. an.* *lib. 12. an.*

Qui majora obſequia præſtant, ſæpe gratia excidunt.

Principis eſt eorum quos ad munia Reipublicæ, vel aulæ ſuæ vult promotos, genium moreſque inſpicere, Auguſti exemplo, qui cum de iis loqueretur, qui digni imperio, aut aula viderentur, ajebat, *Marcum Lepidum capacem ſed aſpernantem, Gallum Aſinium avidum & minorem, L. Arruntium non indignum, & ſi caſus daretur auſurum.* Sic etiam Nero, *Cornelium Syllam callidum & ſimulatorem interpretabatur*, unde tanquam reum munere abdicavit, relegavitque. *Tacit. lib. 1. ann.*

Diligenter Princeps ingenia ſubditorum cognoſcat.

Eſt difficile ſubditorum mores perſcrutari, & certam de illis conjecturam

H 2 face-

facere, atque in eo Principes etiam qui acri ſunt ingenio, ſæpe laborant, ut neſciant quos quibus præficiant, & ad arcana aulæ munia evehant.

Quibus modis probandi aulicorum mores.

Inventa remedia: alios vino torquent ut eorum inſpiciant indolem, alios gravioribus negotiis implicant, alias ex ludis animi motum obſervant; Verum nihil æque viros probat, quam eis publica donare munera, quibus ſi impares deprehenderint, abdicent, idoneos & modeſtos retineant.

At vitandus error, ne muneribus pares repulſam patiantur, aut qui jam iis funguntur abdicentur. *Vetus in aula malum, ut ſpretis melioribus deterrimi valeant*, qui auctoritate & gratia apud Principem pollent ea excidunt, & munere ſuo abdicantur, ut dubitare cogar, inquit Tacitus, *de ſorte naſcendi* iſtorum, & unde *iſta Principum inclinatio, hos ut attollant, alios deprimant*. Quid? *fato potentia raro ſempiterna*, ad honores evecti ante ſæpe ruunt, quam ſe ruere ſentiant. Ignis amoris regii, plures in cineres redegit.

lib. 2. an. lib. 2. hiſt. lib. 4. an.

Cauſæ cur miniſtri ſæpe gratia excidant.

Cauſa una eſt, inſtabilis & incerta fortunæ conditio, nonnullis initio læta, poſtea infauſta, quibuſdam primo adverſa, poſtea læta; paucis ſemper proſpera, mul-

multis ſemper adverſa. Altera eſt levis Principum inclinatio, temere plerumque in hos aut illos procedens, quæ cum fervit maxime, neſcio quo fato, nunquam tepida, plerumque in frigidiſſima priſtinæ gratiæ oblivione deſinit. Exemplum ſit in Mæcenate, & Criſpo Salluſtio rerum Romanarum florentiſſimo auctore, qui ſine Senatoria dignitate, multos Conſulares & Senatorii ordinis, *potentia anteiit*, *& præcipuus cui ſecreta Imperatorum inniterentur*, *ſed ætate jam provecta*, *ſpeciem magis in Principis amicitia quam vim tenuit*. lib. 2. an.

Verum hanc Principum ſatietatem pauci aut nulli detegunt, ne quidem Miniſtri qui ipſis familiaritate aut conſilii ſocietate junguntur. Infelices & hi plerumque. Nam ubi majora exhibuerunt obſequia, *prope inſolitum eſt, ut Princeps ſe putet illis obligatum, aut ſi putet, amet.* Quæ obſequia non præſtitit Germanicus Tiberio? ut cum legiones ipſi imperium offerrent, perinde illud accepit, *quaſi ſcelere contaminaretur*, cumque urgeretur inſtantius, *ille moriturum potius quam fidem exueret*, *clamitans*, *ferrum è latere diripuit*, *elatumque deferebat in pectus*, & quo ſe gerebat in omnibus fideliorem, eo minus placebat Tiberio,

Obſequia à C. Salluſtio & Germanico præſtita.

Plin. in panegy.

lib. 1. an.

Ibid.

 rio,

rio, *cuncta Germanici in deterius trahenti.*

Hinc quo majora quis exhibet obſequia, ea ſibi diſplicere Princeps palam oſtendit, cum tamen intus probet. *Sæpe haud falſa eſſe credit, etiam quæ vera non probantur.* Quod deterius, ne obſequia præſtita remuneret, ea pro criminibus habet, ita ut miſer Miniſter, remunerationis loco ſe purgare cogatur, & ſecum bene actum exiſtimet, ſi innoxius dimittatur. Prudentior ille qui cogitans *ferme intuta ſemper eſſe adverſa*, lubricam aulæ vitam deſerit, & munus deponit, honeſto aliquo titulo Principi gratias agendo, quemadmodum tempore Vitellii, nonnulli ſe tempori ſubduxerunt. *acta inſuper Vitellio gratia conſuetudine ſervitii.* Quid dicam? Lubrica omnis ad aulam, & in aula via, periculis & præcipitiis plena, quæ plane ductore Deo, & bono Genio opus habet.

Lib. 15. *an.* — Munera præſtita pro criminibus Princeps habet. — *Lib.* 12. *an.* — Felix qui principi gratias agendo, recedit. — *Lib.* 3. *an.*

Aulicorum Caſus.

Verum non ſemper Princeps in cauſa eſt, ſed ipſe Miniſter, quod dignitate & gratia ad finem uſque vitæ non fruatur, aut quia elatus quadam confidentia propter rem bene adminiſtratam inſolenter ſegerit,

gerit, aut quia concidit ille cujus favore nitebatur. *nihil rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum, quam fama potentiæ, non ſua vi nixa*, ſed alienæ: aut Miniſter gratia excidit, quia eam non meretur, non agnoſcit, aut negligentius Principem obſervat, & colit, *nimia fortuna ſecors & felicitate corruptus*; aliquando tanta illius ambitio eſt, *ac intus adipiſcendi cupido*, ut fundo careat, nec expleri poſſit. Ignorat ille *ex mediocritate fortunæ pauciora pericula eſſe*. *Tac. lib. 13. ann.* *lib. 4. an.* *lib. 14. an.*

Plures ignoratio ſatietatis decipit, erit qui dum putat nihil unquam ſatis meritis ſuis dari, adverſus Principem per arrogantiam inſurgat, & merita ſua perpetuò deprædicet. quo cum nihil ſit principi moleſtius, ejus in ſe odium excitat, & paulatim ruit. Vt Antonius Primus, cum nimius eſſet jactandis obſequiis, quæ Veſpaſiano præſtiterat, auctoritatem ſuam minuit. *Nam eo uſque læta ſunt merita, dum videntur exſolvi poſſe*, neque exprobrantur: *ubi multum antevenêre* & ambitioſe jactantur, *pro gratia odium redditur.* Quomodo plures ambitio & ignorantia ſatietatis decipiat. *lib. 4. an.*

Nihil citius ſeneſcit gratia & memoria beneficiorum, quæ quo majora ſunt, eo ſæpius ingratitudine penſantur, & ſcelerata Conſilia in Principem ineuntur, quod pudeat indiguiſſe, aut beneficium Sejanus ob ſuam ingratitudinem & ſuperbiam periit.

ab alio accepiſſe. Sic Sejanus apud Tiberium favore ſummus, *Claudiæ ac Iuliæ domus pars; Cæſaris gener, ejuſdem Conſulatus Socius*, coram Senatu laqueo ſtrangulatus in gemonias (infamis locus) tractus, ob ſuam arrogantiam & ingratitudinem periit. Et Seneca, ob magnificentiam, quod *ſupra modum evectas opes adhuc augeret, quodque ſtudia civium in ſe verteret*, mortem effugere non potuit, nec criminationem, quantumvis *instituta prioris vita commutaret, prohiberet cœtus ſalutantium, vitaret comitantes, rarus per urbem quaſi valetudine infenſa, aut ſapientiæ ſtudiis attineretur*. Ubi quis ſemel Principis ſuſpicacis odium incurrit, facile cadit, & vix eſt, quo ſe tueatur.

lib. 6. an.

Seneca ob nimias opes, mortem effugere non potuit.

lib. 14. an.

Sic noſtra memoria in Hiſpania, & aliis regnis plures ceciderunt, & pœnas dedêre. *ubi odium & gratia deſiêre, jus valuit*, inquit Tacitus. Multorum itaque *felicitati nihil defuit, niſi moderatio*: Hanc colat Aulicus, nihil ſibi vindicet, ſed intra limites prudentiæ ſe contineat, ſuſpicacis Principis mentem ne penetret, aut exquirat quæ ipſe occuluerit, aperta adulatione abſtineat, nam Princeps hac lædi & rideri ſe putat, cum eo modeſte, nec moleſte, nec pertinaciter agat, aut iraſcatur. ſtultitia eſt profiteri iras, ubi vindictæ

lib. 5. ann.

lib. 14. an.

Aulicus intra limites prudentiæ ſe contineat.

dictæ locus eſſe non poteſt. Denique *ne acerbis facetiis Principem irrideat*, ſed ſe totum illius voluntati & auctoritati committat, hæc ni fecerit, *lib.5.ann.*

Concidet in puncto gratia longa brevi.

Aulicorum vitia & artes.

Aulicis plerumque, juxta Tacitum, *animus audax, ſui obtegens, juxta adulatio & ſuperbia, palam compoſitus pudor, intus ſumma adipiſcendi libido, fronte læti, licet pectore anxii, validi ſpernendis honoribus, ſubdoli fingendis virtutibus, luxuria, induſtria, comitate, arrogantia, malis boniſque artibus mixti: nimiæ voluptates, cum vacat, quoties expedit, magnæ virtutes:* Nam palam fidem & ſinceritatem præ ſe ferunt, intus dominandi cupiditate ardent, ac optimi Miniſtri fortuna aſſurgente, invidia premuntur. Illius animi & fortunæ dotes *recentemque felicitatem ægris oculis intuentur*, & hoc unum clam agunt, ut gratia Principis excidat, aut officio, quo honorifice fungitur, abdicetur, ut ſe extollant, & magis eluceant. Ita *Vatinius inter fœdiſſima Neronis aulæ oſtenta, primo in contumelias, deinde optimi cujuſque criminatione eo uſque valuit, ut gratia, pecunia, vi nocendi, etiam malis præmine-*

Tacit.lib.4.ann. de ſcribens Sejanum; & ex aliis locis, alios. lib.1.hiſt.

Quomodo conentur aulici, ut ſe extollant, alios criminando deprimere.

lib.1.hiſt.

ret. & Licinius Proculus, *alios criminando, quod facillimum eſt, pravus & callidus bonos & modeſtos anteibat.*

Sunt Aulici qui dum advertunt alicujus Conſilia ad ipſius incrementum aperte tendere, moti invidia & æmulatione præoccupant facile & præcidunt. Si qui alii id non faciant ex ambitione & malitia, ideo ſaltem defectus amici carpunt, aut fingunt, ut fidelitatem ſuam magis apud omnes teſtentur, &, *unde amico infamiam parant, inde gloriam ſibi recipiant. At peſſimum amicorum genus, laudantes. hi enim ut decipiant cautius, palam laudant, & ſecretis criminationibus infamant ignaros*, & ut ait Seneca, *per ornamenta feriunt*. Ex iis reperies *quibus invidia in occulto, adulatio in aperto eſt*. Æmulos ſuos eorumque actiones ſic laudibus efferunt, ut deprehendantur non ex animo loqui. ut Auguſtus quondam *honora oratione, quadam de habitu, cultuque & inſtitutis Tiberii jecerat, qua velut excuſando exprobraret*. & ipſe Tiberius *multa de aliorum virtute memorabat, magis in ſpeciem verbis adornata, quam ut penitus ſentire crederetur.*

Lib. 14. ann.

In Agric.

Lib. 1. ann.

Gavendum ab iis qui aliorum actiones in publico laudant.

Sic quorumdam Aulicorum commendationes non alio tendunt, quam ut quem habent æmulum ad ea evehant munia quæ deinde illi exitio ſint, aut ut ſplendidiore

cum

eum titulo longius ab aula ſubmoveantur. ita in conſilio Hiſpanico actum fuit urgente Principe Ruygomez de Silva, ut dux Albanus ad compeſcendos Belgas mitteretur, cum pleno imperio, ut tandem ipſe eo, & gratia ſui Regis excideret. Hic Silva Philippo II. Hiſpaniarum Regi intimus & gratus Miniſter, non quod aliis conſilio, & gerendæ reipublicæ ſcientia præſtaret, ſed quia coram prudentiſſimo Rege cavebat, ne illius prudentiam ſuperare videretur, & Albano in negotiis bellicis deferebat, ut eum procul ab aula haberet. ita apud Tacitum Mucianus, *quia palam opprimi Antonius nequibat, multis in Senatu laudibus cumulatum, ſecretis promiſſis oneravit, citeriorem Hiſpaniam oſtentans diſceſſu Cluvii Rufi vacuam*, ad quam ut faciliorem *viam ſterneret, ſimul amicis ejus Tribunatus Præfecturaſque largitus eſt*. Vix dici poteſt quam liberalis ſit æmulatio, quando amovendus eſt ex oculis, qui aut gloriæ illius tenebras offundit, aut commodis officit.

Et ſuadent alio eſſe mittendos ſpecie honoris, ut eo excidant & ab aula removeantur.

lib. 4. hiſt.

ibid.

Atque hæ aulicorum artes, quibus benemeritis virtutum præmia, & ſui Principis gratiam conantur præripere, & ſi per ſe non poſſint, alios concitant qui diſcordias ſerant, ut celerius gratia convertatur in odium, qua ubi excidit, volat illico

Hæ artes ſæpe auctori perniciosæ.

Metuunt amici ne quoque cadant. *lib.4.ann.*

co fama, omnes concurrunt, & facti audaciores inſolentius in Miniſtrum inſultant, ejus amici & cognati ſibi metuunt *ne infauſta amicitiæ gravis exitus ſibi immineat.* Non ſecus ac arbor ex altiſſimo monte in præceps devoluta, minores arbores quæ ſub umbra illius erant, ſecum trahit. At vero ſæpe illi qui ruinam iſtam promovent, *& perniciem aliis machinantur, poſtremum ſibi invenêre*; Quemadmodum Tigillinus, *Præfecturam Vigilum & prætorii & alia præmia virtutum, velocius vitiis adeptus,* ſed ea celeritate & arte, qua evectus, eâdem interiit, nam ille *inter ſtupra concubinarum, & oſcula & deformes mores, ſectis novacula faucibus, infamem vitam fœdavit, etiam exitu ſero & inhoneſto*; hic exiſtimabat gratiorem ſe fore *ſi Principem* (Neronem) *ſocietate ſcelerum obſtringeret*, & illius flagitia imitaretur.

lib.1.ann.

lib.1.hiſt. Sibi ſæpe nocent aulici, dum aliis perniciem machinantur.

lib.14. ann.

Princeps dignitates creat.

l.1. ff. ad l. Jul. de ambit. lib.1. Tit. 1. feud. Roſenthal de feud.

Ut à ſole radii exeunt & ſplendent, ita à Principe omnes dignitates, ſine cujus approbatione & proviſionis litteris, nemo dicere poſſit ſe meruiſſe aut obtinuiſſe dignitatem: hujuſmodi dignitates ſunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, Baronatus.

natus. Tituli adminiſtrationis in vim publici muneris precario conceſſi. Nam Duces initio exercitum ducebant, gentibus ac civitatibus præficiebantur, & cum viſum eſſet dimittebantur. Dein invaluit conſuetudo, ut, niſi ſceleris convicti, abire imperio non cogerentur. Comites vero Principem comitabantur, alii in provincias miſſi exercitui præficiebantur. Marchiones Imperii limitibus præerant. Inde officia, quæ ad tempus, ob ſervitia præſtita, conferebantur, nunc ſunt dignitates perpetuæ, atque hæ ditionibus feudiſque annectuntur, Inſignibus, ac titulis illuſtrioribus decorantur, conceditur que poſſeſſoribus adminiſtratio & juriſdictio, omniſque redituum ac jurium utilitas, excepto ſuperiori & Imperiali dominio, quod Rex aut Princeps ſupremus ſibi reſervat. quandoque titulum ſine adminiſtratione confert, ut cum ob cauſas Comitem declarat, talis enim ſolo titulo gaudet, non præeminentiis, quas veri Comites habent, neque titulum dignitatis tranſmittit ad hæredes, niſi eum Princeps nominatim familiæ conceſſerit; pendet enim ab illius ſumma poteſtate omnis dignitatum collatio & degradatio, juſta cauſa interveniente. *Nobis jubentibus omnis dignitas ſuſtinetur*, inquit Imp. Unde con-

Unde dignitatum & Titulorum origo.

Maſtril. de Magiſtr. lib. 5. c. 12.

l. fin. C. de Conſil. l. 27. §. ult. ff. de falſis.

conſequens eſt neminem ſine auctoritate Principis titulos dignitatum uſurpare poſſe.

Comiti ſupremo licet inferiori titulum æqualem vel majorem conferre.

Non tamen hi tituli in alterius principis territorio conferendi.

Cæterum etiam Comiti, ea tantum ſplendenti poteſtate, licet æqualem vel majorem titulum conferre. quod ſæpe Duces Brabantiæ, & Flandriæ Comites fecere, non directi dominii, ſed regalis poteſtatis titulo, quo fulgent. Qua poteſtate eis uti licet intra limites ſuarum ditionum & inter ſuos ſubditos. nam in alterius Principis ditione, non poteſt Princeps dignitates conferre, ut Carolo V. accidit, qui cum honorifico & liberali hoſpitio à Franciſco Rege acceptus eſſet, & hic peteret ut equites & Barones crearet, poſtea diſputatum & concluſum fuit, Carolum fruſtra titulos contuliſſe; puto tamen legitime collatos, conſentiente Principe Provinciæ, cujus proprie ſolius eſt, ſuis ſubditis dignitates diſtribuere, juxta illud Valeriani Imp. *ea tantum ſit dignitas, quæ nobis jubentibus ſuſtinetur*; *Principis majeſtati & ſubditorum obſequio multum detrahi, ſi honores ab exteris accipere permittantur*.

Hono-

Honores ſibi debitos in aliquem ne conferat.

Cum Princeps honores ac titulos largitur, *ne patiatur privati hominis nomen, ſupra vel juxta ſuum attolli, quod eſt formidoloſum. Vbi enim ab aliquo ſuorum, artibus vincitur, ſtatim ſe illi incautum intectumque efficit.* Quare ſi titulum, quem ipſe Princeps habet, in alium conferat, ne ſimul transferat eum, quo deſignatur ſuprema poteſtas, ut eſt Titulus Serenitatis, per Dei gratiam &c. Hujuſmodi enim tituli flammæ minime ſunt ſimiles, quæ licet in aliam materiam tranſeat, in ſua tamen integra permanet; quinimo omnes iſti dignationis Tituli, quos in alios Princeps contulerit, in ipſo lucere deſinent, & relinquetur Majeſtas obſcura, nec quiſquam eoſdem impoſterum ſperabit, niſi ab eo quem in hujusmodi dignitatibus conſtitutum viderit. Vnde Tiberius ne quidem in Matre Livia admittere voluit peculiaria honorum inſignia, quæ Senatus ei parabat. *Anxius enim invidia, & muliebre faſtigium in diminutionem ſui accipiens, ne lictorem quidem ei decerni paſſus eſt.*

Tacit. in Agric.

lib. 4. ann.

Princeps ita honores conferat, ut ſuæ luci non officiat.

Ne patiatur privati hominis nomen ſupra ſuum attolli.

lib. 1. ann. & in Agr.

Solet quidem Princeps Magnates ſuos nomi-

l. 4. C. locati. l. 11. & 17. ff. de jure patron. Titulos honorificos dari permittit.

nominare cognatos & amicos, (ut olim Alexander Severus amicum ſuum & Parentem vocabat Vlpianum, & Theodoſius Auſonium) & propterea quod in dominiis ſuis habeant jurisdictionem, permittere ut ab omnibus Illuſtriſſimi nominentur; quod etiam excellentiſſimi vocentur, id uſu invaluit, quo titulo nunc utuntur qui ſunt ordinis aurei velleris, Proreges, Legati extraordinarii ad Reges miſſi, ſupremi militiæ præfecti, & alii quos ambitio veteris conſuetudinis limites cogit tranſilire.

Tituli ſupremi non affectandi.

Abſtinendum à titulis invidioſis, & qui ſupra ſortem humanam ſunt. Romani Principes non alia nomina tituloſve uſurparunt, quam qui uſitati erant. Initio quia odioſum Regis nomen ob exactorum Regum ſuperbiam, Cæſares nomen Principis, quod benignius, & Imperatoris, quod militare eſſet, aſſumpſerunt. Auguſtus, *poſtquam Lepidi & Antonii arma in eum ceſſere, titulos inanes contempſit*, uſitata Principis appellatione contentus. & Tiberius *validus ſpernendis honoribus* ut ſimularet ſe modeſtum, *acerbe increpuit eos, qui divinas ſuas occupationes ſeque-*

Tac. lib. 1. 2. & 4. an. Princeps inania contemnat, modo rem teneat, exemplo Auguſti & Tiberii.

ſeque dominum dixerant, adeo ut *nec patria patris delatum ſibi nomen aſſumpſerit.* Et merito, quia fuit patriæ oppreſſor, non pater. Erant enim hujus hominis artes, ſpecie recuſantis titulos quos maxime ambiebat ſpernere, modo ſummam poteſtatem retineret, *quam miſeram & oneroſam ſervitutem vocabat*, nec aliter *imperium ſuſcepit, quam ut depoſiturum ſe quandoque ſpem faceret*, quo tamen ubi potitus fuit, & vim principatus firmavit, ajebat *ſe dominum ſervorum eſſe, Imperatorem militum, Principem cæterorum.* Sic & Vitellius initio, *præmiſit in urbem edictum, quo vocabulum Auguſti differret, Cæſaris non reciperet, cum de poteſtate nihil detraheret.* *lib. 1. hiſt.*

Hodie etiam tituli non negliguntur, imo ſi quid illis deſit in litteris, eas legere dedignantur, & aſpectu arcent, licet tamen fumoſi & vani ſint, & non ad aliud utiles, quam quod ex patrimonio reliquum eſt abſumatur. Et hujuſmodi titulis Principes inſigniti, adeo offuſcantur, ut minor inter illos ſit de provinciis occupatis bello reſtituendis controverſia, quam de titulis amittendis, qui poſt amiſſam poſſeſſionem, poſt aliquot ſæcula geruntur. Imo eo nunc deventum, ut cum negotiorum aut officii cauſſâ conveniendum ſit,

Vanitas titulorũ, quorum major cura quam poſſeſſionum.

ſit, prius miſſis utrimque nuntiis, de mutuis titulis & ceremoniis obſervandis agatur.

Veneratio Principi debita, aliis ne communis ſit.

Cum Princeps non tantum ſtrenuus ac fortis, ſed etiam ſanctus & venerabilis eſſe debeat, merito ceremoniæ, venerationes, genu flexiones, dexteræ oſcula, & votorum oblationes, quæ illi à ſubditis exhibentur, aliis nobilibus communes eſſe non debent; etſi enim vanæ ſint, Venerationi tamen Majeſtatis limites definiunt. Sic Pontifices, cum pro incolumitate Principis vota ſuſciperent, & preces publicas fieri juberent, & Neronem ac Druſum iiſdem Diis commendarent, id Tiberius ægerrime tulit, *æquari adoleſcentes ſenectæ ſuæ*, tametſi filii ipſius eſſent, & in Imperium ſucceſſores; & Nero, quod mater ſua Agrippina ambitioſa mulier imperatorios honores affectaret, cui, cum Imperator Armeniorum legatos audiret, *ſuggeſtum* quoque *aſcendere & ſimul præſidere paranti* occurrit, atque ita ſpecie pietatis, *itum eſt obviam dedecori.*

Tac. lib. 4. ann. Tiberius filios ſibi æquari ægre tulit.

lib. 12. ann.

Novum enim & *moribus veterum inſolitum*

tum, fœminam comitiis aut *ſignis Romanis præſidere*, à quibus arcebatur. De Agrippina matre hujus ſcribit Tacitus, *Fœmina ingens animi munia ducis per eos dies induit, militibuſque, ut quis inops, aut ſocius, veſtem & fomenta dilargita eſt.* Abſente Germanico ſolebat ſigna adire, largitionem tentare, ſeditiones comprimere. Amplius tradit Plinius, *ſtetiſſe eam ad principium pontis, laudes & gratias à reverſis legionibus habentem.* Id autem Tiberii animum altius penetrabat, ac nimium ambitioſe fieri credebat. Ideo non ferebat ſe aliis æquari. *Vileſcit Principis honor, ſi promiſcuis adulationibus vulgatur*, & veneratio ea exhibeatur aliis, quæ ſoli Principi debetur, & pro cujus ſolius ſalute vota concipiuntur. *Vnum omnium votum eſt ſalus Principis.*

Et Nero, quod mater ſua ſimul præſidere comitiis cuperet.

lib. 1. ann.

de reb. German.

d. l. 4. ann.

Plin. in panegyr.

Non inficior tamen æquum eſſe, & ſolitum, Proceres ſanguine conjunctos, & Miniſtrum Principis aut qui ejus perſonam agit, ampliore honore proſequi, quam cæteros, ſiquidem illi ſint velut ſtellæ, quæ abſente ſole lucent. Ipſe vero Princeps ſuo Miniſtro quamvis intimo & familiari, nec venerationem aut tam ampla honoris ſigna exhibeat, ut ſubditi conditionem exſuperent. noverit hic *Princeps menſuram implere*, ut ſciat *quantum tribuere*

Debetur honor miniſtro præ cæteris, à principe ſervanda menſura ne quid nimis illi tribuat.

Tac. lib. 14. ann.

tribuere amico poſſit, hic vero *quantum à Principe accipere*, nam quæ extra menſuram ſunt, *invidiam augent*. Cuſtodia regni eſt non permittere ullum creſcere ultra menſuram.

Ariſtot. lib. 5. polit. c. 8.

Principis ſolius honoranda Effigies.

Olim Principibus effigies, ſtatuæ, templa ſtatuebantur. Hinc ſigna, nomina atque imagines eorum in nummis, vexillis & ſcutis gentiliciis conſpiciebantur, & à Victis hoſtibus, aliiſque genu flexo, adoperto capite, manibus in cælum elatis venerabantur Imperatorum effigies, & dominos appellabant. Sic Tiridates, ante effigiem Neronis, *ad eam progreſſus, cæſis ex more victimis, ſublatum capite diadema ſubjecit imagini.* Interdum ut Ducum exercitus, & amicorum ſuorum cultum promoverent, & effectum in eos oſtenderent, permittebant, ut extraordinarii ipſis honores & effigies in publico deferrentur: quomodo permiſit Tiberius, cum proponi palam, *colique per theatra & fora effigies Sejani interque principia legionum ſineret.* Verum cum hic cultus *avaritiam & arrogantiam pareret*, & relicto Principis nomine, omnem ſibi Sejanus auctoritatem arrogaret, errorem ſuum Tibe-

Tac. lib. 15. ann.

Quo ritu olim adoratio fieret.

lib. 4. ann.

Tiberius agnoſcens, prohibuit ne impoſterum Ducum imagines publice colerentur, deferrenturque in Vexillis. Vnde Majeſtatis reus poſtulatus eſt Granius Marcellus Bithyniæ Prætor, quod ejus ſtatua altius quam Cæſaris poſita eſſet. Et Cornelius Gallus, quod ſtatuam ſuam per univerſam Ægyptum poneret, ſuaque acta pyramidibus inſcriberet, juſſus eſt ab Auguſto exulare, ſed damnationem morte voluntaria prævenit.

Prohibitum Ducum imagines coli.

Et nomen publico operi inſcribi, ſine juſſu principis.

Inde vetitum ut ſi operi publico quis nomen ſuum ſine Principis mentione inſcripſerit, Majeſtatis ſit reus. Hinc cum populus Romanus effigiem Agrippinæ & Neronis gerens circumſtetiſſet curiam, *Tiberius criminatus eſt, nihil reliquum eſſe, niſi ut caperent ferrum, & quorum imagines pro vexillis ſecuti forent, Duces Imperatoreſque deligerent.* Videbat enim hæc in ſuæ & reipublicæ detrimenta vergere, & nihil prodeſſe hoſtes vincere, ſi alii familiares & domeſtici exurgerent.

l. 10. *C. de oper. publ.*

lib. 5. *ann.*

Quare Princeps non facile ad intimam amicitiam Miniſtrum admittat, nam ſemel factus ipſi familiarior, ſui ipſius obliviſcitur, & non tantum ad ſtatuam ſibi publice erigendam (ut dux Albanus in Belgio) ſed ad majora facinora tentanda evadet audacior, paulatim illis dotibus ob

Princeps ne nimium familiaris ſit Miniſtro.

quas

Pulcherrima Principis ſtatua, quæ ex virtute & præclaris geſtis conflatur. *lib.4.ann.*

quas initio amari cæpit, deficientibus. Nec etiam magni pendat Princeps effigiem ſuam paſſim honorari, ac ſtatuas erigi, caducæ illæ ſunt, pulcherrima ſui ipſius effigies quæ ex virtute & geſtis conflatur, quæ ſi mediocria laudem non merentur, magna & egregia poſtumam famam pariunt. Meminerit *cæteris mortalibus in eo ſtare conſilia, quid ſibi conducere putent: Principum diverſam eſſe ſortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda, quæ in novis cœptis validiſſima eſt.* Vitam itaque glorioſam Princeps confectetur; nihil perſona ſua indignum admittat aut cogitet.

Aſylum Principis ſtatua.

lib. I. *Dan.* Aſylum dabatur miſeris ſtatuam Principis amplectentibus, aut ejus nomen pronunciantibus. *lib.* 3.

Deorum privilegia Principes uſurparunt, ſuaſque ſtatuas adorari voluerunt, ut apud Chaldæos & Babylonios, ille Nabuchodonoſor, apud Romanos templum D. Iulii, & Auguſti ſtatua, propter eorum Majeſtatem, & venerationem, pro aſylo erat, imo Tiberius aſylum hominum vocatus, neque tantum dabatur ſecuritas miſeris ſtatuam amplectentibus, ſed & nomen Cæſaris pronunciantibus. Apulejus; *Mihi ſero quidem, ſedulo tamen, ſubvenit ad auxilium civile decurrere, & inter-*

interpoſito venerabilis Principis nomine, tot ærumnis me liberare. Sic ſervi & liberi vitandæ violentiæ cauſa, fidem Cæſaris acclamabant, & ad ejus ſtatuam confugiebant, ſi vero per malitiam, aut in alterius injuriam, legitimis pœnis & vinculis coërcebantur. Nec enim hoc præſidio ad flagitia trahi licebat. *l. un. C. de his qui ad ſtat. & l. 28. §. 7. ff. de pœnis.*

Quocirca Tiberius nimiam licentiam & impunitatem circa aſyla abrogavit, quod in ea omnium ordinum homines admitterentur, ita ut nec ſervus domino, nec creditoribus redderentur noxii, nec Magiſtratibus criminoſi. *Complebantur templa peſſimis ſervitiorum, eorum ſubſidio obærati adverſum creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur*, inquit Tacitus. & paulo ante de iis, qui ad ſtatuas Principis, & ejus aram tanquam ſalutarem confugiebant, ſic ait, *Incedebat deterrimo cuique licentia, impune probra & invidiam in bonos excitandi, arrepta imagine Cæſaris.* ubi quoque refert memorabile factum C. Cæſtii Senatoris, qui cum videret ſceleratiſſimum quemque Principum imaginibus ſtatuiſque abuti, in Senatu diu multumque contendit, ut ea vis & auctoritas imaginum aboleretur. & faſſus quidem eſt, *Principes quidem inſtar Deorum eſſe, ſed neque à Diis niſi* *Tac. lib. 3. ann.* Sceleratis & obæratis adempta ſecuritas.

juſtas

juſtas preces ſupplicum audiri, neque quemquam in Capitolium, aliave urbis templa perfugere, ut eo ſubſidio ad flagitia utatur.

Immunitas data confugientibus ad Eccleſiam.

Poſtmodum Theodoſius major hanc immunitatem dedit Eccleſiis & cœmeteriis Chriſtianorum, ut ad ea confugientes etiam ob quodcumque ſcelus, non poſſent inde extrahi, niſi quis per inſidias hominem occiderit, aut latro ſit publicus, aut agrorum depopulator. Eſt igitur Eccleſia aſylum vivorum & mortuorum, atque nullibi aut ibi ſalus & ſecuritas: Tantaque veneratione digna, ut Chriſtiani Imperatores templum ingreſſuri, arma & diademata pro foribus reliquerint, & extra chorum ſederint.

l. 2. C. de his qui ad Eccleſ. conf. Exodi 21. & c. inter extr. de immun. Eccl.

d'Orleans ad 3. lib. Tac.

Princeps obtrectationes contemnat.

Magnanimi eſt non tantum obtrectationes populares contemnere, ſed & injurias pati, nec quicquam gloroſius Principe impune læſo, qui longe ſit execrabilior in propriis quam in alienis injuriis. Quo nomine ſuum Principem extollit Plinius dum ait, *Majeſtatis crimen ſingulare eſſe, & pene unicum eorum, qui crimine carent, ideoque ejus metum à Trajano eſſe ſublatum contento magnitudine, qua nulli magis caruerunt,*

Seneca.

In panegyr.

ruerunt, quam qui ſibi Majeſtatem vindicarunt. Falluntur Principes qui *præſenti potentia credunt extingui poſſe etiam ſequentis ævi memoriam*, quive exiſtimant tantam eſſe ſuam Majeſtatem, ut actiones etiam malas honeſtare queat. *Non ope humana, non largitionibus aut Deûm placamentis*, Neronis *decedebat infamia, quin juſſum incendium crederetur.* *Tac. lib. 4. ann.* *lib. 15. ann.*

Fieri quidem poteſt domeſticorum adulatione, ne ad aures Principis penetret obtrectatio, ut vero nemo omnino ſit, qui obtrectet, nunquam efficiet. Qui enim poterit licentiam populi libertatemque loquendi opprimere? ſi per inquiſitiones & id populo inhibeat, durum illi ſervitutis jugum injiciet, ac ſibi notam inuret, & actiones ſuas omnes ſuſpectas reddet, cum *ſiniſtra erga eminentes* ſemper ſit *vulgi interpretatio, nec minus periculum ex magna fama, quam ex mala.* Mitius exaggerantur ea quæ non curantur magnopere. Prohibuerat Vitellius ne quis de rebus male à ſe geſtis, per urbem loqueretur: hinc *plures ſi liceret* alias *narraturi, quia vetabantur, atrociora vulgabant.* Prudentius Sixtus V. Pontifex, cum male per urbem de ſe nonnulli loquerentur, id referenti reſpondit, *Sine eos loqui, modo præcipere nos ſinant.* Et

Libertas loquendi vix adimi poteſt.

Satius contemnere quæ dicuntur.

In Agricola.

I Lauren-

Ut laudibus, ita & obtrectationibus Princeps eſt expoſitus.

Suet. in Aug.

Laurentius Medices dicere ſolitus, *loquantur illi, nos vero faciamus.* æque enim laudibus atque obtrectationibus expoſitus eſt quiſquis imperat; ſed illis non titilletur, his ne ſuccumbat, ſed civili animo diſſimulet & contemnat. ita Auguſtus ad Tiberium. *Ætati tuæ, mi Tiberi, noli hac in re indulgere, & nimium indignari, quemquam eſſe qui de me male loquatur. ſatis eſt, ſi hoc habemus, ne quis male facere poſſit.*

Tac. lib. 13. ann. & lib. 5.

Non poteſt non moveri gravioribus obtrectationibus.

lib. 4. ann.

l. uni. C. ſi quis Imp. male dix.

Qui Princeps *magnarum rerum curas* diſſimulet, *ſi animum leviſſimis advertat?* Parvi ſane fieret ſi ad quaſvis obtrectationes commoveretur, gravioribus tamen non tangi, non moveri, degeneris Principis eſſet. ſolicite igitur hujuſmodi obtrectatores obſervandos curet, & ab iis ſibi diligenti cuſtodia caveat. crudele enim eſſet ut facta, ita dicta punire. *Ipſe divus Iulius & Auguſtus tulere iſta & reliquere, haud facile dixerim, moderatione magis an ſapientia. nam quæ ſpreta exoleſcunt, ſi iraſcare, agnita videntur.* Benigne proinde Imperatores Theodoſius, Arcadius & Honorius, nullam, eum qui improbis dictis Majeſtatem offendiſſet, pœnam ſuſtinere voluerunt, quia is aut ex quadam levitate peccavit, & ſic contemnendus, aut inſania, & miſeratione dignus eſt, aut inju-

ria,

ria,& remittendum eſt crimen,id eſt, condonandum, cum ipſe Princeps nequeat injuria affici. Majeſtas ejus major eſt, quam ut cujuſquam contumelia minui poſſit.

Quare non eſt cur eos puniat, qui ſibi detrahunt, nec omnes. nam *ſi omnes convitiatores ſupplicio afficeret, quibus imperaret, non haberet. vix enim quiſquam adeo mali expers, ut non aliquam mortem mereatur*. Ad officium Principis pertinet *omnia ſcire, non omnia exequi*; in Republica Romana ſola *facta arguebantur, dicta impune erant. Vana à ſceleſtis, dicta à maleficiis differunt*. In Maledicos ſcriptores, famoſorum libellorum auctores, Princeps ſevere animadvertat neceſſe eſt. plerumque enim ab iis Illuſtres diffamantur, ſcandala, tumultus ac ſeditiones concitantur. ſcripta enim tutius manant, & diutius nocent. Ne tamen nimium ad puniendum ſit proclivis, ſi viderit expedire.Si vero contra ipſum libelli famoſi edantur, curet ut ad manus ſuas perveniant. etſi enim illos dictaverit malitia, veritatem tamen quandoque in iis reperiet, quæ aulici ſolent ſilentio premere, evadetque prudentior ſua propria infamia. Videns aliquando Tiberius quam fuiſſet deceptus, quod Sejani malitiam

Si omnes qui delinquunt puniendi forent, nemo ſupereſſet,cui princeps imperaret.

Seneca lib. de Clem.

Tac. lib. 2. ann.

In Agric. lib. 1. & 3. ann.

Animadvertendum in auctores famoſorum libellorum.

Aliquando principi utile, libellos famoſos adverſus ſe ſcriptos legere.

cum tempore penetrare non potuerit, *quæ ab hæredibus occultata*, publice *recitari juſſit: patientiam libertatis alienæ oſtentans, & contemptor ſuæ infamiæ*, an *ſcelerum Sejani diu neſcius, mox quoquo modo dicta, vulgari malebat, Veritatiſque, cui adulatio officit, per probra ſaltem gnarus fieri.*

lib. 6. ann.

Quo magis occultari & exuri libelli deſiderantur, eo magis legendi cupiditas.

Liberæ reipublicæ ſignum eſt obtrectatio, in ea, quam Tyrannus opprimit, neutiquam permittitur. Juſſerat Senatus Romanus Cremutii annales exuri; ſed quia eos ipſe occulerat, accenſa magis eſt legendi cupiditas, quemadmodum & libellis famoſis Vejenti accidit *conquiſitis lectiſque, donec cum periculo parabantur, mox licentia habendi oblivionem attulit.* Curioſitas Judicibus non paret, nec pœnas metuit. Prohibitione augeſcit Satyricorum operum exiſtimatio, *& male coërcita fama ſupprimendo augetur, punitis enim ingeniis gliſcit auctoritas, neque aliud externi Reges, aut qui eadem ſævitia uſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriam peperere.*

lib. 1. hiſt. *lib. 4. ann.*

Nobilitatem Princeps concedit.

Tyraq. de Nobilit.

Nobilitas alia eſt acquiſita, alia transfuſa. Hæc à parentibus in poſteros omnes deſcendit, non aſcendit, neque abit in adopta-

adoptatos, non in transverſos conſanguineos, non ex materno tantum genere, non ex damnato complexu natos, niſi beneficio Principis juventur. Acquiſita nobilitas à principe eſt, codicillis ab eo obtentis, qui licet nonnunquam ex gratia magis concedantur, quam meritis, tamen non licet de judicio principali diſceptare. Sed iſta nobilitatis datio reſtringitur intra territorium concedentis. Neque admittitur in Collegiis, quæ Canonicos requirunt à quatuor avis & proavis nobiles. Acquiritur quoque nobilitas militia armata, per plures annos obita, unde ſoli nobiles feuda olim poſſidebant, quia ſoli militabant, & rempublicam defendebant. Feuda recens empta quamvis nobilia, plebejos non nobilitant, niſi ut alibi conſuetudo id habeat. res enim hominibus accedunt, non contra. & nobilitas ſenſim naſcitur, præclaris factis augetur, ac ſtatui ſplendorem impartitur. *Quanto quilibet praeſt melioribus, tanto major ipſe & honeſtior eſt.*

Maſtrill. lib. 4. de Magiſt. c. 10. *n.* 14.

Nobilitas alia à majoribus transfuſa, alia acquiſita armis & ſtudiis

l. 3. *C. de crim. ſacril.*

Novel. 15. *in fine proœm.*

Comparatur etiam Nobilitas, togata militia, ab iis præſertim qui ob ſingularem juris cognitionem, titulum juris-conſulti, academico ritu ſunt promeriti: atque hæc nobilitas non eſt inferior ea, quæ ex natalium ſplendore derivatur; imo major

Bobadilla lib. 1. *polit. c.* 3. *n.* 15.

fortunæ aut nobilitatis viri, ne nobilitate ſua & potentia freti, anſam arripiant aliquid in Principem machinandi, vel ſe ipſos efferendi. Illud perſuaſum ſibi Princeps habeat, *optimos quoſque mortalium altiſſima cupere*. quare ut non nimium attollere, ita nec nimium nobiles olim & divites jacêre patiatur. *Difficile*, inquit Ariſtoteles, *pauperes qui divites fuerunt, aut nati ſunt ex divitibus, res novas non moliri*. Unde Plato dicebat Paupertatem & Divitias duos eſſe peſtiferos morbos, qui in civitate graſſantur, & rerum novarum cupiditatem gignunt. *Inopia*, ut ait Tacitus, *vix privato toleranda*, adactus fuit Otho ad imperium occupandum, & Julianus ad illud invadendum, divitiarum auxilio uſus eſt. Ideo Princeps in hoc curam ſuam ſemper intendat, *ne*, per hujuſmodi morbos & ſcelera, *compoſita turbentur*, ſeu ne inter nobiles & olim divites inimicitiæ oriantur: ad quas componendas auctoritatem ſuam interponet, illos diſperget, & *alio ſpecie defendendæ provinciæ* mittet.

lib. 4. ann. — *Lib. 1. polit. c. 9.* — Nimia paupertas & divitiæ rempubl. turbant. — *lib. 1. hiſt.* — *lib. 2. ann.*

Denique officiis præficiet eos qui provinciæ bene afficiuntur, & mores civium cognoſcunt, *nam cognoſcenda inprimis vulgi natura, & quibus modis temperanter habeatur*, inquit Tacitus. Plutarchus & Ariſto-

Bene affecti provinciæ ad eam regendam mittendi. — *lib. 4. ann.*

Ariſtoteles, hanc etiam in principe prudentiam deſiderant, ut omnium quos regit ingenia probe noſcat, & rite ſeſe ad ea accommodet. Igitur qui ad regendam rempublicam accedit, non ambitionis, aut ſolius emolumenti, ſed publici boni cauſa, extemplo neceſſe eſt civium mores cognoſcat, quæ incommoda patiantur, quibus rebus delectentur, quibus ſe ſuſtentent, quomodo erga Principem affecti. Debet quoque ſcire quam late pateat provincia, quæ civitates, oppida, quæ fundamenta & immunitates cujuſque, *quid habeat militum, quid valeat ærario, quos ſocios ea provincia habeat, quos amicos, quos ſtipendiarios, qua quiſque ſit lege, conditione, fœdere.* Nam ſæpe officiorum reipublicæ ſunt candidati qui iſta ignorant, & munus quod petunt non intelligunt; diſcere regendi artem volunt, dum regendum eſt.

Ingenia & mores ſubditorum cognoſcere oportet.

Vires provinciæ cognoſcendæ. *Cic. de leg.*

Præmia donat.

Ad rempublicam rite regendam, & conſervandam non ſolum boni ſpe præmiorum alliciendi ſunt, ſed etiam mali metu pœnæ deterrendi, & inter hos illi qui importunis precibus, ac negotioſa quadam contentione, quod meriti non ſunt

Præmiis & Pœnis reſp. continetur. *l. 1. §. 1. ff. de juſt. & jure.*

præmium conſequuntur. Sane qui generoſi ſunt ac veræ virtutis amantes, ſervire melius & mereri norunt, quam importune mercedem extorquere. Princeps ergo, qui verus Juſtitiæ diſtributivæ ſacerdos eſt, pœnas temeratoribus perſolvat, benemeritis autem honores conferat. Nihil non aggreſſuros homines Livius exiſtimat, ſi magnis conatibus magna præmia proponantur, eaque ab ipſo principe dentur: qui alias contemptui erit, & beneficia ſuam gratiam perdent ſi alteri referantur accepta: ob hanc cauſam Tiberius *vehementer increpuit* Junium Gallionem, præmia Prætorianis militibus proponentem, *velut coram rogitans quid illi cum militibus, quos neque dicta Imperatoris, neque præmia niſi ab Imperatore accipere par eſſet?* conabatur gratiam militum ſibi parare. Hinc cum Rufus Helvius gregarius miles, donatus eſſet ab Apronio torquibus & haſta, Cæſar addidit civicam coronam *ſervati civis decus, quod non eam quoque Apronius jure Proconſulis tribuiſſet queſtus magis quam offenſus,* quippe nemo audebat niſi juſſu Principis civicas dare.

Per Principem præmia danda, alias ſuam gratiam perdunt, ſi ab alio referantur accepta.

Tac. lib. 6. *ann. & lib.* 3.

At Bocalinus ut Satyricus queritur hodie, neque ſanguini, neque meritis præmia dari. Quod ſingulari Principum arti-

2. rag. Guag. lib. 39. *&* 62.

ficio opinio invaluerit, plebeios pecunia, nobiles ſanguine tributa exſolvere; & ſibi rem ac fortunas mercimoniis cæteriſque pacis artibus quærere, vile ac ſordidum; bellorum latrociniis in alienam utilitatem inſudare, glorioſum eſſe.

Nobiles ſanguine ſuo tributa pendunt.

Obſequia remunerat.

Obſequia ſine præmio langueſcunt, eo vigent, & regnum efficiunt glorioſum, nam ſub ingrato Rege, nihil magnum geritur, nec ulla heroica exempla transmittuntur. Princeps non colitur ac ſuſpicitur, quia Princeps eſt, ſed quia præſtita ſibi obſequia remunerat, & præmia tribuit, magnis magna, & minoribus minora. uti Rex Philippus III. Magno Duci de Lerma reditum annuum 72 millium aureorum, ob nuptias inter Philippi IV. ſororem & Ludovicum XIII. Galliarum Regem procuratas, donavit. Gutierius de Cardenas, quod nuptias Catholici Regis Ferdinandi & Iſabellæ conciliaſſet, urbes duas cum dominiis vicinis præmii loco accepit. Tam munifici eſſe ſolent Hiſpaniæ Reges in bene de ſe meritos, nam cum ſimilia Miniſtri obſequia præſtant, pax, innumeris triumphis potior, comparatur, qua ſubjecti reſpirant, & locupletantur, ærarium augetur.

Magna dona Regum ob procuratas ſibi nuptias, per quas pax obtinetur.

Princeps ſua cuique donat præmia.

Nec alii Reges hic deſunt, & majorum exemplo, ſua aliis minoribus tribuunt præmia, annulos Senatoribus, torques Equitibus, plebeiis jus aureorum annulorum, nobilitati torques aurei Velleris, S. Spiritus, cruces & id genus alia. Romani coronas civicas, querneas, obſidionales, gramineas, ovales, myrtheas, triumphales, laureas, ſuis militibus donabant, quæ ſi materiam ſpectes, ludicra erant præmia, magna tamen ad virtutem incitamenta. Hinc apud Tacitum Flavius *aucta iis ſtipendia* in ære, veſte & cibariis, *aliaque militaria dona memorat, irridente Arminio vilia ſervitii pretia.*

Livius lib. 24.

lib. 2. ann.

Etiam minima quæ tribuit, ad virtutem animant.

Verum cum in omni republica difficillimum ſit omnes benemeritos large compenſare, expediebat potius laudem inſignem cum rebus parvi momenti largiri, quam illos irremuneratos relinquere. Et ſane generoſi animi pluris faciunt laudem & parvum aliquod ejus teſtimonium quam quodvis pretium. Nam *quid habet per ſe corona pretioſum, quid civica, quid prætexta, quid faces, quid tribunal, quid currus? nihil horum honor eſt, ſed honoris inſigne.*

Seneca lib. 1. de benef.

Equi-

Equites creat, nobiles juvat.

Olim Equites præter cingulum, & annulum aureum, equum accipiebant, *quibusdam in ſpem Senatoriæ dignitatis Claudius latum clavum dedit*, & ante Auguſtus *in numerum patriciorum adſcivit vetuſtiſſimum quemque, aut quibus clari parentes fuerant*. Quin amplius Nero *nobiliſſimo cuique, ſed re familiari deſtituto, ut paupertatem innoxiam ſuſtentaret, ex publico ſubvenit, ne clariſſimæ familiæ extinguerentur*. Merito vocat *innoxiam*, quia fit à fortuna. ſic *Propertio Celeri prætorio*, qui non ſuo ſed fortunæ vitio pauper factus, *petenti ſubvenit, eique decies ſeſtertium largitus eſt*, exemplo Auguſti, qui Hortalium Hortenſii nepotem pecunia juvit, ut uxorem duceret. Trajanus pari modo, nobiles familias interire aut obſcurari paſſus non eſt. Suadet id ratio; ut ſcilicet in quibus virtus ſæpius probata, aſſurgere non poteſt, iiſdem benignam manum Princeps porrigat; quod ſi facit, perpetuo eas ſibi vinculo obſtringit, & jus quoddam ad ſui obſequium adipiſcitur. Nec minus ad agendum fortiter viros nobiles impellunt ea, quæ à majoribus ſuis geſta fuêre, uti & honores quos

Plin. lib. 33. c. 1. Tac. lib. 11. ann. & lib. 13.

& lib. 1.

Qui bona ſua decoxit fortunæ vitio, non ſuo, juvandus.

Nobilibus familiis ſuccurrendum.

acceperunt à Principe ſuo, quam ii quos adhuc ſperant.

Hinc quos ad altiores honores evehere Princeps intendit, primum Equites creat. nam olim gladio ſe accingere, aut *arma ſumere non ante cuiquam moris, quam civitas ſuffecturum probaſſet. Tum in ipſo concilio, vel Principum aliquis, vel pater vel propinquus, ſcuto frameaque juvenem onerabant.* Hinc manavit illud jus Equites creandi, quod hoc fit ritu, Princeps illorum caput gladio tangit, eòque eos quaſi ad militiam accingit. Vnde non videtur ab eo abludere veterum Romanorum illa manumittendi ratio per rhapiſmata & alapas. Sunt autem hi Equites honoratiores illis, qui codicillis à Principe acceptis, honorarii Equites dicuntur, nullo fuſo ſanguine.

In Agricola.

Unde mos creandi equites manaverit.

Cujacius lib. 5. obſ. c. 13.

Officia non vacantia donat, non pretio aut precibus.

Principis nulla major credi poteſt felicitas, quam feciſſe felicem, & interceſſiſſe inopiæ, & fortunam viciſſe & dediſſe homini novum fatum, ſive ſpem ad munia necdum vacantia, quo magis obſequio ſuo ſubditos obſtringat. Conſtantinus lege ſua voluit eos qui ex officialibus quorum-

Plin. in panegyr.

Cur filiis parentum

rumcumque officiorum geniti eſſent, in parentum militiam vocari, & antea Romani ſenatorum filios in paternam dignitatem ſuccedere voluerunt, & ideo licebat iis cum patribus curiam ingredi, ut publicis negotiis aſſueſcerent, adeo, inquit Tacitus, *ne ætas quidem diſtinguebatur, quin prima juventa conſulatum ac dictaturas iniret.* *Officia conferantur.* *lib. 11. ann.*

At quamvis liceat Principi munera pro arbitratu ſuo diſpenſare, & ſpem dare, quibus voluerit, ſunt tamen qui ſentiunt eum teneri illis, quorum parentes publicis honoribus fuerunt decorati, præ cæteris favere, modo ſint idonei, ac multo magis illis hæredibus, quorum majores dum munera ſua obirent ſunt occiſi. qui enim pro republica cecidêre, in filiis in perpetuum vivere intelliguntur. ejuſmodi mortuorum vitam, in memoria vivorum poſitam eſſe dicit Cicero. Quæ cum ita ſe habeant, expediret tamen nonnunquam differre ſucceſſionem in officia parentum, ne filii jure hæreditario ea ſibi deberi putent, ut interim illa expectantes, majori ſtudio ſe dignos reddant. Nulla enim merces viliori pretio emitur, quam quæ præmiorum expectatione emitur. Et certe magis ad ſerviendum allicit ſpes futuri, quam præmii accepti memoria. *Valaſcus conſ. 129. n. 13.* *Loyſeau des offices lib. 1. c. 12. n. 33.* *§ filiis. Inſt. de excuſ. tutor.* *Philip. 7.*

Verum

ſi virtus illis deſit, qui claros natales jactant, cum ipſi vitiis & inertia ſint obſcuri, majorum luce offuſcati, à quibus degenerarunt. Recte Seneca, *non facit nobilem atrium plenum fumoſis imaginibus: animus facit nobilem, cui ex quacumque conditione licet aſſurgere.* Tacite quoque nobilitaſſe cenſetur Princeps, ſi quem de nobili feudo inveſtiat, equeſtri dignitate donet, ad latus, ad conſilium, ad comitatum ſuum admittat, palatinis officiis adhibeat. Inter gradu pares, vetuſtatis & patriæ claritudo auget nobilitatem. qui iſtis aulæ officiis nobilitantur, officiorum gradum retinent, in eoque temporis prærogativam.

Epiſt. 44. Qui tacite cenſeantur nobiles creati. *l.* 1. *C. de domeſtic. l. un. C. de præpoſ. labor. l. nemo. C. de dignitat.*

Non nobiles tantum, ſed & plebeios, & inopes, patriæ amantes promovet.

Apud Majores virtutis id præmium fuerat, cunctiſque civium, ſi bonis artibus fiderent, licitum, petere Magiſtratus, & officia, *ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quin prima juventa (quæ cupiditates adoleſcentiæ jam effugerat) Conſulatum ac Dictaturas inirent*, non ambitu, aut vi, *cum nemo unquam imperium flagitio quæſitum bonis artibus exerceat*. Recte *apud majores*. nam poſtea pro ratione temporum & conditione

Tac. lib. 11. *ann.*

lib. 1. *hiſt.*

tione perſonarum hæc variarunt. Sub Principibus ad palatina officia, jam grandiores adhibebantur nobiles, ad minora plebeii, prout etiamnum, odium hi facile concipiunt, & publicam turbant tranquillitatem, cum nihil accipiunt. Ex his divites præferuntur, qui ad obeunda publica munia plus habent ocii: non tamen excludendi ab iis ſunt pauperes, probi & induſtrii, neque enim turpis eſt paupertas, ſed magni animi plerumque teſtimonium præbet, cum cæteræ adſunt virtutes. Eſt & ipſa induſtriæ mater, cum interim opulentia negligentiam ſæpe pariat, & inſolentiam, & aliorum contemptum.

Plebeii probi ad munia reipub. promovendi.

Quare fortunæ mediocris viros, *& pares negotiis neque ſupra*, ad munia aulæ & publica evehendi ſunt. Cum in Senatu Romano ageretur cuinam procuratio Hiſpaniæ mandanda eſſet, cumque multorum ſuffragiis Sulpitius Galba, & Aurelius Cotta in eam rem nominarentur, dixit Scipio *Neutrum ſibi placere, unum quod nihil omnino poſſideret, alterum quod nihil ei ſufficeret.* Fieri enim non poteſt, ut, qui egenus plane eſt, bene commiſſum ſibi munus gerat, aut quietem optet, qui rei augendæ cupiditate ducitur. magis itaque conveniunt mediocres, quam magnæ

Et viri mediocris fortunæ.

Val. Maxim. lib. 1.

Quinam aſſumendi ad majora officia.

fortunæ aut nobilitatis viri, ne nobilitate ſua & potentia freti, anſam arripiant aliquid in Principem machinandi, vel ſe ipſos efferendi. Illud perſuaſum ſibi Princeps habeat, *optimos quoſque mortalium altiſſima cupere.* quare ut non nimium attollere, ita nec nimium nobiles olim & divites jacêre patiatur. *Difficile*, inquit Ariſtoteles, *pauperes qui divites fuerunt, aut nati ſunt ex divitibus, res novas non moliri.* Unde Plato dicebat Paupertatem & Divitias duos eſſe peſtiferos morbos, qui in civitate graſſantur, & rerum novarum cupiditatem gignunt. *Inopia*, ut ait Tacitus, *vix privato toleranda*, adactus fuit Otho ad imperium occupandum, & Julianus ad illud invadendum, divitiarum auxilio uſus eſt. Ideo Princeps in hoc curam ſuam ſemper intendat, *ne*, per hujuſmodi morbos & ſcelera, *compoſita turbentur*, ſeu ne inter nobiles & olim divites inimicitiæ oriantur: ad quas componendas auctoritatem ſuam interponet, illos diſperget, & *alio ſpecie defendendæ provinciæ* mittet.

lib. 4. ann. — *lib. 2. polit. c. 9.* — Nimia paupertas & divitiæ rempubl. turbant. — *lib. 1. hiſt.* — *lib. 2. ann.*

Denique officiis præficiet eos qui provinciæ bene afficiuntur, & mores civium cognoſcunt, *nam cognoſcenda* inprimis *vulgi natura*, & *quibus modis temperanter habeatur*, inquit Tacitus. Plutarchus & Ariſto-

Bene affecti provinciæ ad eam regendam mittendi. *lib. 4. ann.*

Ariſtoteles, hanc etiam in principe prudentiam deſiderant, ut omnium quos regit ingenia probe noſcat, & rite ſeſe ad ea accommodet. Igitur qui ad regendam rempublicam accedit, non ambitionis, aut ſolius emolumenti, ſed publici boni cauſa, extemplo neceſſe eſt civium mores cognoſcat, quæ incommoda patiantur, quibus rebus delectentur, quibus ſe ſuſtentent, quomodo erga Principem affecti. Debet quoque ſcire quam late pateat provincia, quæ civitates, oppida, quæ fundamenta & immunitates cujuſque, *quid habeat militum, quid valeat ærario, quos ſocios ea provincia habeat, quos amicos, quos ſtipendiarios, qua quiſque ſit lege, conditione, fœdere.* Nam ſæpe officiorum reipublicæ ſunt candidati qui iſta ignorant, & munus quod petunt non intelligunt; diſcere regendi artem volunt, dum regendum eſt.

Ingenia & mores ſubditorum cognoſcere oportet.

Vires provinciæ cognoſcendæ. *Cic. de leg.*

Præmia donat.

Ad rempublicam rite regendam, & conſervandam non ſolum boni ſpe præmiorum alliciendi ſunt, ſed etiam mali metu pœnæ deterrendi, & inter hos illi qui importunis precibus, ac negotioſa quadam contentione, quod meriti non ſunt

Præmiis & Pœnis reſp. continetur. *l. 1. §. 1. ff. de juſt. & jure.*

præmium conſequuntur. Sane qui generoſi ſunt ac veræ virtutis amantes, ſervire melius & mereri norunt, quam importune mercedem extorquere. Princeps ergo, qui verus Juſtitiæ diſtributivæ ſacerdos eſt, pœnas temeratoribus perſolvat, benemeritis autem honores conferat. Nihil non aggreſſuros homines Livius exiſtimat, ſi magnis conatibus magna præmia proponantur, eaque ab ipſo principe dentur: qui alias contemptui erit, & beneficia ſuam gratiam perdent ſi alteri referantur accepta: ob hanc cauſam Tiberius *vehementer increpuit* Junium Gallionem, præmia Prætorianis militibus proponentem, *velut coram rogitans quid illi cum militibus, quos neque dicta Imperatoris, neque præmia niſi ab Imperatore accipere par eſſet?* conabatur gratiam militum ſibi parare. Hinc cum Rufus Helvius gregarius miles, donatus eſſet ab Apronio torquibus & haſta, Cæſar addidit civicam coronam *ſervati civis decus, quod non eam quoque Apronius jure Proconſulis tribuiſſet queſtus magis quam offenſus*, quippe nemo audebat niſi juſſu Principis civicas dare.

Per Principem præmia danda, alias ſuam gratiam perdunt, ſi ab alio referantur accepta.

Tac. lib. 6. ann. & lib. 3.

At Bocalinus ut Satyricus queritur hodie, neque ſanguini, neque meritis præmia dari. Quod ſingulari Principum artificio

2. rag. Guag. lib. 39. & 62.

ficio opinio invaluerit, plebeios pecunia, nobiles ſanguine tributa exſolvere; & ſibi rem ac fortunas mercimoniis cæteriſque pacis artibus quærere, vile ac ſordidum; bellorum latrociniis in alienam utilitatem inſudare, glorioſum eſſe.

Nobiles ſanguine ſuo tributa pendunt.

Obſequia remunerat.

Obſequia ſine præmio langueſcunt, eo vigent, & regnum efficiunt glorioſum, nam ſub ingrato Rege, nihil magnum geritur, nec ulla heroica exempla transmittuntur. Princeps non colitur ac ſuſpicitur, quia Princeps eſt, ſed quia præſtita ſibi obſequia remunerat, & præmia tribuit, magnis magna, & minoribus minora. uti Rex Philippus III. Magno Duci de Lerma reditum annuum 72 millium aureorum, ob nuptias inter Philippi IV. ſororem & Ludovicum XIII. Galliarum Regem procuratas, donavit. Guterius de Cardenas, quod nuptias Catholici Regis Ferdinandi & Iſabellæ conciliaſſet, urbes duas cum dominiis vicinis præmii loco accepit. Tam munifici eſſe ſolent Hiſpaniæ Reges in bene de ſe meritos, nam cum ſimilia Miniſtri obſequia præſtant, pax, innumeris triumphis potior, comparatur, qua ſubjecti reſpirant, & locupletantur, ærarium augetur.

Magna dona Regum ob procuratas ſibi nuptias, per quas pax obtinetur.

Princeps ſua cuique donat præmia.

Nec alii Reges hic deſunt, & majorum exemplo, ſua aliis minoribus tribuunt præmia, annulos Senatoribus, torques Equitibus, plebeiis jus aureorum annulorum, nobilitati torques aurei Velleris, S. Spiritus, cruces & id genus alia. Romani coronas civicas, querneas, obſidionales, gramineas, ovales, myrtheas, triumphales, laureas, ſuis militibus donabant, quæ ſi materiam ſpectes, ludicra erant præmia, magna tamen ad virtutem incitamenta. Hinc apud Tacitum Flavius *aucta iis ſtipendia* in ære, veſte & civibariis, *aliaque militaria dona memorat, irridente Arminio vilia ſervitii pretia.*

Livius lib. 24.

lib. 2. ann.

Etiam minima quæ tribuit, ad virtutem animant.

Verum cum in omni republica difficillimum ſit omnes benemeritos large compenſare, expediebat potius laudem inſignem cum rebus parvi momenti largiri, quam illos irremuneratos relinquere. Et ſane generoſi animi pluris faciunt laudem & parvum aliquod ejus teſtimonium quam quodvis pretium. Nam *quid habet per ſe corona pretioſum, quid civica, quid prætexta, quid faces, quid tribunal, quid currus? nihil horum honor eſt, ſed honoris inſigne.*

Seneca lib. 1. de benef.

Equi-

Equites creat, nobiles juvat.

Olim Equites præter cingulum, & annulum aureum, equum accipiebant, *quibusdam in ſpem Senatoriæ dignitatis Claudius latum clavum dedit*, & ante Auguſtus *in numerum patriciorum adſcivit vetuſtiſſimum quemque, aut quibus clari parentes fuerant*. Quin amplius Nero *nobiliſſimo cuique, ſed re familiari deſtituto, ut paupertatem innoxiam ſuſtentaret, ex publico ſubvenit, ne clariſſimæ familiæ extinguerentur*. Merito vocat *innoxiam*, quia fit à fortuna. ſic *Propertio Celeri prætorio*, qui non ſuo ſed fortunæ vitio pauper factus, *petenti ſubvenit, eique decies ſeſtertium largitus eſt*, exemplo Auguſti, qui Hortalium Hortenſii nepotem pecunia juvit, ut uxorem duceret. Trajanus pari modo, nobiles familias interire aut obſcurari paſſus non eſt. Suadet id ratio; ut ſcilicet in quibus virtus ſæpius probata, aſſurgere non poteſt, iiſdem benignam manum Princeps porrigat; quod ſi facit, perpetuo eas ſibi vinculo obſtringit, & jus quoddam ad ſui obſequium adipiſcitur. Nec minus ad agendum fortiter viros nobiles impellunt ea, quæ à majoribus ſuis geſta fuére, uti & honores quos

Plin. lib. 33. c. 1. Tac. lib. 11. ann. & lib. 13.

& lib. 11.

Qui bona ſua decoxit fortunæ vitio, non ſuo, juvandus.

Nobilibus familiis ſuccurrendum.

acceperunt à Principe ſuo, quam ii quos adhuc ſperant.

Hinc quos ad altiores honores evehere Princeps intendit, primum Equites creat. nam olim gladio ſe accingere, aut *arma ſumere non ante cuiquam moris, quam civitas ſuffecturum probaſſet. Tum in ipſo concilio, vel Principum aliquis, vel pater vel propinquus, ſcuto frameaque juvenem onerabant.* Hinc manavit illud jus Equites creandi, quod hoc fit ritu, Princeps illorum caput gladio tangit, eoque eos quaſi ad militiam accingit. Vnde non videtur ab eo abludere veterum Romanorum illa manumittendi ratio per rhapiſmata & alapas. Sunt autem hi Equites honoratiores illis, qui codicillis à Principe acceptis, honorarii Equites dicuntur, nullo fuſo ſanguine.

In Agricola.

Unde mos creandi equites manaverit.

Cujacius lib. 5. obſ. c. 13.

Officia non vacantia donat, non pretio aut precibus.

Principis nulla major credi poteſt felicitas, quam feciſſe felicem, & interceſſiſſe inopiæ, & fortunam viciſſe & dediſſe homini novum fatum, ſive ſpem ad munia necdum vacantia, quo magis obſequio ſuo ſubditos obſtringat. Conſtantinus lege ſua voluit eos qui ex officialibus quorum-

Plin. in panegyr.

Cur filiis parentum

rumcumque officiorum geniti eſſent, in parentum militiam vocari, & antea Romani ſenatorum filios in paternam dignitatem ſuccedere voluerunt, & ideo licebat iis cum patribus curiam ingredi, ut publicis negotiis aſſueſcerent, adeo, inquit Tacitus, *ne ætas quidem diſtinguebatur, quin prima juventa conſulatum ac dictaturas iniret.*

officia conferantur.

lib.11.ann.

At quamvis liceat Principi munera pro arbitratu ſuo diſpenſare, & ſpem dare, quibus voluerit, ſunt tamen qui ſentiunt eum teneri illis, quorum parentes publicis honoribus fuerunt decorati, præ cæteris favere, modo ſint idonei, ac multo magis illis hæredibus, quorum majores dum munera ſua obirent ſunt occiſi. qui enim pro republica cecidêre, in filiis in perpetuum vivere intelliguntur. ejuſmodi mortuorum vitam, in memoria vivorum poſitam eſſe dicit Cicero. Quæ cum ita ſe habeant, expediret tamen nonnunquam differre ſucceſſionem in officia parentum, ne filii jure hæreditario ea ſibi deberi putent, ut interim illa expectantes, majori ſtudio ſe dignos reddant. Nulla enim merces viliori pretio emitur, quam quæ præmiorum expectatione emitur. Et certe magis ad ſerviendum allicit ſpes futuri, quam præmii accepti memoria.

Valaſcus conſ.129. n. 13.

Loyſeau des offices lib.1.c.12. n.33.

§.filiis.Inſt. de excuſ. tutor.

Philip.7.

Verum

Verum cum Princeps impellitur officia necdum vacantia, aut ſupernumeraria conferre, ſæpe id facit certa conditione, ne adminiſtratore vivente titulum uſurpent, aliis vero donat, ut uſurpent quidem, & in collegium admittantur, non tamen jus dicendæ ſententiæ habeant, aut emolumentis fruantur; Quibuſdam ita dat, ut velit ſtatim acceptis codicillis & inſtallatione facta, ſtipendium muneris accipere, non ejus emolumenta, quæ ſunt fortuita laborum præmia, à principe non auferenda, neque diminuenda. nam ut mens & intentio ejus, legibus & rationi naturali conformis eſſe exiſtimatur, ita & reſcripta ex ipſius mente & ratione hanc admittunt interpretationem, ne alteri jus quæſitum auferatur, vel minuatur. Quocirca ea mens eſt concedentis gratiam, aut locum in aliquo collegio, ne per acceſſionem ſupernumerarii præjudicium generetur ordinariis, qui hactenus ſoli juribus & privilegiis collegii uſi ſunt.

Quibus conditionibus officia necdum vacantia donentur.

Vide quæ ſcripſi in Cod. lib. 11. tit. 17. n. 9.

Officia vendi non permittit.

Ex ſuperioribus facile apparet, quam noxiæ ſint expectativæ, ſive futuræ ſucceſſiones in munera publica, & quam damnandæ officiorum haſtationes. nam qui

Seneca lib. 1. de benef. c. 9.

qui illa emit, revendat neceſſe eſt, ut recuperet pecunias jam expoſitas, & utinam mercaturæ ſuæ incremento lites non ſeminaret! Quod incommodum expendens Tiberius, *ſine ambitione aut proximorum precibus ignotos etiam & ultro accitos munificentia juvit*, venalitatem & ambitum officiorum prohibuit, ac voluit quinto quoque anno candidatos ſibi nominari, in functiones publicas ſucceſſuros, quod cenſeret induſtriam & obſequia aliorum eo pacto deſitura, & ſibi occaſionem aliis benefaciendi eripi, quodque in eo præcipuam imperii vim ſitam eſſe exiſtimaret, *atque ita favorabili in ſpeciem oratione, vim imperii retinuit.* *Tac. lib. 4. ann.* *Idem l. 2.* *lib. 13. an.*

Huc pertinet illa Neronis promiſſio, ubi imperium adeptus, *nihil in penatibus ſuis venale, aut ambitioni pervium.* & Alexandri Severi: *Non patiar mercatores poteſtatum.* Huic promiſſioni utinam ſtent Principes, & conſiderent ubi officia publica ſunt venalia, ibi divitias in majore honore, quam virtutem eſſe, totamque rempublicam avaritiæ mancipari. Et ut Iuſtinianus ait, *nundinari Magiſtratus, omnis malitiæ initium & finis.* & Seneca, *poſtquam enim Senator cenſu legi cœptus, peſſum iêre vitæ pretia.* Hinc homicidia, adulteria, rapinæ, hinc commerciorum confuſio, hinc legum. Nundinatio officiorum ſignum pereuntis reipublicæ. *Spartian. in ejus vita.* *Novel. 8. in pr.*

gum contemptus, quovis quamvis pœnam auro redimi poſſe confidente. Quæ omnia tanto veriora ſunt, quanto qui honores emunt non ob virtutes, ſed divitias, in ſublime tolluntur. Vnde Petronius hanc honorum venalitatem, *inter ſigna pereuntis reipublicæ eſſe* ſcribit, quæ ut æterna eſſet, Tiberii, & ante eum Auguſti cura non levis, referente Suetonio. *Vulgus Senatorum quos abortivos vocabant, quia indigniſſimi per gratiam & præmium allecti, ad modum priſtinum & ſplendorem redegit:* & recte, nam non facile eos ſubditi reverentur, quos ſciunt ambitione vel pretio, non virtute ad honores eſſe evectos.

In Auguſto.

Quamobrem ne officia publica cujuſcumque nominis aut gradus ſint venalia, cum dedecore Iuſtitiæ & ſubditorum oppreſſione, pulchre ſtatuerunt Impp. Theod. & Valent. ac ſæpius Reges Hiſpaniæ edicta ſua in Belgio renovarunt. Contra Galliæ Reges venundationem quorumcumque officiorum permittunt, & facultatem nominandi illi cui venditum officium, dummodo nominatio perſonæ idoneæ à Rege approbetur, à cujus auctoritate officiorum exercitium, juriſdictio & adminiſtratio dependet, quod fructus ſint ſupremi dominii, ut loquuntur Iuriſperiti.

Semper prohibita in Belgio, ſecus in Gallia.

in l. fin. C. ad l. Iul. repet.

Loyſeau des offices lib. 3. c. 1.

Bellum

Bellum decernit.

Hoc vero vel omnium maximum imperii jus eſt. Apud Romanos bellum decernere non licuit, niſi *comitiis populi centuriatis* ſive maximis *&* *adhibitis auſpiciis*. Quod Cicero teſtatur, dum ait, *Conſuli, ſi legem Curiatam non habeat, attingere rem militarem non licet.* Mutata Republica, lege Iulia Majeſtatis tenebatur, qui bellum injuſſu Principis geſſerat. *Ordo naturalis hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli auctoritas, atque conſilium penes Principem ſit.* Soli itaque Principi, penes quem Majeſtas eſt, arma movere, & bellum hoſtibus ſuis indicere permiſſum: hoſtibus inquam, quia cum latronibus, piratis, aut rebellibus proprie bellum non eſt, nec jura belli, captivitatis & poſtliminii illis conveniunt, neque rerum captarum dominium habent, quod hoſtibus tantum tributum eſt. Adminiſtratio quidem aliis committi ſolet, vel nonnunquam uni, quod tutius videtur, cum nihil periculoſius in bello quam conſilia prodere, pervulgari autem neceſſe eſt, ſi pluribus de illis conſtet. Vnde apud Perſas & Macedones pauci erant Conſiliorum participes taciturni & fidi, apud quos ſilentii quoque numen

In 2. Phil.

l. 3. ad l. Iul. Maj. l. un. C. ut armor. uſus. l. 19. & 24. ff. de captiv.

Quibus indicendum bellum.

lib. 15. ann. numen colebatur. *Fruſtra ſilentium & fidem, in tot conſciorum animis ſperes,* inquit Tacitus.

Cauſa belli reticenda; exſecutio uni committenda. Quamobrem belli jam decreti executio uni Duci committenda, & cauſa à Princeipe reticenda, imo ne quidem uxori, aut liberis patefacienda belli promulgatio, quod præclare docuit Antigonus Macedoniæ Rex: Philippo filio ſuo, pluribus præſentibus interroganti, quando caſtra moturus eſſet, reſpondit. Quid? an metuis, ne ſolus tubam non audias. Cæterum denunciatio in bello defenſivo omnino neceſſaria eſt, niſi jam publice pro hoſtibus habeantur, & injurias inferant, jura violent; Hæc enim violanti jus redditur ſi jus non præſtetur. Ridiculum proinde factum Porſenæ, qui tempus & locum futuræ invaſionis denunciavit.

Bellum juſte ac deliberate ſuſcipit.

Iuſta an injuſta ſit belli cauſa, non eſt quod populus aut milites ſint ſolliciti, id *Tacit. lib. 1. ann.* enim Principis eſt, *in cujus abditos ſenſus, & quid occultius paret, inlicitum & anceps* inquirere, ſubjectorum eſt juſſa exequi, bona interim fide ſibi perſuadendo, *lib. 1. hiſt.* recte ac juſte ita præcipi. *Si, ubi jubeantur, quærere ſingulis liceat, pereunte obſequio,*

quio, etiam imperium intercidit. Tam cauſas belli *neſcire* milites, quam alia *ſcire oportet*, ipſis *obſequii gloria relicta eſt*, Principi *ſummum rerum judicium Dii dedêre*, ab illius auctoritate pendet bellum indicere, quod ſi infeliciter bellatum fuerit, animum ne deſpondeat, fortuna enim non ſemper Iuſtitiæ ancillatur. Etenim qui proſperam adverſamque fortunam non eſt expertus: vires ſuas, aut imbecillitatem neſcit. Illa enim inſidiatrix eſt hominum, inviſibile cum iis bellum gerit, & ipſius ictus prius ſentitur, quam ſciatur, & maxime dum blanditur, nam *ſecundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant, quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* *lib. 6. an.* Princeps qui adverſam fortunam experitur, non ideo ſuccumbat. *lib. 1. hiſt.*

Ferenda igitur adverſa, & ſatis Principi nihil imprudenter egiſſe, & prius cauſam belli expendiſſe, conſultatione cum viris doctis habita. Quod olim & Athenienſes fecêre, qui Oratores ſuos & Philoſophos in conſilium adhibebant, priusquam bella ſuſciperent. Siquidem in noſtra poteſtate eſt illa exordiri, finem vero iis imponere non item: *ſat cito incipitur victoria, ubi proviſum eſt ne vincaris.* Igitur non facile ſuſcipiendum eſt bellum offenſivum, ſed deliberandum diu priuſquam inferatur, nonnunquam ſatius Principi *In Agric.* Offenſivum bellum deliberate ſuſcipiat.

cipi jure ſuo cedere, quam ob levem injuriam, bello periculoſe decertare. Nam *æque apud bonos miſerum eſt occidere, quam perire, nec victis, nec victoribus unquam ſolida ſtetit armis voluptas*, & ſemper felicior eſt pax nunquam laceſſita, quam multo reparata ſanguine. Præterea exiſtimatio Principis eleuatur, ſuſcipiendo bellum, unde nulla victoriæ ſpes affulget. *Jactantis eſt ingenii & leuiſſimi*, dicebat Auguſtus, *ardore triumphandi & ob lauream coronam, id eſt folia infructuoſa, in diſcrimen per incertos eventus certaminum ſecuritatem civium præcipitare.* Prudentiæ vero eſt, limitem ambitioni ponere, ſiſtere cupidinem, & firmare potius ſibi quæſita pace, quam bella ex bellis ſerendo novis incrementis inhiare. Hæc ſi perpendiſſent Franciſcus I. Francorum, & Guſtavus Suecorum Reges, nec ille captus fuiſſet Ticini, nec hic in Leuczenſi pugna cecidiſſet. Ut igitur ſalutem & *proſperam ſui memoriam* Princeps ſervet, arma juſte ſuſcipiat, *eaque conſilio temperet*, nam *cautis quam acrioribus conſiliis potentia tutius habetur.*

lib. 1. & 2. hiſt.

Satius ſua firmare, quam inhiare alienis.

Aurel. Vict. de Auguſto.

Tac. lib. 4. ann.

lib. 1. & 11. ann.

Defenſionis neceſſitas.

Defenſivum autem bellum magna deliberatione non eget, cum neceſſitas defenſionis conſilium non exigat, dummodo hoſti injuria illata non ſit, eam enim hone-

honeſtius potius ſarcire, quam iniquam cauſam armis tueri, non tantum decentius, ſed omnino ex Juſtitia neceſſarium eſt. Qui enim injuſtum bellum excitat, omnium belli incommodorum reus eſt, tot cædium, furtorum, ſacrilegiorum, latrociniorum, raptuum, adulteriorum, publicæ vaſtitatis: alioquin *ſemper juſtum bellum eſt iis, quibus omnino neceſſarium, ſemper pia arma, quibus nulla niſi in armis ſpes vitæ poſita eſt; omnibus aliis rebus æquis & juſtis, tentatis & oblatis.* Defenſio nulla prævia injuria omni jure permiſſa eſt, vim vi repellere licet, non Principi tantum, ſed & privato cuilibet. Lex una, & perpetua, ſalutem omni ratione defendere. *Omnis eſt honeſta ratio expediendæ ſalutis, hoc ratio doctis, neceſſitas barbaris, mos gentibus, feris natura ipſa præſcribit: & hæc non ſcripta, ſed nata lex.*

Heren. apud Livium.

l. 3. ff. de juſt. & jure.

Cic. pro Milone.

Quæ ſint juſtæ belli cauſæ?

Quoniam bellum publicorum armorum juſta eſt contentio, publica utrimque arma eaque juſta ſint neceſſe eſt: Ne homicidium quod admittunt ſinguli crimen ſit: Quanquam utrimque juſta vix eſſe poſſint; unde juſtum bellum adverſus infideles indici non poteſt, ex eo ſolum quod

Covar. ad c. peccatum. p. 2. §. 10. n. 3. & 6.

Infideles induci, non cogi debent.

quod infideles ſint; Infidelitas enim non privat infideles dominio, quod jure gentium habent. Poteſt eos ſummus Pontifex ad fidei præcones recipiendos cogere, non ad fidem amplectendam. Princeps vero Chriſtianus ſubjectos infideles poteſt armis cogere ad ſervandam naturæ legem, fidemque audiendam, non autem eos qui non ſubſunt, & eos qui in parentes impii ſunt, quales Sogdiani antequam Alexander eos feritatem hanc dedoceret, & eos qui humanam carnem epulantur, qua abſtinere Gallos veteres Hercules coëgit, narrante Diodoro.

Quas res armis ſibi Princeps vindicet.

Item poteſt Princeps armis repetere res ſibi debitas, inique detentas, ablatas & invaſas vindicare, quando videlicet juſtitiam à tribunali obtinere nequit, quia tunc ſecurior eſt deciſio quæ gladio fit & armis, quam quæ jure ſcripto, fraudi & cavillationi obnoxio. *Caſtrenſis juriſdictio*, ait Tacitus, *ſecura & obtuſior, ac plura manu agens. calliditatem fori non exerceat.* Jure vindicat Princeps rebellionem & hæreſim ſubditorum, violatum fœdus, ſuppetias latas inimicis, juſte quoque bellum indicit eis, qui piraticam exercent, & vicino innoxium recuſanti tranſitum, qui jure humanæ ſocietatis debetur, ut vel hoc titulo Hiſpaniæ Rex recte ſibi vindicet

cet regnum Navarræ, juſte occupatum & recuperatum ab injuſtis poſſeſſoribus.

Præterea juſtum eſt bellum, quod non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geritur, ut mali coërceantur & boni ſubleventur, ut ait D. Auguſtinus. Item pro fide ac Religione, cum quod in eam committitur in omnium feratur injuriam: quam vindicavit Conſtantinus bellum inferens Maxentio & Licinio. Denique pro Reipublicæ ſalute atque dignitate: *nullum bellum*, ait Cicero, *ſuſcipi ab optima civitate, niſi pro ſalute vel fide.* Salus ad nos pertinet, fides ad ſocios, utrorumque defenſio juſta eſt, ſed ita tamen pro ſecuritate ſociorum juſte bellum ſuſcipitur, ſi cum illorum fortuna noſtra ſit conjuncta, & uterque ſtatus periclitetur. Quare ſumma adhibenda erit prudentia, num conveniat aliorum ſe implicare difficultatibus, & alienum periculum noſtrum facere, aut plane in eo nos ipſos exhaurire.

Pro pace obtinenda, pro fide & religione, juſtum bellum.

& pro ſecuritate ſociorum.

Quodſi omnino confœderati & ſocii juvandi ſint, id fiat armis, non pecuniis, niſi & id nimis ſumptuoſum ſit, quod tamen potius faciendum; Nam armorum ſubſidia ad eum, qui miſerit, revertuntur, pecuniaria vero apud eum manent qui accipit. Altera ratio, cur pecuniæ non mittendæ, eſt, quod difficulter comparentur,

Socii armis, non pecuniis, juvandi.

præcipue ubi ſubditi ſciunt in exteros transmittendas, uti videre eſt in Hiſpania, quæ Imperii Germanici ſortem miſerata, & ſanguine ſuo, & opibus illi tulit ſuppetias. Unde tot nunc adverſus Hiſpaniam, cæteraſque provincias ei ſubjectas, & confœderatas orta ſunt bella.

Injuſta Belli cauſa.

Tac.lib. 11. ann. Dominandi proferendique imperii cupido, *quæ cunctis affectibus flagrantior eſt*, ambitio, avaritia, cupiditas fertilioris agri, majoris ſoli aut majoris emolumenti ſpes, quæ veteribus Germanis juſta bellandi cauſa, nunc Suecis videtur; parandi nominis, iræ, vindictæ, libertatis deſiderium in populo ſubjecto, metus vicinæ potentiæ, niſi Principi certo conſtet ſe à vicino invadendum, nam præſtat invaſioni occurrere, quam præſentem vim expectare. *Vis* & *Ius*, iiſdem litteris ſcribuntur, ſed Vis expectanda non eſt, prævalet illa Juri. Imo qui invaditur, & opprimi metuit, in armis jus ponat, *idque æquius quod validius.*

lib. 4. hiſt.

Qui opprimi metuit, in armis jus ponat.

lib. 15. ann.

Prævenire enim tunc licet, & obviam ire vicino potenti, qui nullis contentus eſt finibus. Id monebat Legatus Perſei apud Rhodios, agendum eſſe, ne omnium rerum

Livius lib. 42.

rerum jus ac poteſtas ad unum populum perveniret. per victos enim vicinos, victor greſſum facit ad remotiores. quod probe intelligens populus Romanus, juſto metu bellum movit contra Philippum, ne, ſubacta Græcia, is illud prior moveret. Ideo Cæſar dicebat, puniendum eſſe vicinum antequam potentior fiat, & intulerit quidquam mali, vel etiam quia inferre malum conatur: Non enim de nuda voluntate accipere hoc oportet, ſed de conatu qui in actum prodiit: quamdiu certo non deprehenditur animus nocendi, tamdiu illicitum eſt prævenire, & obſiſtere, ne vicini potentia augeatur.

Quando opponere ſe liceat vicino potenti.

Non eſt ferendum quod Galli tradunt, jure gentium arma recte ſumi ad minuendam domus Auſtriacæ potentiam, quod ſenſim vicina corripiat, & nimium aucta nocere poſſit: Aucta enim illa citra cujuſquam injuriam, per conjugium Mariæ Burgundæ & Joannæ Caſtiliæ & Aragoniæ, atque per alias hujuſmodi affinitates, aditum ad tantam potentiam ſibi patefecit: per hoc etiam indiſſolubile vinculum non ſemel inter Gallos & Hiſpanos, excluſis diſſidiis, pax coaluit. Quid autem juſtius quam legitimis fœderibus & ſucceſſionibus potentiam augere? Quid injuſtius quam illam turbare, & ob nimiæ

Injuſta cauſa eſt, metus vicinæ potentiæ & domus Auſtriacæ.

potentiæ periculum bellum inferre. Prudenter Laurentius Medices, cui ſemper periculoſæ plenum opus aleæ, bellum potentiori movere, in eo totus fuit, ut res Italorum Principum paribus libratæ ponderibus forent, & ſic pax firmius etiam cum confœderatis conſtaret, quæ tamen cum auctore ſuo deſiit. conati enim Italiæ Principes, Hiſpaniæ Monarchiam perturbare, & in Ducatu Mediolanenſi bellum fovere, cui tamen illi ſtabilitatem ſuam debent: atque illis ſe hactenus junxit Franciæ Rex, ne Hiſpaniæ rebus nimium creſcentibus, Gallicæ decreſcerent. Unde nunquam ſatis laudanda Venetorum reſpublica, quæ continuis Galliæ ſollicitationibus nunquam aures præbere voluit, aut bellis ſeſe immiſcere. Quare non ſolum Auſtriacam ſibi domum mire devinxit, ſed ſe ipſam etiam communi Martis furori prudenter ſubduxit, & plus hoc modo profecit, quam vi & armis obtinere potuiſſet. Itaque vicinitas majoris potentiæ, non ſemper damno eſſe ſolet, aut fraudi, ſed interdum maris inſtar eſt, quod aliorſum recedit, & Provincias integras ſubductis undis vicino tranſſcribit.

Laudandi Veneti, qui bellis adverſus Auſtriacos non ſe miſcent.

Princeps bello impar, qui ſe tueatur?

Dum belli paciſque init conſilia, imprimis imperii ſui vires excutiat, & ſi ſe bello imparem animadvertit, pacis artibus ſe defendat, ac adverſario publice declaret, nolle ſe armis contendere. ſic Gothorum Regina Amalaſuntha reſpondit Juſtiniani Legatis, non fore decoram de non adverſante victoriam. Poteſt quoque debilior potentioris patrocinium ſuſcipere, & ad tempus illud ſubire. Piſani, Aretini, & Florentini olim cum ab externis hoſtibus ſibi metuerent, ſuarum urbium dominium in annos quinque Roberto Regi Neapolitano tranſſcripſerunt. Et alio tempore Florentini in decennium Carolo Calabriæ Duci ſe addixerunt, Lucenſes & Genuenſes hodie Hiſpaniarum Regis patrocinio tutiores ſe putant, quam parato ſemper & in caſtris exercitu. Florentini pleraſque belli tempeſtates pecuniis à ſe depellere ſoliti ſunt, *illa* enim, ut ait Tacitus, *inter civiles diſcordias ferro validiores.* Itaque auro libertatem contra ferrum defendebant, à quo inſtituto, cum ultimis illis bellis, quibus Medicei in urbem reſtituti ſunt, per avaritiam receſſiſſent, rempublicam perdiderunt, quam

Procopius 1. Goth.

Qui potentioris patrocinium ſuſcipiendum.

Forſtner. in Tacit.

nunc pacifice Medicei Hiſpanis viribus ſubnixi retinent; iiſdem libertate ſua gaudet Genua, & Tuſciæ principatus ſecurior redditur. Imperium ſpirituale Eccleſiæ, augeſcit & conſervatur potentia domus Auſtriacæ: ejuſdem beneficio à Turcarum tyrannide ſecuri ſunt Veneti, & tamen iſtorum Principum Conſiliarii vix hoc beneficium agnoſcunt.

Italiæ provinciæ Auſtriacæ domui libertatem debent.

Fœdera ineunda cum potentioribus.

Solent quoque debiliores, ut ſua tueantur adverſus potentiorem quem metuunt, fœdera inire. ſic Perſeus, ſic Mithridates adverſus Romanam potentiam movebant alios in communia fœdera. hodie quoque debiles à potentioribus auxilia petunt, quibus adjuti, res ſuas ſervant, potentes autem ſuas augent. Ita Romani confœderatos & ſocios juvando, orbem terrarum ſibi ſubjugarunt. Ita Turca, inter Chriſtianorum Principum diſſidia, imperium ſuum protulit, quamvis fide improba.

Coëunt etiam nunc inter ſe Italiæ Principes, & tacito quodam conſenſu hoc agunt, ne unquam priſtina Imperatorum potentia ibi reviviſcat, aut denuo Cæſar Italiam cum milite ingrediatur. illius quoque potentiam reformidant Germaniæ civitates, & ideo ægre illi ſuppetias ferunt adverſus Turcam, Hungariæ regnum

Magnum nimis aliquem non fieri, vicinorum intereſt.

regnum recuperandi cauſâ, ne recuperatum non imperio, ſed ſuæ familiæ vindicet, & hoc modo Auſtriacæ vires magis creſcant; quæ ut decreſcant, Galli, titulo protectionis, dominatum in Italia affectant, & Principes Italiæ neſcio qua ambitione excæcati, recta iſta Gallorum conſilia non animadvertunt. Eſt enim Auſtriacæ domus potentia adeo ſuſpecta omnibus, ut vix illa ſe moveat, quin omnes gentes arma induant. Quæ res omnia conſilia cæptaque Hiſpanis maxime difficiliora reddit. Potentia domus Auſtriacæ ſuſpecta omnibus.

Ob Præfectorum ſævitiam, & innatam genti Batavicæ libertatem, jugum ſui Regis excuſſit. cujus rei peſſimum exemplum cum aliæ gentes deteſtari, & efficere debuiſſent, ne inauditum pellendi Reges morem inultum ſinerent, conſpirarunt potius omnes & milite pecuniaque juvarunt Batavos, & adhuc ſuam cum illis conjunctam ſalutem arbitrantur. Aiunt, bellis cum ſubjectis populis, tanquam neceſſario cauterio, nimias opes potentiæ Hiſpanicæ velut humores exhauriri: Sed non exhaurient, *& ſinguli dum pugnant* & juvant, *universi vincentur*. Alia Principum ars eſt, *ſemina odiorum inter alios populos jacere*: ita Romani *Armeniam ſpecie largitionis*, *turbandis* *Tac. in Agric. lib. 12. an. lib. 2. ann.*

Bellum quibus artibus arceant debiliores.

bandis Barbarorum animis prabuere. Inde Druſus non leve decus quæſivit, illiciens Germanos ad diſcordiam.

Simile artificium eſt hoſtem excitare ei, cujus in nos impetum timemus. Hoc modo Michaël Palæologus à Carolo Cæſare bellum metuens, Siciliæ Regem & Venetos ad bellum illi inferendum excivit, ſecutus Artaxerxem, qui Ageſilai impetum formidans, Thebanos & Athenienſes in eum concitavit. Hac ſolertia hoſtem concitandi ſuperiore ſæculo maxime valuit Ludovicus XI. Galliæ Rex. *Nihil* quippe *in bello praſtare fortuna majus poteſt, quam hoſtium diſcordiam*, quam ideo Rex iſte fovebat. Si quis alius animo meticuloſus in regnum ſuccedat, pecunia, armis, conſilio inſtruit audaciorem, *clam quidem & veluti dubitans inter initia, uti ancipitia*, & fortaſſis culpæ obnoxia. Dubito an nuper Galli, metu, an verecundia, cum ipſi victricia arma Auſtriacorum in ſe provocare nollent, illis hoſtem Adolphum Sueciæ Regem excitarint. Sic ſolent Helvetii ut à ſe bellum avertant vicinos & confœderatos populos moderatis auxiliis juvare, non tam ut bello vincant, quam ut ne ſuccumbant, illud autem fœdus, quod Helvetii cum Galliarum Rege ſæpe renovant, magis commercii, quam amici-

De morib. Germ.

Ut bellum à ſe avertant, vicinos auxiliis juvant.

amicitiæ cauſa fieri videtur, illi ſua fœdera argentea privatæ utilitatis ulna admetiuntur, venaleſque manus gerunt.

Verum hujuſmodi conſilia & ſtrategemata, facile potentiores eludent, qui ſine bello, nunquam ſine armis ſunt, & in pace ita diſpoſitum in ſuarum provinciarum limitibus exercitum habent, ut moderato ſumptu ali & præſto eſſe poſſit, quod fecit Philippus II. Hiſpaniæ Rex, diu antequam Luſitanis bellum moveret. Et nunc Ferdinandus III. Imp. in finibus Sileſiæ adverſus inopinatos hoſtium incurſus validiſſimum exercitum habet, imitatus parentem Ferdinandum II. qui exercitum non exauctoraſſet, niſi id Principes Electores ſuaſiſſent. Vnde tanta ſecuta eſt Germaniæ clades, & fides Catholica pene à Sueco, aliiſque Proteſtantibus eliminata.

Princeps paratum ſemper exercitum habeat.

Cur nemo audeat Turcam invadere aut provocare.

Vnam igitur *ponat in armis ſalutem* Princeps, *ſi magnitudinem ſuam pace & juſtitia tueri non poſſit.* Videmus neminem audere Turcam provocare aut ditiones ejus invadere, propterea quod promptum & expeditum ſemper habeat exercitum, centum quadraginta equitum millium, in Europæ finibus, & in Aſia, quibus agri aſſignantur, unde equos ad bellum expeditos ſuſtentare queant, nec ob id quid-

lib. 1. anni. & de mort. Germ.

Livius dec. 3. lib. 5.

quam ærario decedit. Sunt & in ipſo imperio Turcico quindecim Prætorianorum militum millia, qui Janizari appellantur, & *in iis belli robur: pedites* quidem, ac ideo *tardius vincunt*, *ſed ſecurius* hoſtium impetum ſuſtinent. ſtipendio ex ære publico aluntur.

Vnus Dux exercitui præficiendus.

Dio. lib. 52.

Mæcenas Auguſto ſuadebat, ut duos Præfectos prætorio conſtitueret, ut, ſi unus inſidias tendere vellet, alter æmulus Principem cuſtodiret, illumque in fide contineret. Hinc fit quod ad levandas diſcordias plurimum valeat æmulatio. hac enim *depulſi centuriones, quia ſua quiſque legioni eum honorem quærebant.* Vnum tamen exercitui ducem præficiendum ſentio, ne conſilia prodantur, (ut dixi,) & ſi plures ſint, inter eos de imperio ſit contentio, qua nihil Principi periculoſius, nihilque magis remedio indiget. Hanc contentionem ſubire noluit Q. Fabius, qui poſt geſtum conſulatum fratri ſuo conſuli in exercitu libenter ſubeſſe voluit. Item Scipio Africanus, qui legatum ſui fratris egit, bello adverſus Antiochum Syriæ regem, cum tamen nec ſenex miles juveni, nec frater fratri, aut nepoti *patruus ſenex*

Tac. lib. 1. ann.

Ubi plures duces ſunt, ſemper de imperio eſt contentio.

ſenex parère dignetur. non enim ſanguinis vinculo ſiſtitur invidia, & de prærogativa contentio. Hæc enim olim ſub Imperatoribus raro, rarius hodie finem habet; Et quo minores ſunt Duces exercitus, eo majores ſunt contentiones, quod minoribus major inſit æmulandi cura. Quod animadvertens Tiberius, cum alium deſtinaret, in Aſiam æqualis cum alio dignitatis qui tunc provinciam adminiſtrabat, M. Aletum *delegit è prætoriis, ne conſulari obtinente Aſiam, æmulatio inter pares & ex eo impedimentum oriretur.*

lib.2. ann.

De præcedentia contentio, reipub. noxia.

lib.4. ann.

Quod ſæpe evenit in Hiſpania, dum Magnates difficulter cedunt Ducibus exercitus, vel gubernatoribus armorum à Rege delectis. Et in Belgio ſæpe impedimentum ortum propterea quod inter tribunos, qui cum ſubſidio mittebantur, de prærogativa fuerit contentio. quod diſſimulare non debet Princeps, ſed punire non eum tantum, in quem culpa conferenda, ſed & eum qui innocentior videri poteſt: ille quia cauſam dedit, hic vero quia non ceſſit jure ſuo, & occaſionem rei bene gerendæ labi paſſus eſt. qui rigor ſi nimius videatur, utilitate boni publici,& exempli, facile excuſari poterit. *Bonum publicum privatis ſimultatibus impedire non oportet.*

In exercitu qui non parent & certant de prærogativa, puniendi.

lib. 14. ann.

K 6 Ideo

Ideo prudenter Romani unum Ducem, non duos pari auctoritate exercitui præficiebant, quod ſcirent, *arduum eodem loci potentiam & concordiam eſſe*. Atque hunc Ducem, non Senatorem, ſed *gnarum militiæ, corpore validum, & bello ſuffecturum*, ſummo cum imperio, ac libero ſtatuendi arbitrio mittebant, cui cæteri Præfecti, Comites, ac Tribuni ſuberant, & hi quoque tales, quos nullum belli genus non exercuiſſet, qui noviſſent quantis belli nervis opus eſſet, & unde comparari poſſent, qui ſcirent militem in aciem cogere, *quæ cura explorandi, quantus urgendo trahendoque bello modus*, qui prope cognoſcerent vires & loca provinciæ cui præficiebantur, vel adverſus quam ipſis bellum ſuſcipiendum erat, qui unum ex ſuis militibus ſervare mallent, quam mille hoſtium perdere, qui, ubi pugnandum, *opportunitates locorum pugnæ ſapienter legerent, ut eſſet ſuis neceſſitas in loco, ſpes in virtute, ſalus ex victoria*.

lib.3. ann. *Ibid.* Quales Duces requiri? Quid curare debeant bello gerendo? *lib.3.hiſt.* *lib.2. & 3. ann.*

An nobiles tantum & Eccleſiaſtici exercitui præficiendi?

Plures ſuadent præficiendum non nobilem, ſed providum & rei militaris peritum.

ritum. ſi enim tantum majorum nobilitate reſplendeat, eum hoſtis deſpiciet, & miles proprius imperio non parebit, ut accidit Vitellio, qui *miſſu Galbæ aderat*, *cenſoris Vitellii ac ter Conſulis filius*, *idque ſatis videbatur*, ut exercitum regeret. Verum etſi ſuperato Othone Imperator fuerit, tamen rebus ejus declinantibus, quando arma cepit Veſpaſianus, nihil omnino potuit, quia *ignarus militiæ, improvidus conſiliis, ad omnes nuntios vultu & inceſſu trepidus*, *deinde temulentus*. Grande tamen tunc momentum addidit *Antonius, pace peſſimus, bello non ſpernendus*. Erat hic non ſtirpe clarus, ſed rei militaris peritus. Non auctoritas ſanguinis, ſed fortitudo & induſtria hoſtem fundit. Plurimi tamen faciendam cenſeo ſanguinis nobilitatem, cui libentius quam novis hominibus milites noſtri obtemperant, modo conjuncta ſit rei militaris peritia, & regendi diſponendique acies dexteritas.

In duce non tam nobilitas quam rei militaris peritia deſideratur.

Tac. l. 1. & 2. hiſtor.

Sayavedi Symb. 17.

Neque milites Duces exercitus Eccleſiaſticos ferunt, quorum munus eſt ſoli Deo ſervire, ejus ſacris vacare, gregem ſibi commiſſum non deſerere, paci & concordiæ ſtudere, non ſanguinem humanum profundere, ut fecit ſub Ludovico XI. Gallorum Rege Cardinalis Val-

Sub tribus Regibus Galliæ Ludovicis tres Cardinales militiam rexerunt.

vacenſis, qui ſupremus militiæ Dux, & indutus habitu Epiſcopali, milites luſtrabat. quod indigne ferens Comes Dan. Martin, à Rege petiit Epiſcopatum Andegavenſem, tanquam vacantem, ſibi conferri; quandoquidem Cardinalis ejus loci Epiſcopus belli Ducem ageret; qui tamen ex infima plebe oriundus. hujus veſtigia ſecutus Cardinalis Richelius intimus Ludovico XIII, obſcura quoque origine, ſed animo elato & magnarum rerum capaci, qui non ſolum ſuam Eccleſiam deſeruit, ſed cauſa fuit, ut per Germaniam & Belgium, quatuor millia templorum, & amplius eo, ſpoliata, deſerta & incenſa fuerint. omitto tot millium miſerorum cædes, ſtrages, exilia, regnorum mutationes. Et hic ſucceſſorem reliquit Cardinalem Mazarinum, eumque externum, Directorem Ludovici XIV. Regis, cujus auſpiciis bella nunc geruntur, pax rejicitur, Eccleſiaſtico ante omnia colenda & procuranda. *nam pax & victis utilis, victoribus pulchra, ipſaque ſperata victoria melior tutiorque.*

D. Vitrian ad Comines 626.

Bellum celeriter gerendum. & per quos?

Præficiendi & nunc exercitui, qui per

omnes laborum gradus ad ſummum honorem pervenerunt, qui videlicet *diu manipularis, dein centurio, mox caſtris præfectus.* Nemo melius in bello imperat quam qui ante paruit. Etenim talis probe novit quando expediat pugnare, quando tergiverſari, quando domi bellum gerere, quando id in hoſtilem agrum inferre, quando loco manere, eum munire & impetum ſuſtinere.

Tac. lib. 2. ann.

Quis Dux bello præficiendus.

Igitur is præficiendus, qui gnarus ſit omnium temporum, in bello habendam eſſe rationem, ubi facto magis quam conſulto opus eſt, quam noxiæ ſint cunctationes. ſæpe enim occaſio magis juvat, quam virtus. Sed fortuna quoque adſit neceſſe eſt. Vnde Plutarchus Alexandri Magni potentiam, virtuti & fortunæ ſimul adſcribendam putat. *Imo*, ut inquit Curtius, *quis neget eximiam gloriam & potentiam ſæpius fortunæ, quam virtutis eſſe beneficium?* non tamen niſi urgente neceſſitate, fortuna tentanda eſt, quæ improvida eſt & cæca. Maturanda ſunt conſilia, non approperanda. Quod enim maturum eſt, nec à nimia temporis mora, nec à celeritate reprehendi poteſt. Monarchæ plerumque tardi, eo quod ſuæ potentiæ confidant. ut Otho Imperator, cui *quo plus virium ac roboris; è fiducia tardi-*

Felicitas in eo virtuti adjuncta ſit.

lib. 8.

Cur grandiores Monarchæ plerumque tardi.

Tac. lib. 1. 2. & 5. hiſt.

tas

tas inerat, nec tamen illa videtur improbanda, nam ſubita conſilia periculo non carent, atque eo caſu verum eſt illud Taciti, *potentiam cautis, quam acrioribus conſiliis, tutius haberi*.

lib. 11. ann.

In negotiis tamen bellicis ne Principis exiſtimatio minuatur, & contra audacius adverſarii inſurgant, properanda ſunt conſilia, & exequenda. Huc ſpectat Alexandri Magni Symbolum, *Nihil cunctando*; cui non adverſatur illud Auguſti, *Feſtina lente*, hoc enim de pacis, illud de belli negotiis intelligendum, in quo plurimum valet celeritas, qua res maxime peraguntur. *Sane Cerialis parum temporis ad exequenda imperia dabat, ſubitus conſiliis, ſed eventu clarus*. Hanc executionis celeritatem præter cæteras virtutes coluerunt Carolus V. Imp. & qui ſub eo militiam didicit Dux Albanus, qui ſæpe lenta Hiſpanorum conſilia improbarunt. Ideo hic nunquam niſi pleno cum imperio, exercitui præfici voluit, ne ipſi accideret, quod Veſpaſiano in bello civili contra Vitellium, quando *ex diſtantibus terrarum ſpatiis conſilia poſt res afferebantur*. Inde patet libera belli Duci danda eſſe mandata. Sin autem ille Principem nimis rigidum eſſe ſciat, mandata accurate obſervet, niſi evidens reipublicæ utilitas aliter poſtula-

In bello plurimum valet celeritas.

Cur libera duci danda ſint mandata.

lib. 3. hiſt.

poſtulaverit, & in provincia remota res gerenda. Ita cum Druſus ad gubernandas pacandaſque legiones Germanicas, & Heluius Priſcus in Armeniam ablegaretur, *in mandatis datum, rebus turbidis, pro tempore & arbitrio ſuo ut conſuleret*, videretque ne quid detrimenti reſpublica caperet. *lib. 12. ann.*

Quare turbato rerum ſtatu mittendi ſunt Gubernatores, qui jam ante provinciam norint, & in ea utramque fortunam ſint experti, nec tantum hoſtem arcere, ſed & populum auctoritate & induſtria pacare poſſint. Aliud enim eſt res tranquillas & integras adminiſtrare, aliud turbatas & ſurſum deorſum verſas. Quilibet nautarum, inquit Livius, vectorumque tranquillo mari gubernare poteſt: ubi ſæva oborta eſt tempeſtas, ac turbato mari rapitur vento navis, tunc viro & gubernatore opus eſt. Talis fuerit qui non belli tantum, ſed & pacis ſtudia coluerit, & non militarem tantum, ſed & civilem prudentiam ſive ab ipſa natura, ſive à doctrina fuerit conſecutus, ut Agricola, qui *naturali prudentia, quamvis inter togatos, facile juſteque agebat.* Turbato rerum ſtatu, mittendus qui induſtria & auctoritate populum pacare poſſit. *In Agric.*

Revocandus autem Gubernator, qui diu quidem provinciam pacifice rexit, ſed ne exiſtimatio, rebus antea geſtis parta, Revocandus qui jam diu in provincia

hæſit, nec audet hoſtem aggredi. lib. 8. ann.

ta, elevaretur, hoſtem aggredi auſus non fuit, quemadmodum Didius apud Tacitum, *ſenectute gravi, & multa copia honorum, per miniſtros rem gerere, & arcere hoſtem ſatis habebat.*

Bellum in hoſtili agro gerendum.

Cic. pro l. Manil.

Majoris prudentiæ eſt in alterius provincia bellum ſuſtinere & gerere; quam intra propria viſcera illud experiri. Sic olim *fuit proprium populi Romani longe à domo bellare, & propugnaculis ſociorum, Imperii fortunas, non ſua tecta, defendere.* Quid enim bellum niſi incendium? quod ſi domi retineatur, omnia brevi abſumenda, niſi exercitus in hoſtili ſolo ſuſtentetur, agros proprios, & una ſemet ipſum peſſundabit. Refrigeſcit quoque & angit virtus ſi occaſiones deſint, quibus ſeſe exſerat, & ſpolia quibus inflammetur. Ideo Vocula exercitum ſuum in hoſtili terra

lib. 4. hiſt.

Cur ſubditi diu domi ferre bellum nequeant.

lib. 6. ann.

hoſpitari voluit, *ut præda ad virtutem incenderetur.* Bellum domi ſuæ diu ferre nequeunt ſubditi, amicos ac pariter hoſtes ſuſtentando, creſcunt enim ſumptus, deficiunt media, augentur pericula, ideo *bellum procul habere* ſuadent prudentes, ut domi res tranquillæ eſſe poſſint: Inter hos cenſendi nunc Galli qui multos otio-

ſos,

ſos, & tenuioris fortunæ nobiles, ut domi tranquillitatem habeant, adverſus Belgas & alios Hiſpaniæ Regis ſubjectos bello implicant, atque ita efficiunt ut regnum ſecuritatem & Gloriam habeat, ſubditi vero interea bene ſuo otio utantur.

Galli Hiſpanos bellis implicant.

Eſt & politica ratio, debiliori parti occulte ſubmittere auxilia, non quæ fruendo, ſed quæ trahendo in longum bello ſufficiant. Quomodo Alcibiades Tiſſaferni ſuaſit, ne nimis enixe Lacedæmonios juvaret, quippe memorem eſſe debere, alienam ſe victoriam, non ſuam inſtruere; eatenus bellum ſuſtinendum, ne inopia deſereretur. Hæc ratio movit etiam Helvetios, ut quorumdam vicinorum populorum ſuſciperent protectionem, tametſi id non careat ſumptu & periculo, magis tamen utilitati ſuæ putant conſultum, ſi longe à finibus ſuis bellum geratur & protrahatur.

Iuſtin. lib. 3. hiſt.

Debiliori parti ſubmittenda auxilia.

Qui militiæ adſcribendi?

Imprimis in militia neceſſarium eſt conſilium, ſine quo nihil conſcriptio militum, nihil belli apparatus niſi fumus. Recte Tacitus ſuadet unam ponendam in armis ſalutem, *ſed arma conſilio temperanda.* nam *cautis quam acrioribus conſiliis potentia*

lib. 1. & 11. ann.

Arma regno neceſſaria, ſed cum conſilio tractanda.

tia tutius habetur. Ideo Lyſander dicebat Ducem exercitus debere eſſe leonem & vulpem, leonem ad hoſtes terrendos, vulpem ad evitandas eorum inſidias. Ita ut fortitudo ſine induſtria non ſufficiat, ſed utraque magna imperia conſervet.

Quinam milites adſcribendi.

Quare viri ſtrenui, *velut tela atque arma, bello reſervandi*, ac tales militiæ adſcribendi, qui arma tractare norint, ictus deflectere, ad ſigna coire, caſtra munire, eaque movere: Qui æſtus & frigoris patientes, & ad omnes labores impigri, qui famem pro condimento, tabacum pro alimento, humum pro cubili, arbuſtum pro tabernaculo habent. Sed pauci nunc tales, quod Duces *eos emant, non legant*, & ut *olim virtutis modeſtiaque, nunc procacitatis & petulantia certamen eſt.* Quippe voluntarius miles deeſt, *ac, ſi ſuppeditet, non eadem virtute ac modeſtia agit, quia plerumque inopes ac vagi militiam ſumunt*; qui neutiquam adſcribendi, multo minus inviti, propter incommoda quæ reipublicæ inde poſſent obvenire.

lib. 1. & 3. *hiſt.*

lib. 4. *ann.*

Voluntarii, non inviti, aut recens collecti.

Laudandi maxime qui ſponte ſua militiæ nomen dant, nec curant quod *militia ipſa gravis ſit, & infructuoſa, & denis in diem aſſibus anima & corpus æſtimetur.* Illi enim vere pro patria, & honore pugnant; conſtantes ſunt & fidi. Mercenarii recens

lib. 1. *ann.*

recens collecti, nihil firmitatis, nihil ſecuritatis habent, nec alia cauſa in caſtris retinentur, quam ſtipendiolo, quod profecto non ſatis eos impellere poteſt, ut pro alio mortem ſibi oppetendam putent. Ubi jam militiæ adſcripti, & cum hoſtibus congrediendum eſt, aut fuga, aut diſceſſu ſibi conſulunt, *hoſpitibus tantum metuendi*. igitur tales *militiæ rudes, quibus nec in victoria decus, nec in fuga flagitium eſt*, omnino ſunt exauctorandi, aut in præſidiis prius exercendi. *lib. 2. & 3. hiſt.*

Cur interni externis militibus præferendi?

Quod fideliores ſint, & ardentius pro patria pugnent, in qua bona poſſident. Ideo Galba Imp. & Dux fortiſſimus, proprio milite & interno ſemper uſus fuit, quod in eo vera eſſet fortitudo & robur exercitus. Nam externi plerumque ſtipendia & prædas quærunt, non patriæ ſalutem, ſolis ſtipendiis in caſtris retinentur, quæ ſi non ſolvantur, querimoniæ quotidie, & novæ petitiones, imo invaſores fiunt, aut militiæ deſertores. Nec tantum, ut inquit Tacitus, *luxum & otium capiunt, ſed etiam laborem & diſciplinam aſpernantur*. Graves incolis ſunt, & ſine

Externi ſtipendia & prædas quærunt. ſi illa non ſolvantur, militiam deſerunt.

lib. 1. ann.

&c ſine pudore flagitii, *ſine cura Ducum abeunt*, *fugiunt*. &c alio loco, *Refragantur*, inquit, *non juberi*, *non regi amant*, *verum cuncta ex libidine agere*. Quare periculoſa externorum militum auxilia, ſi aut viribus, aut multitudine internis prævaleant, ſi in patria hæreant, nec illico ictibus hoſtium objiciantur. *Fluxa horum militum fides*, *& periculum ex ſingulis*, *qui ſpecie amicitiæ dolum parant*, & *unde utilitas oſtenditur*, *illuc libidinem transferunt*.

lib. 3. *&* 4. *hiſt.*

Duces provincias exhauriunt.

l. 2. *hiſt.* *lib.* 14. *&* 13. *ann.*

Accedit, quod illorum Duces domi plerumque deſideant, & ingentia accipiant ſtipendia, præter illa quæ ex Hybernis per fas & nefas corradunt, ita ut opulentiores ſint ſine provinciis, quam Principes provincias plures poſſidentes. Tantum hodie confert militare illud mercimonium, cujus prædulcis odor plures in Belgium pellexit, & internos milites externis permiſcuit, ut periculum ſit ne aliquando eveniat, quod ſcribit Cominæus, *Incidere poteſt tempus*, *cum externorum furor*, *& repentinus impetus ſit pertimeſcendus*. Addo ego & noſtrorum militum, qui externos mores induêre, qui nihil aliud quam prædas agunt, ſtupra cædibus, cædes ſtupris permiſcent, profana ſimul & ſacra ſpoliant, *omnia tanquam urbes hoſtium*, *urunt*, *vaſtant*, miſeros

Mala belli, quod nunc geritur.

lib. 2. *hiſt.*

ſeros ruſticos affligunt, fugant, mactant, quibus ſublatis, quid habent eorum domini, quo Principem ſuum juvent?

Quibus modis avertenda hæc incommoda?

Revocato priſco more ſi milites juramentum præſtent, ſe numeros non deſerturos, nihil furto ablaturos, aut quidquam ſtrenuo milite indignum commiſſuros; evitabuntur militum ſcelera, ſi parciſſime eis detur commeatus & facultas evagandi, ſed *cum ſignis propriis, in manſionibus ſolitis remaneant*, præterquam quod turpe & perniciosum ſit prædia & poſſeſſiones provincialium, militum moleſtia fatigari, & derelictis ſuis numeris per aliorum agros inſolenter evagari.

Gell. lib. 16. c. 4. Cotereus de jure mil. lib. 3. c. 11. l. 11. C. de re mil. lib. 12. Vbi plura dixi.

Ne detur militi facultas evagandi.

Vigebit quoque diſciplina militaris, ſi in exercitu nihil deliciarum invehatur, nullus luxus permittatur, nihil cibi cocti vendatur, ſi inſtitores, lixæ, ſcorta ejiciantur, unde milites enerventur, & ſtationes ſuas deſerant, ſive, ut ait Tacitus, *mox verſi in luxum, & capti opulentia, omittere ſtationes, laſcivia epularum, aut ſomno & vino procumbere* &c.

Nullus in caſtris luxus permittatur.

lib. 3. ann.

Conſervatur etiam militaris diſciplina, cum Duces legiones ſuas exercent, ut olim

Duces legion

ſuas exerceant pacis & belli tempore. olim Caius Caſſius, etiam pacis tempore, *& quantum ſine bello dabatur; revocabat priſcum morem, exercitabat legiones, cura, proviſu agebat, perinde ac ſi hoſtis ingrueret.* Ad veterem morem milites reducuntur, ſi duces curent, *ne quis agmine decedat, nec pugnam niſi juſſus ineat, ſtationes, vigilia, diurna nocturnaque munia in armis agitentur:* utque miles ad Ducis *non ſignum modo, ſed nutum intentus, illius juſſa non interpretetur, ſed exequatur, nam parendo potius, quam imperia ducum ſuſcitando, res militares continentur.*

lib. 12. *ann.* *lib.* 11. *ann.* *lib.* 1. *&* 2. *hiſt.* *lib.* 11. *ann.*

Ad veterem diſciplinam & rigidam reducant, ut Corbulo. Probe hoc intellexit Corbulo, cum in Germaniam mitteretur, *adeoque legiones operum & laborum ignaras, populationibus lætantes veterem ad morem reduxit.* Idem poſtea fecit cum exercitu in Syria, ubi milites reperit tam rei bellicæ ignaros, ut multi eſſent, etiam *veterani, qui non ſtationem, non vigilias iniſſent, vallum, foſſamque quaſi mira & nova viſerent, ſine galeis, ſine loricis, nitidi & quæſtuoſi, militiam per oppida*, ſeu in oppidis, non caſtris *explerent:* qui arcens inutiles, exercitum ad Hyberna frigora in caſtris exercuit. *Ipſe cultu levi, capite intecto, in agmine, in laboribus frequens adeſſe, laudem ſtrenuis, ſolatium invalidis, exemplum omnibus oſtendere*, cumque videret, multos ob regionis

lib. 13. *ann.*

Corbulonis virtus.

Ibid.

gionis inclementiam ſigna deſerere, *remedium ſeveritate quæſitum eſt. neque enim ut aliis exercitibus, primum alterumque delictum venia proſequebatur, ſed qui ſigna reliquerat ſtatim capite pœnas luebat, idque uſu ſalubre & miſericordia melius apparuit, quippe pauciores illa caſtra deſeruere, quam ea in quibus ignoſcebatur.*

Magna ſunt & admiranda, quæ de hoc ſtrenuo belli Duce auctores tradunt, & felix magis, ſi alium Principem quam Neronem habuiſſet, à quo turpiter & infeliciter trucidatus eſt. Utinam ejus veſtigia noſtri Duces ſequerentur, & milites ſuos, ut ille fecit, exercerent, ſi ignaviam pœna, diligentiam præmio remunerarent, ſtipendia menſtrua ſolverent, aut iis ex publico deficientibus, *propria pecunia milites ſuos juvarent*, nec alios ad explendum numerum ſubornarent, qui vere milites non ſunt; certe ſemper ad quævis pericula ſubeunda, promptiſſimus & inſtructiſſimus eſſet exercitus. Hæc ut ita fiant, prima ſit Principis cura, & vel in ipſo pacis otio glorioſum aliquid moliatur, quo ſuos ad militiæ labores, & laudem excitet, ut Auguſtus, qui in imperii ſui tranquillitate, igneum ſuum animum, cineribus ſopiri minime paſſus eſt. Huc reditus publicos conſtituit, & in militari æra-

Felix Corbulo ſi alium principem habuiſſet.

Stipendia militibus ſolvenda, non alii ſubornandi, qui numeros expleant.

lib.1. ann.

rio deponi juſſit, ut eſſet quod in ſumptus militares ſuppeteret.

An militi ſtipendium à Principe, an à Republica ſolvendum.

Quomodo bellum geri ſine penuria poſſit.

Princeps, qui magis à ſuis diligitur quam timetur, habet quidquid cives poſſident. Sunt reipublicæ bona quaſi permixta bonis Principis, multaque utrique ex iis communia, ex quibus alendi ſunt milites, ita quidem ut habendi delectus, militem conſcribendi, ordinandi, diſtribuendi, collocandi, ad pugnam adducendi, aut revocandi, ſummam princeps habeat poteſtatem; Reſpublica vero, ut neceſſaria ſtipendia militibus, vel ex ſuorum numero miſſis, vel à Principe jam delectis ſuppeditet. Neque enim æquum eſt Principem nova vectigalia imponere ad copias alendas, nec ex iis, quæ ipſe percipit, illas ſolum alere, quoniam neutra vectigalia eſſe ſatis bello ſuſtinendo poſſunt, ut experimento cognoſcimus, & reſpublica ante exhaurietur quam ejus commodo quicquam geratur.

Romanis nunquam juſti & inſtructi exercitus defuere.

Romani adverſus barbaras gentes bella, eaque plures per annos gerebant, ut primum bellum Punicum 22 annos, ſecundum 17, interdum 200, ut Hiſpanienſe,

nienſe, quod à bello Punico ſecundo ad Auguſti ætatem duravit, nunquam tamen illis inſtructos exercitus defuiſſe, nec unquam prætermiſſum fuiſſe bellum (cum pecunia non deficeret) aut milites ſtipendio privatos, aut ſeditioſos fuiſſe legimus. At hodie nullus eſt tam potens Princeps ut ad plures annos bellum proferre poſſit, nulluſque annus quo non ſæpe milites ob dilata aut negata ſtipendia querantur, aut fame & inopia opprimantur. Unde conſultius reipublicæ, ſi Principi reditus & proventus ad neceſſarios uſus cedant, ſtipendia vero militaria à provinciis ſingulis ſuppeditentur, non majora quæ Ducibus exercitus competunt, illa enim ex ærario regio deſumenda, ſed quæ ad paſcendum & alendum gregarium militem ſufficiunt. Sic enim bene erit Reipublicæ & Militi, nullamque rerum inopiam exercitus patietur, ſingulis civitatibus militi ſtipendia præbentibus, nec Princeps & ſubditi in tot anguſtias, ut quotidie ſolent, redigentur.

Satius militi à republica ſolvi.

Si enim Princeps tam eſſet continens & ſollicitus, ut ærario, ſuiſque fructibus parce uteretur; ex vectigalibus annuis, & juribus nihil inutiliter expenderet, nihil perire permitteret, ſed ea in futuram neceſſitatem ſervaret, putaretque bona Rei-

Sufficeret militare ærarium, ſi Princeps eo parce uteretur.

publicæ non tam eſſe ſua, quam ſibi commiſſa, auctor quidem eſſem, ut ex his quæ habet, & quotannis percipit, ſtipendia militi ſolveret. Quemadmodum Septimius Severus, qui ex ærario militari, in quo tributa civium, & ſociorum vectigalia, & Imperatorum prædæ aſſervabantur, ſolvit ſtipendia, & Alexander Imperator, *qui nefas eſſe dicebat, ut diſpenſator publicus in voluptates ſuas ſuorumque converteret, quod provinciales dediſſent.* Si, inquam, ut hi talem in rebus modum Princeps ſervaret, & Præfecti omnes quorum eſt pecuniam publicam colligere, & diſpenſare, puras haberent manus, nec ſibi ſolum ſtuderent, tributa & vectigalia ordinaria ſufficerent, imo ſupereſſent, unde miles neceſſarius ali poſſet.

Impuræ plurium miniſtrorum manus.

Verum, cum ea quæ Principi quolibet anno penduntur, partim avaritia eorum qui exigunt, partim rapinis diſtribuentium pecunias, partim Miniſtrorum immoderato ſalario, luxu, largitione, aulæ magnificentia, maxima ex parte abſumantur, nunquam poterit ſuis civibus & miſeris ruſticis tam dura vectigalia imponere, ut ſumptibus domeſticis, belloque gerendo ſufficiant, nec ea ita extorquere, ut non vel maxime ſubditi offendantur.

Ubi enim illi neceſſitatem non agno-

ſcunt,

ſcunt, cur tributa imponenda, facile jugum Principis excutiunt. Non alia de cauſa Rex Alphonſus cognomento Magnus, tanto ab omnibus odio habitus, ut Sceptro tandem abdicare ſe coactus fuerit. Et ideo Garcias Galeciæ Rex, vita pariter & regno exutus. Quamobrem ut hujuſmodi incommoda evitentur, ne grandia Ordinibus non aſſentientibus tributa imponantur, ſi Principi ea lege provinciæ obtigerint, ut fit in Hiſpania, Gallia, Belgio, ubi comitiorum aſſenſum expectet neceſſe eſt, ne periculo ſe exponat, ut Carolus VII. Galliæ Rex quondam expertus fuit, cum non rogatis prius aliorum ſententiis tributum vellet imponere.

Mariana hiſt. Hiſp. lib. 9. c. 8.

Tributa citra Ordinum conſenſum non imponenda.

Facile enim onus extraordinarium populus ſuſcipit ubi de Juſtitia cauſæ conſtat, & publica urget neceſſitas, & in eam impenditur, ob quam exigitur; nam nihil gravius fert, quam ſi nullum oneris ſui fructum videat, & fortunas ſuas in luſus & uſus inutiles impendi intelligat. Unde expedit ab ipſis civitatibus quotidie ſolvi, ut illæ quoque ſuarum pecuniarum commodo fruantur. Ordines enim cujuſque provinciæ melius ſciunt, quæ civium fortunæ, & hinc æquius onera imponunt, aut impoſita exigunt. Hæc una res tanti momenti eſt, ut Romanos omittam, qui ex

civium numero, aut ſociarum civitatum delectis militibus conſcribebant exercitus, ut etiam Turcarum Imperatores ad tantam potentiam evexerit, propterea quod quæque provincia, aut civitas, militi ſtipendia diſtribuant.

Subſidia à Provinciis colligenda, & ab iiſdem militi diſpenſanda.

Quæſtorum & Coactorum importunitas, & violentia, plus ſæpe damni dant, quam ipſa tributa. *Quidam* enim *ſunt populi qui tributa* prompte ſolvunt, *& injuncta imperii munera impigre obeunt, ſi vis & injuria abſint, has ægre tolerant domiti, ut pareant, non ut ſerviant*, ut Belgæ. *nam ubi boves, mox agros, poſtremo corpora, conjugum aut liberorum ſervitio & pœna tradi vident, ſequuntur & queſtus, & ira* implacabilis. Unde recte Saluſtius ad Cæſarem, *Ego cuncta imperia crudelia, magis acerba, quam diuturna arbitror*. Et Tacitus arguit Mithridatem, atrociorem fuiſſe, quam novo regno conduceret. Nam in eo tributorum nervus deficit, cum deſinant commercia. nec aliunde divitiæ & pecuniæ inferentur, propterea quod omnia prædæ & violentiæ ſint expoſita. Quid mirum igitur ſi perſolutis iis quæ Principi deben-

Tacit. in Agric.

& lib. 4. ann.

Improba tributorum extorſio.

Quæ inde incommoda.

debentur, decuplo amplius exactoribus pendendum ſit, ſi militi liceat in privatorum poſſeſſiones graſſari, inſidias viatoribus ſtruere, ruſticos fugare, à quibus omne & Principis, & belli ſubſidium?

Ob iſthæc incommoda prudenter provinciarum Belgicarum Ordines, colligendi & militi ſolvendi curam ſibi committi ſæpius poſtularunt. Sed hactenus obſtitere regii Miniſtri, licet Rex & Albertus Princeps in hanc rem eſſent ſatis proni, etiam florente Belgio, in quod perennes auri argentique venæ, ex Hiſpania & America fluebant. Exiſtimant enim Miniſtri & belli Duces, hinc minui auctoritatem regiam ſi illi tutorum loco provinciæ eſſent, & hanc ipſam poteſtatem periculo non carere. Tantum abeſt ut ſub tutela ſit Rex, ut etiam omni labore & ſollicitudine liberetur, ſi provinciæ milites ſuos alant, dato prompte ſtipendio. At Miniſtri, & qui adminiſtrationem pecuniæ regiæ habent, occaſionem tam opportunam ſe ditandi ægre è manibus dimittunt, quæ vera illorum tergiverſandi cauſa. Auctoritas Principis non in adminiſtratione magnarum opum conſiſtit, ſed in eo quod multa poſſideat.

Cauſa cur miniſtri regii improbent.

Auctoritas regia non minuitur, quod à provinciis militi ſolvatur.

Hinc Belgii Gubernator Joannes Auſtriacus, experiri intendit, an utile & tutum

tum ſit, provinciis & civitatibus militi ſtipendia ſolvi, quod patriæ amantes neceſſarium eſſe demonſtrant. Quod enim miles ſtipendia non accipiat, diſciplinæ militaris deſertor eſt, & totus nunc in eo ut provinciales deſpoliet: ita ut quot ſunt milites tot ſint interni hoſtes. Vident quoque Ordines Belgii, Turcam, Anglos, & Hollandos ad eam potentiam perveniſſe, quod quævis provincia & civitas militi moderatum ſtatuto tempore ſtipendium ſolverit, & etiamnum ſolvit. Unde ea durat potentia.

Faceſſant igitur qui exiſtimant, id Principis auctoritati officere. non enim minus ſuæ exiſtimationis ſtudioſæ ſunt iſtæ reſpublicæ, quam & olim Romana, quæ, ob ingens illud onus cogendi pecunias, præcepit, ut ipſæ provinciæ ſua adminiſtrarent tributa, & colligerent, atque militi ex iis ſtipendia diſtribuerent; *ne provinciæ novis oneribus turbarentur, utque vetera ſine avaritia aut crudelitate Magiſtratuum tolerarent.* quæ res Tiberio in primis curæ fuit, & milites, qui provinciales ſpoliaſſent aut alio quoquo modo deliquiſſent, puniendi poteſtatem penes civitates & provincias eſſe voluit, & in aliorum exemplum, ibi punirentur ubi crimen commiſiſſent.

Li. 4. ann.

Arces

Arces munire, novas extruere, cuſtodire, Principis eſt.

Quamquam *inexpugnabile munimentum ſit amor civium,* qui Principem domi foriſque cuſtodit, atque defendit; Et Themiſtocles dixerit civitatem non in ædificiis, ſed in civibus poſitam eſſe; Ac Lacedæmones urbem muris non cingerent, propterea quod probe inſtituti cives, muri & nervi eſſent civitatis: Attamen neceſſariæ ſunt in limitibus arces & munitiones adverſus hoſtium incurſiones, licet magnis illæ ſumptibus extruantur & cuſtodiantur. Qualis fuit Cremona à Romanis ædificata, quam Tacitus vocat *propugnaculum adverſus Gallos, trans Padum agentes, & ſi qua alia vis per Alpes rueret.* Unde Auguſtus intellecta Vari clade non aliam ob cauſam adeo conſternatus dicitur, quam quod nulla inter Germaniam & Italiam propugnacula eſſent, quæ poſſent hoſtium incurſionem & progreſſum impedire, ſi Alpes tranſire ſtatuiſſent; cum tamen aliis in locis Romani *caſtra munita, portam ad omnes caſus exercitui ducerent eſſe, unde ad pugnam exirent, quo jactati, pugnæ receptum haberent.*

Seneca ad Neronem. *Iuſtin.* *lib. 3. hiſt.* *Sueton.*

Nec Romanorum tantum, ſed omnium

gentium, hæc muniendarum urbium conſuetudo fuit & eſt, cum auctoritate Principis conjuncta: Jus enim muniendi nullius eſt, niſi cui illud Princeps indulſerit. *Iudæi*, inquit Tacitus, *empto jure muniendi, extruxere muros in pace tanquam ad bellum*. Et Ulpianus, *muros municipales, nec reficere licet ſine Principis vel præſidis auctoritate, nec aliquid ei conjungere, vel ſupponere*. Quam ob cauſam ædificia mœnibus ita contigua, ut inde inſidiæ metui poſſint, belli tempore diruenda ſunt, nec dominis ſumptus reſtituendi.

lib. 5. hiſt.

l. 9. ff. de rer. diviſ.

l. ædificia. C. de oper. pub.

Arces munire & ſplendidas domos ædificare, non licet.

Multæ hodie civitates hoc jure donatæ ſunt, ne vicinis liceat intra unum vel duo milliaria prope civitatem, arcem ædificare, propterea quod hæc res vicinorum potentiam ac robur augeat, ipſis vero periculum ac metum inferat.

Nonnunquam etiam Principi, in finitimis regni ſui oppidis, & in iis provinciis, quas imperio ſuo adjecit, extruenda ſunt propugnacula, populi in officio continendi cauſa, is enim ſemper varius ac mutabilis. Et ſic magnum fit ſumptuum compendium, ubi numeroſus alioquin alendus eſſet exercitus. Jam pridem Hiſpani utramque Indiam amiſiſſent, ſi ibi non eſſent propugnacula, & fidi milites, ac vigilantiſſimi eorum duces, qui à Rege

ſolum

ſolum dependent. Quapropter ſi quæ provinciæ à Principe pacis, vel dotis cauſa alienandæ fuerint, excipiendæ ſunt arces, ſive in limitibus, ſive intra regnum ſitæ, utpote à Regno inſeparabiles.

Præter Principem ſunt & multi alii domini, qui in ſuis dominiis arces poſſident, ſed eas munire non licet, imo nec palatia & domus nimis ſplendidas ædificare: ſi qui id ſua auctoritate fecerint, ſuſpecti ſunt Principi. *Ideo Nero juſſerat prævenire conatus Conſulis, occupare velut arcem ejus, opprimere delectam juventutem, quia Veſtinus imminentes foro ædes, decoraque ſervitia, & pari ætate habebat.* Nam arcanum dominationis eſt, ne quis in modum munitæ arcis ſplendidam domum extruat. Henricus II Angliæ Rex omnium magnatum arces mœnibus nudavit. & Leo X Pontifex præcipuarum urbium muros quos Urbini Dux muniverat, ſolo æquavit. Privatorum enim magnificentia Principibus ſuſpecta eſſe ſolet. *Erat inter irritamenta invidiæ* Piſonis *domus foro imminens, feſto ornatu, conviviumque & epulæ, & celebritate loci nihil occultum.*

Tac. lib. 15. ann.

Quæ Piſonis invidiam pepererint. *lib. 3. ann.*

Qui domum munitam ædificat, aut ſtatuam ſuam reponit, à Principe facultatem habeat.

Eſto; Auguſtus & alii Imperatores permiſerint viris illuſtribus, *opes exundantes ad opera publica, & ad ornamentum urbis,*

& ad gloriam poſterorum conferre, & ſtatuas ſuas operibus à ſe conſtructis imponere, id tantum ſingulari favore conceſſere, quem in perpetuum jus abire noluerunt. Non prætermittendum illud Plinii, ſtatuas circa forum poſitas, quæ non eſſent populi aut Senatus ſententia poſitæ, per Cenſores Scipionem & Popilium ſublatas, ne quis honores temere & eorum inſignia ſibi vindicaret. Et licet invidia ſit prohibere aliquem fructu munificentiæ ſuæ, hoc eſt, inſcriptione ſui nominis, tamen abſque Principis auctoritate fieri, nefas. Extruxerat quoque Nero domum, *in qua haud perinde gemma & aurum miraculo eſſent*, quam *invidioſam* Martialis vocat, quod ex Principe Rex fieret, quod invidioſum civibus Romanis, tum quia tam ampla, ut jugera arationi propria in domum mutaret, quod non minus invidioſum agricolis. Rationem aliam adfert Tacitus, & vocat domum illam Neronis *inviſam, & civium ſpoliis extructam*, addo non civium tantum, ſed urbis & orbis ſpoliarium fuiſſe; ipſe immodicus deprædando, profuſus diſperdendo, nec ſolus Nero, ſed plures ipſum ſequuti.

lib.34.c.6.

l.2.ff.& l.10.C. de oper.pub.

lib. 1. epigram. 2.

Inviſa Neronis domus quia civium ſpoliis extructa.

Num.

Num liceat in bello dolo agere?

Quid ni, ubi jam illud ſuſceptum? non infima laus eſt, vim differre, potiorem dolum arbitrari, quo hoſtes incauti opprimantur; hunc I. C. bonum dolum appellat, cum quis adverſus hoſtem quid machinatur, & nihil intereſſe ait, quomodo captivus reverſus ſit, utrum dimiſſus, an vi, vel fallacia poteſtatem hoſtium evaſerit. Hinc laudandus belli Dux, qui ſpreta inani gloria hoſtes armis debellandi, *conſilio & aſtu res externas molitur*, & victoriam illis ſuffuratur ſtrategemate aliquo. Unde Thucydides dicebat, *illa belli furta pulcherrimam laudem habere*, *per qua hoſtes maxime decipiuntur, & amici plurimum juvantur.* Sunt ingenioſa illa conſilia, quibus *plura Germanicus quam vi perfecit.* Contra *Pompeius imagine pacis, & Lepidus ſpecie amicitia decepti.*

l.1.§.3. ff. de dolo. l. 26. ff. de capt.

Tac. lib. 12. ann.

lib. 5.

Quod non mediocri laudi vertitur, tantum abeſt ut juri gentium adverſetur. *Druſus haud levo decus quaſivit, illiciens Germanos ad diſcordiam.* Idque lætius *Tiberio, quam ſi bellum per acies confeciſſet.* Si hoſtes juſte bellum inferant, *ſemina odiorum* inter eos *jacienda* ſunt, *ut maneat duretque gentibus, ſi non amor noſtri, at*

lib.2. ann.

lib. 12. ann. & de morib.

certe odium ſui: Nihil enim ad juſtitiam belli intereſt, apertene adverſus hoſtem pugnetur, an ex inſidiis, & dolo. Unde Virgilius

— *Dolus, an virtus quis in hoſte requirat*;

quem cum liceat occidere, multo magis licuerit fallere.

In Principem hoſtem quidquam tentare non niſi armis licet.

Ne inde intuleris, contra hoſtis Principis vitam, licere aliis artibus quidquam tentare, quam iis quæ belli ſunt. Quare Senatus Romanus, ſæpe per Legatos exercitus Duces monebat, *ne fraude, neque occultis, ſed palam hoſtes ſuos ulciſcerentur*, memores urbem à Martis filio conditam, armis bella, non veneno gerere. Unde non levem infamiam incurrerunt Florentini, qui Henricum VII. Imp. ſubornato quodam religioſo, veneno ſuſtulerunt, cum ille eorum urbem obſideret.

lib.4.hiſt.
lib.2.ann.

Bellum vi proſequendum.

Sumptus augentur & pericula bellum protrahendo.

Artis bellicæ periti ſuadent, aut non incipiendum eſſe bellum, aut ita gerendum, ut miles, arma, annona, pecunia, omnis belli nervus adſit, & ut celerius bellum conficiatur, maximis viribus id proſequendum. hujuſmodi bellum magnum & breve Itali vocant *fare la guerra groſſa & certa*.

corta. Qui lenta bella quærunt & protrahunt, ſumptus augent & pericula, ac ſenſim oppida, urbes, provincias, agricolis & incolis exhauriunt, & ad miſerandam vaſtitatem redigunt, & non niſi laſſata utrimque crudelitate de pace cogitant, ac *ubi jam ſolitudinem fecerint pacem appellant*, inquit Tacitus. & alio loco affirmat, nihil æque nocere quam manſuetum bellum, quia interea hoſtis ſe exercet, ſibi proſpicit, & ſumit animos. *In Agric.*

Quare Princeps niſi maximis viribus arma exerceat, ſuæ exiſtimationis jacturam faciet, imo ipſum arma oppreſſura ſunt, niſi opprimantur. Milites cum hoſte conflicturos ita diſponendos curet, ut *peditum auxilia mediam aciem firment*, & primo hoſtium ictibus opponantur. In peditibus enim *omne robur.* Equitum autem eſt, *cito parare victoriam, cito cedere:* at ne cedant, *cornibus affundantur*, propriæ legiones pro vallo conſiſtant, *ut ſit ingens victoria decus, citra domeſticum ſanguinem bellanti, & auxilium ſi pellantur.* Hoc etiam tempore Equites ſclopetarii in fronte conſtituendi, ac præſertim auxiliares, ut apud Romanos, *Auxiliares Galli Germanique in fronte. &c.* ne ſi in medio conſiſtant, internos milites magis quam hoſtes lædant. In media acie legio- 1.

Qui milites ad pugnam diſponendi?

lib. de morib. Germ.

lib. 2. ann.

nes

certe odium ſui: Nihil enim ad juſtitiam belli intereſt, apertene adverſus hoſtem pugnetur, an ex inſidiis, & dolo. Unde Virgilius

— *Dolus, an virtus quis in hoſte requirat,*

quem cum liceat occidere, multo magis licuerit fallere.

In Principem hoſtem quidquam tentare non niſi armis licet.

Ne inde intuleris, contra hoſtis Principis vitam, licere aliis artibus quidquam tentare, quam iis quæ belli ſunt. Quare Senatus Romanus, ſæpe per Legatos exercitus Duces monebat, *ne fraude, neque occultis, ſed palam hoſtes ſuos ulciſcerentur*, memores urbem à Martis filio conditam, armis bella, non veneno gerere. Unde non levem infamiam incurrerunt Florentini, qui Henricum VII. Imp. ſubornato quodam religioſo, veneno ſuſtulerunt, cum ille eorum urbem obſideret.

lib.4.hiſt. *lib.2. ann.*

Bellum vi proſequendum.

Sumptus augentur & pericula bellum protrahendo.

Artis bellicæ periti ſuadent, aut non incipiendum eſſe bellum, aut ita gerendum, ut miles, arma, annona, pecunia, omnis belli nervus adſit, & ut celerius bellum conficiatur, maximis viribus id proſequendum. hujuſmodi bellum magnum & breve Itali vocant *fare la guerra groſſa & corta.*

corta. Qui lenta bella quærunt & protrahunt, ſumptus augent & pericula, ac ſenſim oppida, urbes, provincias, agricolis & incolis exhauriunt, & ad miſerandam vaſtitatem redigunt, & non niſi laſſata utrimque crudelitate de pace cogitant, ac *ubi jam ſolitudinem fecerint pacem appellant*, inquit Tacitus. & alio loco affirmat, nihil æque nocere quam manſuetum bellum, quia interea hoſtis ſe exercet, ſibi proſpicit, & ſumit animos. *In Agric.*

Quare Princeps niſi maximis viribus arma exerceat, ſuæ exiſtimationis jacturam faciet, imo ipſum arma oppreſſura ſunt, niſi opprimantur. Milites cum hoſte conflicturos ita diſponendos curet, ut *peditum auxilia mediam aciem firment*, & primo hoſtium ictibus opponantur. In peditibus enim *omne robur*. Equitum autem eſt, *cito parare victoriam, cito cedere*: at ne cedant, *cornibus affundantur*; propriæ legiones pro vallo conſiſtant, *ut ſit ingens victoriæ decus, citra domeſticum ſanguinem bellanti, & auxilium ſi pellantur*. Hoc etiam tempore Equites ſclopetarii in fronte conſtituendi, ac præſertim auxiliares, ut apud Romanos, *Auxiliares Galli Germanique in fronte*. &c. ne ſi in medio conſiſtant, internos milites magis quam hoſtes lædant. In media acie legiones

Qui milites ad pugnam diſponendi?

lib. de moribus Germ.

lib. 2. ann.

nes ſint & prætoriæ cohortes, quæ Principem cingant & defendant. Singulæ nationes conſtent ſuis agminibus, ut diſcretus labor, fortes ignavoſque diſtinguat, atque ipſa contentione gloriæ accendantur. Hoc centurionum munus, milites ſuos ad pugnam diſponere.

Aliquot ſervandæ legiones ad improviſa. *lib. 5. hiſt.*

Dux exercitus ubi diſpoſitas & inſtructas viderit acies, cohortes aliquot validiores fortuitis occaſionibus & neceſſitati conſervet, exemplo Cerealis, *qui ſibi delectos detinuit ad improviſa.* Unde cum pelleretur ſociorum cohortium acies, produxit eas quas reſervaverat, *& ſuppreſſa hoſtium ferocia prælium executus fuit.* Eundem morem ſervavit Agricola in Britannia, qui profligatus fuiſſet, ni id ipſum veritus, quatuor equitum alas *ad ſubita belli retentas venientibus oppoſuiſſet.*

Bellum unum ſuſcipiendum.

Optimum conſilium, ſubſidia militum in ultimum diſcrimen parata habere, & ne quid à tergo relinquere, quod deſtinata impedire poſſit. Sed minime illud probandum, quo ſuadetur, eodem tempore plura bella eſſe ſuſcipienda, diſtractis enim viribus, difficilius & lentius ea conficiuntur, nec ulla tanta eſt potentia, quæ illa diu ſuſti-

ſuſtineat, neque tot ſuperſunt viri, qui ea rite moderentur. In eo enim nunc laborat Turca, ne duobus in locis bellum gerat. Sic ſi Princeps tres habeat hoſtes, cum uno pacem ineat, cum altero inducias paciſcatur, cum tertio bellum gerat, quia licet potens, *ne Hercules quidem contra duos.* *Livius.* Romani cum bellum haberent adverſus Philippum Macedoniæ Regem, & occaſio eſſet alterius belli contra Antiochum ſuſcipiendi, diſſimularunt ad tempus cum Antiocho, ne duobus ſimul bellis implicarentur. Summa prudentia non implicare ſe diverſis bellis. Hac prudentia facti ſunt rerum domini, eaque uſus Corbulo dum Parthis minaretur, diceretque *Imperatori ſuo immotam ubique pacem, & unum id bellum eſſe.* *Tac. lib. 15. ann.*

Si quis dicat indignum eſſe, potentem Principem injuriis laceſſitum, quandoque ab inferiore, non ſtatim illum aggredi, & generoſitatem ſuam oſtendere, ſciat, Barbaros impetu & temeritate, prudentes Duces *providendo, conſultando, cunctatione ſæpius agere & prodeſſe.* *lib. 3. hiſt.* Hoc expendens Claudius Imperator, prohibuit ne vis nova Germanis fieret, quamvis injuriis laceſſitus, juſſitque Corbulonem, qui in hoſtili agro caſtra jam fixerat, recedere. *Ille re ſubita, quamquam multa ſimul offenderentur, metus ex Imperatore, contemptio* *lib. 11. ann.*

ex Bar-

ex Barbaris, ludibrium apud ſocios, nihil aliud prolocutus, quam beatos quondam Duces Romanos, ſignum receptui dedit.

Hoc exemplo docet liberum eſſe oportere Ducem exercitus.

His verbis tacite indicat Corbulo, quam ſit Princeps adulatorum fraudibus obnoxius, qui vana & meticuloſa quævis ſibi fingens, à victoria duces revocat, qui tamen ſi à Senatu, ut olim miſſi fuiſſent, non niſi toto cenſente Senatu revocari potuiſſent. Laudandus tamen quod ſtatim paruerit, *juſſa Principis magis, quam incerta belli metuens.* quamquam enim rationes belli proſequendi Duci non deſint, ſi tamen obſervet Principem conſilii ſui tenacem eſſe, ut errare potius malit quam inſtrui, ſatius fuerit diſſimulare, & ſibi perſuadere ita omnino expedire. Nam ſi cuilibet liceret ea, quæ præcipiuntur, examinare & diſcutere, miſcerentur omnia, & plurimæ rei bene gerendæ occaſiones elaberentur.

lib. 4. ann.

In juſſa principis non inquirendum.

Repreſalias Princeps permittit.

Quia ſæpe ex illis bellum naſcitur, utrumque legitime permittit, cum Principis ſit jura ſubjectorum tueri, & omnes injurias ab illis propulſare. ſubeſſe autem debet juſta cauſa, eaque gravis, nam ob levem aliquam injuriam, aut direptionem,

Gail. c. 2. de pignor.

nem, non eſt adhibendum extraordinarium remedium. unde inter incolas ejuſdem regni, qui judicem habent ordinarium, coram quo de illata injuria conqueri poſſunt, non permittuntur repreſaliæ, ſed adverſus exteros, ut ſi Hiſpani eripuerint Gallo negotiatori ſuas merces, licitum fuerit, quemlibet Hiſpanum detinere, ejuſque merces eripere, ſi prius liquido conſtiterit res fuiſſe ereptas, & dum ex æquo & bono repeterentur, denegatam juſtitiam. Veteres, clarigationes & pignorationes ſemper damnarunt. de quibus queritur Caſſiodorus. *audacia*, inquit, *ad ſolutionem trahit extraneos, cum abſolvant jura cunctos, & damnent pignorationes.* & Juſtinianus morem iſtum tanquam iniquiſſimum eliminat, renovatque anteriorum Principum conſtitutiones, ne in poſterum ulla omnino fiat pignoratio, per quam alius pro alieno debito publico vel privato gravetur, aut detineatur.

Prohibita oppignoratio qua alius pro alieno debito retinetur. *Menoch. arbitr. caſ.* 527. *lib.* 4. *var.* *l. un. C. ut nullus ex vicanis. Novel.* 52. §. 1. *Novel.* 134. §. *quoniam.*

Legimus Ludovicum XI. Galliarum Regem nobiliores exterorum adoleſcentes Pariſiis litteris operam dantes pro pignore cepiſſe. Quod improbatum ſemper fuit. Nam & à Tacito damnatur mos ille barbarus oppignorandi ingenuam juventutem Muſis operam navantem. *Sacrovir*, inquit, *occupaverat nobiliſſimam Gallia-*

Studioſi externi obſides detineri non debent. *D'Orleans in Tacit. lib.* 3.

Tacit. lib. 3. ann. *Galliarum ſobolem liberalibus ſtudiis operatam, ut eo pignore parentes propinquoſque eorum adjungeret*; quæ licet egregia ratio firmandi principatus, tenendique in officio populos, eſt tamen nimis dura & aſpera, conſtringere juvenes, eoſque obſidum loco retinere. Unde poſteriore ſeculo à Frederico Imp. cautum, ne ſtudioſi ob debita detineantur, neve ulli oppignorentur. Sed iterum bonis legibus mali mores prævaluere. *Ibid.* *Ineſt rebus cunctis quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur, retineanturque ex iis pejores.*

An duellum permittendum, & à Principe ſuſcipiendum.

Ayala de jure belli l. 1. c. 4. n. 10. *Alciat. de ſingul. cert. c. 3.* Rationes quæ juſtum bellum admittunt, in quo pro patria, fide & honore ſui Principis mori glorioſum eſſe dicimus, eædem quoque duellum eſſe licitum oſtendunt, ſi modo id Princeps permittat; quemadmodum poteſt permittere occidi à quocumque proſcriptos, qui reipublicæ quietem, & bona ſubditorum infeſtant. Ob iſtas rationes potuit nuper Rex Hiſpaniæ Philippus IV. Caſtellæ equitibus permittere, ut Ducem Bragantiæ ad duellum provocarent, cum regnum invaſerit, *Larrea all. fiſc. 117.*

quod

quod armorum & conſanguinitatis jure fuerat acquiſitum, cæteriſque Hiſpaniæ regnis unitum, conſentientibus patre & avo Ducis Bragantiæ, qui cum aliis tunc ad Portugalliæ Regnum adſpirabant. Sed viſa pluribus ſapientibus, Sebaſtiano Rege in Africa occiſo, Philippi II. Regis cauſa potior, quod poſtremorum Regum cognatus eſſet, & competitores, ſexu, graduſque propinquitate, extra terminos repræſentationi jure civili præfixos, ſuperaret. Quare quocumque modo regnum repeti, & Dux Bragantiæ ad duellum provocari, eique bellum indici jure potuit, quod tamen (*facinoris recordatione nunquam timore vacuus*) recuſavit, ne ſe, una cum regno, periculo exponeret.

Cur Philippus II. Rex in regno Portugalliæ cæteris competitoribus antepoſitus. *D. Ant. de fuertes in ſua declar. Regni Portug.* Potuit ejus pronepos duellum permittere pro recuperando regno.

Cæterum Princeps legitimus merito conditionem recuſare poteſt, ut ipſe pugnet, nam quo animi magnitudo major eſt, eo magis is à bello & duello debet eſſe alienus, novit enim quid maxime fieri oporteat. Unde Metellus propoſitam à Sertorio conditionem refugit, & Auguſtus provocatus non ſe duello commiſit, ſed reſpondit Antonio duellum exigenti, ſi Imperatori non vacaret vivere, infinitas eſſe ad mortem vias, ſe intelligere melius, quam hoſtem, quid ſibi è re eſſet:

Tac, lib. 15. ann. *Plutarch.* *Alciat. d. loco c. 3.*

Neque

Neque enim magnanimi eſt mortem ſibi accelerare.

Famæ inſtet, bello interſit.

Famam Princeps paret.

Nihil gubernationis initio tanti refert, ac glorioſis quibuſdam facinoribus, auctoritatem & famam ſibi conciliare, nam ſemel parta, non facile iterum deperditur. Ideo Domitius Corbulo in Armeniam miſſus egregia ſtatim facinora aggreſſus fuit, *ut fama inſerviret, quæ in novis cœptis validiſſima eſt.* prout enim prima cedunt, ſic plerumque ſuccedunt univerſa. ut videre eſt in Principe noſtro, qui ubi ex Hiſpania in Italiam, inde per Germaniam in Belgium ſibi deſtinatum venit, *non lento itinere, ne cunctari videretur, neque tamen properans, gliſcere famam ipſo ſpatio ſinebat, gnarus modicas vires eſſe ſibi, & majora credi de abſentibus.*

Tac. lib. 13. ann.

Joannes Auſtriacus ubi in Belgium venit famam ſibi conciliavit.

Cæſar lib. 3. de bello civ.

Tac. lib. 2. hiſt.

Hoſtiles vires princeps expendat, neque incaute ſecurus contemnat.

Parata ſibi fama Princeps hoſtium vires expendere debet, tum proprias, tum auxiliares. nulli gravius imminet periculum, quam qui nimia ſui fiducia hoſtem contemnit; incauta eſt ſecuritas, & facile vulneri, quo pereat, locum præbet. Inter ſtrages, quas Hannibal dedit, vix major à Republ. Romana accepta, non quod ſummi Duces tantis viribus niterentur,

ſed

ſed quod contempti. Non aliis initiis creverunt Batavi, quam quod eos Hiſpani Duces nihili facerent, & Geuſos per contemptum appellarent. Unde illis animus additus, ut cum totius pene Europæ Principibus fœdera inirent, qui certatim ſuppetias miſere, non tantum ut ſe adverſus Hiſpanos tuerentur, ſed ut Claſſibus in utraſque Indias penetrarent, unde belli ſubſidia peterent. Nec ſpoliis & auro Indico contenti fuere, ſed ipſam Hiſpaniam auro argentoque ſuo miris artibus ſpoliarunt, & tantam vim monetæ æreæ, cui Regis imago impreſſa, intulerunt, ut etiamnum ea purgari nequeat. Quibus artibus Hollandi creverint.

Præterea ut famam jam partam Princeps porro ſervet, milites in aciem frequenter educat, pugnæ ipſe interſit, nam & hoſtibus timor, & militibus audacia, ſpes & rei bene gerendæ cupido à Principis præſentia accedit. Princeps bello interſit.

Vrget præſentia Turni. *Virg. lib. 9.*

Quippe Princeps in exercitu eſt velut quoddam Numen, ex quo milites ſpiritum capere videntur, pudet eos vinci, fugere, non ſtrenuos eſſe ſpectante Principe, eo vero abſente milites dilabuntur, aut ſceleribus vacant; Eſtque vel ideo neceſſaria ejus præſentia, ne mandata ex aula expectentur, quæ dum perferuntur, occaſio

præ-

præterit, quæ præcipue in bello obſervanda.

Interdum expedit ne aulam ſuam deſerat, unde in reliqua manat regimen.

At non ob quamcumque cauſam debet Princeps aulam ſuam deſerere, eſſet *ei indecorum, ſi una alterave civitas turbet, omittere urbem, unde in reliqua omnia manat regimen*, neque id periculo caret. quod patuit in Hiſpania, ubi abſente Carolo V. Cæſare graves tumultus exorti. Prudenter ejus filius Philippus II. vix unquam Madrito Hiſpanicæ Monarchiæ ſede pedem extulit, & tamen orbem terruit. Quemadmodum Auguſtus, ut ſcribit Suetonius, *non diu urbem reliquit, & biennio continuo poſt adeptum imperium pedem porta non retulit.* Ad illud ſolum bellum Princeps, qui fortitudine bellica præditus eſt, procedat, quod in patria geritur, unde periculum imminet. eam ob cauſam Mucianus Domitiano Imp. ſuaſit, *ut Lugduni* in Gallia, *vim fortunamque principatus è proximo oſtentaret*, ac tum ſe moveret, cum provinciarum illarum ſtatus, periculis jactaretur, *nam parvis periculis immixtus, & majoribus non defuturus.*

Tac. lib. 3. ann.

lib. 4. hiſt.

lib. 2. eod. & lib. 6. ann.

Quodſi aſſueti ſint ſubditi adverſum fortuita aſpectu ſui Principis refoveri, ſatius erit, potentiam vireſque ſtrenuo Duci committere, qui ſi occumbat, in ejus locum alius ſufficitur. At ſi Princeps pereat, omnia

omnia pereunt, ut Regi Luſitaniæ Sebaſtiano accidit; aut ſatis erit in vicino loco ſubſiſtat, ut majori cum ardore arma ſua producat, & mandata det, ſed ita, ut *ſummæ rerum & imperii ſe reſervet.* Hoc fe- *lib. 1. ann.*
cit Tiberius, quando querentibus nonnullis quod non abiret ad componendas in Pannonia & Germania tumultuantes legiones, finxit ſe propediem profecturum; itaque *ut jamjam ad bellum iturus legit comites, conquiſivit impedimenta, adornavit naves, mox hyemem, aut negotia varie cauſatus*; atque iſta diſſimulatione, primo prudentes, dein vulgum, diutiſſime provincias fefellit.

An bellum duello finiendum?

Id ſacræ & profanæ probant hiſtoriæ: cum nimirum duellum belli loco ſuſcipitur, ad evitandas multorum militum ſtrages, tunc enim non duellum, ſed pars belli fuerit. Pugnare cum juſto hoſte non eſt tentare Deum, quod lex divina vetat; nec hoſtem tollere, eſt homicidium patrare, ſed officio fungi ſtrenui militis. Unde *lib. 1. Reg.*
non minus licuit Davidi ſingulari pugna Goliath proſternere, quam ſi numeroſo
cum exercitu id feciſſet. Sic quoque cum
Romani & Albani pari robore, frequenti- Albani duello victi, in

M bus

bus prælíis comminuerentur, miſſo in compendium bello, Horatiis Curiatiiſque, tergeminis hinc atque inde fratribus, utriuſque populi fata commiſſa ſunt. hoc videlicet pacto, ut civitas, pro qua pugnabatur, quæ viciſſet, alteri imperaret.

potestatem venere Romanorum. *Florus lib. 1. c. 3.*

Verum quid illa pugna aliud fuit, quam imperii alea, qua poteſtas paucis viris data, uno ictu omnia perdendi, quæ magno ſumptu & labore parta à majoribus fuerant? Fortuna quidem tunc pro Romanis pugnavit, atque ab illo tempore Albani Romano imperio uniti fuere. At fortuna illa incerta, & ſi cui faverit, ille quid majus homine, & Deorum amicus, inquit Polybius, cenſeri debet, & Tacitus, admirandus *cui adfuerit fortuna, etiam ubi artes defuiſſent.*

Temerarium, rerum ſummam duello committere. *lib. 5. hiſt.*

Ego hujuſmodi certamina non probo, imo temerarium prorſus exiſtimo, unius aut alterius periculo ſummam rerum committere. Quare cùm in hunc modum Metius allocutus fuiſſet Tullum, *Ineamus*, inquit, *aliquam viam, qua utri utriſque imperent, ſine magna clade, ſine multo ſanguine utriuſque populi decerni poſſit:* rectè Tullus certamen recuſavit, quod non inter eos, ſed inter civitates Romam & Albam contentio eſſet. Ideo ubi de provinciis eſt contentio, non erit in poteſtate

Livius.

teſtate

teſtate ducis belli tanti negotii diſcrimen proprio periculo ſubjicere, cum nec ipſum Principem deceat certamen hoc ſuſcipere. Notat Guicciardinus, Carolum V. Franciſcum I, & Henricum VIII, quod non Reges, ſed milites agerent, provocaſſe ad ſingulare certamen. *c. 18.*

Victoria firmanda, arcendi milites à præda.

Poſt pugnam accepta clade, prudenter ac fortiter ferenda fortuna eſt, & adverſus eam ſpe Dux inſiſtat oportet, & unde vires auxiliaque haberi poſſint circumſpiciat, urbes interim muniat, atque, monente Seneca, *rebus afflictis hilaritatem de induſtria ſimulet, & adverſas res adumbrata lætitia abſcondat, ne militum animi, ſi fractam ſui Ducis mentem viderint, & ipſi collabantur.* Ideo Alexander capite ſanxit, ne adverſam cladem quis ex ea ſuperſtes militi denunciaret, ne fama rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret. Sed hæc ita facere oportet, *diſſimulato magis, quam ſpreto periculo.*

Res adverſæ ferendæ, nec vultu prodendæ.

Curtius lib. 7.

lib. 4.

Quodſi autem ex voto victoria parta ſit, gratiæ Deo Opt. Max. agendæ: à cujus manu omnia felicia ac proſpera eveniunt:

Victoria parta, Deo gratiæ referendæ.

niunt: quæ plerique Duces gloria elati, ſuis conſiliis, ſuiſque viribus adſcribunt; ſed à Deo ſæpe deſeruntur. Lugubre hujus rei documentum præbuit Carolus Audax ultimus Burgundiæ Dux, qui ſecunda fortuna ad ſuperbiam & crudelitatem prolapſus, miſere ad Nanceum periit. Porro ne victoria ob prædam manibus elabatur, continendi ſunt in ſtatione milites. Sæpe enim *obſtitit vincentibus pravum inter ipſos certamen omiſſo hoſte ſpolia ſectandi:* triumphus ante carpendus, quam cenſus aut quæſtus. Caute proinde retinendi ſunt milites, *ne diſperſi, & cupidine prædæ graves onere ſarcinarum*, piſcium inſtar hamo capiantur. & quamquam dulcis ſit præda, majus eſt quod inde ſequi ſolet incommodum, ni ſedulo Dux exercitus provideat, moneatque ſingulos, *ſtragem cædemque continuare, prædæ immemores; parta victoria, impedimentiſque cuſtoditis, cuncta ipſis ceſſura.*

non ſuis viribus adſcribenda.

Magnum incommodum in bello dum milites prædas quærunt.

Tac. lib. 1. *hiſt.*

Monita Duci obſervanda.

lib. 14. *ann.*

Ipſe quoque belli Dux *ne rebus ſecundis inſoleſcat*, & ad ſuperbiam prolabatur: *ne hoſtibus domitis victoriam exprobret*, ſatis illi ſit eos fugaſſe, ut dicebat Sextus Pompeius: *quanta pervicacia in hoſtes, tanta beneficentia* & benignitate *adverſus ſupplices* victoſque utatur, ut Claudius Imp. erga Mithridatem, & Carolus V. erga

lib. 11. & 12. *ann*

Benignus ſit erga victos.

lib. 8. *ann.*

erga Ducem Clivenſem bello victum. Movere ad commiſerationem Principem debet cogitatio viciſſitudinis fortunæ, reputando, ea, quæ victis contigerunt, poſſe aliquando ſibi evenire.

Præterea *ne nova Dux moliatur, niſi prioribus firmatis*. Qua in re, ut omittam vetera, peccatum tempore Alexandri Farneſii Belgarum Gubernatoris, qui juſſus, vel licet res Belgicæ nec dum eſſent firmatæ, Gallorum factionem, viribus Belgii eo translatis, juvare. Firmanda cuſtodiendaque ſunt ſuſpecta prius, & dividendæ copiæ inter cuſtodiam pacis & belli, neque terga nudanda. *lib.2.hiſt.* Cuſtodiat quæ minus tuta.

Porro militem fatigatum & jejunum iterum in aciem ne deducat. Quis non damnet, *militem itinere feſſum, ſarcinis gravem objicere hoſti*, niſi quando improviſum hoſtem licet adoriri? tunc enim non ſunt nectendæ moræ, ne victoriæ occaſio labatur. Hinc cum Claudius Nero contra Aſdrubalem celerrime properaviſſet, monerentque aliqui, ne feſſum via vigiliiſque militem in hoſtem educeret, ſed prius reficeret, ſummopere rogando inſtitit: *ne conſilium ſuum, quod tutum celeritas feciſſet, temerarium morando facerent*. hoc conſilio Aſdrubalem debellavit. Militem itinere feſſum & jejunum hoſti ne objiciat. *Livius de bello Pun.*

Belli Gloria ad Principem referenda.

Hoſte ſuperato victoriam belli Dux ad ipſum Principem referre debet, & ſi quos alios felices rerum ſucceſſus habuerit; ut fecit Germanicus, qui reportata inſigni de Germanis victoria, congeſtis armis, trophæum cum hoc titulo erexit, *Debellatis inter Rhenum & Albim nationibus, exercitus Tiberii Cæſaris, ea monumenta Marti & Iovi & Auguſto ſacravit: & de ſe nihil addidit, ſeu invidiæ metu, ſeu invidiam facti ſatis eſſe ratus.* Et adhuc tamen Tiberius *bellica Germanici gloria angebatur*, quippe veritus ne rerum geſtarum fama ad ſe pertracta, Imperium ei controverſum faceret. Volebat quidem hoſtes vinci, ſed Germanicum viciſſe tacite indignabatur, *ſua demptum gloriæ exiſtimans, quidquid ceſſiſſet alienæ.*

Tac. lib. 2. ann.

Etenim dum belli dux, militiæ gloria & auſpiciis incipit clareſcere, Principis majeſtas videtur obſcurari. Unde ſæpe diffidia, æmulationes, & Reipublicæ mutatio exoritur, quæ ſine magnis motibus fieri non poteſt. intereſt itaque publicæ tranquillitatis, omnem belli gloriam ad caput reipublicæ referre, ut etiam fecit Agricola, *qui nunquam in ſuam famam geſtis*

In Agric.

geſtis exultavit, ſed ad auctorem & Ducem, ut Miniſter, fortunam referebat. cautior factus exemplo Silii, qui poſt multos militiæ labores, malam à Tiberio gratiam iniit, quod *jactaſſet ſuum militem in obſequio duraviſſe, cum alii adeo ad ſeditiones prolaberentur*, ut non manſurum fuiſſet Tiberio imperium, ſi ipſe milites novandi cupidos non cohibuiſſet & retinuiſſet: Cujus jactantia, *deſtrui fortunam ſuam Cæſar, imparemque ſe tanto merito rebatur.* Hinc aucta offenſio & cauſa cur Silius imminentem damnationem voluntario fine prævenerit. Diſplicet principi miniſtri jactatio & audacia. *lib. 4. ann.* Princeps obſequium amat.

Fugienda illa imprimis jactantia Miniſtris, & aliis in dignitate conſtitutis, tacere & diſſimulare norint, nam velle ex animi ſui ſententia omnia dicere & agere, non eſt ſervitutis, ſed imperantis, idque ſuſpiciones Principis accendit & odium. Ideo, *quod difficillimum eſt*, hac in re, *ſapientiæ modum teneat.* Multi miniſtri, & militia ſtrenui, Principis gratia exciderunt, propter immoderatum libertatis uſum, quo ipſum corrigere, & regere velle præ ſe ferebant. Non patitur prudens Princeps ſibi quidquam exprobrari; ſtrenuos quidem viros amat, ſed eos qui ejus ſenſus penetrare, aut dicta factaque corrigere volunt, ſpernit, reſpuit, & maxime Nimiam Miniſtri libertatem odit. *In Agric.*

jactantes odit, & ſi meticuloſus ſit, fortia referentium facta ægre audit; Ut Claudius Imp, qui Corbulonem virum ſtrenuum & victoriis clarum non ferebat, licet fortunam & omnia ad Principem referret, erat tamen illi gravis & moleſtus.

lib. 11. *ann.* *Cur hoſtem conciret? adverſa in rempublicam caſura: ſin proſpere egiſſet, formidoloſum paci virum inſignem, & ignavo Principi prægravem.*

Ne igitur Miniſtrum amor proprius, vanitas & cupiditas Gloriæ decipiat, quæ dum prudens aliis videri cupit, & plurimum apud Principem poſſe, ejus gratiam amittat, ſed illius genio ſeſe accommodet, & ei plus obſequii præſtet, quam verbis ſignificet. Quemadmodum Annius

lib. 3. *hiſt.* Baſſus Legionis Legatus, *qui ſpecie obſequii regebat, & ad omnia quæ agenda forent, quieta cum modeſtia aderat.*

Penes Principem pacis arbitrium.

D. Aug. *ep.* 207. Ut bellum indicere Principis eſt, ita quoque idem finire; eo enim fine ſuſcipitur, ut pacem habeat voluntas, bellum

Pax perpetua optanda. neceſſitas: Nam non pax quæritur ut bellum excitetur, ſed bellum geritur ut pax acquiratur, ſitque perpetua. Sic erat in formula Romanis & Latinorum populis.

Pax:

Pax eſto, dum cœlum & terra eandem ſtationem obtinent. Ea enim pax, quam neceſſitas extorſit, & quæ brevi durat tempore, nihil aliud eſt quam belli fomes, uti & paucorum annorum induciæ: Has facit Dux exercitus, vel Legatus Principis, ubi neceſſitas, vel utilitas poſtulat. Si autem pacem fecerit, rata non habetur, niſi Princeps ratam habuerit. Sic Corbulo cum Parthorum Rege paciſci noluit, nec Armeniam ingredi, *donec referrentur litteræ Neronis, an paci annueret.* Licet enim Dux belli poſſit *conſilium pro more & tempore capere*, non tamen ei licitum Principem aut Populum iniquis pacis conditionibus obſtringere. Nam turpi paci, aut ſuſpectæ, ſemper præferendum eſt bellum.

Quæ brevi tempore durat, belli fomes eſt.

Tac. lib. 15. ann.

lib. 4. hiſt.

Neque de pacis conditionibus agendum permittente Principe, niſi in ipſo armorum furore, quando Mars dubius eſt, & anceps, nam qui ſe pacis oſtendit cupidum, hoſti animum addit: qui illam tunc prenſat, minime obtinet, & ſi obtineat, ne tutam fore exiſtimet, ſed quovis bello ſeveriorem, maxime cum vicino æque potente. Continere ſe nequit ambitio, ubi ſpes fuerit amplificandi imperii, *nec ei deerunt modeſtiæ & juſtitiæ nomina*, nec Miniſtri Martem potius ſpirantes: Hi

In ipſo belli fervore de pacis conditionibus cogitandum.

De morib. Germ.

Qui ex bello vivunt, pacem diſſuadent. *lib. 4. hiſt.*

enim cum gloriam ſuam & fortunam in armis collocent, omnem captant occaſionem rejiciendi quaſvis pacis conditiones. Quod, referente Tacito, *in turbas & diſcordias peſſimo cuique* miniſtro *multa vis.*

Pacis æquas conditiones amplectatur.

Tac. lib. 15. ann. Æquæ conditiones admittendæ.

Pacem & concordiam victis utilem, victoribus pulchram, & æquas conditiones admittat, has videlicet, bellum non gerendum, condonandas eſſe injurias, poſſeſſiones ablatas reſtituendas, arces & captivos reddendos, mercaturam libere exercendam, ſuis utrimque legibus vivendum, ſi quæ controverſiæ exoriantur, non ferro, ſed jure decidendas. Num etiam arces munitiores reſtituendas, quis id cenſeat? Quid ſi ex improviſo bellum moveatur, aut alia immineant pericula? non ſibi Princeps conſulet ſi eas reddiderit. Prudentis enim non eſt potentiæ ſuæ tantum confidere, ut exiſtimet munitiones illas ſibi aliquando non profuturas. Id ſero agnovit prudentiſſimus Philippus II. Hiſpaniarum Rex, quod debellata Picardia, nullas in ea defendendo Belgio arces, pacis conditionibus ſibi retinuerit, & Calecum quoque reſtituerit, quod is feciſſe videtur, ne pax ſuſpecta eſſet. Sed eſt cur-

Munitæ arces retinendæ, aut ſaltem una in finibus.

nunc

nunc doleat Philippus IV. Rex noſter, quod in ſedis Apoſtolicæ arbitrium Vallem Tellinam conſignaverit, qua deinde à Gallis occupata, Ducatus Mediolanenſis in diſcrimen venit, totaque Italia hactenus conturbata fuit. In hujuſmodi negotiis id annitendum, ut, qui nobis hoſtis fuit, ne impoſterum nocere aut non poſſit, aut nolit.

Sed ad pacis conditiones redeo, cujus firmandæ cauſa licet Principi bona hoſtibus non acquiſita vel ab iis injuſte ablata, civibus adimere, & hoſtibus donare: nam, ſcribente Plinio, *oportet privatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre*. Epiſt. 7. Eo ſpectat illud Taciti, *omne magnum exemplum habet aliquid ex iniquo, quod contra ſingulos utilitate publica rependitur*, lib. 14. ann. ſive quod cedit in utilitatem publicam, adeo ut ſæpe *multa jubeantur bono magis exemplo, quam conceſſo jure*. lib. 1. ann. Sed id cum ſit, æquum eſt his qui bona ſua amittunt ſarcire damnum de publico: ad quod publicum nomen, & ipſi qui damnum paſſi ſunt, contribuent.

At vero ſæpe Principes bellorum laſſi, pacem quidem tacite exoptant, cæterum eam ab hoſte petere, neutra pars ex dignitate ſua eſſe exiſtimat. Quare per alium, æque potentem, ea impetranda quæ po- *Pax ſi quando decore à Principe peti non poteſt,*

M 6 tiſſimum

per alios id faciendum.

tiſſimum uterque cupit, ita neuter indecore pactus videbitur. Sic quod Reges non potuere, Leonora Franciæ, & Maria Hungariæ Regina, inter Carolum V. Imperatorem & Franciſcum I. Galliæ Regem inducias pepigerunt: & alio tempore Ferdinandus Rex iiſdem Principibus medium ſe interpoſuit. Et anno 1548. Clemens VIII inter Philippum II Hiſpaniarum & Henricum Galliæ Reges pacem compoſuit, & nunc idem Pontifex Alexander VII. conatur, quibus Reges tanquam Eccleſiæ Catholicæ filii & defenſores pacem aut inducias non denegant, niſi aliter à miniſtris perſuaſi.

lib. 15. & 12. *ann.*

Decorum enim ante omnia Principi, etiam victori, pacem oblatam *non abnuere, ut ſciant omnes, illum & ſuſcipere juſte bella & finire.* Illorum *egregii fines, quoties ignoſcendo tranſigitur.* Quodſi æquas pacis conditiones reſpuat, & malit pertinaci ſtudio imperii fines proferre, & quidquid vicinum eſt ſibi ſubjicere, populus vicinus, cum periculum immineat, nullam fœderis, quod cum victore ante inierat, rationem habere, & victi partibus adhærere jure poteſt; nam ut canit Virgilius ——— *Iam proximus ardet Vcalegon.*

Quando vicinus populus poſſit victi partibus adhærere. *lib.* 2. *Æneid.*

Ex incendio enim vicino facile ſcintillæ

aliquæ

aliquæ volitant, arma, belli incommoda proximo imminent: quare præveniendum.

Princeps legatos mittit.

Pacis fœderiſque conciliandi cauſa, jus eſt ſupremo Principi mittendi & recipiendi Legatos. Hoc jus regium Curtius vocat. *Et priſtina quidem regia ſpecies manebat. Nam & Legati genitum Regem adibant.* Tutiſſimum enim ſemper viſum eſt Principis negotia publica privataque per Legatos conficere, quod illorum *majeſtati major ſit è longinquo reverentia, nam omne ignotum pro magnifico eſt.* Ideo rarus in publicum *egreſſus, ne ſatiet aſpectu.* *Continuus conſpectus*, ait Livius, *minus verendos ipſa ſatietate, magnos homines facit.* Mutuus vero Principum conſpectus, occulta ſæpe odia detegit. Sic dum coram agerent Germanicus & Piſo, qui clanculum mutuum oderant, *diſceſſerunt apertis odiis.* Culpandus tamen Piſo, qui Principi debitam reverentiam non detulit. Cum Principibus enim eorumque conſanguineis reverenter agendum, in quacumque ſint fortuna, quia *brevi momento ſumma verti poſſunt.*

lib. 10.

Tac. lib. 1. hiſt. & lib. 13. ann. & in Agric.

Satius per legatos graviora negotia expedire, quam per congreſſum ipſorum principum.

lib. 2. ann.

lib. 4. eod.

Licet ergo ex congreſſu Principum

Cum conſanguineis Principum reverenter agendum. inſignia quandoque orta ſint emolumenta, plura tamen videre eſt dari damna, & graves, ſi non inter ipſos, ſaltem inter Aulicos, oriri diſſenſiones, dum alius alium ridet, & contemnit. ſic primum inter Gallos & Hiſpanos ortum eſt diſſidium pluſquam Vatinianum, idque ex congreſſu Regis Henrici Hiſpaniæ, & Ludovici XI, Galliarum Regis, quo cum Hiſpani ſplendore & pompa excederent, contra vero minus ſplendidum Gallorum cultum deriderent, animis haud leviter offenſis, duæ illæ nationes in hunc uſque diem, mutuum conſpectum non ferunt, nec diu durant, ſi quæ inter eas intercedant pacis fœdera.

Mariana hiſt. Hiſp. lib. 23. c. 5.

Galliæ nobilitas inquieta belli cauſas quærit & pacem diſſuadet. Nam Galliæ *nobilitas, cui in pace durius ſervitium eſt*, inquieta ſemper adverſus Hiſpanos novas belli cauſas quærit, aut veteres renovat, ſibique perſuadet res ſuas ſine bello ſtare non poſſe, atque adeo à ruina domus Auſtriacæ ſuam dependere ſalutem: ut de Gallis dici poſſit quod ſcribit Tacitus, *pacem & concordiam ſpecioſis, & irritis nominibus jactant*, miſſis legatis, aut ad ſe miſſis diu detentis; ut Hiſpanos ludant, ut videre fuit in conventu nuper Monaſterienſi, itaque pacem aut diſſuadent, aut initam ob cauſas leves infringunt.

Lib. 1. hiſt.

Prudenter Batavi pacem Prudentius Batavi pacem oblatam ab Hiſpano hoſte, licet multa clade attrito, & de-

& debilitato acceptare, quam cum Gallis fœderatis victorias proſequi maluerunt; ab iis magis quam ab Hiſpanis ſibi metuentes, ut accidit anno 35 ante Lovanium, quod ſociatis exercitibus obſidebant. Hinc etiam apparuit prudentia Hiſpani Legati Comitis de Pennaranda, qui neglectis Gallis bellum protrahere cupientibus, cum Hollandis pacem inivit, ut reliquum Belgii ſervaret. Sæpe quod per ſe Princeps non poteſt, per legatos ſuos obtinet, ſi grati ſint, nec deſint munera, nam qui verbis rogat, ſi diſplicet, non auditur, ſed repellitur.

cum Hiſpanis fecere, relictis fœderatis Gallis.

Mittendi itaque in tempore prudentes viri, qui hujuſmodi inter Principes diſſidia componant, pacem ſuo conſilio promoveant, amicitiam conſervent. quod commodius per Legatos impetrari poterit quam per Principem. Legati enim jure gentium ſancti habentur, & inviolabiles, at Princeps magno ſuo & regni incommodo poſſet detineri. Quare Romani non niſi per Caduceatores & Feciales, pacis bellique negotia egerunt, ac ſibi hoc legationis jus ſervarunt. Sub Imperatoribus ex Edicto Veſpaſiani permiſſum quidem civitatibus legatos mittere, ſed ternos, non plures, idque aſſenſu Præſidis interveniente. Nunc quoque civitatibus imperiali-

l. 4. & fin. ff. de legat. l. 16. & l. pen. C. de decurion.

perialibus, quæ regalia, juraque ſuperioritatis habent, legatos ad externos Principes & ad comitia mittere licet.

Arumæus de Comitiis c. 5. n. 40. Cæterum cum omnes gentes jure Legationum utantur, hinc eſt quod jure gentium legati ſancti, & ab omni violentia tuti habeantur, non tantum in acceſſu, verum etiam in reditu, inviolabiles. Ac proinde quoque æquiſſimum fuit eis privilegiis ſubvenire, quos variis difficultatum caſibus reipublicæ cauſa ſubjectos eſſe conſtabat.

An ergo tam ſancta Legatorum ſecuritas, ut non tantum adverſus vim injuſtam, ſed etiam adverſus judicialem competat, ſi quid deliquerint? Et quamvis ſint qui diſtinguant inter crimina communia, & ea quæ ſunt contra ſtatum ejus ad quem Legati mittuntur: Sentio tamen illos à juriſdictione ejus ad quem miſſi ſunt eſſe exemptos, & cujuſcumque criminis rei fuerint, remittendos cum elogio ad Dominum ſuum, poſtulata ab eo vindicta. Sic apud Livium Legati Tarquinii, *Quamquam viſi ſunt commiſiſſe, ut hoſtium loco eſſent, jus tamen gentium valuit.* Verum non eo minus exiſtimo Legatis ſubeundum eſſe judicium in loco legationis, ſaltem ob contractum, quem ea durante inierunt, licet in hanc rem ſint leges diverſæ, non adverſæ.

l. 2. §. 3. & l. 23. ff. de judiciis. l. 1. C. ubi de crimin. l. 12. C. de dignit. l. 3. C. ubi Senator. vel clariſſ. conven.

Prin-

Princeps ad ſenatum & exercitum ſcribit.

Veteri republica, parta victoria mos erat ad ſenatum litteras ſcribere, & de loco prælii, cæſorumque numero, ac dignitate, deque captis certiorem facere, *quique in cæſorum numero fuiſſet mentitus, lege Porcia tenebatur.* Hæ litteræ prius in Senatu, dein in concione recitabantur, atque ob felicem ſucceſſum in dies quinque ſupplicationes fiebant, decernebaturque triumphus. Mutata republica aliud actum. Ac primus Agrippa induxit hunc morem ut ad Senatum poſt partam victoriam non ſcriberet. Nam re feliciter geſta in Ponto contra Scribonium, nihil ad Senatum ſcripſit, ſed ad Auguſtum, qui retulit ad Senatum, & decretus eſt ei triumphus, quem non duxit. Sic & Germanicus Tiberio ſcripſit, & ipſe retulit ad Senatum, *de rebus geſtis, multaque de virtute Germanici memoravit, magis in ſpeciem verbis adornata, quam ut penitus ſentire crederetur.* Etenim ut ſupra dixi, gaudebat quidem de victoria; ſed *Germanici gloria angebatur*, eratque ei merito ſuſpectanda, quod Germanicus eſſet ex Auguſti ſanguine, ipſe vero Tiberius *per uxorium*

Cic. in Piſon.

Tac lib. 1. ann.

lib.1. ann. & lib. 1. hiſt. *uxorium ambitum, & ſenili adoptione irrepſiſſet*, quodque in manu ejus eſſent legiones, immenſa ſociorum auxilia; & mirus ejus apud populum favor. Præterea qui ſecurus poterat eſſe Princeps, qui fraude alienum imperium occupaverat, ſuperſtite priorum regum progenie? Ideo non permittebat, ut aliquis ad Senatum vel exercitum ſcriberet, ut ſecurior eſſet.

Cur ſuſpectanda Tiberio Germanici gloria.

lib.4. hiſt. Sic Gordianus *litteras ad exercitum, tanquam accepto principatu, miſit*, & acceptæ ſunt, quia jam Imperatorem ſe gerebat. quod inter arcana dominationis referendum, ne per hujuſmodi litteras privati rebus novis apud ſenatum aut exercitum ſtuderent. Unde Muciani epiſtolæ, *materiam ſermonibus præbuere: ſi privatus eſſet, cur publice loqueretur? potuiſſe eadem paucos poſt dies loco ſententiæ dici.* *lib. 2. hiſt. & 5. ann.*

Hinc etiam non licuit privatis militem donis, populum annona pellicere, prætorianos largitionibus ambire, ipſorum animos ſibi præmiis devincire. Quo nomine Piſo accuſatus, *quod ſtudia militum per ambitionem* quæſiviſſet; *quodque vulgus militum, per licentiam & ſociorum injurias*, ſeu deprædationem, *corrupiſſet ut parens legionum appellaretur*. Prædas namque militibus dabat, & ut eas poſſet erogare, ſocios vicinoſque populos ſuppilabat; *lib. 3. ann.*

pilabat; atque hiſce artibus *devotiſſimos ſibi fortiſſimoſque milites reddebat.* Ob eandem cauſam manum Principis imitari, aut inſcriptione purpurea uti, ſemper vetitum, & graviſſime apud omnes gentes punitum. Summum enim id ſcelus atque ipſi Principi periculoſum; ſic enim reddi poſſet ſuſpectus & exoſus populo, & qui manu Principis ita abutitur, poteſt ſibi aditum ad imperium patefacere, & publicum ſtatum evertere.

Principis manum imitari nefas. *l. 23. ff. de falſis. l. 6. C. de diverſ. reſcript.*

Extremæ provocationis jus Principis eſt.

Eſt adeo ſanctum hoc jus, ut ſi quis ſciens prudens à ſummo Principe provocarit, Majeſtatis reus habeatur. Idque jus olim Reges Romani uſurparunt, poſtea populus invaſit, cujus hoc, teſte Livio, firmiſſimum propugnaculum fuit. Mutata dein Republica, cæpit eſſe fundamentum Majeſtatis. Unde Auguſtus, jure Tribunitiæ poteſtatis, extremam provocationem ſibi reſervavit; ut conſtat ex Tacito: *iiſque inſtantibus*, inquit, *ad Principem provocavit.* Nam quod poſtea circa provocationem mutavit, haud diuturnum fuit, ſicut etiam quod Tiberius quædam adverſus ſententiam ſuam decerni

Majeſtatem lædit qui ad alium principem appellat.

lib. 4. anni

paſſus.

paſſus eſt, ſimulacrum fuit potius ac larva priſtinæ libertatis.

Rumelinus diſſ. 2. ad aur. bull.

Hodie in Imperio nulla provocatio datur ulterior, præterquam ad Cæſarem, adeo ut nunquam jus illud à Duce, Comite, Marchione, præſcriptione acquiri poſſit, ne ab illo ad Cæſarem provocetur: ſunt tamen in Imperio quidam, quibus id privilegium de non appellando conceſſum eſt; ut Archiducibus Auſtriæ, & Septemviris ex aurea bulla Caroli IV. Cæteri illud deſuetudine amiſerunt. Sola Saxonica ac Brandemburgica domus hoc jus integrum ſibi retinuit, ut ne à cæteris ejuſdem domus Ducibus appellare liceat, niſi ob denegatam juſtitiam, & nullitatem proceſſus: quod poſtremum licet controverſum, præjudicia tamen & ſtylus in contrarium ſunt.

Clapmar. de arcan. rer. pub. lib. 1 c. 19.

Multæ & nunc curiæ ſupremæ citra provocationem, ſed nomine Principis, quem repræſentant, judicare conſueverunt, veluti Romæ Rota, in Imperio Camera Imperialis, in Gallia octo Curiæ majores, in Hiſpania Quatuor, Curia item Neapolitana, & apud Venetos Quadraginta-viri. Credit enim Princeps, eos qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibentur, non aliter judicaturos,

l. un. §. 1. ff. de off. praef. prat.

pro

pro ſapientia ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret judicaturus. Verum licet ab iis nullā ſit provocatio, eſt tamen quædam ad Principem ſupplicatio, aut talis provocatio, de qua Divus Pius, ſi ex vero non fuerit conſultus, & ſecundum ea quæ poſita ſunt reſcripſerit. *l. 1. ff. de appell.*

Habet jus vitæ & necis.

Hoc jure mortis rei, adeoque damnati vita donantur. Id populus Romanus ſui juris ab initio fecit, ut patet in Horatio, ex Curiatiorum duello ſuperſtite, ob parricidium ſororis damnato, ad populum provocante, ac vivere juſſo. Tribuni id poſtmodum uſurparunt, quorum poteſtatem Auguſtus, ſecutique Imperatores in ſe tranſtulerunt. *Tunc primum*, inquit Tacitus, *revocata lex credebatur, qua haud perinde exitium Antiſtio, quam Imperatori gloriam quæſivit, ut condemnatus à Senatu, interceſſione tribunitia morti eximeretur.* Itaque lege regia ea poteſtas in Principem fuit translata, eamque pugio & gladius ſignificat, qui nunc præfertur in inaugurationibus. Galba *iter ingreſſus eſt paludatus, ac dependente à cervicibus pugione ante pectus.* Vitellius *exſolutum à latere pugionem Cæcilio Simplici conſuli in* *lib. 14. ann.* Gladius & pugio imperii ſignum. *lib. 3. hiſt.*

concione

concione reddidit, velut jus vitæ ac necis civium. Commodus cùm Imperator ſalutaretur, Julii gladium delubro Martis detractum tenens, circumlatus eſt per celeberrimos vicos. Carolo Magno ante tribunal ſpatha nuda perpetim præferebatur. Hinc ſoli ſupremo principi licet revocare Sententiam, jura ordinis reddere, provinciæ reſtituere, reos mortis abſolvere & ipſis ignoſcere, quo & ſpectat exuli commeatum dare & aliis ſecuritatem.

l. 1. 7. & 10. C. de ſent. paſſ. l. 4. de pœnis.

Quæ ſolis ſupremis competant ex hoc gladii jure.

Ideo Tiberius aſyla ſublata voluit, ut ſervatorum gratia ſolis Principibus accepto referretur. Sic Carolus V. cum Senatui Mediolanenſi omnia pene jura imperii tribueret, id excepit, ne poſſet delictorum veniam tribuere.

Tac. in Agric. Lipſ. lib. 11. polit. c. 13.

Clementia multa melius peraguntur, quam ſeveritate.

Nihil enim eſt quod Principem magis commendat, quam *Clementiæ fama*, qua multa magni momenti negotia, melius, quam ſeveritate peraguntur. *Etenim metus, & terror infirma vincula caritatis ſunt, quæ ubi removeris, qui temere deſierint, odiſſe incipient.* Nimia tamen lenitas, qualis in Nerva, non convenit, ſed, conſilio Taciti, *omnia ſcire, non omnia exequi oportet: parvis peccatis Princeps veniam det, grandiora pœnis coërceat, nec pœna ſemper, ſed pœnitentia ſæpius contentus ſit.* Medicos imitetur qui in quibuſdam

dam morbis non ſtatim ad remedia confugiunt, ſed naturæ progreſſum expectant, ſic cum crimina occurrunt, non ſtatim ferrum adhibeat & ignem, ſed det Princeps ſpatium ut errores ſubditi agnoſcant, & eos pœniteat ubi plures deliquerunt. Notatus Cæcina à Tacito, *quod proximam quamque culpam antequam pœniteret ultum ibat.*

Det ſpacium Princeps ut ſubditi errores ſuos agnoſcant & pœniteant. *lib. 17. ann.*

Non imperat melius qui caſtigat acrius, ſed qui excuſat cum prudentia & moderatione. *Qui objecta crimina pro approbatis non habet, ſed cuicumque defenſionem tribuit, nam non niſi cognita cauſa jus & juſtitia diſcernitur. Vnde factum Senatus Conſultum, ne decreta patrum ante diem decimum ad ærarium deferrentur, idque ſpatium vitæ damnatis prorogaretur.* Et Theodoſius Imp. triginta dies a die latæ ſententiæ conſtituit, intra quos ſententia capitalis executioni non mandaretur, expectareturque ſecunda deliberatio. Nam ut dolor, ita & animus iratus Principis tempore mitigari ſolet; & debet tanto moderatior eſſe, quanto vehementius nocere poteſt. Igitur juſtitiæ lancem ex æquo ſuſpenſam æqualiter dirigat, ejuſque gladium jure diſtringat, ne ſua crudelitate aut mollicie in ſubditorum odium aut contemptum incurrat, utrumque enim Prin-

lib. 3. & 13. ann.

l. 20. C. de pœnis.

Principem perdit, lenitas contemptum, ſeveritas odium & defectionem parit.

Merum Imperium.

l. 3. ff. de juriſd.

Hoc appellatur poteſtas gladii, & omnis in facinoroſos animadverſio, qua vita, libertas, aut civitas eripitur. Populus Romanus, penes quem ſuprema poteſtas erat, ſibi hanc animadverſionem in cives ſervavit, nec ipſi Prætori aut Conſuli permiſit: ſed extra ordinem in ſingula maleficia, quorum punitio neceſſaria, Quæſitores conſtituebantur qui capitale judicium exercerent. Poſtea tribui cœpit Dictatori, Præfecto prætorio, Præfecto urbi, & in provinciis Proconſuli & Præſidi, ſic tamen ut non competierit eis vi juriſdictionis, ſed vi ſpecialis conceſſionis; proinde mandata juriſdictione, minime hoc jus tranſit; imo nec nominatim extra neceſſitatem profectionis ſeu abſentiæ mandari potuit.

Quibus merum imperium à principe detur.

l. 1. §. ult. ff. de off. ejus cui mand.

Nunc ſolus Princeps illud habet & Magiſtratibus ſpeciatim tribuit, non omnibus tamen, nec omnes imperii partes. Sic Alexander Severus Præfecto prætorio capitalium quæſtionum cognitionem ſpecialiter commiſit, & ante illum Caracalla, apud Spartianum, Papiniano dixit,

dixit, *Gladio te, non ſecuri exequi oportuit juſſum meum.* Et Divi Fratres Præſidi, in provincia ſibi decreta, jus gladii demandarunt, non tamen jus deportandi: Strictiſſime itaque accipi debent quæcumque ex mero imperio deſcendunt. *l. 4. C. de off. rect. prov. l. 8. §. 1. ff. de pœnis. l. 6. ff. de interd. & releg.*

Hinc ſi Princeps nobili alicui caſtrum cum juriſdictione conceſſerit, merum imperium conceſſiſſe non videtur. Quamquam conceſſo caſtro à Principe plerumque hoc agi videatur, ut juriſdictio tranſeat, imo & in novos incolas & ipſius oppidi augmentum. Translata tamen juriſdictione & utroque imperio, compendia confiſcationis & alia jura fiſcalia ſeu regalia non veniunt. Inter regalia majora recenſeo jus, quod habet Imperator concedendi ſemel primarias preces, in beneficiis vacantibus, in Eccleſiis imperii, & jus quod Reges habent præſentandi ad beneficia Eccleſiaſtica, & nominandi incolas benemeritos ad primarias Eccleſiarum dignitates. Item jus regaliæ, fere tantum in Gallia & Anglia uſitatum, ſecundum quod fructus Epiſcopatus vacantis cedunt regiæ diſpoſitioni: quod etiam ſubinde ad collationem beneficiorum ſeſe extendit, cum & ea in fructu ſit. *l. 1. ff. de off. ejus cui mand.* *Bronchorſt. cent. 1. aſſ. 17. Rumel. ad aur. bull. aſſ. 4. th. 16.* Nominare ad dignitates, imperii eſt. *Le Bret de la Souverain. liv. 1. c. 16. & 17.*

Monetam cudere Imperii jus eſt.

Præter Principem nemini licet monetam cudere, aut ſua imagine ſignare.

Herodian. in Commodo.

Euſeb. c.21. lib.4. de vita Conſt.

l. un. C. de veter. numiſm. pot.

Hoc jus cum olim eſſet penes Triumviros monetales, in ſe tranſtulerunt Cæſares. Ælius Lampridius. *Antonino ad Imperium evecto, ſtatim apud Antiochiam moneta Antonini nomine percuſſa.* Hinc in acclamationibus Principum, *Moneta nomen Antonini reddatur.* Præter enim Principem nemini licet monetam cudere, eique æſtimationem imponere, vel ſua imagine ſignare. Quare Commodus Perennium familiarem ſuum pœna capitis affecit, quod nummos publicos ſua imagine ſignaſſet. Conſtantinus crucem & imaginem Principis nummis imprimi voluit, & in ſuis tum Vexillis hac inſcriptione uſus eſt, *Spe publica.* Valentinianus quoque Imperator nummos non alios quam ſua imagine formatos, tradi, ac ſuſcipi ab ementibus jubet. Ut nummis ſua conſtet auctoritas, & veneratio, quæ Principi debetur, ejus imagini exhibebatur.

Reus eſt majeſtatis qui pecuniam corrumpit aut mutat.

l. 2. C. de falſa mon.

Sic ut Majeſtatis & peculatus crimine teneatur, puniaturque ſeveriſſime qui monetam corrumpit, rodit, aut dum eam cudit extrinſecus, ſibi forma publica ſignat, vel ſignatam furatur. Eſt enim labentis Imperii præſagium, corruptio & muta-

mutatio pecuniæ, quæ publica menſura, ac perpetua æſtimatione conſtat. Ideo apud veteres tanta religione fuit tractata moneta, ut nullibi, quam in æde Junonis monetalis, cuderetur, nec reſcripto quidem competere alicui poſſet. Sed nimium hodie privilegiis & præſcriptionibus inferiores Principes jus monetæ cudendæ, præſertim in Imperio, uſurparunt; iis tamen certa lex præſcripta, quoad formam & materiam monetæ, quam excedere aut mutare non licet. Iiſdem privilegiis gaudent Principes Italiæ, & Reſpublicæ liberæ.

l. 6. §. 1. ff. ad l. Iul. pecul. l. 1. ff. de contr. empt. l. ult. C. de falſa moneta.

Sed omnes in ſuis dominiis efficere debent, ut monetæ eodem pondere & valore intrinſeco conſtent, quo vicinorum Principum monetæ, quarum uſus etiam permittendus, ſic enim fiet ut è regno alio pecuniæ non transferantur. curandum quoque ne ullus in commerciis damno afficiatur, & quæſtoribus monetariis, & mercatoribus ad fraudes via aperiatur, à quibus ſæpe per conniventiam pecunia augetur, quæ præſentiſſima reipublicæ peſtis eſt, nam miſere à mercatoribus cives decipiuntur fallaci illo pecuniarum augmento, cum annonæ caritas, & mercium omnium pretia, illo creſcente creſcant, mercatores etiam carius vendendo,

Id agat Princeps ut ſuus monetæ conſtet valor.

recuperare conantur, quod de pecuniæ bonitate detractum eſt.

Maris Dominium Princeps habet.

Reges & liberæ Reſpublicæ paſſim jus gentium ſubegerunt, ac ſibi vindicarunt flumina, & maria ſuis territoriis, regniſque adjacentia, exemplo Antonini, qui ſe mundi dominum dicit, ſed legem Rhodiam maris dominam, de his quæ in mari accidunt, quatenus ſcilicet id lambit orbem Romanum. Sic cum Romanis pacti Carthaginenſes, ne utrimque liceret ultra limites navigare, niſi tempeſtate adacti fuiſſent. Et Leo dividens Boſphorum Tracicum juſſit ut quiſque oras ſuas inconcuſſo jure poſſideret. Hiſpaniæ & Galliæ Reges Oceani & Mediterranei Maris, Angli Britannici ſinus, Rex Daniæ Baltici, Reſpublica Veneta Adriatici æquoris dominium retinent, ac diuturna poſſeſſione ex communi proprium fecerunt. *Bene quidem acquiritur quod nullis adhuc dominis abrogatur*, inquit Caſſiodorus.

l. 9. ff ad l. Rhod. de jactu. Mare quiſque ſuæ ditioni vicinum proprium nunc facit. *Novel. 56.*

Carolus V. tentavit maris dominium protrahere, & Ferdinandus foſſam ducere.

Tentaverat & *plus ultra* Carolus V. Imp. protrahere maris dominium, atque ubi ſe Americæ totius Regem vidit, Iſthmum voluit perfodere, à civitate Nominis Dei, ad Panania uſque, ut utrumque mare

mare Septemtrionale & Auſtrale jungerentur, ſed deterritus (quod plures inſulæ aquarum diluvio mergerentur) immotam naturæ compagem reliquit. Ferdinandus etiam Rex Hiſpaniæ foſſam à mari rubro ad Nilum ducere inſtituerat, unde Africa & Æthiopia totæ eſſent navigabiles. *Sed intolerandus labor, nec ſatis cauſa.* Quare ſatius duxit naturam ferre, quam emendare, nec ultra eſt progreſſus: Nam ut Rheatini dicebant, *optime rebus mortalium conſuluiſſe naturam, quæ ſua ora fluminibus, ſuos curſus, utque originem, ita fines dederit. Non ex formula naturæ reſpondet*, inquit Seneca.

Tacit. lib. 15. ann.

lib. 1.

Inde jam maria jungere, & pleraque quæ nullius, quæ communia, quæ publica, ſui juris Principes faciunt, ſic tamen ut privatis & nautis maris uſum permittant, à quibus vectigalia accipiunt, & Claſſes parant, quibus à piratarum, & hoſtium incurſionibus, libera ſint commercia, & navigantes tuto navigent.

§. & quidem natural. de rer. diviſ.

Hinc & flumina majora & navigabilia ſupremi ſunt Principis, quamvis per civitatum, & privatorum dominorum fundós fluant. Nam licet penes illos ſit eorum juriſdictio, non tamen fluviorum proprietas. Unde & illi foſſas ducere licet, ut fecit Corbulo, qui *inter Moſam Rhenumque*

Flumina navigabilia principis ſunt.

Illi foſſas ducere licet.

Tac. lib. 11. ann.

que trium & viginti millium ſpatio foſſam produxit, qua incerta Oceani vitarentur. Nihil enim Reipublicæ utilius & tutius quam per hæc incilia & foſſas iter facere, quæ natura fluunt leniter, & non ita ventorum vi agitantur. Ideo etiam Verus *Moſellam atque Ararim facta inter utrumque foſſa connectere parabat.* Item nuper Philippus III aquæ ductum ex Moſa alio ducere tentavit. Sed Princeps qui hæc molitur, pontes & portus reficiat neceſſe eſt, & tutam reddat navigationem, quæ ſi neglexerit, & mercatoribus inde damnum datum fuerit, ſunt qui ſentiunt ab eo illud ſarciendum.

lib. 13. *ann.*

Navigationem tutam reddere tenetur.

Ut autem navigatio tuta & commoda reddatur, præſidia juxta maris littora & flumina collocanda. *præcipuum robur*, ait Tacitus, *Rhenum juxta commune in Germanos Galloſque ſubſidium, octo legiones fuiſſe.* Idque præcipue, ut ſuis ſtationibus ripas munirent & vigilarent, ne fluvii aquis diminutis non navigabiles fierent, aut congelatos hoſtis pedibus tranſiret: *quod apud imperitos prodigii loco habebatur, ipſa aquarum penuria, tanquam nos amnes quoque & vetera Imperii munimenta deſererent.* Hi milites olim Ripaterienſes & Agrippienſes dicti, ſuper ipſam Rheni ripam collocati, ut arcerent, non ut cu-

ut cuſtodirent. Nam miles Romanus cuſtodiebat, Agrippienſis hoſtem arcebat, cui in limite Rheni d..ta prædia, quæ ut ſua tutabatur.

Claſſes inſtruit.

Romani facti rerum domini, ut ſuum firmarent imperium, per diverſa flumina & maria claſſes diſpoſuerunt. In Oriente XI. Inter quas inſignis erat Claſſis Seleucena in flumine Orontis in Syria, ad uſum Comitis Orientis. Alia in Ponto Euxino navium XL. Alia in mari rubro. Alia in Alexandria & in Carpatia. In Occidente quoque plures, ut in fluvio Rhodani in Gallia. In Italia (referente Tacito) *utroque in mari duæ claſſes: Miſenum apud & Ravennam proximumque Galliæ littus roſtratæ naves præſidebant*, & Avari in Scythia Europæa. Sic & præſidia conſtituerunt Conſtantinopoli, in Inſula Rhodo, ad Rhenum, & Gadibus, tanquam quatuor præcipuis Imperii angulis. Similiter nunc in diverſis Oceani & Maris Mediterranei portibus, ad defenſionem provinciarum, quas plures & longo intervallo Rex Hiſpaniæ habet, oportet eum Claſſes inſtruere, quibus eas conſervet, & adverſus hoſtes quos illi invidia, aut fortuna excitat,

l. un. C. de claſſicis.

Variis in locis claſſes diſpoſitæ.

lib. 4. ann.

Panciar. in not. imp.

tueatur: per has enim claſſes dominia ſua disjuncta conjunget, & pertinget im-perando, quo cæteri optando adſpirare non audent. Affirmat id Livius, *Mare*, inquit, *qui in poteſtate habet, terras quaſcumque adierit, extemplo ſua ditionis faciet.* Fecere id Aragonum Reges, qui Siciliæ & Neapolis regna ſuo junxerunt. Paſſim alia ſe inſinuant exempla, & nobis mare commendant.

Hoc conſilium à Carolo V. filio datum refert Sayavedra *Symb.* 68. *lib.* 32.

Etenim Princeps terra marique potens, omnes terret, neminem timet, dummodo domi bona ſint conſilia, & foris inſtructus paratuſque ſemper exercitus, *qui in pace decus, in bello præſidium* adverſus hoſtes, & ad compeſcendos tumultuantes populos. *Sint* igitur, inquit Tacitus, *prompta omnibus arma, ac ſi res poſcat exercitus plurimorum virorum, & quieſcentibus eadem fama.* Sit commeatuum & annonarum abundantia, quibus exercitus alatur; nam ob eorum defectum res magnas ſtrenue cœptas, turpiter deſertas, ipſoſque milites victoriam jam prenſantes, ſpe deſtitutos nuper vidimus. Culpa ſæpe ipſorum Ducum, qui operam dare debent ſi procul ferendus eſt commeatus, ut ſtationes habeant, unde commodius vehatur, & ut terra marique comportetur, aut per flumina, ſi aliqua oportuna ſint, quod facilius.

Tac. de morib. German.

Habeat princeps ſemper promptum exercitum & annonæ abundantiam.

facilius. Aſtu quoque militari conentur Duces hoſtem commeatibus ſpoliare, & eo pacto incruentum bellum abſolvere.

Maris Præfectus nullis mandatis adſtringatur.

Non ſatis eſt habere Claſſes, ſed conſilio, imperio, diſciplina opus, ut qui regunt, rei navalis ſint periti, & publicum commodum ſuo anteponant, imo & qui reguntur, periti quoque ſint, & facili mercede claſſici milites, remigeſque ſecura lege fortes. In terreſtri expeditione, non in maritima, Ducis poteſtas certis limitibus circumſcribi poteſt, ſed pleraque illius prudentiæ relinquenda, cum *nihil tam capax fortuitorum quam mare*, cui venti & incerti caſus dominantur, nec cuiquam niſi Deo ſoli obtemperant. Unicus ventus inſignem illum navalem apparatum Philippi II Hiſpaniarum Regis adverſus Angliam diſſipavit. Et tamen Rex, ubi inauditam nunquam viſæ Claſſis cladem, & naufragium intellexit, *tanto impenſius in ſecuritatem compoſitus, neque loco, neque vultu mutato, ſed ut ſolitum per illos dies egit, altitudine quadam animi,* expendens claſſem illam non ſe adverſus ventos, ſed homines veræ religionis ho-

Tac. lib. 14. ann.

In mari incerti caſus dominantur.

Philippi II Regis apparatus in Angliam cur ſucceſſu caruit.

lib. 3. hiſt.

ſtes deſtinaſſe: Nec ventis ſolum hæc clades, ſed etiam Duci Medinæ Sidoniæ ut Directori adſcribenda, propterea quod is contraria Regis mandata ſemper cauſſatus, omnes rei bene gerendæ occaſiones omitteret.

Maris præfectus pleno mandato conſtituendus.

Unde liquet Ducis poteſtatem certis limitibus circumſcribi non poſſe. Oportunitas venti, temporis, cæli, fluxus ac refluxus, tenebrarum, lucis, & locorum profunditas, diverſa conſilia expoſcunt. Ideo præficiendus Claſſibus non tantum maris peritus, ſed & fortunatus, *nullis certis mandatis, ex re conſulturus.* Nam *ratio & conſilium propria artes Ducis ſunt.* Ille enim ſcire debet quando pugnandum, quando differendum, niſi forte remiſſior ſit, & *bellum habere quam gerere malit*, ut Duces illi Flavianarum partium, apud Tacitum, qui *bellum trahere volebant, & operiri auxilia.* Non diffiteor tamen utilius eſſe, bellum & pugnam differre, ſi majus ex ea periculum immineat, aut ſi cunctando Dux videat hoſtes paulatim ſeſe conficere, aut ejus vires minui. Nunquam ſuſcipienda pugna, niſi cum major emolumenti ſpes, quam damni metus oſtendatur. Ideo Albanus Dux in regno Neapolitano à Duce Guiſio oblatam pugnam acceptare recuſavit; quod animadverteret, majus ſibi dam-

lib. 1. *ann.*

Ducis eſt ſcire quando pugnandum.

lib. 15. *ann.*

lib. 3. *hiſt.*

Quando differenda pugna.

bi damnum datum iri pugnando, quam commodum vincendo.

Princeps ſeditiones compeſcit.

Cum civiles contentiones, vel militares ſeditiones non niſi multo ſanguine extingui poſſint, Principis eſt initiis occurrere & allaborare ut ſopiantur: neque ſpernendæ cauſæ, quod leviores appareant, aut adhuc remotæ: *primis eventibus, aut metum aut fiduciam gignunt*, at ſenſim ita gliſcunt ut nulla vi eis poſtea reſiſti poſſit. Serius Romani opponere ſe Cæſari voluerunt, cum jam armis leges evertiſſet; *feſtinandum itaque antequam creſcat invalida adhuc conjuratio paucorum. Inveniet æmulos infelix nequitia, quid, ſi vigeat floreatque?* Eſt quidem efficax remedium, tumultuantes cives, ac milites, & prima capita in diverſas factionum partes diſtrahere; ſed majoris prudentiæ eſt damna prævertere, quam iis poſtea adferre remedium.

Cur initio occurrendum ut ſeditiones ſopiantur. *Tac. lib. 12. ann.*

lib. 1. hiſt. & 4. ibi.

Remedia ad compeſcendum tumultuantes cives.

Romani, homines ſeditioſos ac turbulentos ad colonias ablegabant, *quæ veræ ſedes ſervitutis erant*, alios *alio mittebant ſpecie defendendæ provinciæ, cæterum ut caſtris avellerentur.* Druſus tumultuantes legiones compeſcuit, eas diſſociando; *ſic*

lib. 1. ann. & lib. 1. hiſt. *amor obſequii rediit.* Et temporibus Galbæ *longis ſpatiis diſcreti exercitus, quod ſaluberrimum eſt ad continendam militarem fidem, ne vitiis nec viribus miſceantur.*

Prudentis Principis, adverſa diſſimulare. Quodſi forte iis immixti jam fuerint, diſſimulandum Principi fuerit. Sic Tiberius audita ſeditione dolorem occultavit, ſed interim *Druſum filium ſuum cum primoribus civitatis ad exercitum miſit.* lib. 1. ann. Principis in adverſis diſſimulatio animum ſubditis addit. Carolus V. Imp. perpetuam vultus conſtantiam retinebat, adverſaque diſſimulabat, ſed diſſimulando remedia quærebat.

At nullum remedium præſtantius Principis præſentia. Ibid. *Ita Divus Auguſtus vultu & aſpectu Actiacas legiones exterruit, & Divus Iulius ſeditionem uno verbo compeſcuit.* Auctoritate multitudo concitata mitigatur & arma ponit. Nunquam ſeditiones in Belgio eo uſque proceſſiſſent, ſi Rex Philippus II præſentia ſua in tempore eas ſedaſſet. Sicut enim præſentia medici multum ægris corporibus ſanitatem accelerat, ita Principis præſentia tumultuantes populos ſæpe compeſcit, aut plurimum ad primos motus impediendos conducit.

Si noceat præſentia principis. Expendendum tamen, ne quandoque præſentia noceat, præcipue ſi Princeps ſit exoſus,

exoſus, ut fuit Tiberius, qui ideo tumultuantes legiones Hungaricas & Germanicas, Druſo & Germanico intercedentibus, compeſcuit. *Quod aliud ſubſidium, ſi Imperatorem ſprevissent?* Hic autem cum videret, temporis ſui mores corrigi à ſe, & emendari non poſſe, id per ſucceſſorem ſuum fieri voluit. Crudelior Domitianus qui per ſe, & ſuos, omnes è medio ſuſtulit, *nec per intervalla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo & velut uno ictu Rempublicam exhauſit.* Unde hic (cenſente Tacito) Nerone immanior, qui licet tyrannus eſſet maximus, tamen *ſubtraxit oculos; juſſit ſcelera, non ſpectavit.*

alteri executio committenda.

Omnium crudeliſſimus Domitianus.

In Agric.

Reos ad ſenatum remittit.

Magna vis & auctoritas olim fuit Magiſtratibus Romanis, ea tamen non tanta, ut iis quoquo modo in caput civis Romani inconſulto populo animadvertere liceret: at creſcente potentia crevit jus Magiſtratus, decrevit populi: hic ſua poteſtate & libertate deſtitutus; & tranſlato in Principem imperio, cœpit quod Principi placuit legis habere vigorem. Unde plures leges latæ ſuper criminibus publicis, quæ omnem continent ſeveritatem & pœnarum atrocitatem: adeo ut etiam

Polyb. lib. 8. & Salluſt. in conjur.

Conatus punitur. conatum & deliberationem adverſus Principem vel Rempublicam graviſſime puniant, quia *qui deliberant deſciverunt*, inquit Tacitus: & ubi de conjuratione adverſus Galbam, quando Otho Imperium arripuit, tradit, *quod parata apud malos ſeditio, apud integros diſſimulatio fuit*, ita ut integri diſſimulatione ſua quaſi participes ſint ſeditionis, quam non vitarunt, aut principi declararunt. Is enim *habitus animorum, ut peſſimum facinus audeant pauci, plures velint, omnes patiantur*. Non igitur ſimulata, ſed candida & ſincera fides erga Principem vel rempublicam eſſe debet, ne macula etiam minima, vel nævus aliquis eam corrumpat, vel inficiat.

lib. 2. hiſt.

lib. 1. hiſt. Diſſimulantes conjurationem rei ſunt Majeſtatis.

Nov. 134. *Auth. Bona damn. C. de bonis proſcript.* Cur filii rebellium etiam ante reatum nati puniuntur. *l. 5. C. ad l. Iul. Maj.* *Epiſt. ad Brut.*

Hinc veteres leges in hoc Majeſtatis & perduellionis crimine condemnatis ſervare Juſtinianus jubet, ut cuncta bona fiſcus auferat, adeo ut filii ante & poſt reatum parentis nati ab omni ſucceſſione habeantur alieni, ſint perpetuo pauperes, infamia eos paterna ſemper comitetur, ad nullos honores, ad nulla ſacramenta perveniant, ſint perpetuo tales, ut his perpetua egeſtate ſordentibus, ſit & mors ſolatium, & vita ſupplicium; qui rigor & olim viguit, teſte Cicerone, ut tandem caritas filiorum amiciores parentes reipublicæ redderet: ſæpe ad parentum exempla ſuc-

creſcunt:

creſcunt filii, *illorum ferociam & ſpiritum retinere creduntur.* Quæ cauſa, ut etiam *Mucianus Vitellii filios interfici juſſerit*, *manſuram alias diſcordiam obtendens, ni ſemina belli extinxiſſet.* *Tac. lib. 1. & 5. ann.*

Inhumanum tamen *inauditos atque indefenſos tanquam innocentes punire*, ut fecit Tiberius, qui ob infirmas delationes & ſuſpiciones hujus criminis, homines interfici jubebat, *non diſcernens alienos à conjunctis, amicos ab ignotis, quid recens aut vetuſtate obſcurum, perinde in foro, in convivio, qua de re locuti incuſabantur. Ne fœminæ quidem exortes periculi.* Verum boni Principis eſt quantumvis criminoſos audire, nec facile delatoribus fidem adhibere, niſi crimina jam ſint publica; ſi ferenda ſit ſententia, nihil de ſupplicio ſumendo ſtatuere, *ſed diſceptatorem ſenatum iis relinquere*: ſic enim odium evitaverit, quod eſt lethale & exitioſum Principibus venenum. De Jove antiqui dicere ſolebant, quod benignos ſolum vibraret radios, qui abſque cujuſquam offenſione minarentur, ejuſque potentiam oſtenderent, alios vero per Deorum conſilium. Senatores ſeveri & duri habeantur. Princeps clemens & benignus audiat, *integramque cauſam ad Senatum remittat.* Judicum eſt reos accuſare & condemnare. Principis

lib. 1. hiſt.
Audiendi criminoſi, & innocentes defendendi.
lib. 6. ann.
lib. 12. ann.
Principis eſt benigne reos audire, eoſque abſolvere; Judicis, condemnare.
lib. 3. ann.

piſ veniam concedere & abſolvere: Ideo creatus eſt, ut *ſubditos conſervet; lapſis ignoſcat.*

lib.1. ann.

Interdum etiam ad Senatum reos remittat oportet, ut ſi cauſa alicujus Senatoris, aut Illuſtris agatur: quo privilegio hodie utuntur, quod cum datum ſit à Regibus, adimi non poteſt. Itaque de Senatore reo olim cognoſcebat Senatus, à quo & legitimum tempus defenſioni reorum dabatur. ſic in cauſa Piſonis, licet ejus crimina eſſent publica, quia tamen Senatorii ordinis, *biduum criminibus objiciendis ſtatuitur, utque ſex dierum ſpatio interjecto, reus per triduum defenderetur.* Recte Julius Paulus, *Rei,* inquit, *ſubitis accuſatorum criminibus non ſunt opprimendi*, & quocumque tempore defenſionem poſtulanti reo negare non oportet. Ideo Nero quantumvis tyrannus, Thraſeæ poſtulanti defenſionem permiſit, & cauſæ cognitionem Senatui reliquit. quod tunc vel maxime eſt obſervandum, cum rei Majeſtatis accuſantur, ne Princeps cauſæ ad ſe ſpectantis judex eſſe videatur. Quod ut Auguſtus effugeret, inſidiatorum cauſas, ſuadente Mecœnate, Senatui cognoſcendas decidendaſque permiſit. & noſtra memoria Henricus IV cauſam Bironii, cui vitam dediſſet, niſi ille inficiati criminis pervicacia,

Reis defendendis tempus detur, ne opprimantur.

lib.3. ann.

l.18. §.9. ff. de quæſt.

Botereius de rebus Gall. tom. 2. lib. 9.

cacia, ſupplicii neceſſitatem extorſiſſet; ſed ſero ſapiens, ubi vinculis incluſus *multa mente concoquebat quo dilabi poſſet, inerti cogitatione & opera.*

In Auctores rebellium animadvertit.

Politicorum doctrina eſt; Ubi multitudo delinquit, in ſingulos inquirendum non eſſe, neque in ſeditionum auctores ſtatim animadvertendum, ſed demum ſedata ſeditione, *ne ſubita correctio plus damni in rempublicam ferret.* Ideoque caute Tiberius, præcipuis *turbatoribus conquiſitis*, Illuſtres non palam, ſed *in ſecreta palatii parte interfici juſſit, corpuſque clam auferri.* Sic *nihil auſuram plebem arbitrabatur Principibus amotis.* Quare Otho in ſeditione militari, non in plures quam in auctores duos animadvertit. Valens Imp. paucorum animadverſione Batavos in officio continuit. Etenim mala moderate agendo melius ſuccedunt, quam crudelitatem exercendo: Præterquam quod periculoſum ſit ſtatim irrogare ſupplicia & in omnes; *Deceatque in ſeditionibus, ſi omnium culpa fuit, paucorum eſſe pœnam, ne omnes velut uno ictu exhauriantur, vel plane tollantur. Sæpe multi paucorum animadverſione ſalvantur*, inquit

Tac. lib. 1. hiſt.
In Agric. lib. 1. & 16. ann.

In multorum delictis, paucorum punitio multum facit.
lib. 3. ann.
Novel. 30.

quit Juſtinianus, & qui animo mali fuerant, non detecti optimi redduntur: ex paucorum pœna & metu, emendatio omnium ſperari poteſt, ex omnium pœna ſolitudo & vaſtitas, & opinio crudelitatis.

Præſtat aliquando omittere prævalida vitia, quando illis impares futuri ſumus; aut cum iis gentibus agimus, quibus ſupplicia omnia & quæcumque dura in venenum vergunt, non in medicinam & correctionem. Erravit proinde Nero, qui non contentus deprehenſis auctoribus, dum conjurationis conſcios perquirit, accuſari vidit ſibi conjunctiſſimos, quos æqua lance morti addicere debuit. Expedit igitur, in auctores Seditionis, & paucos rebelles aliquod inſigne exemplum ſtatuere, aliquando etiam connivere, *& ſecuritati prius quam vindictæ conſulere, ſi incipiens adhuc & nondum adulta ſeditio melioribus conſiliis flectatur:* Sicut aliquando levi de cauſa naſcitur, ita levi negotio & nonnunquam verbo comprimitur. Conſervanda eſt quidem diſciplina militaris aliqua ſeveritate, ſed nulla ſævitia à Centurionibus exercenda, hæc enim in cauſam ſeditionis trahitur, dum milites ſibi invicem ſeditioſi verberum notas oſtendunt. Certe non tam verberibus, quam

Auctores ſeditionum puniendi. *lib.* 11. *ann.* *& lib.* 1. *&* 3. *hiſt.* Interdum connivere utilius.

quam auctoritate Ducis, famæque opinione, in officio milites continentur.

Hodie militum rebelliones ab hac cauſa fere oriuntur, quod illis debita ſtipendia non ſolvantur, nec benemeritis præmia dentur, ſed iis præferantur aulici, qui in oculis ſunt Principum, & muſcum, non ſudorem & pulverem militarem redolent. Quid juſtius, quam militi venalem quotidie vitam circumferenti ſtipendium ad diem præſtitum dare, & veteranis munera militiæ conferre, quibus durum, ſanguinem ſuum gratis fudiſſe? Nam dum infructuoſam militiam declarant, & vulnera ſibi invicem oſtentant, facile illi ad ſeditionem excitantur, *& dilapſis melioribus deterrimum quemque congregant, querelas inſerunt, & ambiguos de Principe ſermones, quaque alia turbamenta vulgi.*

Unde hodie oriantur rebelliones inter milites.

lib. 1. ann. & 1. hiſt.

Curſus publicos inſtituit.

Hos Cyrus Perſarum Rex Primus invenit. Cyrum imitati ſunt Græci, hos Romani. De ſe ipſo Cæſar, *Nuntios per diſpoſitos equos de victoria Cæſaris Meſſanam allatos.* Auguſtus quoque, *Quo celerius cognoſci poſſet, quid in quaque provincia geratur, juvenes primo modicis intervallis, per militares vias, dein vehicula diſpoſuit.*

Xenoph. lib. 8. de Cyri inſtit. lib. 3. de Bello civ. Suet. in Aug. c. 40.

Com-

In C.Th. de Curſu pub. Commodius & id viſum eſt, veredos & paraveredos per manſiones diſponere: inde veredarii, qui veredis mittebantur in diverſa loca, alii rhedas, currus, carpenta agebant. Clabularii, cuſtodes erant curſus publici. Mancipes curam habebant manſionum, equorum & locorum; iis parebant Saiones, Apparitores, Stationarii. *l. 3. 4. & 9. C. de Curſu publ.* Erant & Curſus publici Protectores, Munifices; omnes ſub diſpoſitione Præfecti prætorio & Magiſtri officiorum, à quibus evectiones ſive diplomata Principis dabantur, ſine quibus non licebat uti curſu publico. In iis continebatur numerus equorum quibus curſum agere liceret.

Facilior noſter curſus & utilior reipublicæ. Ab hoc curſu publico differt noſter, qui diſpoſitis per intervalla equis, in omnem horam paratis, privato ſumptu conficitur, omnibuſque conceditur ſine diplomate, niſi princeps ob certas cauſas prohibuerit equos dari ſine ſchedula. Ab eo ſolo conſtituitur veredariorum Præfectus, cui in omnes veredarios (quos poſtas & ſtafetas vocamus) imperium eſt, eoſque deſignat. Per hos enim Princeps intelligit exiguo tempore quid ubique geratur, motus gliſcentes compeſcit, mandata dat ſubditis, & Magiſtratus ſua ad eum obſequia & reſponſa deferunt. Per hos legati explorant arcana, & ſciunt quid in aulis Prin-

Principum agatur. Per hos merces ſuas per orbem mercatores diſtrahunt, pecunias quocumque locorum paucis verbis mittunt, & ut paucis cum Caſſiodoro dicam, omnes beneficio iſto celeritatis, ſollicitudines & deſideria ſua expediunt. Hac Veredariorum celeritate uſus eſt Ludovicus XI, Galliæ Rex, dum Carolo Audace ad Nanceum cæſo, ex improviſo Burgundiam invaſit, & ad poſteros in hunc uſque diem tranſmiſit, Arteſiam vero alioſque Belgicæ fines afflixit. *lib. 6. var. ep. 6.*

Academias erigit.

Principes ſemper, Græcorum exemplo, de erigendis Academiis ſolliciti fuere, quod crederent nullum florentem Reipublicæ ſtatum comparari, aut retineri poſſe ſine litteris & bona juventutis inſtitutione, nec domi eam commode erudiri. In publicis enim Scholis, *multa audit quotidie probari, multa corrigi, prodeſt alicujus objurgata deſidia, prodeſt laudata induſtria, excitatur laude commilitonis, & præmio ſtudiis debito.* Unde Leo Imp. ejuſque filius Conſtantinus, nihil habuerunt antiquius, quam bonas litteras eruditoſque viros evehere; ſoliti dicere, malle ſe eruditione quam regno nobilitari. *Ariſt. lib. 5. polit. c. 9.* *Quint. lib. 1. inſtit. c. 2.*

Quæ

Quæ interea fata! Poſt hæc, terrarum orbem barbaries occupaverat, & ſcientias pene omnes deleverat, ſilebant ingenia, ſed Carolus ille vere Magnus, ut à Gothis, Vandalis, Hunnis jura imperii & una ſcientias vindicaret, Juſtinianum egit, & in Italia, Gallia, Germania doceri innovato ardore ſuperiores ſcientias voluit, & circa annum 791. Bononiæ, Pariſiis, Beriti publicas ſcholas inſtituit, Profeſſores dotavit, earumque privilegia in tribus illis regnis ampliavit. Præclarum hoc exemplum ſequentes Imperatores & Hiſpaniæ Reges ſecuti, in Archiducatu Auſtriæ, in utraque Caſtella, Luſitania, Aragonia & Belgio, Univerſitates ſtudiorum, approbante & confirmante eas ſummo Pontifice, conſtituerunt, & Profeſſoribus ſtipendia & præmia decreverunt: Imo ſuum eſſe exiſtimarunt, Doctores & Licentiatos creare quos bullatos vocamus, qui cedunt illis qui Academico ritu renuntiati ſunt.

Quo tempore primæ Academiæ fuerint erectæ.

Profeſſoribus ſtipendia donat.

Hoc ſpecimen florentis reipublicæ, diſciplinarum profeſſoribus, condigna meritis præmia pendere, (nam *iis ſublatis, ſtudia ſunt peritura*,) atque illis, *qui judicio ordinis*

Tac. lib. 11. ann.

ordinis ſunt probati, & in celebri academia profeſſionem ſuam exercent, quique laudabilem in ſe probis moribus vitam eſſe demonſtrant, ne alioqui auctoritatem profeſſionis deſtruant, *ſe ipſos*, juſtiſſimo Senecæ convitio, *exempla circumferentes inutilis diſciplinæ*. Quid enim abſurdius quam eos publice profiteri, qui nulla civilitatis elegantia mores perpoliverunt, cum facilius auditores, Doctorum ſuorum vitia quam virtutes imitari ſoleant?

l. 1. C. de profeſſor. & l. un. C. de profeſſ. qui in urbe. De Conſt. lib. 12.

Profeſſores juris bonis moribus excellere & facundiam dicendi habere debent,

Ad illos itaque volunt Imperatores privilegia & præmia pertinere, qui imprimis bonis moribus excellunt, dein docendi peritiam, facundiam dicendi, interpretandi ſubtilitatem, copiamque diſſerendi ſe habere oſtendunt. Artes enim arte, facilique methodo docendæ diſcendæque ſunt. facilitatem adfert & quaſi lumen addit eloquentia, & perſpicuitas docentis, præcipue Juriſconſulti, ne Jurisprudentia ancipitis ſit uſus, ſed cum vera prudentia, juſtitiaque connexa, ut ne verbotenus ad oſtentationem acute tantum, ſed ad uſum popularem atque civilem diſſeratur, ne leges eatenus tantum diſcantur, quatenus litigandi artem uſumque præbent, ſed etiam jus publicum quamminime negligatur. Ad hoc jus etiam Juſtinianus juventutem allicit, quod eo perfecte

Eloquentia Juriſconſulto lumen addit,

ſecte cognito, ſpes eam pulcherrima foveat, poſſe quoque rempublicam in partibus ſibi credendis gubernari: atqui gubernatio penes illum eſt, cui juris publici, politicæque ſapientiæ eſt cognitio.

Pauci ſtudeant, plures artificiis ſe dedant.

Quemadmodum Romanæ urbis potentia, non alia re, quam mole ſua laboravit, & tandem corruit, ita multitudo illa Scholarum & Academiarum, non exiguum litterarum ac ſtudiorum progreſſui adferunt impedimentum. Quippe per eas fit, ut ſtudeant multi, pauci vero ſint docti, & ex his poſt conſumptam in ſtudiis ætatem plures egeant. Id igitur agat Princeps, ut Academiæ, in quibus liberales diſciplinæ ſcientiæque traduntur, ſint paucæ: ſic ſtudebunt pauciores, & docti plures erunt, qui Eccleſiæ & Reipublicæ munia obeant. Præterquam etiam quod felicior, & fortunata magis ſit provincia, in qua electi ſtudent, & plures artibus mechanicis & mercaturæ operam dant. Etenim ſtudiorum otium vitiis alitur, & ſæpe ea litteris mandat, quæ celata eſſe oportebat: Multa contra ſupremam poteſtatem molitur, & ad ſeditionem ſubditos incitat. Illi

Selecti ſtudeant.

quippe

quippe arguti nimis, & opinione docti res novas moliuntur, adminiſtrationem carpunt, & in Principum conſulta inquirunt, atque noxia nonnunquam judicia depromunt. Obedientiam magis promptam eſſe oportet, quam ingenioſam, ſinceram magis quam aſtutam. Ingeniorum & ſcientiarum mediocritas, ſed cum ſinceritate conjuncta, reipublicæ ſtabilitas eſt. Accedit quod vehementi in perdiſcendis ſcientiis contentione langueſcant vires, vileſcant animi, ingenia fiant tetrica, & magis vitam ſolitariam, quam rempublicam ament: Scientiis jam exculta non efficiunt ut provinciæ rerum copia affluant, aut incolas habeant frequentes, ſed id artibus & mercimoniorum induſtriæ adſcribendum, ut in provinciis maritimis videre eſt. Unde artificibus, nautis & mercatoribus majora donanda ſunt præmia & privilegia, ut plures alliciantur, quæ cum ſæpe nulla concedantur, hinc multi litterario ſe otio dedunt, imo nihil agendo, diſcunt male agere.

Arguti nimis & opinione docti ſæpe reipub. noxii.

Artificia & mercimonia provinciis magis proſunt.

Nundinas concedit.

Nundinarum jus ac privilegium ab Imperatore concedi ſolet, non ſolum in urbibus, ſed & in municipiis. Unde Plinius, *Solers vir Prætorius petiit ut ſibi inſtituere in agris Nundinas permitteretur.* Nundinas intelligo non vulgares & hebdomadales, ſed ſolemnes ſive annuas, quæ pagis, civitatum vicinarum damno, concedendæ non ſunt, niſi illarum conſenſu. Quippe civitatum imo etiam plurimarum provinciarum quaſi vita ac ſanguis eſt negotiatio, per quam fit ut nervus ille belli & pacis, pecunia, haud unquam deſit. Haſce nundinas licet quibuſque mercatoribus negotiandi cauſa adire, his durantibus debito civili obnoxii, creditorum moleſtiis tantiſper eximuntur, niſi in publici fori loco ſolutionem promiſerint, vel ibidem contraxerint. Sortitur enim quiſque forum in loco contractus.

lib. 15. ep. 4.

l. un. C. de nundinis.

Finis nundinarum præcipuus eſt, utilitas ſocietatis humanæ, cui facilius conſulitur data ſecuritate & immunitate à vectigalibus, quæ ſæpe deterrent mercatores, & niſi ea ab ementibus recuperent, alio vergunt. At non licet iis merces prohibitas è regno evehere, ut frumenta, aurum,

Tit. C. quæ exportari non licet.

rum, argentum, arma, cæteraque ad belli uſum neceſſaria, Principe non permittente.

Jus etiam ſtapulæ ab eo tanquam ſupremo datur, quo poteſtas conceditur, aliunde invectis mercibus quaſi manum injiciendi, ab inſtituto curſu retrahendi, ac denique ita ſiſtendi, ut non prius quam publico in foro, divenditæ ubi fuerint, alio transferantur. Hujus juris ſcopus eſt reipublicæ vel peculiarium civitatum utilitas, quod Jus ab imperii jure pendet, diverſum omnino à jure nundinarum. hæ enim ſtatis temporibus celebrantur, ac multæ civitates jus mercatus habent, non tamen jus ſtapulæ, niſi ſpeciali imperii beneficio ſibi conceſſum probaverint. Utrumque conſuetudine & longa præſcriptione acquiri firmarique poſſe conſtat. Unde Origo ſtapularum.

Commercia fovet.

Qui Reipublicæ præeſt, mercaturam promovere & favore proſequi debet; quia ex vectigalibus mercium evectarum & invectarum ærarium augetur, populus diteſcit, ac ſine tædio tributa impoſita ſolvit. Optime id nórunt Batavi, qui intra breves ſuarum provinciarum terminos,

 ſolis

ſolis mercibus & maritimis opibus validiſſimos alunt exercitus. Galli quoque nec auri nec argenti fodinas habent, mercimoniis tamen, aliiſque reculis affabre & ingenioſe confectis, divitias congerunt.

Non recte Hiſpani pretioſas merces è regno ſinunt efferri.

Hiſpani vero, qui ingenti cum labore & periculo ex remotiſſimis orbis partibus, adamantes, uniones, aromata, multoſque alios theſauros advehunt, nugis abjectiſque mercibus commutant, & ſe depauperant. Aurum & argentum Genuenſibus mittunt, quo negotiantur, & inſuper plurima eis ſolvunt cambia. Cur id, tanto cum ſuo diſpendio? an ut Rex velut pignori nexam habeat Genuenſium fidem? & cum eorum urbe non potiatur, ſaltem eam in ære ſuo, hoc eſt, civium ſtudia in poteſtate per commercia habeat? In alias provincias lanam, ſericum, ferrum Hiſpani mittunt, & opera inde ab exteris confecta in Hiſpaniam remiſſa cariſſime emunt, ob vecturæ ſumptus, & artificium. Alendi potius artifices ſunt & præmio invitandi, qui ex mercibus ibi natis neceſſaria conficiant: ſic pecuniæ è regnis non efferentur, ſed aliunde inferentur, aut aliis mercibus neceſſariis commutabuntur, non iis quæ ad luxum & pompam fiunt. de quibus queritur Tiberius apud Tacitum, *Lapidum cauſa, pecunia noſtra*

Cur aurum Genuenſibus mittant, & cum iis commercia foveant.

lib. 3. *ann.*

noſtra ad externas aut hoſtiles gentes transferuntur.

Quamobrem Principis eſt efficere, ut artes vigeant, & merces copioſe inferantur & diſtrahantur; Nec pudeat Nobiles mercaturam per ſuos exercere., cum non magis naturales ſint reditus, qui ex agris percipiuntur, quam qui mercium commutatione aut pretio acquiruntur. Majores noſtri mercaturæ exercitium Nobilioribus ideo non permittebant, quia *periculoſum urbibus*, & potentiam Nobiliorum obſtituram commerciorum libertati cenſebant. Aliis perſuaſum eſt vile, atque animo nobili indignum mercaturæ exercitium, cujus lucrum ubi Nobiles ſemel deguſtarint, facile abjectis animis & armis mercaturæ vacaverint. nam *quanto pecunia dites, & voluptatibus opulenti, tanto magis imbecilles*. Romana tamen; & Carthaginienſis reſpublica, non dedignatæ fuerunt mercaturam exercere, & mercatorum Societates inſtituere. Quod exemplum Batavi ſecuti, feliciter hactenus illis hoc ceſſit. Imo Luſitaniæ Reges, & Reſpublicæ Italicæ per inſtitores rem fecere & faciunt, qua reipublicæ onera non minima ex parte ſuſtulerunt, unde ſubjectos, ſibi benevolos & fideles reddidere.

Nobiles per ſuos mercimonia tractent.

Cur illis non fuerit conceſſum mercaturam exercere.

l. 3. C. de commerc.

lib. 3. ann.

Zypæus lib. 3. de judice, c. 10. n. 10.

Collegia mercatorum permittit.

Ut merces vel maxime floreant, imprimis inſtituenda ſunt Mercatorum & opificum collegia, quæ cum ſint reipublicæ partes, non poſſunt niſi reipublicæ legibus, & annuente ſumma poteſtate conſtitui. Primus Numa Rex ſui officii eſſe exiſtimavit mercatorum collegia inſtituere. Illa ſuſtulit Tarquinius Superbus, quo ob tyrannidem expulſo Senatus reſtituit. Julius Cæſar multa etiam collegia clauſit, factiones metuens, ſed Auguſtus aperuit. Eadem Nero removit, uti & omnes olim tyranni fecêre; hodie Turca, quibus infenſiſſimus eſt, plane nullum campanæ uſum permittit, ne mercatores conveniant. Unde apparet, ſummi Magiſtratus, ac Principis permiſſu inſtituenda eſſe collegia. nam quæ privata auctoritate coaleſcunt, conventicula potius nuncupanda ſunt; quia ſuſpecta, præcipue nocturna, in iis enim ſæpe conjurationes & proditiones adverſus Principem & Rempublicam fiunt, Teſte Tacito de rebellione Galliarum; *Igitur*, inquit, *per concilia-bula & cœtus ſeditioſa diſſerebant*, ideoque Senatus-Conſultis & Conſtitutionibus Principum prohibentur.

Statuta collegiorum legitimorum.

Legi-

Legitimorum autem collegiorum munus eſt, ſtatuta facere, modum tractandarum rerum, & materiam ipſam præſcribere, curare ut pacta inter mercatores & alios quoſcumque inita ſerventur, & ne legibus communitatis adverſentur: Item Judices collegas ſtatuere, qui de mercatorum opificumque rebus cognoſcant, & moderata mulcta delinquentes coërceant, & graviore eos, qui monopolia exercent, ob quorum innumeras fraudes ea etiam Jus civile prohibet. Comparanda quoque eſt domus publica, ubi mercatores ſua agant negotia, & ad pulſum campanæ conveniant, quod qui non comparent ſuſpecti habeantur. Quæ ſtatuta ſi obſerventur, nihil ad rempublicam augendam, retinendamque potentius, nec melius excogitari poteſt, quam hujuſmodi collegia. Eorum quoque hæc eſt utilitas, quod cum cogenda eſt pecunia, tributa colligenda, & gravia reipublicæ negotia expedienda, melius ac facilius cum univerſis, quam cum ſingulis agatur, & conſenſus obtineatur.

Tit. de Colleg. & Corpor.

Tit. 53. feud. lib. 2. §. conventicula.

Tit. C. de monopol.

Ius civitatis donat.

lib.3. ann. *Romana civitas*, inquit Tacitus, *olim data, cum id rarum, nec niſi virtutis præmium eſſet.* Sic Q. Nobilior Q. Ennium civem fecit, qui cum patre ſuo in Ætolia militaverunt: Pompeius Theophanem Mitylenæum. Dein Imperatores hoc jus dandæ civitatis ſibi retinuerunt, quod eſſet quodammodo alicui ſpiritum & vitam dare. Julius Cæſar *omnibus medicinam profeſſis & liberalium artium profeſſoribus civitatem dedit.* Sed Auguſtus parciſſime, *maluit ſincerum atque ab omni colluvie peregrini ac ſervilis ſanguinis ſervare populum.* Unde ex cive Romana & peregrino natus non fiebat civis Romanus, ſed peregrinus. Quibuſdam tamen urbibus, ſi de populo Romano bene meruiſſent, aut Latinitatem, aut civitatem dedit. Sequentes Imperatores amicas nationes fœdere ſibi junctas, ut tanto fideliores experirentur, civium titulo donarunt. Veſpaſianus Imp. ut Hiſpanos ſibi obſtringeret, Italiæ privilegia cum iis communia eſſe voluit. Provinciæ acquiſitæ ſi tanquam extraneæ habeantur, hoſtilem ſemper animum retinent. Movit ea res Claudium Imp. ut jus civitatis Romanæ Galliæ Comatæ

Cic. pro Arch. poët.

Suet. c. 40. & 47.

Dion l. 60.

Tac. lib. 11. ann.

Cur exteris & victis populis communicatum hoc jus.

matæ largiretur, ſic inquiens: *Quid aliud exitio Lacedæmoniis & Athenienſibus fuit, quamquam armis pollerent, niſi quod victos pro alienigenis arcebant? at conditor noſter Romulus tantum ſapientia valuit, ut pleroſque populos eodem die hoſtes, dein cives habuerit.* lib. 11. ann.

Verum poſtea hoc jus civitatis, quod in virtutis præmium fœderatis & victis populis dabatur, promiſcue favore, gratia, & pecunia, omnibus dari cœpit. Sic Centurio dicebat, *ego multa ſumma hanc civitatem emi.* & D. Paulus, *ego in ea natus ſum.* In Actis Apoſt. c. 22.

Ad hoc civitatis jus impetrandum plurima & ampliſſima incitabant privilegia, quæ *nulla lege adimi poterant, ubi parta ſemel.* Retinebant liberi libertatem, nec illam perdebant, niſi ad pretium participandum ſe venundari paterentur. Dein de illorum capite, non Conſul, quamvis provinciam regebat, quique maximum gerebat Magiſtratum, ſed populus Romanus judicabat: nec virgis cædi, aut torqueri poterant, aut ſecuri percuti, niſi populo Romano judice, idque comitiis centuriatis. Ex legibus, Valeria, Horatia, & Porcia, ſoli milites legionibus Romanis adlegi poterant, ſoli uſum togæ & honores in urbe habe- Cic. pro Cecinna. Quænam privilegia conſequerentur, qui jus civitatis impetraverant. Inſt. de ingenuis. Polybius lib. 6. Saluſt. in conjur. Cicero pro Sextio. Inſtit. de pat. pot.

habere, & filios in patria poteſtate, & in eos jus vitæ & necis. Quæ poteſtas, ut dominorum in ſervos, ita parentum in liberos coarctata fuit, quod magis in pietate quam atrocitate debeat conſiſtere. Idque cum conſtituiſſet Antoninus Pius, & ante eum M. Antoninus Philoſophus, ultra privilegium ſuum extendit, ut omnes qui in Orbe Romano eſſent, cives Romani cenſerentur, ita ut quilibet ingenuus cujuſcumque provinciæ, vere Romano & Italico exæquaretur, & juribus civitatis Romanæ frueretur.

Aur. Victor.

l. 17. ff. de ſtatu hom.

Hæc jura aliis urbibus conceſſa. De Urbe Beryto, Imperatores Theod. & Valentinianus; *Propter multas juſtaſve cauſas Metropolitano nomine, ac dignitate civitatem Berytum decernimus exornandam, jam ſuis virtutibus coronatam.* Conceſſum & à Juſtiniano omnibus libertinis jus Romanæ civitatis, differentia latinorum & dediticiorum ſublata. Hodie quibuſdam municipibus competit jus adoptandi civis, & adoptatus fit incola & civis, ſed non plene acquirit jura civitatis, nec Magiſtratum illi gerere licet. Nam privilegia à Principe conceſſa civibus, ad hujuſmodi aſſumptos vel adoptivos cives non pertinent, ſed ea tantum jura conſequuntur, quæ civitas ſuis civibus concedere poteſt,

Quibus urbibus hoc jus datum.

l. un. C. de Metrop. Beryt.

Inſt. de libertin.

l. 7. C. de municip. & origin.

Hodie plures cooptantur in cives, rectius ſi pauci & certa lege.

teſt, non quæ cives aliunde habent, quam ex conceſſione civitatis.

Optimum foret ne exteri promiſcue cooptarentur in cives, ſed certa lege & numero, ne officere reipublicæ poſſint, ut fit in Venetorum Republica, quæ non recipit omnes advenas, nec eos quos aliæ Reſpublicæ ob cauſas ejecerunt. Cum enim peregrinis in civitatem patet aditus, in qua ſenſim opes & incrementa accipiunt, periculum imminet, ne, cum opibus & potentia, cæteris civibus pares eſſe cœperint, pro hoſpitibus recipiantur hoſtes & proditores, qui arcana inveſtigent. Quæ cauſa fuit, quod Honorius & Arcadius Imp. vetuerint, Perſicos mercatores promiſcue nundinas exercere in Imperio Romano, ne arcana videlicet ſcrutarentur. Igitur ne civitas in factiones ſcindatur, pauciſſimi exteri aſſumendi erunt.

Bodin. lib. 4. de rep. c. 3.

l. 4. C. de commerc.

Natalibus & honoribus reſtituit.

Ut nemo civis Romanus in alterius poteſtatem tranſire, ſeu arrogari poterat, niſi auctore Principe, ita nec ab alio peti jus ingenuitatis, aureorum annulorum, aut natalium reſtitutio. Hæc non eſt proprie nobilitatio, cum conferatur frequen-

l. 1. C. de jure aur. annul.

ter hominibus etiam legitime natis, qui reſtitutione natalium non egent; ſed eſt beneficium per quod liberi naturales legitimorum jura conſequuntur patre ſupplicante, cui alii liberi legitimi non ſunt, vel etiam ſupplicante filio, ut tanquam legitimus poſſit patri ſuccedere; modo oſtendatur patris teſtamentum, quo eum hæredem inſtituit, & deſideravit ut Princeps hoc beneficium filio impertiretur, quod facit *movente miſericordia, qua indignus non eſt, qui alieno laborat vitio.* Quamquam de plenitudine poteſtatis dubium non ſit, quin poſſit Princeps hunc filium naturalem legitimum pronunciare, quamvis id pater non ſupplicaverit, & reliquerit liberos legitimos, imo quamvis poſſet cum concubina contrahere. Princeps enim qui in manu habet legum auctoritatem, & cui leges interpretari & abrogare licet, poteſt etiam gratiam præceptorum legum facere, quod tamen non intelligitur velle facere, & illegitimos legitimis æquare, maxime ex improbo complexu natos, niſi hoc nominatim expreſſerit, & ſuo reſcripto clauſulam adjecerit, *ex certa ſcientia & rationabili cauſa*, qua interveniente ad preces patris obtenta legitimatio adeo valet, ut legitimatus

Novel. 89. §. *ſi vero.* *Novel.* 74. *Auth. item. Authent. præterea. & l. 7. C. de natur. liber.*

Principis legitimatio quid operetur, addita clauſula, *motu proprio.*

matus cum liberis juſtis poſtea eidem patri natis ſuccedat, quoniam concurrit factum Principis, qui in locum legis ſuccedit, & voluntas patris, qui poteſt de bonis ſuis libere diſponere. nam cum filium legitimari petit, vult remotioribus excluſis eum ſuccedere, & cohæredem dare filiis legitimis, quibus ſalva ſua legitima, poſſet eis dare etiam cohæredes extraneos. Legitimati una cum legitimis ſuccedunt.

Cæterum legitimatus per reſcriptum non fit habilis ad ſucceſſionem feudorum, niſi expreſſe, & nominatim ad hoc conſentientibus quorum intereſt, ſit legitimatio facta, aut niſi in prima inveſtitura cautum ſit ut tam legitimi quam illegitimi ſuccederent. Utriſque vero armorum & nominis delatio, honores & magiſtratus non prohibentur. *Tiraq. de Nobil. &c. ad l. ſi unquam. verſ. donatione. n. 306.*

Ad hoc legitimationis beneficium accedit illud, quod à Principibus obtinetur, ut æquo cum incolis jure extraneus aliquis habeatur, munera capere, beneficia obtinere liceat, & privilegiis ac jure communi frui. Hinc eſt quod inhabiles poſſit Princeps ſciens prudenſque ad honores & munera ſui territorii promovere, modo tale non concurrat impedimentum ut à Principe tolli non poſſit. Interim acta per occulte inhabilem muneris nomine geſta, *l. 3. ff de off. Præt.*

 exem-

exemplo Barbarii Philippi rata habentur.

Quin & famæ & honoribus reſtituere, principis ſolius eſt, adeo ut ab eo reſtitutus, ordinem & bona priſtina recuperet. Quo in genere, reſtitutiones omnes reponendæ ſunt, quæ per viam (ut loquimur) gratiæ conceduntur, nec in poteſtate Magiſtratus ſunt poſitæ, qui damnare & abſolvere poteſt cauſa cognita ex jure, ſed damnato gratiam delicti facere non poteſt. Hæc enim à mero beneficio Principis proficiſcitur, impetratis hodie litteris à ſuprema ejus curia.

l. 1. C. de Sentent. paſſ.

Dat ætatis veniam.

Hanc recte petit, qui vigeſimi anni, ſi maſculus, vel decimi octavi, ſi fœmina, metas implevit. Quia ante impetratio ejuſmodi, magno plerumque & petentibus detrimento, & reipublicæ præjudicio eſſe poſſet: niſi prius gravitas morum, prudentia, honeſtas vitæ in minore qui veniam ſibi concedi poſtulat, conſideranda eſſent, merito pro eorum omnium exactiori diſquiſitione ſupplicantem ad judicem ordinarium Princeps remittit; coram quo in propria perſona minor comparere cogitur, ut tanto plenius ac perfectius

l. 1. & ult. C. de his qui veniam ætat.

fectius de ejus qualitatibus judicium à Judice formari poſſit. Eximuntur fœminæ, quibus propter pudorem & ſexus verecundiam, per procuratorem comparere eſt permiſſum.

Ideo autem eos, qui veniam ætatis à principali clementia impetrarunt, etiamſi minus idonee rem ſuam adminiſtrare videantur, in integrum reſtitutionis auxilium impetrare non poſſe ait prætor, ne ii qui cum eis contrahunt, Principis auctoritate circumſcripti videantur: quod tum demum procedit, ſi venia ſolemniter impetrata fuerit.

l. 2. & 3. C. d. t.

Quid impetrata ætatis venia efficiat.

Hujus enim impetrationis ea vis eſt, ut minor tam curationis quam patriæ poteſtatis jugo ſolutus, rerum ſuarum liberam adminiſtrationem obtineat, & pro majore habeatur, perinde ac ſi vigeſimumquintum annum attigiſſet; præterquam ſi prædia abſque decreto Prætoris alienare velit; niſi tamen hoc ei ſpeciatim conceſſum à Principe fuerit, qui ſolet maxime illuſtres, *quibus virtutis eſt celerior curſus, quam ætatis*, ad ſummas dignitates evehere, atque earum capaces reddere, ante tempus à lege præſcriptum. Sic Sac. Cæſ. Majeſtas Chriſtierno IV. Daniæ Regi veniam ætatis, anno 17. nondum exacto, ob regias illius dotes indulſit.

Quod

Quod & veteres Imperatores obſervarunt. *Neronem, è liberis Germanici, jam ingreſſum juventam, Tiberius commendavit Patribus: utque à munere capeſſendi vigintiviratus ſolveretur, & quinquennio maturius, quam per leges liceret, quæſturam peteret, poſtulavit*; propterea quod Quæſtura (referente Cicerone) ad Ædilitatem, Præturam, & Conſulatum viam faceret. Sic Albino *quæſturæ gratia facta eſt: qua conceſſa, Ædilis non amplius quam decem diebus fuit, quod ad exercitum feſtinanter mitteretur; dein Praturam geſſit ſub Commodo; Conſul à Severo declaratus eſt*. Hinc videre eſt, dignitatum ordinem fuiſſe obſervatum, quod id è republica eſſe exiſtimaretur. & vere; nam in minoribus functionibus tirocinium exercendum, quo capaciores ad obeunda majora munera evadant. Quod autem Tacitus dicat, *nullum fuiſſe tempus certum petendæ Quæſturæ*, id quidem initio: & ideo ait, *apud Majores virtutis id præmium fuiſſe*; nam poſtea certa ætas, lege Villia, annali definita fuit. Sed propter merita, ſæpe obtenta eſt ætatis venia, de qua plura in Codice dixi.

Tacit. lib. 3. ann.

Quæſtura dignitatum janua.

lib. 3. de ll. Capitol.

lib. 11. ann.

Specta-

Spectacula & ludos populo indulget.

Hactenus de muneribus & juribus Principis, tandem de laxamentis diſpiciamus. Quandoquidem laborum & officiorum quædam eſſe debet viciſſitudo & remiſſio, quæ in honeſta voluptate & delectatione occupatur, quam recreationes animi & corporis pariunt; Has tollere prorſus qui voluerit, is rem aggreditur difficilem. Nam recreationibus honeſtis & licitis, publice inſtitutis, avocantur multi à pernicioſis in rempublicam conſiliis, aut actionibus aliis, quas animi forte cauſa ſuſciperent minus decentes & laudabiles. Recreationes populi retinendæ.

Quam imperii ſtabiliendi artem optime Romani calluerunt, qui, teſte Tacito, *voluptatibus plus adverſus ſubjectos quam armis valuerunt*. Auguſtus occupato imperio varias & occultas artes excogitavit, quibus populum memorem adhuc priſtinæ libertatis occupatum teneret, ſibique devinciret; ubi *militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit*. Hoc fulcrum dominationis, ac novi principatus eſt, conciliare ſibi ſubditos. Princeps enim cum primum ad regimen accedit, neceſſe *lib. 4. hiſt.* Ars ſibi conciliandi populum. *lib. 1. ann.*

neceſſe eſt ut militibus bene meritis gratum ſeſe exhibeat. nam illi donis maxime flectuntur, quemadmodum & annona populus; de quo Juvenalis, *Duas tantum res anxius optat, Panem & Circenſes:* Et Livius, *Multa plebi blandimenta per id tempus à Senatu data, annona inprimis habita cura.* hanc ſubire Auguſtus maluit, quam oblatam ſibi Dictaturam accipere.

Sat. 10.

lib. 2.

Specie recuſantium ambiunt ſæpe Principes Imperium.

Hæc præcipua Principum ars eſt, ſpecie recuſantium imperium ambire, & largitionibus, ludis, aliiſque voluptatibus plebem, & nobiles ſibi obſequentes reddere. Sic Tiberius, *quaſi coactus recepit imperium.* Diſſimulatio iſta accendit plebem, ut impenſius deferat honores ei, quem credit invitum, & juſtius imperare qui rogatus, quam qui ambit.

lib. 15. *ann.*

Initia principatus cur fine meliora?

At qui fit, *ut initia principatus ſint meliora, finis vero inclinet?* Quod fortaſſis Principem negotiorum moles deprimat, aut deliciæ & voluptates, quibus ſe capi ſinit, perturbent, atque hinc immemor obligationis erga plebem, partæ & gloriæ, quam tueri tenetur. ut de Tiberio ſcribit Tacitus, *poſt longam rerum experientiam dominationis convulſus & mutatus fuit.* & de Rege Vannio, *qui prima imperii ætate clarus acceptuſque populari-*

lib. 12. *ann.*

bus,

bus, mox diuturnitate in ſuperbiam mutatus, & odiò accolarum, ſimul domeſticis diſcordiis, circumventus fuit.

Itaque Princeps qui regimen laudabiliter auſpicatur, & diu cupit regere, videat ut finis initio reſpondeat, ante omnia diligenter ad populi mores & inclinationes attendat; *ſi multos per annos molliter habitus fuerit,* non ſine magno periculo ad duriora vertetur. Ideo Tiberius ludos publicos, ab Auguſto introductos, non auſus fuit abrogare; ſciebat enim, ancipitem & operoſam nimis eſſe mutationem, quæ ſubito & cum quadam violentia ſuſcipitur; faciliorem autem quæ ſenſim & paulatim declinando fit. *lib. 1. ann.* Periculoſa reipub. mutatio.

Ad hoc exemplum ſub imperii initium, quantum fieri poteſt, Princeps deflectat, & ſequatur normam præteritæ gubernationis, dando operam ut paulatim ad meliorem reducatur formam, ea moderatione ut populus alio ſe delatum ante videat, quam animadvertat, quibus gradibus effectum id fuerit. Galba, quod mox ſub prima ſui imperii initia, caſtigare ſeverius cœperit delicta, donationibus modum ponere, donativa denegare militibus, & quidem prætorianis, in quorum manu erat ejus ſalus; itemque ludos, ante ab Anteceſſoribus introductos, abroga- Norma præteriti regiminis ſequenda. *lib. 1. hiſt.*

re voluerit, paucos menſes imperium tenuit. Nam ludis iſtis & voluptatibus plebs aſſueta frangitur, atque conſervatur; eſt enim hoc ſimulacrum aliquod libertatis; quippe vulgus cum hujuſmodi voluptates impune exercet, omnia ſe aſſecutum eſſe exiſtimat. Ideo *ne ipſe Auguſtus abhorrebat à talibus ſtudiis, & civile rebatur miſceri voluptatibus vulgi.*

lib.1.ann.

Quare illius ſecuti exemplum optimi Principes Valens & Gratianus reſcripſerunt; *non invidemus, ſed cohortamur potius, ut felix populus ſi velit amplectatur ſua ſtudia in circo & theatro, gymnicum certamen habeat*, id eſt, in lucta, & arte gladiatoria ſeſe exerceat, in equorum quoque agitatione, taurorum pugna, ad firmandum animum, ut neque profuſo ſanguine, neque mortis ſpectaculis terreatur. Similes concertationes, ſcholæ inſtar ſunt, ubi artes militares addiſcuntur, & ſimul recreationi deſerviunt, & animum oblectant.

l.1.C.de ſpectacul. lib.11.ubi plura dixi.

Actiones Principis patriæ moribus accommodandæ.

Illud ergo conetur Princeps, ut actiones ſuas moribus patriæ, & Majorum inſtitutis accommodet. nam & virtutes novas, quæ in Anteceſſore, aut provincia alias viſæ non fuerunt, inter vitia numerat populus, & deteſtatur. Parthi Vononem ſuavioribus Romæ (ubi obſidis loco fue-

fuerat) imbutum moribus Regem poſcebant, *ſed prompti aditus, obvia comitas, ignota Parthis virtutes, nova vitia, & quia ipſorum Majoribus aliena, perinde odium pravis & honeſtis.* Indigne enim ferebat populus, quod nec venandi ſtudio, nec equorum agitatione delectaretur, nec popularibus ſua ſtudia & exercitia permitteret. Quamobrem ea moderatione utendum, ut Princeps nec ſeverus, nec remiſſus videatur. *Tac. lib. 2. ann.*

Iura Fiſcalia & Regalia ſibi ſervat.

Hactenus de juribus Majeſtatis, à quibus Regalia differunt. Nam hæc, ſive ſint majora, ſive minora, non ſecus ac immobilia, aliis in feudum conceduntur, atque in belli cauſam communicantur. Jura vero imperii ac bona principatus non facile: ea enim tanquam coronæ unita ſupremo principi adhærent, adeo ut ab eo alienari non poſſint, niſi Ordinum conſenſu, quia eorum Princeps uſufructuarius tantum eſt: Minora regalia, Patrimonio Principis ejuſque Fiſco competunt, & poſſunt alienari, atque iis præſcribi. *Regalia à juribus imperii differunt.*

Obveniunt autem ex bonis publicis, privatis & communibus. Item & penſionibus, quas tum ad dignitatem & ſtatum ſuum *Portoria, ripatica, piſcationum re-*

ditus & ſalinarum.

ſuum ſuſtentandum, tum ad communia impendia ſuſtinenda Princeps ſuis ſubditis injungit. Si enim ipſe ſit paſtor populi, lana & lacte eum vivere fas eſt, uti deglubere oves ſuas, & non tondere, nefas eſt. Hæc igitur quæ ſubditi contribuunt, partim in ipſos, partim præter ipſos in Principem impenduntur. Hinc *portoria à portibus*, *ripatica à ripis* exigit, ad Angarias, Parangarias, plauſtrorum & navium præſtationes ſubditos cogit. Vectigalibus perſimiles ſunt *piſcationum reditus & ſalinarum*, id eſt, eæ portiones quas Principes ſibi ex iis retinuerunt. Nec abſimiles ſunt *Viarum publicarum & fluminum navigabilium* proventus & jura, unde & libera, tuta, & navigabilia præſtare Princeps debet.

Reditus ſilvarum & venationum.

Principes quoque imperio ſuo ventos adjiciunt, & eorum uſum molis vertendis, privatis certa mercede concedunt; Item *reditus ex ſilvis majoribus*, & arboribus quæ in viis publicis natæ, percipiunt. *Venationes* etiam nunc regiæ, ſibique earum fructus Principes retinent, & paucis præterquam nobilibus communicant, quia publice intereſt non permitti omnibus jus venationis, quod ſine armis exerceri nequeat, armorum autem uſus interdictus ſit, præſertim ruſticis, & mercatoribus,

toribus, ne agricultura & commercia deſerantur.

Venatio autem Principibus viris digniſſima exercitatio eſt: illa eos ad pugnam & vigilias aptiores, algoriſque & caloris patientes reddit, itineribus aſſuefacit, curſu & feriendo exercet, corpus & animum firmat, contra belluas intrepidos & cautos facit, quin & ſæpe Principes hoſtibus reconciliat. Zeno, Polemonis Regis Pontici filius, Armeniorum gratiam ſibi conciliavit, *quod is prima ab infantia inſtituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis & quæ alia Barbari celebrant, proceres plebemque juxta devinxerat.* Sed hoc venationis exercitium, aut quodvis aliud cum moderamine uſurpandum, ne omnino efferatum aut torpentem reddat Principis animum, aut nimium corpus fatiget. *Labor enim corporis menti eſt impedimento, mens autem corpori.*

Venatio Principibus viris digniſſima.

Tac. lib. 2. ann.

Cum moderatione uſurpanda.

Auri argentique fodinæ & quorumcumque metallorum, olim privati juris erant, nunc Principis, præſertim auri argentique, quæ plerumque deſertis & incultis in locis reperiuntur, ut canit Poëta,

Auri & argenti fodinæ.

l. 7. §. 13. ff. sol. matr. l. 1. & 2. C. de metall.

—— *Habitat deſertis montibus aurum.*

The-

Theſauri autem dimidium, in l... Cæſaris ſeu privato ejus patrimonio i... venti, cedit Fiſco; data opera vel loco r... ligioſo inventus totus eſt Cæſaris, e... conſtitutione Frederici Imperatoris. Conſuetudo vero invaluit, ut theſaurus quovis loco repertus, ſit Principis, ... partem relinquat fundi & territorii d... minis. Ita ut naturalis æquitatis D... Adriani, quam Juſtinianus eſt ſecutus, n... habeatur ratio; nam quandoque totu... Theſaurum ſibi Princeps retinet, q... donum Dei & fortunæ; Tanta nunc ... fames, tantique ſumptus ejus quær... cauſa fiunt, ut ipſum aurum longe ... ſuperent. Interdum etiam Principi acci... quod Neroni Imp. qui à quodam Af... jactante in fundo ſuo theſaurum à ſe ... pertum, deluſus fuit, *& gliſcebat interim luxuria ſpe inani, conſumebanturque veteres opes, quaſi oblatis quas multos per annos prodigeret. quin & inde jam largiebatur, & divitiarum expectatio inter cauſas publicæ paupertatis erat.*

Theſauri principi ejuſque fiſco cedunt.

Le Bret de la ſouveraineté liv.3.c.6. §. Theſauros. Inſt. de rer. diviſ.

Tac. lib. 16. ann.

Eadem ſpe deluſi Hiſpani, ſibi perſuadent, non opus eſſe fixis & ſtatis ærariis, ſed ſufficere mobiles illas atque incertas claſſes, quibus aurum & merces alterius Orbis quærant. Nec ſatis expendunt, illas à ventorum tempeſtatumque dependere arbitrio,

arbitrio, & ſæpe ab hoſtibus piratiſvè ſpoliari, ita ut *vita & potentia*, quemadmodum olim *populi Romani, per incerta maris & tempeſtatum quotidie volvatur.* [*lib.* 3. *ann.*]

Denique regalibus Fiſci adſcribuntur *bona vacantia*, adeſpota, quorum nullus eſt dominus: quod fit ubi quis abſque omni hærede deceſſit. Quæ tamen bona Fiſco non ut hæredi cedunt. Hac ratione Auſtriæ ducatus in Rudolphi Habſpurgenſis, tunc Imperatoris, ditionem conceſſit. Et hoc ſæpius notum eſt evenire in peregrinis in Francia, vel Hannonia decedentibus, idque propter jus Albinatus, quo jus ſucceſſionis externis hominibus prorſus adimitur. [*Tit. C. de bonis vac.* Bona vacantia, jus Albinatus, bona condemnatorum & proſcriptorum.]

Eodem jure cenſentur bona, *quæ ab indignis, legibus auferuntur, & bona contrahentium inceſtas nuptias.* Primis quoque temporibus *bona proſcriptorum*, Fiſco addicebantur: poſtea pro delictorum qualitate mutatum. Unde Tacitus de damnatione P. Suilii ſic ait; *igitur adempta bonorum parte (nam filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam, quæ teſtamento matris aut avi acceperat) in inſulas Baleares pellitur.* Dein Trajanus *bona damnatorum in Fiſcum redigi vetuit.* Hodie quoque ex conſtitu- [*Auth. inceſtas. C. de inceſt. nupt.*] [*lib.* 13. *ann.*]

tione Juſtiniani, *bona damnatorum ſeu proſcriptorum non fiunt lucro Iudicibus, aut eorum officiis, neque ſecundum veteres leges fiſco applicantur. In Majeſtatis vero crimine condemnatis veteres leges ſervari jubet*, ut ſcilicet cuncta bona committentium crimen læſæ Majeſtatis Fiſcus auferat, quod omnium ſit ſceleratiſſimum ac parricidio pejus; nam hic omnium civium parentem ac Principem occidit. De his fuſe egimus libris poſterioribus Codicis.

Auth. bona. C. de bonis proſc.

Intelligit ll. Voconiam, Julias, & Majeſtatis, quæ fiſcum & ærarium locupletabant.

F I N I S.

605308

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]